

NICOLAI KLIMII
ITER
SVBTERRANEVM
NOVAM TELVRIS THEORIAM
AC
HISTORIAM QVINTÆ
MONARCHIÆ
ADHVC NOBIS INCOGNITÆ
EXHIBENS
E
BIBLIOTHECA B. ABELINI.

HAFNIÆ & LIPSIAE,
SVMP TIBVS IACOBI PREVSSII.
MDCCXLI.

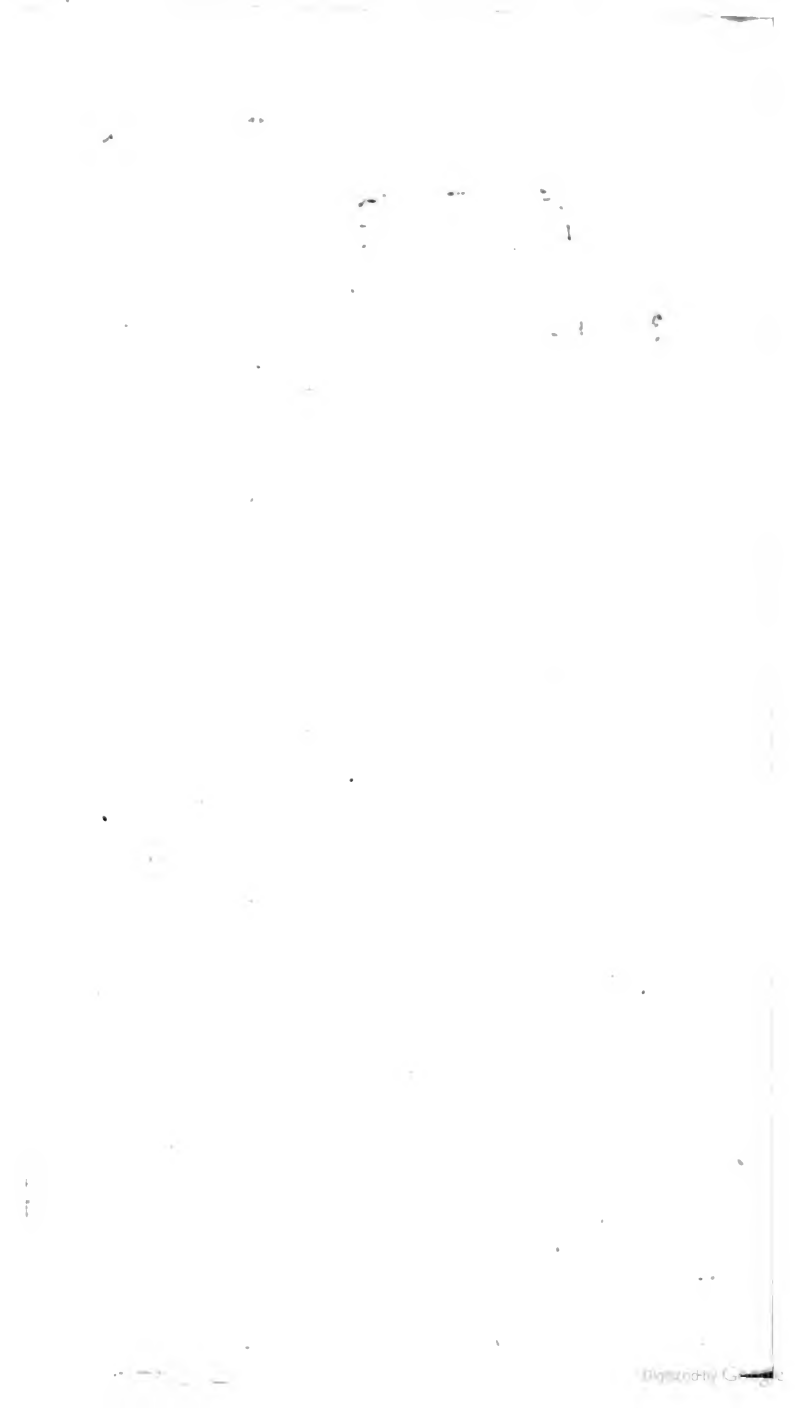

Fig. I.

Mendore.

2

Typus Civis Potuani.

fig. III.

*Incola Martinianus
cum Casarie*

NICOLAI KLIMII ITER SVBTERRANEVM.

CAPVT I. AVTORIS DESCENSVS AD INFEROS.

anno 1664, postquam in Academia Hafniensi utroque examine defunctus eram, et Characterem, qui dicitur Laudabilis, suffragiis Tribunalium, tam Philosophorum, quam Theologorum, emerueram, reditui in patriam me accingo, nauemque Bergas Noruegiae ituram conscendo, niueis vtriusque Facultatis calculis monstrabilis, at aeris inops. Commune mihi fatum cum caeteris Noruegiae Studiosis erat, qui a bonarum artium mercatura deplumes in patriam redire solent.

A

Feren-

Ferentibus ventis vñ, post prosperam sextidui nauigationem portum Bergensem intrauimus. Ita redditus patriae, doctior quidem, sed non ditior, sumptibus eorum, qui necessitudine mihi iuncti erant, subleuatus aliquandiu, precariam, licet non plane desidem atque inertem vitam egi. Nam, vt Physicum, cui initiatus eram, studium experimentis illustrarem, indolemque terrae ac montium viscera explorarem, omnes prouinciae angulos solícite perreptabam. Nulla tam ardua erat rupes, quam non scandere, nulla tam praeceps et immanis cauerna, in quam non descendere conabar, visurus, ecquod curiosum ac Physici examine dignum forte reperirem. Permulta enim in patria nostra, non oculis modo, sed ne auribus quidem nouimus, quae si tulisset Gallia, Italia, Germania, aliaue quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra, audita, perlecta lustrataque haberemus. Inter ea, quae notatu maxime mihi visa sunt digna, erat spelunca magno praeceps hiatu in cacumine montis, quem indigenae vocant *Flöien*. Cumque os eiusdem speluncae leuem ac haud ingratham

gratam per intervalla emittat auram, sed ita, vt crebris quasi singultibus fauces modo laxare, modo includere videatur, literati Bergenses, in primis celeberrimus *Abelinus*, et Conrektor Scholae Mag. *Eduardus*, Astronomiae ac Physices apprimè gnarus, rem credebant exercitationibus philosophicis dignissimam, saepeque populares, cum ipsi prae senio nequirent, stimulauerant ad indolem istius cauernae penitus inspiciendam; maxime cum statis veluti vicibus, ad exemplum respirantis hominis, retractam cum impetu regeret animam. Stimulatus ego qua sermonibus horum, qua proprio ingenio, descensum in hanc cauernam meditabar, mentemque meam quibusdam ex amicis indicabam. Sed his consilium valde displicebat, dicentibus, inceptionem esse stulti ac desperati hominis. At impetum his monitis non flectere, nedum frangere poterant, et quae sufflaminare ardorem deberent, aegro animo faces subiiciebant: Ad quoduis enim discrimen subeundum, acerrimum istud, quo in res naturales detegendas ducebar, studium excitabat, et sponte currenti calcaria addebant rerum

domesticarum angustiae. Nam exhaustae erant facultates, et durum ac molestum mihi videbatur, aliena diutius quadraviuere in patria, vbi omni emergendi spe incisa, ad perpetuam mendicitatem me damnatum intuebar, omneque ad honores et emolumenta obseptum iter, nisi audaci aliquo facinore nobilitarer. Obfirmato igitur animo, et praeparatis huic expeditioni necessariis, die quodam Iouis, cum serenum atque impluuium esset coelum, egredior ciuitate paulo post diluculum, quo, rebus peractis, saluo adhuc die, redire in urbem liceret; Quippe rerum futurarum nescius praeuidere non poteram, quod alter ego Phaëthon.

*Voluerer in praeceps, longoque per aëra
tractu*

in alium orbem detrusus, non nisi post decem annorum errores patriam et amicos reuisurus essem.

Suscepta est haec expeditio Anno 1665 Coss. Berg. Iohanne Munthe et Laurentio Seuerini, Senatoribus, Christierno Bertholdi et Laurentio Scandio. Euntem comitabantur quatuor mercenarii, qui funes et harpagones, quibus descendenti erat opus, secum

secum ducebant. Recta tendimus ad *Sanduicum*, per quem commodissime in montem ascenditur. Enixi in cacumen, postquam peruenimus in locum, vbi fatalis erat cauerna, fessi molesto itinere, paulisper ibi consedimus, ientaculum sumpturi. Tunc animus, quasi instantis mali praesagiens, compauescere mihi primum coepit. Igitur conuersus ad comites, *ecquis, rogo, aleam hanc prior subire velit?* nemine vero respondente, impetus languescens ex integro recaluit: funem aptari iubeo, itinerique ita paratus animam Deo commendo. Iam in cauernam demittendus comites docebam, quid porro faciendum: pergerent scilicet remittere funem, donec vociferantem me audirent, quo signo dato, restem intenderent, ac vociferari perseverantem ex antro subito retraherent. Ipse dextra tenebam harpagonem, quo mihi opus erat, vt, si qua in descensu occurrerent obstacula, remouerem, et medium inter vtrumque cauernae latus corpus suspensum seruarem. At vix ad altitudinem decem vel duodecim cubitorum descenderam, cum rumpitur restis. Malum hoc mihi innotuit.

e subsequenti mercenariorum clamore et
vlulatu, qui tamen mox euauit. Nam
mira celeritate in profundum rapior, et
tanquam alter Pluto, nisi quod harpago
mihi pro sceptro esset,

*Labor, et ista viam tellus ad tartara
fecit.*

Circiter horae quadrantem, quantum
in ista animi perturbatione coniicere li-
cuit, in spissa caligine et perpetua nocte
versatus eram, cum tandem tenue quod-
dam lumen, crepusculi instar, emicue-
rit, et mox lucidum et serenum coelum
apparuerit. Stulte igitur credebam, aut
a percussione aëris subterranei, aut vi
contrarii venti me reiectum, cauernam-
que istam spiritus sui reciprocatione in ter-
ram me reuomuisse. At neque sol, quem
tunc conspicabar, nec coelum, nec re-
liqua sidera nota mihi erant phaenomena,
cum coeli nostri sideribus ista, quae iam
videbam, essent minora. Credebam igi-
tur, aut totam noui istius coeli machi-
nam in sola cerebri imaginatione, e capi-
tis vertigine excitata, consistere, aut fin-
gebam me mortuum ad sedes beatorum
ferri. At ultimam hanc opinionem mox
ride-

ridebam, cum me ipsum intuerer harpagone munitum, et longum funis sŷrma trahentem, satis gnarus, recte ac harpagone non opus esse in paradisum eunti, nec coelitis placere posse ornatum, quo ad exemplum Titanum Olympum vi expugnare, et superos inde deturbare velle viderer. Tandem, re serio pensitata, iudicabam, delatum me fuisse in coelum subterraneum, ac veras esse eorum coniecturas, qui concauam statuunt terram, et intra crustas illius alium contineri orbem nostro minorem, aliudque coelum sole, sideribus ac planetis minoribus interstitum. Et docuit euentus, acu me rem tetigisse.

Impetus iste, quo praeceps ferebar, diu iam durauerat, cum tandem sentirem, paulatim languescere, prout propius accederem planetae, seu coelesti cuidam corpori, quod primum in descensu obuium habui. Idem planeta in tantum sensim excreuit, vt tandem per densiorem quandam atmosphaeram, qua cinctus erat, montes, valles et maria internoscere haud difficulter possem;

- - *Sicut avis, quae circum-litora, circum
 Piscosos scopulos humilis volat aequora
 iuxta,
 Haud aliter terras inter coelumque vola-
 bam.*

Tunc animaduvertebam, non modo suspensum me in aura coelesti natare, sed et cursum, qui adhuc perpendicularis fuerat, in circularem abire. Hinc steterem mihi comae; nam verebar, ne in planetam vel satellitem proximi planetae transformerer, aeterna vertigine circumagendus. At, cum reputarem, dignitatem meam hac metamorphosi nil detrimenti capturam, corpusque coeleste, seu satellitem coelestis corporis pari saltem passu ambulaturum cum famelico Philosophiae Studio: animum resumo, maxime cum beneficio aurae purioris et coelestis, in qua natabam, neque fame neque siti premi me sentirem. Attamen, cum ad animum reuocarem, in oculis meis esse panem (Bergenses vocant Bolken, qui figurae ovalis vel potius oblongae solet esse) statui e oculis eundem depromere, et periculum facere, ecquid in isto rerum statu palato arrideret. Sed primo statim mori

morfu nauseam mihi moturum omne terre-
 stre alimentumprehendens, tanquam
 rem plane inutilem abieci. At excussus
 panis non modo suspensus in aethere ste-
 tit, sed mirabile dictu, circulum mino-
 rem circa me describere coepit. Et in-
 notuerunt mihi exinde verae motus leges,
 quae efficiunt, vt omnia corpora in ae-
 quilibrio posita motum circularemfortian-
 tur. Hinc qui tanquam fortunae ludibri-
 um me nuper deploraueram, fastu tume-
 scere coepi, intuens me ipsum non solum
 tanquam simplicem planetam, sed et ta-
 lem, qui perpetuo stipatus foret satellite,
 adeo vt inter sidera maiora aut primi or-
 dinis planetas quodammodo referri pos-
 sem. Et vt impotentiam meam fatear,
 tantus tunc animum fastus incescit, vt, si
 obuios habuissem omnes simul Consules
 ac Senatores *Bergenses*, cum supercilio
 eosdem excepissem, tanquam atomos ad-
 spexissem, indignosque iudicassissem, quos
 salutarem, aut quibus harpagonem meum
 subiicerem.

Integrum fere triduum in isto statu
 permanebam. Nam, cum circa planetam
 mihi proximum absque intermissione vo-

lutarer, noctes ac dies discriminare poteram, solem subterraneum iam orientem, iam rursus descendentem, et e conspectu meo abeuntem cernens, quamvis nullam, qualis apud nos, noctem sentirem. Cadente enim sole, lucidum apparuit ac purpureum vndique firmamentum, splendori lunae haud dissimile; id quod iudicabam esse intimam terrae subterraneae superficiem aut hemisphaerium, quod lumen istud a sole subterraneo, in centro huius orbis posito mutuabatur. Hypothesin hanc mihi fingebam studii Physicae coelestis non plane hospes. At, cum ista felicitate Diis me proximum crederem, meque ut novum coeli sidus intuerer, una cum satellite meo, quo cingebar, a proximi planetae Astronomis in catalogum stellarum inferendum; ecce! immane apparuit monstrum alatum, quod iam dextro, iam sinistro lateri meo, iam capiti et cervici imminebat. Credebam primo intuitu esse vnum e duodecim signis coelestibus subterraneis, ac proinde optabam, si vera esset coniectura, Virginem fore, cum e toto duodecim signorum systemate solum istud signum (sc. Virgo) in ista soli-

solitudine auxilii quid ac solatii afferre valeret. At, cum corpus istud mihi propius accederet, videbam toruum et immanem esse gryphum. Tanto tunc corripiebar terrore, vt oblitus mei ipsius et fiderese meae, ad quam nuper euectus eram, dignitatis, in isto animi aestu deprompserim testimonium meum Academicum, quod in oculis meis forte habebam, occurrenti ostensurus aduersario, examina mea Academica me sustinuisse, Studiosumque me esse, & quidem Baccalaureum, qui quemuis aggressorem extraneum exceptione fori repellere possem. At deferuescente primo aestu, cum ad me paulatim redirem, stoliditatem meam deridebam. Dubium adhuc erat, in quem finem gryphus iste me comitaretur, vtrum hostis esset, an amicus, aut quod verisimilius erat, an sola rei nouitate delectatus, propius accedendo oculos saltem pascere vellet. Nam adspectus corporis humani, in aëre circumacti, harpagonem dextra tenentis, et longum post se funem caudae instar trahentis, phaenomenon erat, quod quoduis brutum animal in spectaculum sui allicere posset. Insolita ista
figura,

figura, quam tunc expressi, variis, vt postea audiui, sermonibus et coniecturis ansam dederat incolis globi, circa quem voluebar. Nam Philosophi ac Mathematici cometam me putarunt, funem pro cauda cometae capientes. Et erant, qui ex eodem insolito metecoro imminens aliquod malum, pestem, famem aut insignem aliquam catastrophem portendi iudicarunt. Nonnulli etiam vltius progressi, corpus meum, quale e longinquo illis visum fuerat, accuratis penicillis delineauerant, adeo vt descriptus, definitus, depictus & aeri incisus essem, antequam globum istum attigerim. Haec omnia non sine risu ac voluptate quadam audiui, cum in orbem hunc delatus linguam subterraneam didicissem.

Notandum est, dari quoque repentina quaedam sidera, quae subterranei dicunt *Sciscisi*, (i. e.) crinita, quaeque describunt horrentia crine sanguineo, et comarum modo in vertice hispida, adeo vt in speciem barbae longae promineat iuba. Hinc non secus ac in orbe nostro inter prodigia coelestia referuntur.

Sed

Sed vt ad telam reuertar, gryphus iste eo viciniae iam peruenerat, vt alarum quassatione me infestaret, et tandem crus meum ferrato vexare morsu non dubitaret, adeo vt manifeste patuerit, qua mente nouum hospitem venaretur. Hinc coepi pugnacissimum animal armata elidere manu, et harpagonem vtraque manu complexus, hostis audaciam compescui, fugae locum saepe circumspicere cogens, tandemque, cum pergeret me vellicare, post vnum vel alterum inanem ictum, harpagonem tanto impetu tergo alitis inter vtramque alam impegi, vt telum reuellere nequirem. Vulneratus ales, horrendo edito stridore in globum praeceps corruit. Ego vero status iam fiderei ac nouae dignitatis, quam variis casibus et periculis, vt vulgo fieri solet, expositam videbam, pertaesus:

Arbitrio volucris rapior, quaque impe-
tus egit,

Huc sine lege ruo, longoque per aëra
tractu

In terram feror, vt de coelo stella sereno,
Esi non cecidit, potuit cecidisse videri.

Et

Et ita motus circularis, quem nuper descripseram, in perpendicularem denuo mutatur.

Sic ingenti cum impetu per aduersa crassioris aëris verbera, cuius stridor aures percutiebat, diu tractus, tandem leui innoxique casu in globum delabor vna cum alite, qui paulo post e vulnere obiit. Nox erat, quando in planetam istum delatus fui, id quod e sola absentia solis colligere poteram, non vero e tenebris; nam tantum luminis restabat, vt testimonium meum Academicum distincte legere possem. Oritur nocturnum istud lumen e firmamento siue crusta terrae inuersa, cuius hemisphaerium splendorem, qualem apud nos luna, reddit: hinc si solius luminis ratio habeatur, parum hic differunt noctes a diebus, nisi quod absit sol, et absentia eiusdem noctes reddat paulo frigidiores.

CAPVT II.

DESCENSVS IN PLANE-
TAM NAZAR.

Defunctus ita aëria hac nauigatione, cum globum saluus et illaesus attigissem, (nam impetus, quo initio ferebatur gryphus, cum virium diminutione languerat) iacebam diu immobilis, exspectans, quid noui illucescente die mihi contingeret. Animaduertebam tunc pristinas infirmitates redire, opusque mihi esse tam somno quam cibo, adeo vt poenitudo me ceperit abiecti temere panis. Variis sollicitudinibus fesso animo tandem altus sopor obrepfit. Stertueram, quantum coniicere mihi licuit, duas horas, cum horrendus boatus diu quietem turbans, tandem somnum penitus excusfit. Dormientis animo variae ac mirae oberrauerant imagines. Videor in Noruegiam rediisse, ibique popularibus, quae vltu venerant, narrasse. Imaginor denique in Templo Fa-noensi haud procul ab vrbe cantantem Diaconum *Nicolaum Andreae* audire, stridor-

remque vocis illius aures meas misere et more solito ferire. Igitur experrectus credebam, latratum istius viri somnum turbasse. Sed cum haud procul stantem viderem taurum, ex eiusdem boatu quietem abruptam conieci. Mox timidos oculos vndique circumferens, cum oriente sole, virides passim campos et foecundos videbam agros. Arbores quoque apparuere, sed (mirabile visu) mobiles erant, licet tanta esset aëris tranquillitas, ut ne leuissima quaedam pluma moueri loco posset. Cum mugiens taurus recta ad me tenderet, trepidus fugam circumspiciebam, ac in ista trepidatione arborem haud procul stantem conspiciens, eandem scandere conabar. Sed cum in eo essem, vocem illa edidit teneram, sed acutam et talem, qualis solet esse iracundae mulieris, moxque quasi palma excussissima colaphus mihi tanta vi inflictus est, ut vertigine correptus, pronus in terram caderem. Ictu hoc iam quasi fulmine percussus, ac terrore animam propediem agens, murmura vndique audiebam et strepitus, qualibus resonare solent macella aut mercatorum basilicae, quando maxime

xime sunt frequentes. Postquam oculos aperiebam: conspicabar totam circa me syluam animatam, campumque arboribus arbusculisque oblitum, cum nuper vix sex vel septem apparuissent. Vix dici potest, quantas haec omnia in cerebro meo turbas excitauerint, et quantum his praefligiis animus commotus fuerit. Iam vigilem me somniare, iam spectris me vexari, et malis spiritibus obsideri, iam alia absurdiora mihi fingebam. Sed tempus mihi non datum est, automata haec eorundemque causas excutiendi; nam aduolans mox alia arbor ramum demittit, cuius extremitas sex gemmis, tanquam totidem digitis, munita erat. His iacentem me sustulit, ac vociferantem abstraxit, comitantibus innumeris diuersi generis diuersaeque magnitudinis arboribus, quae sonos ac murmura edebant, articulata quidem, sed auribus meis peregrina, adeo, vt nihil praeter verba haec, *Pikel Emi*, cum saepius eadem iterata fuerint, retinere memoria potuerim. Audiui mox per verba haec intelligi simiam insolitae figurae: quippe e corporis mei forma et cultu coniciebant, me simiam esse, quamuis specie non-

B nihil

nihil distinctam a Cercopithecis, quos haec terra alit. Alii pro incola firamenti me coeperunt, quem alitem per aërem huc asportasse credebant; id quod olim vsu venisse, annales huius globi testantur. Sed haec non nisi post aliquot mensium intercapedinem, et postquam linguam subterraneam edoctus fueram, didici. Nam in praesenti rerum statu praemetu et mentis perturbatione mei ipsius oblitus eram, nec capere poteram, quid de viuis et loquacibus arboribus statuendum, nec quorsum euaderet processio haec, quae lente et compositis gradibus fiebat. Voces tamen et murmura, quibus vndique personabant campi, iram et indignationem quandam indicabant; et sane non sine graui causa iram in me conceperant. Arbor enim ista, quam taurum fugiens scandere volebam, vxor erat Praetoris, qui in proxima ciuitate ius dicebat, qualitasque personae laelae crimen aggrauauerat; nam non modo simplicem et plebeiae sortis mulierem, sed matronam primi ordinis visus sum voluisse palam subagitare; insolitum ac horrendum genti adeo modestae ac verecundae spectaculum.

culum. Tandem ad ciuitatem, quo captius ducebar, ventum est. Erat illa non minus superbis aedificiis, quam regionum, vicorum ac platearum concinno ordine et symmetria monstrabilis. Altae adeo conspicuaeque erant aedes, vt speciem turrium praeberent. Plateae ambulantibus plenae erant arboribus, quae demittendo ramos se inuicem in occurſu conſalutabant, quoque plures deprimerent ramos, eo maius erat reuerentiae ac ſubmiſſionis argumentum. Ita, cum e conſpicua quadam domo forte eodem tempore egrederetur quercus, ad viſum illius demiſſis ramis, plerisque retro cedebant caeterae arbores, vnde conſpicere licuit, eandem ſupra ſortem vulgarem eſſe. Et innotuit mox mihi vrbiſe Praetorem, et quidem eundem, cuius a me laeſa dicebatur vxor. Rapior mox ſublimis in eiſdem Praetoris aedes, vbi conſeſtim a tergo meo obditur ianua, et fores oppreſſulantur, quocirca me tanquam piſtrini candidatum intuebar. Metum hunc inſigniter adaugebant poſiti extra fores, tanquam in excubiis, tres cuſtodes; ſinguli ſex ſecuribus pro numero ramorum erant armati; nam quot rami erant, tot brachia, et quot gemmae, tot

B 2

digiti.

digiti. Notabam in summitate truncorum posita esse capita, humanis haud absimilia, et loco radicum binos conspicabar pedes, eosdemque admodum curtos, unde fit, ut testudineo gradu incedant planetae huius incolae. Hinc, si solutus fuisset, facile mihi foret, manus illarum effugere, cum pernecitate pedum praestantior prae illis volare viderer.

• Ut breui me expediam, perspicue iam videbam, arbores has incolas esse huius globi, et ratione easdem esse praeditas, mirabarque varietatem istam, qua natura in animantium formatione delectatur. Arbores hae nostras proceritate non exaequant, quippe iustam hominis staturam vix excedunt pleraeque; quaedam minores erant; flores diceres aut plantas; et has coniiciebam esse infantes. Mirum est, in quosnam cogitationum labyrinthos phaenomena ista me deduxerint, quot suspiria mihi expresserint, quantumque carissimae tunc patriae desiderium subierit. Nam, quamvis istae arbores visae mihi sint sociabiles, linguae beneficio utentes, ac specie quadam rationis praeditae, adeo, ut ad animantia rationalia quodammodo referri

referri possent; dubitabam tamen, comparari posse cum hominibus; negabam iustitiam, clementiam, aliasque virtutes morales inter easdem locum habere. His cogitationum turbis collisus, viscera mea moueri sentiebam, et e fontibus oculorum torrentes lacrimarum defluentes faciem inundabant. Sed cum dolori ita indulserim, et in fletus me muliebres coniecerim, intrant cubiculum custodes corporis mei, quos respectu securium tanquam lictores intuebar. His praeecuntibus ducor per urbem ad perspicuam quandam domum, in vmbilico fori positam. Visus mihi tunc sum Dictatoriam dignitatem adeptus, et Consule Romano maior; nam non nisi duodecim secures in comitatu consulum erant, cum ego octodecim stipatus procederem. Valuis aedium, ad quas ferebar, caelata stabat iustitia, in formam arboris efficta, bilancem ramo tenens. Imago eadem erat filo virginali, adspectu vehementi, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrocis, sed reuerendae cuiusdam tristitiae dignitate spectabilis. Hinc senaculum esse mihi liquido patuit. Introductus in curiam, cuius strata tessel-

lati operis marmore interstincta nitebant; aureo ibi sedili tanquam tribunali sublimem vidi arborem, cum bis senis assessoribus, qui a dextra et sinistra Praesidis, ordine concinno, ac totidem subselliis assidebant. Praeses palma erat mediocris staturae, sed inter caeteros iudices ob foliorum varietatem, quae diuersis coloribus erant tincta, notabilis. Vtrumque latus cingebant apparitores numero viginti quatuor, quorum singuli sex securibus armati stabant. Horrendum oculis meis spectaculum! cum ex ista armatura sanguinariam hanc gentem ominarer.

Ad introitum meum consurgentes senatores excelsos ad aethera extendebant ramos, quo religionis exercitio defuncti, denuo confederunt. Seditibus cunctis, ante cancellos ego sistor inter duas medius arbores, quarum trunci pelle ouina erant obducti. Credebam esse aduocatos, et reuera tales erant. Antequam causas dicere coeperunt, centonibus quibusdam atrati coloris obuoluitur caput Praesidis. Mox actor breuem habuit orationem, quam ter repetiuit; responditque pari breuitate rei defensor. Actiones
eorum

eorum subsecutum est semihorae silentium. Tunc adempto, quo tectus erat, velamine, exsurgit Praeses, sublatisque denuo ad sidera ramis, verba quaedam decenter enunciauit, quibus sententiam meam contineri iudicabam. Nam finito sermone, dimissus ad vetus ergastulum reducor, vnde tanquam e cella promptuaria ad flagrum me mox depromendum ominabar. Solus ibi relictus, cunctis quae acciderant ad animum reuocatis, ridebam stultitiam huius gentis; nam visa mihi est potius histrioniam egisse, quam iustitiam exercuisse, omniaque, quae videram, gestus, ornatus, modus procedendi etc. ludicris spectaculis ac pantomorum scenis, quam graui Themidos tribunali apparebant digniora. Felicitatem tunc orbis nostri praedicabam, et praestantiam Europaeorum prae caeteris hominibus. At, quamuis stuporem et stoliditatem gentis huius subterraneae damna-rem; coactus tamen simul eram fateri, a brutis animantibus debere distingui. Nam nitor ciuitatis, symmetria aedificiorum, et alia manifeste indicabant, ratione non destitutas esse has arbores, nec artium,

inprimis mechanices, prorsus esse rudes. Sed putabam, hoc solo virtutem ac praestantiam omnem absolui.

Dum ita tacitus mecum loquebar, intrat arbor, fistrum manu tenens. Eadem, diffibulato meo pectore, ac nudato altero brachio, mediam mihi venam scite admodum pertudit. Postquam sanguinis, quantum sat videbatur, elicuerat, brachium non minori dexteritate obligabat. Ita officio functa, inspecto solícite sanguine, tacita ac velut admiratione satura digreditur. Haec omnia confirmabant opinionem, quam de stoliditate huius gentis mihi finxeram. At, quam primum linguam subterraneam edoctus essem, et explicata mihi cuncta fuissent, contemptus in admirationem vertitur. Processus hic forensis, quem temere damnaueram, ita mihi exponitur. E forma corporis mei iudicauerant, me esse incolam firmamenti. Visus fueram honestam et primi ordinis matronam velle violare. Ob crimen hoc in forum reus tractus fueram. Aduocatorum alter culpam exaggerauerat, supplicium lege debitum poscens; alter vero non poenam deprecatus erat, sed dila-

dilationem supplicii suaserat, donec innotuerit, quis, qualis et cuias essem, vtrum brutum, an animal rationale. Porro ramorum extensionem didici esse actum religionis ordinarium, antequam res diiudicaretur. Aduocati ouina tecti erant pelle, vt memores essent innocentiae et integritatis in partibus obeundis. Et reuera probi hic omnes ac integri sunt, id quod monstrat, in republica bene constituta dari posse probos ac honestos caufidicos. Seuerae adeo in praeuaricatores latae sunt leges, vt nec sycophantiis, nec fucis vllum mantellum sit obuium; nec deprecatio perfidiis, nec maledictis sit fuga, nec confidentiae vsquam hospitium sit, nec diuerticulum dolis. Verborum trina repetitio fieri solebat ob tarditatem perceptionis, qua ab aliis gentibus distinguebantur huius terrae incolae; nam paucis datum erat intelligere, quod obiter legerant, aut percipere, quod semel tantum audierant. Qui statim rem capiebant, vi iudicandi credebantur destituti, ideoque raro hi ad magna ac momentosa munera admittebantur. Experientia quippe didicerant, fluctuasse rempublicam in ma-

nibus eorum, qui promptissimae sunt perceptionis, ac qui vulgo magna ingenia dicuntur; tardos vero, ac per contemptum hebetes dictos, composuisse, quae primi turbaucrunt. Paradoxa haec omnia erant, licet serio ponderanti non plane absurda mihi sint visa. Maximam vero admirationem mouebat historia Praefidis: nam virgo erat, indigena huius loci, et a Principe constituta *Kaki*, seu supremus in ciuitate iudex. Apud hanc gentem enim nullum in distributione officiorum obseruatur sexus discrimen, sed habito delectu, reipublicae negotia dignissimis conferuntur. Vt rite de vniuscuiusque profectu ac dotibus animi iudicetur, instituta sunt seminaria, quorum ephori siue directores dicebantur *Karatti* (vox ista proprie denotat examinatores siue scrutatores). Eorum officium erat, profectum et vires vniuscuiusque examinare, indolem iuuentutis penitus inspicere, habitoque examine, principi quotannis exhibere indicem eorum, qui ad munera publica essent admittendi, simulque ostendere, qua in re vnusquisque patriae maxime vsui esse posset. Accepto isto catalogo,

lōgo, Princeps nomina candidatorum libro inferri iussit, quo in memoria et tanquam ante oculos haberet, quos ad vacantia munera admoueret. Praedicta virgo splendidum ante quatuor annos a Karattis obtinuerat testimonium, eoque nomine a principe constituta erat Praeses Senatus huius vrbis, in qua nata erat. Sancta et constans est huius moris obseruantia apud *Potuanos*, cum credant, optime iis perspectum esse statum loci, qui in eodem nati sunt et educati. *Palmka* (id nomen huic virgini erat) summa cum laude triennii spatio spartam hanc ornaverāt, habitaque fuit prudentissima totius ciuitatis arbor. Nam tanta illi erat perceptionis tarditas, vt rem, nisi ter vel quater repetita esset, aegre perciperet. At, quod semel percepit, penitus perspexit, tantoque iudicio quacuis problemata discussit, vt effata eiusdem totidem oracula habita fuerint.

*Novit enim iustum gemina suspendere lance
Ancipitijs librae, rectum discrevit, ubi
inter*

*Curva subit, vel cum fallit pede regula
raro.*

Hinc

Hinc nulla ab ea quadriennii spatio dicta fuit sententia, quae non a summo Tribunali *Potvano* confirmata et encomiis ornata esset. Igitur institutum istud in fauorem sexus sequioris, quod primo intuitu damnaueram, non plane absolum curatius examinanti visum est. Cogitabam mecum, quid, si uxor Praetoris nostri *Bergensis* loco mariti ius diceret? quid, si aduocati *Seuerini* filia, eloquentia ac praeclaris animi dotibus ornata virgo, pro stupido parente causas in foro ageret? iurisprudencia nostra parum inde detrimenti caperet, et forsitan Themis toties non vapularet. Cogitabam porro, quoniam in foris Europaeis causae celeriter adeo iudicantur, sententias istas extemporales ac praecoces, si seueriori examini subiicerentur, notas censorias non effugituras. Ut pergam reliqua explicare: venae sectionis rationem hanc audiui. Si quis criminis conuictus sit, pro flagris, membrorum mutilatione aut capitali supplicio ad venae sectionem damnatur, quo pateat, vtrum e malitia, an sanguinis aut humorum vitio deriuandum sit crimen, et an tali operatione corrigi queat, adeo,
vt

vt tribunalia haec ad emendationem potius quam ad poenam spectent. Emendatio tamen haec poenam quodammodo complectebatur, quoniam nota quaedam ignominiae erat, ex iudicis sententia hanc operationem subire. Si quis iterum laboreretur, indignus ciuitate iudicatus, ad firmamentum, vbi omnes absque discrimine recipiebantur, solebat relegari. At de exilio isto, eiusdemque indole, plura mox dicenda. Quod vero chirurgus iste, qui venam mihi mediam aperuit, ad visum sanguinis mox obstupuerit, causa haec erat, quod incolae huius globi, loco sanguinis, liquidum et candidum habeant succum, per venas fluentem, qui, quo est candidior, eo maior sanctitatis nota.

Haec omnia linguam subterraneam edocto penitus innotuerunt, quo facto clementius iudicium ferre coeperam de gente ista, quam temere nimis damnaueram. At, quamuis stupidas et stolidas has arbores primo intuitu iudicaueram, animaduverteram tamen mox non omni humanitate esse destitutas, ac proinde nullum mihi esse periculum vitae; in qua spe confirmabar, cum viderem, bis quouis die ali-
menta

menta mihi afferri. Cibus vulgo constabat e fructibus, herbis ac leguminibus; potus erat liquidus succus, quo nil dulce magis ac saporum.

Praetor iste, in cuius custodia eram, Principi siue Dynastae, haud procul ab hac ciuitate degenti, mox indicabat, in manus suas casu incidisse animal quoddam rationale, sed insolitae figurae. Rei nouitate motus Princeps, in lingua me erudiri, et deinde ad aulam suam mitti iubet. Datus hinc mihi fuit Magister linguae, sub cuius institutione semestri spatio tantum profeci, vt cum incolis satis expedite fabularer. Postquam in lingua subterranea tyrocinii rudimenta deposueram, adfertur ab aula nouum mandatum de ulteriore mea institutione, iubeorque seminarfo vrbs initiari, vt a *Karattis* eiusdem siue examineribus perspicerentur vires ingenii mei, et in quo disciplinae genere maximam spem promitterem. Haec omnia solícite exsequuntur; sed dum in stadio hoc eram, non corporis mei minor cura habebatur quam animi; et solíciti imprimis erant, vt ad similitudinem arboris, quantum fieri licuit, formarer; quem in
finem

finem ramos quosdam adscititios corpori aptabant.

Dum haec aguntur, hospes meus redeuntem quavis vespera e seminario, variis sermonibus ac quaestionibus exercebat. Audiuit summa cum animi voluptate me de iis, quae in subterraneo hoc itinere vsu venerant, dissertantem; maxime vero obstupuit ad descriptionem terrae nostrae, et immensi, quo cincta erat, coeli, innumeris sideribus interstincti. Horum omnium attentus avidusque erat auditor; at erubuit non nihil ad ea, quae narrabam de arboribus nostri orbis, quae inanimatae, immobiles, ac radicibus terrae stent fixae, ac tandem non sine indignatione me intuebatur, cum testarer, arbores nostras caesas calefaciendis fornacibus et cibis coquendis inferuire. Attamen serio pensitata, paulatim ira detumuit, protensisque versus coelum quinque ramis, (nam totidem illi erant) iudicia Creatoris, cuius sint variae occultae rationes, est miratus: attente porro audiuit alia narrantem. Vxor illius, quae adhuc praesentiam meam auersata fuerat, cum veram, ob quam in iudicium tractus eram, causam

causam didicisset, ac specie me arboris, quam in orbe nostro scandere solemus, deceptum, abiecta omni suspicione, in gratiam mecum rediit. At ego, ne inter initia coeuntis gratiae recentem cicatricem rescinderem, non nisi praesente ac iubente marito, sermones cum illa miscui.

* * * * *

C A P V T III.

DESCRIPTIO VRBIS

K E B A E.

Interea, dum in cursu hoc tyrocinii eram, per urbem me circumduxit hospes meus, ut monstraret, quicquid maxime curiosum ac spectabile erat. Ambulauius absque impedimento, ac, quod maxime mirabar, sine ullo incolarum accursu; aliter ac apud nos fieri solet, ubi ad omne, quod insolitum est, cateruatim aduolant homines, ut curiosos pascant oculos. Nam incolae huius planetae nouitatis parum auidi solida tantum sectantur. Ciuitati huic nomen est *Keba*, quae inter vrbes Principatus *Potuari* secundum locum tenet.

net. Incolae graues adeo sunt ac prudentes, vt quot ciues, tot Senatores diceres. Honestissimum ibi est senectutis domicilium; nusquam enim tantum tribuitur aetati, nusquam senectus est honoratior, cuius non in sententia sola, sed et nutu residet auctoritas. Mirabar gentem adeo modestam ac sobriam certaminibus ludicris, comoediis ac spectaculis delectari; nam haec grauitati eiusdem parum conuenire videbantur. Id quod animaduertens hospes: per totum, ait, hunc Principatum seria ac nugae per vices nos partiantur,

Saturnumque grauem nostro Ioue frangimus vna.

Inter alia enim huius Principatus egregia instituta erat permissio voluptatum innocuarum, quibus roborari creditur animus, et ad molesta obeunda munera reddi idoneus, quibusque dissipari putantur atrae istae nubes, ac melancholici affectus, tot turbarum, seditionum ac prauorum consiliorum fontes. Hac ratione ducti grauiora opera lusibus iocisque distinguunt, seueritatem tamen comitatemque ita miscantes, ne illa in tristitiam, haec in petulantiam

lantiam degeneret. At non sine indignatione animaduvertebam, inter spectacula et ludos scenicos numerari exercitia disputatoria. Namque statis anni temporibus, factis sponsonibus, et certo vincen-
tibus statuto praemio, disputatores tanquam gladiatorum paria committebantur, eisdem fere legibus, quibus certamina apud nos fiunt inter gallos gallinaceos aut animalia aequae ferociae. Hinc diuitibus mos erat, alere disputatores, quemadmodum in orbe nostro canes venaticos, eosdemque in arte disputandi siue dialectica erudire, ut idonei et loquaces redderentur ad stata, quae quotannis fierent, certamina. Ita cuiusdam opulentus, nomine *Henochi*, triennii spatio magnas opes, scilicet 4000 *Ricatu* cumulauerat et tropaeis vnus, quem hunc in finem alebat, disputatoris, et haud semel immodicae summae domino eiusdem oblatae fuerant ab iis, qui ex eiusmodi exercitiis quaestus facere solebant; sed adhuc vendere nolebat thesaurum, unde tot illi quotannis erant redditus. Mira ille linguae voluntate pollens diruebat, aedificabat, quadrata rotundis mutabat, syllogismorum captionum-

ptionumque dialecticarum laqueis strepebat, et vnumquemque opponentem distinguendo, subsumendo, et limitando eludere, ac ad silentium pro lubitu reducere callebat. Semel atque iterum spectaculis eiusmodi summa cum animi aegritudine interfui. Nam impium et indignum mihi videbatur, augusta adeo exercitia, quae ornare solent gymnasia nostra, in ludos scenicos transformari. Et cum ad animum reuocarem, ter me summo cum applausu publice disputasse, et lauream exinde emeruisse, a lacrimis vix temperare poteram. Caeterum non ipse magis actus, quam disputandi modus stomachum mihi mouebat. Conducti enim erant certi stimulatōres, quos dicebant *Cabalcos*, qui, cum viderent impetum disputantium languescere, latera eorundem sistris quibusdam pungerent; vt denuo recalescerent, ac vires torpentes integrarent. Mitto alia, quorum meminisse pudet, et quae in gente adeo exculta damnabam. Praeter hos disputatores, quos *Masbakos*, siue altercantes, per ludibrium vocant subterranei, erant et alia certamina inter quadrupedia, tam fera, quam mansueta, et alites maxime feroces, quae

certo spectantibus pretio exhibebantur. Quaerebam ab hospite, qui fieri posset, ut gens, tanto iudicio praedita, ad ludos circenses reiiceret nobilia adeo exercitia, quibus facultas loquendi paratur, veritas detegitur, ingeniumque acuitur. Respondabat ille, certamina haec barbaris olim saeculis magni aestimata fuisse; sed cum experientia tandem edocti fuerint, veritatem disputando potius suffocari, iuuentutem procacem reddi, turbas inde enasci, et solidis studiis compedes iniici, ab Academiis ad circos haec exercitia transtulisse: et docuisse euentum, silentio, lectione, ac meditatione citius magisterium adipisci tyrones. Qua tamen responsione, quantumvis speciosa, non acquiescebam. In ciuitate hac erat Academia siue Gymnasium, ubi decenter ac summa grauitate docebantur artes liberaliores. Ab hospite meo in auditorium huius scholae introducor die quodam solenni, quo crearetur *Madic*, siue Philosophiae Doctor. Celebratus fuit actus absque vlla caeremonia, nisi quod Candidatus docte et eleganter de problemate quodam physico disseruerit; quo exercitio defunctus, a Praesidibus Gymnasii in album relatus est eorum qui

qui publice docendi iure gaudent. Rogitanti hospiti, ecquid actus iste mihi placuisset, respondebam, ficcum nimis ac ieiunum prae nostris promotionibus mihi visum. Exponebam porro, qui apud nos creari soleant Magistri ac Doctores, nempe praeuiis speciminibus disputatoriis. Ad haec frontem ille contrahens, modum et indolem eiusmodi disputationum, et, qui a subterraneis differant, quaerit. Respondebam ego, vulgo fieri de rebus admodum doctis et curiosis, in primis de iis, quae spectant ad mores, linguas, et vestitus duarum veterum gentium, quae olim in Europa maxime floruerant; testabarque me trinis eruditis disputationibus commentatum in veteres earundem gentium crepidas. Hoc audito, tantum edidit cachinnum, ut tota domus inde exsonaret. Excitata ad strepitum hunc vxor illius aduolat, causam risus curiose sciscitans. At, tantam ego conceperam iram, ut respondere non dignarer; nam indignum mihi videbatur, res adeo graues ac serias cum risu ac ludibrio excipi. At a marito tandem id, quod rei erat, edocta, in risum non minorem erupit. Res

haec per totam breui urbem disseminata, perpetuis fannis ansam dedit, et vxor Senatoris cuiusdam, in risum prona, narratione hac adeo commota fuit, vt ilia crebris cachinnis paene dissolueret. Et cum non ita multo post febris correpta moreretur, credebatur ex immoderato hoc risu, quo pulmonem nimis exagitauerat, morbum, qui fatalis illi erat, contraxisse. Sed de vera mortis causa non satis liquide constat; murmura tantum eiusmodi audiebantur. Erat alias praeclarae indolis matrona, ac strenua materfamilias; nam septem illi erant rami, quod rarum in isto sexu. Hinc mortem illius aegre tulerunt omnes honestae arbores. Humo mandatur intempesta nocte extra urbis pomeria; iisdemque vestibus effertur, quibus mortua est inuenta. Cautum enim lege est, ne quis in vrbe sepeliatur, cum aërem ex effluuiis cadauerum putrescere credant. Cautum porro est, ne cum insigni comitatu ac splendido ornatu efferrantur funera, vermium scilicet pabula mox futura. Quae omnia satis prudenter instituta mihi videbantur. Parentalia tamen haberi solent orationesque funebres,

bres, sed quae pura tantum hortamina sunt ad bene viuendum, quaeque mortalitatis imaginem ante oculos audientium ponunt. Adesse iubentur Censores, obseruaturi, an defunctorum praeter merita memoriam aut extenuent oratores, aut attollant. Hinc encomiorum parcissimi sunt oratores subterranei, cum poena immodice et praeter merita laudantibus sit statuta. Non ita multo post, cum tali parentationi interfuerim, quaecebam ab hospite de sorte et statu defuncti herois, cuius memoria celebrabatur. Respondit ille, agricolam fuisse, quem ad urbem tendentem mors itinere occupauerat. Hinc, qui nuper a subterraneis derisus fueram, meo more non minus effuse ridebam, telaque, quae in Europaeos vibrauerant hi, strenue rectori. *Eccur, aiebam, boues ac tauri, rusticorum socii, et commilitones, pro rostris etiam non laudantur? eandem, quam fossores terrae materiam orationi suppeditabunt, eodem ministerio fungentes.* At a risu me temperare iubet hospes, docens, agricolas in his terris summo in honore haberi, ob nobilitatem ministerii, in quo occupantur, nullumque vitae genus hic honestius agricul-

tura censerī. Hinc quīvis honestus rusticus, ac diligens paterfamilias, nutritor et patronus oppidanorum salutatur. Eo respectu fieri solet, ut agricolae, cum circa autumnī initium, aut mense Palmae ad urbem cum ingenti numero vehiculorum, frumento onustorum, tendunt, extra portas urbis obuios habeant Magistratus urbis, ac tubarum clangore, et symphoniae sono, quantū ritu, in ciuitatem introducantur. Stupescēbam ad hanc narrationem, ad animū reuocans sortem agricolarum nostrorum, sub foeda seruitute gementium, et quorum occupationes sordidas et illiberales iudicamus prae aliis artibus, quae ministrāe sunt voluptatum, ut, coquorum, fartorum, vnguentariorum, saltatorum etc. Hospiti quidem hoc paulo post, sed sub fide silentiū exposui, verens, ne nimis sinistra iudicia de genere humano ferrent subterranei. Silentium ille pollicitus, ad auditorium me, ubi habenda esset oratio funebris, secum duxit. Fateor, nil unquam me solidius, veracius, et ab omni adulationis specie magis immune audiuisse: et visa mihi haec parentatio exemplar, ad quod omnes eiusmodi orationes exprimi deberent. Orator primo conspectum
dedit

dedit virtutum defuncti, moxque vitia ac infirmitates enumeravit, monendo auditores, ut ab hisce sibi cauere. Rediuntibus ex auditorio obuius fit noxius quidam, tribus custodibus stipatus. Idem nuper ex iudicis sententia poenam brachii (ita vocant venae sectionem) subierat, iam vero in nosocomium urbis publicum trudendus. Querenti damnationis causam, respondetur, eundem publice de qualitatibus ac essentia Dei disputasse; id quod prohibitum in his terris, ubi curiosae eiusmodi disputationes temerariae adeo ac stolidae censentur, ut in compositae mentis creaturas cadere nequeant. Solitum est igitur subtiles hos disputatores, tanquam insanos, post venae sectionem in ergastula publica compingere, donec delirare cessant. Hinc tacite mecum: hei! *quid de Theologis nostris hic fieret?* quos quotidie, de qualitate et attributis Numinis, de natura spirituum, et id genus aliis mysteriis rixantes cernimus. Qualis fors esset, Metaphysicis nostris, qui transcendentibus suis studiis superbientes, supra vulgus sapere, imo Diis se proximos credunt? Certe pro laureis, birretis, pileis,

C 5

Docto-,,

„Doctoralibus, quibus in terris nostris
„decorantur, iter sibi panderent ad erga-
„stula, aut nosocomiorum candidati fie-
„rent.

Haec & alia, quae valde paradoxa mihi visa sunt, tempore tyrocinii notabam. Aderat tandem mandato Principis definitum tempus, quo e Gymnasio in aulam cum testimonio dimittendus essem. Splendida mihi encomia et niueos calculos pollicebar, fretus qua propriis virtutibus, cum linguam subterraneam expectatione celerius didicissem, qua hospitis mei fauore, ac iudicum decantata integritate. Tandem traditum mihi est testimonium, quod prae gaudio tremens aperui, auidus laudes meas legendi, exindeque, qualis fors mea foret, noscendi. At lectio eiusdem in iram et desperationem me coniecit. Literae commendatitiae his verbis conceptae fuerunt:

„Mandato Serenitatis vestrae obse-
„quentes, instructum solícite in Gymna-
„sio nostro dimittimus animal nuper ad
„nos ex alio orbe delatum, hominemque
„se nuncupans. Perspecto penitus eius-
„dem ingenio, ac moribus exploratis,
„doci-

docilem satis ac promptissimae perceptio-
nis offendimus, sed obliqui adeo iudicii,
vt ob ingenium nimis praecox, vix ad
creaturas rationales referri, nedum ad
munus aliquod momentosum admitti,
quest. At, cum pernecitate pedum nobis,
omnibus sit praestantior, cursoris aulici,
officio fungi strenue poterit. Datum ex
Seminario de Keba, mense Veprium, a
Serenitatis Vestrae seruis humillimis,

Nehec. Iochtan. Rapasi. Chilac.

In lacrimas hinc effusus hospitem me-
um adibam, humillime obsecrans, vt,
auctoritate sua interposita, clementius te-
stimonium a *Karattis* extorqueret, vtque
monstraret iisdem testimonium meum
Academicum, in quo ingeniosus et opti-
mae notae ciuis salutor. Regessit ille,
testimonium istud in nostro orbe suo stare
pretio, vbi forsitan maior umbrae quam
corporis, maior corticis quam medullae
habeatur ratio, sed nullius hic esse pon-
deris, vbi in viscera rerum penetratur:
hortatur porro, vt sortem meam patienter
feram, maxime cum testimonium rescindi
aut mutari nequeat. Nam nullum hic gra-
uius

uius crimen esse virtutum immeritarum
praeconio. Vulneri tamen fomentum ali-
quod admoturus,

- - verba facit, quibus hunc lenire do-
lorem

Possit, et ingentem morbi partem remo-
uere:

Ne cures haec, quae stulte miraris et
optas.

Quos non praecipitat subiecta potentia
magnae

Inuidiae? mergit longa atque insignis ho-
norum

Pagina: namque homini, nimios qui ca-
piat honores,

Et nimias venatur opes, numerosa paran-
tur

Excelsae turris tabulata, unde altior illi

Casus, et impulsae praeceps immane
ruinae.

Porro addidit; nihil tale in tenui aut me-
diocri fortuna metuendum. Quod vero
ad testimonium *Karattorum* attinet, illud
confirmat, oculatissimos simul ac integer-
rimos esse iudices, qui nullis neque donis
corrumpi, neque minis deterreri possunt,
ut vnguem latum a vero deflectant; qua-
propter

propter in hac etiam causa nullum esse suspicioni locum. Candide tandem ipse fassus est, iam dudum innotuisse sibi imbecillitatem iudicii mei, ac statim e memoriae meae vbertate, et celeri apprehensione iudicasse, lignum me non esse, ex quo Mercurius fieri posset, ac proinde ob insignem iudicii eclipsin amplo alicui muneris non suffecturum. Didicisse se, ait, e narrationibus et descriptione gentis Europaeae, me

*Stultorum in patria, prauoque sub aëre
natum.*

Cactera de amicitia sua prolixè testatus, itineri ut absque mora accingerer, me hortatus est. Consilium prudentissimi viri secutus sum, in primis cum ita postularet necessitas, et temerarium mihi videretur, mandato Principis obniti.

In iter igitur me coniicio, comitantibus nonnullis arbusculis, quae simul mecum a seminario dimissae, eundem in finem ad regiam urbem ablegantur. Dux itineris erat senior quidam e numero *Karratorum*, siue ephorum, qui, cum aetate confectus, pedum vitio laboraret, tauro vehabatur. Nam insolitum hic est ve-
hiculis

huculis vti, et soli hoc fenestras decrepiti siue aegroti priuilegio gaudent, quamuis nobis exculatiores essent huius planetae incolae ob difficultatem et tarditatem incessus. Memini, cum descriptionem semel fecissem vecturarum nostrarum, equorum scilicet, quadrigarum et pyxidum, in quas sarcinarum instar compacti, per urbem vehimur, ad hanc meam narrationem subridere subterraneos, maxime cum audirent, e vicinis alterum inuiscere alterum non solere, nisi plaustro vel pyxidi inclusum, et a duobus ferocissimis quadrupedibus per vicos ac plateas abreptum. Ob tarditatem incessus, qua laborant arbores hae rationales, triduum huic itineri insumere cgebamur, quamuis *Keba* ab urbe principali vix spatium quatuor milliarum dirimatur. Nam si solus fuisset, vna die iter hoc explicuissem. Gaudebam equidem, pedum beneficio me subterraneis longe praestare, sed dolebam simul, ob istam corporis praestantiam, ad vile et abiectum ministerium proscriptum iri. *Vellem me, dixi, eodem pedum vitio, quo subterranei laborare; cum hoc solo defectu euitem destinatum mihi seruile et ignobile munus.*

munus. Quo audito, Dux noster: *sibac*, ait, corporis praestantia natura non quodammodo compensasset animi tui defectus, tanquam inutile terrae pondus te omnes intueremur; Obingenii enim velocitatem sola rerum putamina, non nucleos vides; Et cum duo tantum rami tibi sint, in quouis opere manuario subterraneis longe inferior es. Haec omnia cum audiuerim, gratias Deo egi ob pedum praestantiam, cum absque hac virtute me inter creaturas rationales locum vix habiturum viderem.

Iter faciens non sine admiratione videbam, incolae labori adeo intentos, ut ad adspectum praetereuntium, quamquam insolitum esset spectaculum, nemo labores intermitteret, aut lumina circumferre dignaretur. At finito die, laboribus solitis defuncti, ludis ac omnimodis animi remissionibus vacant, conniunte summo Magistratu, qui ludos hos corporum ac animorum fulturas existimans, creaturas iudicat, iisdem non minus ali, quam cibo et potu. His et aliis de causis iter hoc summa cum animi voluptate confeci. Regionis forma pulcherrima est. Imaginare amphitheatrum aliquod, et quale sola rerum natura possit effingere. Vbi natura

tura minus prodiga fuerat, suppleta omnia erant arte incolarum, qui, politis a Magistratu praemiis, ad rusticos labores et agros colendos ornandosque acuebantur, qui vero agrum sordescere patebatur, aerarius fiebat. Peragrauimus multos spectabiles vicos, qui ob frequentiam, vnius perpetuae et contiguae vrbis conspectum dant, vnamque faciem longe lateque contexunt. Infestabamur tamen nonnihil a simiis quibusdam syluestribus, quae viis passim inerrantes, me, quem ob affinitatem formae gentilitium credebant, crebris assultibus vellicabant. Hinc iram et indignationem suppressere non poteram, maxime cum viderem, scenam hanc risus materiam arboribus dare: nam ad aulam ducebar, cum ita iusserat Princeps, eodem habitu, quo in planetam hunc delatus fueram, harpagonem scilicet dextra tenens, quo perspiceret, qualis esset orbis nostri ornatus, et quo apparatu huc primum appulisset. Et commodè tunc ad manum erat harpago, quo simias cateruatim ingruentes in fugam mittere conabar, quamuis frustra; nam in fugientium locum plures successerunt, adeo, vt quouis momento gradum praeliantis componere cogerer.

CAP.

CAPVT IV.

AVLA PRINCIPIS
POTVANI.

Tandem ad urbem regiam *Potu* ventum est. Magnifica quidem ac speciosa vrbs est. *Ædificia* ibi porrectiora sunt *Kebanis*, strataque magis patula et commodiora. Primum, ad quod delati sumus, forum ingenti mercatorum copia erat frequens, artificumque et opificum tabernis vndique cinctum. Videbam attonitus in medio fori noxium quendam, collo in laqueum inserto stantem, et ingenti grauissimarum arborum corona, quae speciem senatus praebebat, circumdatum. Quaerenti mihi, quid rei esset, ac quam ob noxam suspendium meruisset in primis cum nullum crimen in his terris sit capitale? respondetur, reum hunc esse nouatorem (*Proiect-Macher*) qui abrogationem veteris cuiusdam consuetudinis suaserat, circumstantes esse iureconsultos et senatores, qui nouum commentum more solito examinarent, ita vt, si bene

D dige-

digestum, ac reipublicae salutare deprehensum foret, reus non modo absolendus, sed et remunerandus esset; si vero damnosum publico, aut si nouator ad proprium commodum ista legis antiquatione collineare videretur, gula eiusdem, vti reipublicae perturbatoris, mox laqueo frangeretur. Et haec est causa, cur pauci hanc aleam iacere, aut legis cuiusdam abrogationem suadere audeant, nisi res adeo aequa sit ac liquida, vt de successu dubitari nequeat. Adeo existimant subterranei, seruandas esse leges veteres, et maiorum instituta in honore habenda; credunt quippe nutare rempublicam, si ad cuiusuis libidinem mutantur aut antiquentur. Tunc ego mecum: „Hei! quid „de nouatoribus nostri orbis hic fieret, „qui sub specie publicae vtilitatis quoti- „die nouas meditantur leges, non statui „publico, sed priuatis quaestibus ancil- „lantes.

Tandem in spatiosam domum introducimur, solitum iis receptaculum, quic seminary totius Principatus emancipantur. Ex eadem domo educuntur Principi sistendi. Dux noster, siue *Karatti*, accin-

accinctos nos stare iubet, dum digredia-
tur, aduentum nostrum Principi nuncia-
turus. Vix egressus erat ille, cum ingens
aures nostras ferit clamor, qualis trium-
phantium esse solet, mox tiliarum sonitu
ac tympanorum strepitu omnia persona-
bant. Excitati ad hunc strepitum, et fo-
ras egressi, conspiciamur arborem quan-
dam, magnifico comitatu incedentem,
coronaque e floribus contexta redimitam,
moxque patuit, eundem esse ciuem, quem
collo in laqueum inserto stantem nuper
in foro videramus. Causa triumphi erat
approbatio legis, quam capitis periculo
suaserat. At quibus argumentis veterem
ille legem impugnauerit, non mihi inno-
tuit, nec vlllo modo ad notitiam meam
peruenire potuit ob taciturnitatem inco-
larum, qua fit, vt minima res, quae ad
statum publicum pertinet, aut in Senatu
peragitur, plebem lateat; aliter ac fieri
solet apud nos, vbi Senatusconsulta et
consiliorum conclusa in cauponis ac triuiis
postridie narrantur, discutiuntur, notan-
tur. Post vnus horae intercapedinem
reuertitur *Karatti*, nosque omnes sequi se
iubet. Dicto nos audientes ducem sequi-
mur.

mur. In itinere nostro passim occurrebant arbusculae, quae venales offerebant impressos de rebus curiosis ac memorabilibus libellos. In ista libellorum farragine conspicabar forte opusculum, cui titulus erat: *De nouq et insolito Phaenomeno, siue Dracone volante, qui anno superiore apparuit*. Videbam me ipsum, qualis eram, cum circa planetam cum harpagone et syrmate funis volutarer, aeri incisum. Vix risum eo aspectu continere poteram, et tacite mecum dicebam:

Hei qualis facies, et quali digna tabella!

Empto tamen libro tribus Kilac, qui duobus solidis nostrae monetae aequiparari possunt, risum compressi, iter tacite persecutus ad regiam. Hanc ars potius ac nitor commendant, quam atria

- - - - *Regali splendida luxu*

Aut picturata lucentia marmora vena.

Paucos tantum conspicabar aulicos siue apparitores; nam temperantia Principum omne, quod superfluum est, proscribit. Nec opus hic est tot ministris, quot possunt aulae nostri orbis; nam quot rami his arboribus erant, tot brachia, adeo ut labo-

labores manuarii, ac ministeria oeconomica triplo vel quadruplo citius expediri possint.

Hora prandii erat, cum aulam Principis intrauimus. Et cum seorsum mecum loqui desiderauerat Serenitas sua, antequam accumberet, solus in diaetam in-
tromittor. Erat in hoc Principe insignis clementiae ac grauitatis mixtura. Tanta eiusdam erat constantia, vt serenitas oris vultusque nulla aegritudine posset obnubilari. Viso Principe, in genua mox procubui. At ad adorationem hanc stupebant circumstantes, et cum causam, cur genua flecterem, roganti Principi indicassem, surgere me iussit, dicens, talem cultum soli Numini deberi: addit porro, sola obedientia, labore ac industria hic fauorem Principis obtineri. Postquam surrexeram, variae mihi quaestiones datae; et primum

*Qua veniam, causamque viae nomenque
rogatus*

Et patriam: Patria est, respondeo, grandior orbis,

*Klimius est nomen; veni nec puppe per
vndas,*

*Nec pede per terras; patuit mihi peruius
aether.*

Pergit ille quaerere de rebus, quae in itinere euenerant, de nostri orbis moribus ac scitis. Pathetice tunc exposui hominum virtutes, ingenia, urbanos mores & alia, quibus genus humanum maxime superbire solet. Sed narrationem hanc frigide excepit, ac ad nonnulla, quae maximam admirationem mea opinione ciere debuissent, oscitauit. Tunc ego mecum: *Hæi! quam varii sunt mortalium gustus! quae nos maxime afficiunt, hisce nauseam mouent.* Maxime vero aures Principis offendere videbam id, quod de modo procedendi in iure, de aduocatorum nostrorum eloquentia, et de iudicium in sententia dicenda celeritate exposui. Conabar hoc paulo explicatius reddere, sed loquentem interpellans ad alia digressus est, tandemque de cultu ac religione nostra sciscitari coepit. Explicui tunc breuiter omnes fidei articulos, ad quorum recitationem nonnihil ex rugis remisit, testans, vnicuique se haud inuitum subscribere posse, tantum miratur, gentis iudicii expertae sana adeo de Deo eiusdemque cultu esse prin-

principia. At cum mox audiret, christi-
 anos in sectas innumeras esse diuisos, ac
 ob istam in fide discrepantiam in propria
 viscera armari: „Apud nos, ait, etiam,,
 variae de rebus ad cultum diuinum per-,,
 tinentibus sunt dissentientes sententiae;,,
 at alter alterum proinde non persequitur.,,
 Nam omnis persecutio ob res theoreticas,
 aut errores, e sola perceptionis varietate,,
 orientes, non nisi a fastu oritur, cum,,
 alter altero perspicaciorem se stolide au-,,
 tumat: qui fastus vix placere poterit,,
 Deo, modestiae ac humilitatis commen-,,
 datori. Nemini, ait, qui bona fide in,,
 theoreticis a recepta opinione aberrat,,
 circulos iudicii turbamus, modo in pra-,,
 cticis, quae cultum Numinis spectant,,
 consentiat, ac in eo vestigia premimus,,
 decessorum nostrorum, qui inhumanum,,
 existimarunt, iudiciis creaturarum com-,,
 pedes iniicere, ac in conscientias domi-,,
 nari. Huius quoque regulae obseruan-,,
 tiam in rebus politicis solícite commen-,,
 damus, ita, si subditorum variae sint,,
 opiniones de corporis nostri forma, de,,
 vitae genere, de oeconomia, et id genus,,
 aliis, iidem vero agnoscant me legitimum,,

„Principem, cui obsequium debetur,
 „cunctos existimo bonos esse ciues.“
 Respondebam ad haec: *Serenissime Prin-*
ceps! istud apud nos dicitur Syncretismus,
maximeque a literatis nostris improbatur.
 Non dedit mihi spatium plura loquendi;
 nam subiratus mox abiit, iubens vt ma-
 nerem, donec prandium finitum esset.

Ad mensam sedebant ipse Princeps
 cum serenissima eiusdem coniuge, item
 Filius Principis cum magno Cancellario
 siue *Kadoki*. Idem *Kadoki* ob morum vr-
 banitatem ac prudentiam circumspectam
 maximi inter *Potuanos* nominis erat. Per
 integros viginti annos nullam in senatu
 sententiam tulerat, cui caeteri non suffra-
 gati erant, nihil in rebus publicis statue-
 rat, quod non inconcussum steterat, di-
 ctaque eius totidem erant axiomata. At
 perceptionis adeo tardae simul erat, vt ad
 minimum edictum concipiendum 14 die-
 rum spatium stipulari soleret. Hinc si
 in nostrum orbem delatus foret, vbi cun-
 ctatio omnis desidia ac ignaviae nomen
 accipere solet, parum idoneus rebus ali-
 cuius ponderis esset iudicandus. At, cum
 quicquid perciperet, penitus perspiceret,
 nihil-

nihilque, nisi praeuio ac graui examine adhibito statueret, dici poterat plura fecisse, quam decem ex iis, qui prompte et celeriter negotia obeunt, ac vulgo magna ingenia dicuntur, quorum acta reformari, mutari ac limam saepius subire solent, adeo vt, tempore ministerii exacto, nihil non tentatum, sed nihil simul peractum cernere liceat. Inter apophthegmata igitur aulae huius insigne est istud, nempe eos, qui prompte nimis munera obeunt, comparari posse cum otiosis ambulatoribus, qui progrediendo, retroëundo eandem semitam terunt, mouendoque nihil promouent.

Postquam accubuerat tota serenissima Domus, intrat virgo octo ramorum cum totidem patinis et orbibus, adeo vt momento citius tota quadra ferculis instruitur. Secuta mox alia arbor cum octo lagenis diuersi generis musto aut succo impletis. Huic erant nouem rami, quocirca ministeriis domesticis aut oeconomicis aptissima iudicabatur. Sic a duobus solis ministris, commode peragitur id, quod ab integris ministrantium cohortibus effici nequit in aulis terrestribus. Eadem,

qua apposita erant, dexteritate fercula etiam auferuntur. Prandium frugi erat, sed simul nitidum. Ex apposis ferculis vno tantum, quod maxime ad palatum erat, vsus est Princeps; aliter ac diuites nostri orbis, qui lautam negant coenam, nisi ablatae patinae alia melior atque amplior succenturietur. Dum prandebant, varii de virtutibus ac vitiis, item de rebus politicis sermones ferebantur, adeo vt voluptates studiis condirentur. Mei quoque mentio identidem facta est, quem ob celeritatem apprehensionis credebant lignum esse, e quo vix Mercurius fieri posset.

Postquam exempta fames epulis, mentis saeque remotae,
testimonium meum exhibere iubeor. Quo perlecto, in pedes meos oculos coniiciens Princeps, recte ait iudicasse *Karattos*, et fieri ita debere. Hoc responso tanquam fulmine percussus, manantibus vbertim lacrimis, petebam reuisionem actorum, cum, virtutibus meis et ingenii dotibus penitus examinatis, longe clementius sperarem iudicium. Princeps, vt erat clemens ac
aequus,

aequus, ob molestum et insolitum hoc postulatum, mihi non succensens, nouum et curatius examen praesenti *Karatto* iungit. Durante hoc tentamine, paulum feces sit, caetera perlecturus testimonia. Digresso Principe, *Karatti* nouas mihi quaestiones proposuit soluendas. Respondebam ego solita mea celeritate, quam miratus ille: *Celeriter quidem, ait, rem capis, sed iugulum rei non arripis; indicant enim solutiones tuae, quaestionem potius prompte perceptam, quam recte perspectam.* Finito tentamine, principis diaetam intrat, moxque reuertitur cum sententia huius tenoris: male me ac imprudenter fecisse reuocando in dubium *Karattorum* iudicium, ideoque eam me poenam incurrisse, quam temere calumniantibus dictitat legis spatii quarti maioris spatium tertium minus (per spatia maiora et minora, siue *Skibal* et *Kibal* intelligunt libros et capita) ac meruisse me venae sectionem more maiorum pati ambobus meis ramis siue brachiis, ac ergastulo publico includi. Verba Legis libr. 4. cap. 3. de Calumniis haec sunt: *Spik. antri. Flak. Skak. mak. Tabu Mibalatti Silac.* At quamuis euidens sit ver-

verborum sensus, et sanctio legis nullam exceptionem patiat, decreuisse tamen Serenitatem suam grauissimum hoc delictum peculiari gratia, qua ob animi praecocis vitium, qua ob ignorantiam legis mihi ignoscere, cum peregrino et nouo hospiti noxa absque legis violatione remitti quodammodo posset. Tandem, ut eo maiorem in me testaretur fauorem ac beneuolentiam, locum mihi dedisse inter cursores aulicos ordinarios, quo fauore acquiescere me debere.

Hac dicta sententia, arcessitur *Kiua* siue secretarius, qui me cum caeteris nuper aduenientibus candidatis in album promouendorum inferret. Idem secretarius vir erat egregiae formae, vndecim scilicet annorum, ideoque vndecim simul epistolas eadem, qua nos facilitate vnâ solam scribimus, exarare poterat; mediocris tamen iudicii erat, quam ob causam ad maiora ascendere nequiret, sed in eodem officio, quod triginta fere annos exercuerat, consenescere cogeretur. Is vir erat, quocum postea coniunctissimus vivebam, quemque maxime colere debebam, cum copias edictorum aut epistolas scri-

scriberet, quas cursor ego per prouincias disseminarem. Obstupui saepe, cum viderem, qua dexteritate spartam impleret, cum haud raro vndecim exemplaria eodem tempore scriberet, iisdemque simul totidem sigilla imprimeret. Igitur inter res maxime prosperas in familiis numerantur partus multorum ramorum. Hinc mulieres puerperae, postquam foetus feliciter sunt enixae, vicinis notum facere solent, quot ramis in lucem prodierint infantes. Fama hic erat, patrem secretarii nostri duodecim ramos habuisse, totumque eius genus pluralitate ramorum prae aliis celebre. Accepto meo diplomate, cum inter cursores Principis ordinarios receptus fuisssem, cubitum iui; sed, licet valde fessa essent membra, maximam tamen noctis partem pervigil oculos frustra in somnum orabam. Nam animo continue oberrauit ignobile, ad quod damnatus eram, ministerium, et indecorum ac turpe videbatur Ministerii Candidato ac Baccalaureo magni orbis, vilem agere cursorem subterraneum. In tristi ista imagine magnam noctis partem vigil exegi, et in hoc aestu legebam et relegabam

bam testimonium meum academicum,
 quod mecum alportaueram (nam antea
 notavi diem ac noctem hic parum differ-
 re). Tandem his curis et cogitationibus
 fessum altus sopor oppressit. Variæ tunc
 quiescenti occurrebant imagines. Vide-
 bar in patriam redux, popularibus, quæ
 in itinere subterraneo acciderant, ad ra-
 uim vsque exponere: mox aëriam nauiga-
 tionem mihi fingens, cum toruo aliter rem
 habebam, qui tantum mihi negotium fa-
 cessebat, vt somnus praelianti tandem ex-
 cuteretur. At euigilans cum horrore con-
 spicabar lecto adstantem eximiae magnitu-
 dinis simiam, quæ per ianuam cubiculi, non
 satis solícite clausam intrauerat, ac in cu-
 bile irrepsérat. Istud improuisum phaeno-
 menon tantum mihi terrorem incussit, vt
 ingenti vociferatione, qua tota camera ex-
 sonuit, auxilium implorarem. Excitatae
 hoc strepitu arbusculæ quaedam, quæ in
 cubiculis meo contiguis cubabant, in-
 trant, luctanti mihi cum simia in auxili-
 um veniunt, foedumque istud animal fo-
 ras eiiciunt. Audiui, mox fabulam hanc
 Principi largam risus materiam praeuisse.
 At, ne in eundem casum saepius reciderem,
 iussit

iussit illico me more subterraneo vestiri,
 ramisque exornari. Vestes vero Euro-
 paeae, quas adhuc portaueram, mihi adem-
 ptæ, ob insolentiam suspensæ fuere in
 cimelio Principis cum hoc epigrammate:
 CVLTVS CREATVRAE SVPTERRANEAE.
 Hinc ego mecum: „ Quid si sartori Ber-
 genfi Iano Andreae vestium harum for-
 matori innotesceret, opificia sua inter
 cimelii subterranei rariora asseruari?
 fastu sine dubio intumesceret, vixque
 posthac ipsis consulibus aut vrbis cen-
 turionibus cederet. „

Post hunc casum reliquum noctis in-
 somne egi vsque ad solis ortum. Tunc
 surgenti offertur diploma, quo cursoris
 ministerium mihi iniunctum fuerat. In-
 numera mox dabantur negotia peragenda,
 perpetuumque eram mobile, ad vrbes
 minores ac maiores edicta ac literas pu-
 blicas perferens. In hisce expeditionibus
 meis indolem huius gentis curiosius scru-
 tatus, miram in plerisque detegebam vr-
 banitatem ac raram sapientiam. Soli in-
 colae ciuitatis *Mabolki*, qui omnes vepres
 sunt, parum culti ac morati mihi vide-
 bantur. Quævis enim prouincia suis pe-
 culi-

culiaribus gaudet arboribus siue incolis; id quod maxime patet e gente rustica siue agricolis, qui omnes indigenae sunt: Nam in magnis ciuitatibus, praesertim in vrbe regia, colluies erat omnium arborum. Creuit ista, quam de prudentia incolarum huius principatus conceperam, opinio, prout virtutes eorum penitus inspiciendi data est copia. Leges et consuetudines, quas maxime improbaueram, maxime mox ob aequitatem ac iustitiam laudabam, verso in admirationem contemptu. Haud difficile mihi foret integrum exhibere indicem rerum ac consuetudinum, quae leuiter intuenti stultae, curiosius vero rimanti solidae ac prudentes visae sunt. E sexcentis vnum tantum afferam exemplum, quod characterem huius gentis graphice exprimit. Rectoratum scholae cuiusdam cum ambiret Philologiae studiosus, petitiō eiusdem tali munita erat commendatione: testabantur nempe ciues vrbs *Naham*, candidatum in coniugio cum lasciuia ac infida vxore integros quatuor annos placide vixisse, ac cornua sua patienter gessisse. Testimonium his fere verbis conceptum erat:

Cum

ITER SVBTERRANEVM. 63

Cum testimonium vitae et morum,,
 a tribulibus petierit doctus ac veneran-,,
 dus *vir Iosſhan Hu*, testamur nos ciues,,
 habitantes in vico siue regione vrbis,,
Posko, integrum quadriennium eundem,,
 in matrimonio cum infida coniuge abs-,,
 que vlllo strepitu vixisse, cornua sua pa-,,
 tienter gessisse, ac tanta moderatione,,
 animi istud malum pertulisse, vt dignissi-,,
 mum scholae vacantis Rectorem, mo-,,
 do studia moribus respondeant, fore,,
 omninemur. Datum die decimo mensis,,
Palmae 3000mo anno post magnum Di-,,
 luuium.,

Isti tribulium commendationi anne-
 xum erat testimonium a seminarii *Karat-*
tis de doctrina ac studiis eiusdem, quod
 magis ad rem facere videbatur; nam
 quodnam esset meritum cornuti ludima-
 gistri praec aliis Doctoribus, haud facile
 capiebam. At paradoxo huius testimonii
 hic erat sensus: Inter virtutes, quae Do-
 ctorem maxime commendant, est mode-
 ratio; namque hic, nisi ferrea praeditus
 sit patientia, cum toto eruditionis suae
 apparatu parum aptus erit muneri schola-
 stico, quod absque seueritate ac iracun-
 dia

dia sit exercendum, ne intempestiuis suis castigationibus iuuenum animi exasperentur. Iam cum maius moderationis exemplum vix dari potest ista, qua insigne adeo malum domesticum pertulerat candidatus, ita vicini supplicantis non dubitarunt huic maxime argumento insistere, vt exinde euincerent, quid sibi polliceri possent a ludimagistro, hac virtute inter alios conspicuo. Dicitur ad insolitam hanc commendationem impense risisse Principem; at cum non plane absurdam iudicauerit, in petitem vacantem contulit Rectoratum: et constat, spartam hanc tanta dexteritate eundem impleisse, ac tyrones moderatione et clementia adeo sibi deuinxisse, vt potius tanquam parentem, quam scholae moderatorem, eundem intuerentur, tantoque in literas sub ephoro adeo miti ac moderato ferebantur studio, vt paucae in toto principatu hodie dentur scholae, e quibus tot praeclarae, eruditae ac bene moratae arbores quotannis dimittuntur.

Quoniam quadriennii tempore, quo ministerium cursoris obibam, occasionem nactus sum scrutandi tam ingenium huius
terrae,

terrae, quam indolem ac mores gentis, eiusdem politiam, sacra, leges ac studia, legentibus spero non ingratum fore, si, quae sparsim in hoc opere reperiuntur, hic vno veluti fasce complectar.

C A P V T V.

NATVRA TERRAE POTVANAЕ ET GENTIS INDOLES.

Prin cipatus *Potuanus* terminis admodum exiguis clauditur, ac modicam tantum partem huius globi perreptat. Totus globus *Nazar* dictus in circuitu vix ducenta milliaria germanica complectitur. Potest commodè circumiri a quouis viatore absque itineris duce; nam vna est vbique eademque lingua, licet a reliquis rebus publicis ac principatibus, scitis ac moribus valde differant *Potuari*. Et velut in orbe nostro Europaei inter alias gentes eminent, ita hi, scilicet Potuani, inter reliquos huius globi incolas, virtute ac prudentia maxime sunt conspicui. Itinera

passim lapidibus distinguuntur, qui miliaria notant, et aut manus habent porrectas, aut alia signa, quae ad quamvis urbem ac vicum semitas monstrant. Totus principatus vicis ac splendidis urbibus frequens est. Illud sane memorabile et admiratione dignum est, quod cuncti huius globi incolae eadem lingua loquantur, quamvis singulae gentes sorte, moribus, scitis ac ingenii dotibus, ita discrepent, ut orbis hic maxime perspicuam exhibeat imaginem varietatum, quibus laetatur natura, eoque intuitu viatores non tam afficit, quam percellit, ac in ecstasin paene coniicit.

Dirimuntur terrae aquis tam maioribus quam minoribus, quas secant naues, remis, virtute quasi magica impulsae; nam non lacertis, uti nostrae, sed machinis, automatorum instar, aguntur. Machinarum harum indolem et artificium definire nequeo, cum in mathesi parum versatus sim: huc adde, quod arbores hae tanta subtilitate omnia comminiscantur, ut nemo, nisi Argo sit oculatior, et diuino paene acumine praeditus, artificium detegere queat. Globus, instar terrae nostrae,

strae, triplici gaudet motu, adeo vt tempora hic, non secus ac apud nos, nocte, die, aestate, autumnno, hieme ac vere distinguantur, locique sub polorum cardinibus siti caeteris sint frigidiores. At quod ad lumen attinet, parum est discriminis inter noctes diesque, ob causas, quas nuper exposui. Et dici potest nox quodammodo gratior die; nam nihil fingi potest splendidius lumine isto, quod a sole receptum in planetam hunc reflectit ac reuerberat hemisphaerium siue compactum firmamentum, speciem contiguae et immensae lunae longe lateque contexens. Incolae constant e diuersi generis arboribus, velut quercubus, tiliis, populis, palmis, vepribus etc. vnde nomina sortiuntur sedecim menses, in quos annus subterraneus describitur. Nam quouis decimo sexto mense ad sedis suae principia regreditur *Nazar*, non tamen statim die, idque ob motum inaequalem; quippe non secus ac luna nostra multifor-
mi ambage ingenia torquet eorum, qui firmamentum inhabitant. Annorum epochae sunt variae, et figuntur a rebus maxime memorabilibus, in primis ab ingenti

cometa, qui ter mille abhinc annis diluuium vniuersale creditur excitasse, quo submersum fuit totum arboreum genus cum caeteris animantibus, exceptis tantum paucis, qui in collibus ac montium cacuminibus commune naufragium effugerunt, et ex quibus praesentes incolae descendunt. Terra frugum, herbarum ac leguminum feracissima, eosdem fere omnes producit fructus, quos gignit Europa nostra: auenam tamen non patitur, nec opus ea est, cum equos hic globus non ferat. Maria ac lacus pretiosos pisces suggerunt, ac litora ripasque ornant varietate gratissima nunc continua nunc intermissa villarum tecta. Succus, quem bibunt, e certis elicitur herbis, quae cunctis anni tempestatibus virent. Succus huius venditores vulgo dicuntur *Minhalpi*, id est, herbicoctores, qui in quauis ciuitate ad certum numerum restringuntur, quique soli gaudent priuilegio herbas coquendi. Qui hoc priuilegio donati sunt, ab omni alio ministerio, quaestu ac opere manuario abstinere iubentur. In primis cautum est, ne ii, qui in officiis sunt, et publicis stipendiis fruuntur, hos quae-

quaestus exerceant; quoniam hi ob auctoritatem, qua in ciuitate pollent, omnes attrahant emptores, ac ob alia, quibus fruuntur, emolumenta res viliori pretio vendere queant, vti saepe fieri cernimus in orbe nostro, vbi officiales ac stipendiarii his mediis, aliorum opificum ac mercatorum coriis breui ditescunt.

Incolarum multitudinem mire promouet lex salutaris de procreanda sobole. Nam, pro numero liberorum, augentur aut minuuntur beneficia aut immunitates. Et qui sex liberorum pater est, tributis tam ordinariis quam extraordinariis eximitur. Hinc procreatio sobolis et copia liberorum hic non minus salubris censetur, quam in nostro orbe, vbi capitibus liberorum imponi solet tributum, incommoda sit ac damnosa. Nemo in hoc orbe duo simul munera exercet, credunt nempe, minimam occupationem totum poscere virum. Hanc ob causam, pace dicam incolarum nostri orbis, munera rectius et melius administrantur, quam apud nos. Sancta adeo est huius legis obseruantia, vt Medicus non in totam medicinam se diffundat, sed vnus tantum morbi natu-

ram solícite scrutetur; Musícus vni soli instrumento operam det: aliter ac in orbe nostro, vbi varietate officiorum humanitas infringitur, morositas augetur, munerá negliguntur, et nusquam solemus esse, quia vbique. Ita Medicus, dum morbis corporis humani ac vitiis reipublicae simul medeatur, labitur in vtroque. Ita a musico, si citharoedum ac senatorem simul agit, non nisi dissonantia sunt exspectanda. Admiratione nos illos prosequimur, qui varia simul officia obire non verentur; qui maximi momenti rebus vltro se ingerunt, ac nulli officio se impares existimant. At sola est audacia, ac virium propriarum ignorantia, quam stulte admiramur; quippe, si negotiorum pondera ipsis essent perspecta, sique modulum virium noscerent, oblatos vltro fasces remitterent, ac ad solum nomen tremerent. Nemo igitur hic inuita Minerva aliquid suscipit. Memini de hoc praecepto dissertantem me audire illustrem Philosophum *Rakbasi*, et quidem hunc in modum: „Suum quisque noscat ingenium, acremque se et vitiorum et bonorum suorum iudicem praebeat; ne scenici

nici plus, quam nos, videantur habere,,
 prudentiae; illi enim non optimas sed,,
 sibi accommodatissimas fabulas eligunt.,
*An histrio hoc videbit in scena, quod,,
 sapiens non videbit in vita? ,,*

Incolae huius principatus in nobiles
 et plebeios non sunt diuisi. Obtinuit qui-
 dem olim haec ordinum distinctio. At,
 cum obseruauerint Principes, exinde se-
 mina discordiarum spargi, omnem, quae
 natiuitatem sequitur praerogatiuam, pru-
 denter sustulerunt, adeo, vt e sola virtute,
 muneribus et occupationibus aestimentur
 arbores; id quod alibi explicatius reddam.
 Sola, quae natiuitatem comitatur, prae-
 eminentia consistit in ramorum multitu-
 dine; nam pro eorundem copia aut defe-
 ctu nobilior aut ignobilior censetur foe-
 tus, quoniam copia ramorum arboribus
 habilitatem ad opera manuaria conciliat.
 De ingenio ac moribus gentis non pauca
 in antecessum sparsim attuli; quocirca
 remisso ad ea, quae superius dicta sunt,
 lectore, sectionem hanc claudio, ad
 alia progressurus.

CAPVT VI.

DE RELIGIONE GENTIS
POTVANAE.

Systema religionis *Potvanae* paucis ab-
soluitur capitibus, et continet bre-
uem fidei confessionem, quae Symbolo
nostro Apostolico paulo extensior est.
Prohibitum hic est, sub poena relegationis
ad firmamentum, in libros sacros com-
mentari. Et, si quis disputare audeat de
essentia et attributis Dei, de spirituum et
animarum qualitatibus, ad venae sectio-
nem damnatur, ac in nosocomium urbis
publicum truditur. Nam stultum aiunt
ea describere ac definire velle, ad quae ca-
ligat mens nostra, non minus quam oculi
noctuae ad lumen solis. Consentiunt
omnes in colendo summo aliquo ente,
cuius omnipotentia cuncta sunt creata, et
cuius prouidentia eadem conseruantur.
Si hunc cultum excipias, nemini ob dis-
sentientes sententias, modum cultus spe-
ctantes, molestia exhibetur; tantum illi,
qui palam impugnant religionem legibus
sanci-

sancitam, vt pacis publicae turbatores puniuntur. Hinc liberum mihi erat religionis exercitium, et a nemine eo nomine infestabar. Preces *Potuanorum* rarae sunt, sed admodum ardentes, adeo, vt orantes, quamdiu durant preces, quasi in ecstasi esse videantur. Hinc cum narrarem, precari nos ac hymnos sacros canere ministris oeconomicis ac operibus manuariis occupatos, vitio id nobis vertebant *Potuari*, dicentes, Principem terrestrem agere laturum, si quem videret suppliciter cum petitione se accedentem, ac simul in praesentia sua vestes verrentem aut capillos crispantem. Nec magis ad palatum illis erant hymni nostri sacri; existimabant nempe, ridiculum esse musicis modulis dolorem et poenitentiam exprimere, cum lacrimis et suspiriis, non modulis, tibiis ac tubis ira Dei flectitur. Haec et alia audiebam non sine indignatione, praesertim cum beatus parens meus Cantor olim Ecclesiae diuersos hymnos, qui hodieque celebrantur, modulis musicis aptauerat; ipseque vacantem quendam Cantoratam ambire decreueram. Sed iram suppressere conabar: nam subterranei nostri
anto

tanto acumine opiniones tuentur, et adeo speciose omnia exponunt, vt errores eorum vel maxime euidentes refellere in procliui non sit. Sunt et aliae circa sacra opiniones, quas eadem arte et sub eadem veritatis specie propugnant. Ita cum nonnullis eorum, quibuscum familiariter vivebam, saepe indicassem, nullam illis, quippe in tenebris versantibus, esse post mortem sperandam salutem, respondebant, se uere damnantem alios maximum damnationis periculum incurrere. Nam damnatio aliorum ex arrogantia plerumque nascitur, quam odit et in creaturis improbat Deus, humilitatis maximus commendator: aliorum iudicia damnare, et dissentientes ad suas opiniones vi adigere, idem esse, ac sibi solis omne rationis lumen arrogare; id quod stultorum est, cum solos hi se sapere credant. Porro cum semel opinionem quandam probaturus conscientiae meae fidem disputanti opponerem, laudat argumentum aduersarius, iubetque, pergerem conscientiae meae testimonium sequi; id quod se ipsum quoque semper facturum pollicetur; ita enim, vnoquoque in controuersis conscientiae dictamen

men sequente; cessaturas omnes lites, et omnem disputandi materiam praecedendam. Inter alios errores, quos tuebantur huius principatus incolae, erant sequentes. Non quidem negabant, bona opera remunerari, ac mala a Deo puniri; sed non nisi in altera vita iustitiam istam in praemiorum ac poenarum distributione exercendam iudicabant. Afferrebam ego varia eorum exempla; qui ob scelera et iniquitatem in hac vita poenas subierunt; at illi totidem allegabant opposita scelestissimarum scilicet arborum, quae impiae simul ac summe felices vsque ad obitum fuerunt: quoties, aiebant, cum aduersariis congregimur, e vitae communis pharetra sola ea tela desumimus, ac ad ea sola exempla attendimus, quae in vsum nostrum sunt, ac quae thesēs nostras corroborant, neglectis ac praetermissis iis, quae iisdem aduersantur. Adduxi ego proprium exemplum, monstrando non paucos, qui vim ac iniuriam mihi attulerunt, exitum funestum habuisse: regerebant ii, e philautia haec omnia proficisci, dum crederem, me in oculis Dei maiorem ac praestantiorem esse aliis, qui, licet grauissimas

uissimas immerito iniurias passi sunt, persecutores tamen suos in perpetua felicitate vsque ad obitum consenescentes viderunt. Porro, cum semel commiendarem preces Deo quotidie faciendas, respondebant, nec se quidem precum necessitatem negare, sed persuasum sibi esse, pietatem et verum cultum maxime in obseruantia legis diuinæ consistere. Haec vt probarent, a Principe vel legislatore tale argumentum mutuabantur; Princeps duplicibus imperat subditis; nonnulli quotidie peccant, ac mandata eiusdem siue infirmitate animi, siue malitia aut contumacia transgrediuntur: at in atrio Principis hi perpetuo cum supplicationibus ac deprecationibus versantur, petentes veniam criminum mox renouandorum. Alii vero raro et non nisi rogati in aulam veniunt, sed domi semper manentes, mandata Principis fideliter ac strenue exsequuntur, legisque obseruantia perpetua monstrant Principi debitam obedientiam. Quis dubitet, quin hos amore suo dignos iudicet; illos vero tanquam malos, inertes ac simul molestos subditos, intueatur, idque respectu qua transgressionum, qua crebrarum petitionum?

Hisce

Hicce et aliis disputationibus saepius exercebar, quamuis absque successu; nam neminem in sententiam meam pertrahere valebam. Hinc omissis caeteris religionis controuersis, pergam exponere dogmata eorum generalia et notatu maxime digna, iudicio legentium relinquens, cretane an carbone sint notanda.

Credunt *Potuani* vnum Deum, omnipotentem, omnium creatorem et conseruatorem, monstrantque eiusdem omnipotentiam et vnitatem e rerum creatarum magnitudine et harmonia. Cumque sint Astronomiae ac Physices apprime gnari, de essentia et attributis Dei magnifice adeo sentiunt, vt stolidum existiment, definire velle ea, quae captum nostrum transcendunt. Annus quinque festis diebus distinguitur: quorum primus summa cum religione celebratur locis obscuris, quo radii lucis penetrare nequeunt, vt monstrent numen, quod adorant, incomprehensibile esse. Iisdem in locis adorantes, tanquam extra se rapti, immobiles manent ab ortu solis vsque ad eiusdem occasum. Festum hoc dicitur *dies incomprehensibilis Dei*, et incidit in primum diem.

diem mensis Quercus. Reliqua quatuor festa quatuor anni tempestatibus habentur, et instituta sunt eum in finem, ut grates agantur Deo ob praestita beneficia. Pauci sunt in toto principatu, qui his sacris solennibus non intersunt. Qui absunt, nisi fonticas absentiae causas dent, mali subditi existimantur, ac in perpetuo contemptu viuunt. Publicae precationum formulae ita conceptae sunt, ut non ipsos precantes, sed solum Principem ac reipublicae salutem spectent. Hinc nemo preces pro se ipso publice effundit. Scopus instituti est, ut credant *Potiani*, salutem singulorum cum salute reipublicae adeo arcte esse coniunctam, ut separari nequeat. Nemo ad cultum diuinum aut vi aut pecuniaria multa adigitur: nam cum pietatem maxime in amore consistere iudicent, cumque experientia doceat, amorem vi potius frigescere quam accendi, non solum inutile, sed etiam noxium credunt, flagris ad pietatem tepidos pel- lere velle. Thesin hanc tali exemplo illustrent: Si maritus reciprocum a coniuge amorem postulans, teporem aut frigus eiusdem fustibus ac pugnis expugnare molia-

moliatur, tantum abest, vt his mediis amor accendatur, vt potius crescat frigus, et denique in odium et horrorem terminetur.

Haec sunt praecipua capita Theologiae Potuanae, quae nil nisi mera religio naturalis nonnullis videbitur, et talis mihi initio apparuit. At contendunt *Potua- ni*, omnia sibi diuinitus esse reuelata, datumque antea quot saecula codicem, qui credenda et facienda complectitur. Olim, aiunt, sola religione naturali contentos vixisse maiores, docuisse vero experientiam, solum naturae lumen non sufficere, cum ob nonnullorum desidiam et incuriam praecepta ista naturalia penitus obliterarentur, et ob aliorum nimis subtilem philosophiam, cum nihil esset, quod libertatem cogitandi sisteret, ac intra limites contineret, omnia deprauarentur: hinc scriptam sibi legem a Deo fuisse datam. Et patuit inde, quantum errent ii, qui necessitatem reuelationis prae fracte negant. Fateor equidem lubens, diuersa Theologiae *Potuanae* dogmata, si non laudanda, attamen non plane contemnenda mihi videri, nonnullis vero ad stipulâri

nequeo. Istud vero non solum laude sed et admiratione dignum mihi videbatur, quod tempore belli a praeliis victores redeuntes, pro laetitia ac gaudio, quo nos victorias celebramus, ac *Te Deum* canimus, in tristi silentio aliquot dies exegerint, quasi puderet victores cruentae victoriae. Hanc ob causam rerum bellicarum rara fit mentio in chronicis subterraneis, sed annales eorum res tantum ciuiles, instituta, leges et foundationes complectuntur.

* * * * *

CAPVT VII.

DE POLITIA.

In Principatu Potuano successio haereditaria, et quidem linealis, integros mille annos viguit, et adhuc sancte obseruatur. Monstrant quidem annales, semel ab ordine successionis deflexisse *Potuanos*; nam, cum recta postulare videatur ratio, vt imperantes prudentia et animi dotibus subditis praestent, necesse existimarunt nonnulli, virtutum potius quam natalium ratio-

rationem habendam, ac illum eligendum, qui inter ciues praestantior credebatur. Hinc, sublata antiqua successione, Principatus omnium suffragiis delatus fuit Philosopho cuidam, nomine *Rabaku*. Idem prudenter initio ac placide adeo rempublicam moderabatur, vt regimen illius visum sit exemplar, ad quod alia exprimerentur. Attamen exiguae durationis fuit, adeo, vt sero tandem animaduernerint *Potuari*, falsum esse, quod vulgo dici solet: nempe beatum esse regnum, vbi Philosophi ad clauum sedent. Nam, cum nouus Princeps e sordidis initiis ad summa creuerat, solae eiusdem virtutes et regnandi artes venerationem illam ac maiestatem, quae reipublicae robur ac caementum est, parere ac tueri nequibant. Qui nuper illius aut aequales, aut superiores fuerant, vix adduci poterant, vt pari aut inferiori morem gererent, et vt eam nouo Principi praestarent obedientiam, quam subditi imperantibus debent, ideoque, quoties molestum quid et arduum illis imperatum fuit, murmura passim edebant, haud attendentes, qualis tunc esset Princeps, sed qualis ante promotio-

nem fuisset. Hinc more supplicantis cuncta eblandiri coactus fuit. Sed blanditiis parum profecit; nam imperata ac leges illius insuper habentes, ad quoduis edictum frontem contrahebant. Videns tunc *Rabaku*, aliis opus esse mediis ad subditos in officio tenendos, a clementia et popularitate ad seueritatem delabitur. Sed altero hoc extremo scintillae, quae sub cinere latuere, in apertum incendium eruperunt, inque Principem palam insurgere coeperunt subditi, vnaque male sopita rebellio initium erat sequentis. Tandem, cum animaduerneret, rempublicam stare nequire, nisi sub moderatore, illustri prosapia orto, et cuius natales populo venerationem imprimere solent, se ipsum sponte abdicans, insignia Principatus transtulit in Principem, cui iure natiuitatis debebantur. Ita cum antiqua domo regnatrice pax rediit, et procellae istae, quibus diu vexata fuerat respublica, detumuerunt. Cautum ex eo tempore est capitali supplicio, ne quid in ordine successionis in posterum innouaretur.

Est igitur hic Principatus haereditarius, et verisimile est, veterem successionis
ordi-

ordinem inconcussum semper mansurum, adeo, ut non nisi urgente extrema necessitate a primogenito discedatur. Mentio quidem in annalibus *Potuanis* fit Philosophi, qui regiam hanc legem infractus temperamentum aliquod commentus est. Suscepit ille, a regia quidem prosapia non esse discedendum, sed, delectu filiorum defuncti Principis habito, sceptrum illi deferenda, cuius virtutes maxime enitebant, et quem huic oneri maxime parem subditi iudicarent. Idem, postquam legem hanc proposuerat, tentamini se more patrio subiecit, collo, dum de utilitate consilii suffragia ferrentur, in laqueum inserto. Habito vero senatu, ac numeratis suffragiis, legis istius rogatio tanquam temeraria ac reipublicae exitialis damnata fuit. Credebant scilicet, multarum turbarum hoc fomitem fore, ac seminibus discordiarum inter liberos regios ansam daturum, satius proinde fore, antiquum obtinere, ac tutius esse, ut ad Principem primogenitum ius principatus deuolueretur, quamvis nati minores animi dotibus essent praestantiores. Antiquata igitur lege, nouatoris gula laqueo frangitur. Nam soli, qui in

hoc Principatu capite puniuntur, sunt nouatores: credunt quippe *Potuari*, quamuis mutationem ac reformationem, licet bene digestam, motibus ac procellis causam dare, totamque rempublicam fluctuantem reddere; si vero male digesta ac praecox sit, praecipitium ac ruinam afferre.

Imperium Principum *Potuanorum*, quamuis nullis legibus circumscribatur, paternum potius quam regium est. Ingeniis enim non legibus iustitiam colentes, principatum ac libertatem, res alibi dissociabiles, constanter miscent.

Inter huius Principatus leges maxime salutaris est illa, qua Principes aequalitatem, quantum respublica patiatur, inter subditos tueri conantur. Hinc nullae hic sunt dignitatum classes, tantum inferiores superioribus obtemperare, et iuniores seniores colere ac venerari coguntur. Monstrant quidem annales subterranei, ante aliquot saecula in usu fuisse dignitatum classes, easdemque legibus publicis fuisse ordinatas, sed patet simul, magnis has motibus causam dedisse: nam fratri natu maiori durum atque acerbum videbatur, fratri

fratri suo minori loco cedere, et parenti-
 bus intolerabile erat liberis posthaberi,
 adeo, vt altera arbor alterius praesentiam
 fugeret, et tandem omnes conuersationes
 ac sodalitates penitus cessarent. At non
 sola erant haec incommoda. Distinctio-
 nibus his procedente tempore effectum
 est, vt praestantiores ac digniores arbo-
 res, quas natura maximis animi dotibus
 et plurimis ramis decorauerat, vltimis ac
 infimis subfelliis in conuiujs ac sodalita-
 tibus locarentur. Nam omnis arbor, cui
 valor aliquis erat internus, quaeque vir-
 tute ac prudentia conspicua satis erat, ad-
 duci non poterat, vt titulum aut *προεδρίας*
 characterem ambiret. Arbores vero nauci
 ac nullius pretij, quo naturale vitium et
 inanitatem splendidis honorum titulis
 quodammodo tegerent, absque intermis-
 sione Principem tamdiu petitionibus fa-
 tigabant, donec titulum quendam extor-
 querent. Hinc effectum, vt tituli tandem
 vilissimarum arborum haberentur notae
 ac indicia. Miras igitur ac ridiculas sce-
 nas aduenis exhibebant congregationes
 solennes ac conuiuia, cum viderent, ve-
 pres aut dumos honoratioribus subfelliis,

palmas vero, cedros et conspicuas quercus decem vel duodecim ramorum scamnis aut infimis sedilibus locari: nam, durante hoc statu, pauci erant vepres sine aliquo caractere. Foeminis tituli dabantur consiliariarum oeconomiae, moderationis aut aulae, et maiores in sexu sequire, quam virili, turbas istud ciebat. Nonnullarum arborum vana ambitio eo usque progrediebatur, ut, quamvis duobus tantum aut tribus ramis essent a natura donatae, titulos tamen decem vel duodecim ramorum venarentur, et, quae vepres aut dummi erant, palmae vocari gestirent. Id quod aequè ridiculum esset, ac si deformis aut monstrosus homo titulum formosi (Wolgeböhrn), aut infimo loco natus titulum illustris prosapiae (Edelgeböhrn) ambiret. Hinc cum malum istud in summum excreuisset, ac tota regio quasi ad primum chaos redacta fuisset, cunctis inanes umbras ac sine honore nomina aucupantibus, ausus est incola quidam civitatis *Keba* legem proponere de abroganda hac consuetudine. Idem more maiorum cum laqueo in forum abstractus est; at senatu coacto ac suffragiis initis, consilium

um illius, nemine intercedente aut abrogante, vtile reipublicae iudicatum est. Quo facto, florea corona redimitus in triumphum per ciuitatem, comitante ac plaudente toto populo, ductus est. Et cum processu temporis animaduersum fuerit, quantam vtilitatem abrogatio huius consuetudinis attulisset, *Kadoki* siue magnus Cancellarius factus est.

Ex eo tempore sancte obseruata est lex de aequalitate inter ciues perpetuo conseruanda. Attamen consuetudinis huius antiquatione non cessauit omnis aemulatio, sed sola virtute ac meritis alter alterum superare, conatus est. Patet ex historia subterranea, vnum solum nouatorem ex eo tempore extitisse, qui legem de classibus dignitatum reuocare bis recte molitus est, sed ob primum conatum ad venae sectionem damnatus est, et, cum accusatus fuerit in molimine isto persistere, ad firmamentum denique relegatus est. Nullae hinc dignitatum aut titulorum classes hodie in hoc Principatu obtinent, tantum supremus Magistratus distinctione quadam certas professiones aliis nobiliores declarat, qua tamen declaratione nemini datur primum locum in conuentibus

sibi vindicandi. Distinctio haec cernitur ex edictis aut literis Principis, quae claudi solent his verbis: **MANDAMVS ET INIVNGIMVS AGRICOLIS. NOSTRIS, FABRICARVM INVENTORIBVS, MERCATORIBVS, OPIFICIBVS, PHILOSOPHIS, ARTIFICIBVS, AVLAE MINISTRIS, etc.**

Didici in archiuo Principis seruari catalogum quendam dignitatum huius tenoris.

CLASSES DIGNITATVM.

- 1) Qui opibus suis Rempubicam subleuarunt difficillimis temporibus.
- 2) Ministri, qui seruiunt gratis ac absque stipendio.
- 3) Rustici et agricolae octo ramorum et supra.
- 4) Agricolae septem ramorum et infra.
- 5) Fabricarum siue manufacturarum conditores.
- 6) Opifices, qui opificia necessaria exercent.
- 7) Philosophi et mitra donati Doctores vtriusque sexus.
- 8) Artifices.
- 9) Mercatores.
- 10) Au-

10) Aulae Ministri, qui stipendio fruuntur 500 Rupatorum.

11) Idem, quibus annum stipendium est 1000 Rupatorum.

Valde ridiculus mihi visus est hic honorum index, cui nemo in orbe nostro album calculum adiiceret. Subodorabar equidem, quaenam esset inuersi ordinis ratio, quonam fundamento niteretur, et quibus argumentis eandem propugnarent subterranei. Sed fateor, adhuc mihi paradoxon esse, quod capere nequeo.

Inter alia notatu dignissima notabam sequentia. Quo pluribus beneficiis quis a republica cumulatur, eo modestiorem ac submissiorem se exhibet. Ita saepe videbam, *Bospolak*, virum inter Potuanos opulentissimum, tanta humilitate obuios in itinere ciues excipere, vt omnes submitteret ramos, capitisque inclinatione cuius plebeiae arbori gratum animum testaretur. Quaerenti mihi causam respondetur, ita fieri debere, cum inciuium neminem plura beneficia essent collata, ac proinde maximus is reipublicae debitor existeret. Ad hunc tamen cultum nemo lege obligatur, sed, cum *Potuari* sane ac cum iudicio omnia

omnia expendant, sponte hanc virtutem exercent, existimantes se ad talem, quem grata mens dictitat, cultum obstringi: aliter sane, ac apud nos, vbi ii, qui maximus honoribus maximisque emolumentis cumulantur, pauperiores alto supercilio despiciunt. Ciues vero meritissimi, quos omnes colere ac venerari iubentur, sunt numerosae sobolis auctores. Heroës hi subterranei sunt, sacraque apud posteros memoria eorundem manet. Soli etiam sunt, quibus nomen MAGNI conferitur. Longe aliter ac apud nos, vbi Magni dicuntur humani generis euerfores. Hinc facile est conicere, quid de *Alexandro Magno* aut *Iulio Caesare* statuerent subterranei, cum vterque sine prole mortuus aliquot hominum myriades neci dederit. Memini epitaphium rustici cuiusdam videre *Kebae* hac inscriptione ornatum: HIC IACET IOCHTANVS MAGNVS, TRIGINTA LIBERORVM PATER, SVI TEMPORIS HEROS. Notandum tamen est, ad gloriam istam acquirendam non sufficere solam sobolis procreationem, sed opus esse, vt et liberi honeste sint educati.

In

In legum ac edictorum latione omnia lente procedunt; nam veterum fere Romanorum ritu leges hic conduntur. Nouae legis rogatio cunctis ciuitatum curiis affigitur. Et tunc liberum est ciuibus eandem examinare, ac monita sua ad Prudentum collegium, eum in finem in ciuitate *Potuana* constitutum, deferre. Serio hic perpenduntur omnia, quae de legis latione, obrogatione aut abrogatione, approbatione, correctione, limitatione aut extensione allata sunt. Et cum iureconsultorum limam omnia sic subierint, tandem ad consensum ac subscriptionem Principis mittitur promulganda lex. Cunctatio haec ridicula quidem nonnullis videri potest; at effectus huius cautionis est aeterna legum duratio, et fama accepi, nullam huius Principatus legem quingentorum annorum spatio minimae mutationi fuisse expositam.

In custodia Principis est catalogus arborum maxime insignium, vna cum earundem testimoniis tam doctrinae, quae ab Examinatoribus siue *Karattis* dantur, quam vitae morumque, quae a vicinis et tribulibus emergere. Hinc reipublicae
non

non defunt idonei viri, qui vacantia munera implebunt. Istud inprimis memorabile est, quod nemini ius habitationis in vrbis regione aut vico concedatur, nisi munitus sit testimonio regionis aut vici, vbi olim habitauit, cautionemque exhibeat vitae futurae.

In legem semellatam, ac publica auctoritate sancitam, prohibitum est sub poena capitis commentari, adeo, vt in rebus politicis restrictior sit libertas, quam in sacris. Causam huius instituti hanc afferunt: Si quis in religione aut rebus fidei aberret, suo solo periculo errat; at, si quis leges publice sancitas in dubium vocet, aut interpretationibus suis in alium sensum detorquere moliatur, societatem turbat.

De statu aulico et de eiusdem oeconomia superius a me allata sunt nonnulla. Monstravi, *Kadoki*, siue magnum Cancellarium, supremum inter aulicos locum tenere. Huic proximus est *Smirian*, siue magnus aerarii praefectus. Spartam hanc eo tempore obibat vidua septem ramorum nomine *Rahagna*, ob integritatem et egregias animi dotes ad tanti ponderis officium

um admota. Diu hoc munere functa erat, et quidem aliquot annos ante obitum mariti, qui, quamuis et ipse in rebus aerarij apprime versatus esset, coniugis tamen consilio ac nutu regebatur, adeo vt nihil proprio arbitrato ordinaret, hinc vicarium potius, quam maritum diceres. Literas quidem et edicta proprio nomine edidit, quoties illa aut puerperio aut morbis impedita, negotiis vacare nequibat, nihil tamen ratum ac authenticum censebatur, antequam vxoris subscriptione aut sigillo esset munitum. Duos *Rabagna* habuit fratres, quorum alter cellae aulicae inspector erat, alter lanio aulicus, nec ausi sunt obtenuitatem ingenii, licet sororem haberent in tanto honoris fastigio positam, maiora ambire: tanta hic iustitia distribuuntur munera.

Ipsa Rabagna, quamuis arduis negotiis distenta teneretur, infanti tamen posthumum mamillas praebebat. Munus istud nutritionis nimis molestum ac tanta matrona indignum mihi iudicanti, respondabant subterranei: Ecquid credis naturam, foeminis mammaram vbera, quasi quosdam nucuolos venustiores, non alendorum libero,

„liberorum, sed ornandi pectoris causa
 „dedisse? In moribus inolescendis ma-
 „gnam partem ingenium altricis et natu-
 „ra lactis tenet. Quae partus suos ali-
 „arum nutritioni committunt, vincu-
 „lum istud coagulumque amoris ac ani-
 „mi interseindunt.„ Hinc cunctae huius
 Principatus matronae proprio liberos la-
 cte alunt.

Princeps haereditarius erat iuuenis
 sexennis, in quo erat indoles et magna-
 rum virtutum semina, ac iam sex ramis
 erat instructus; id quod rarum est in vi-
 ridi adeo aetate: nam nemo nisi cum quin-
 que aut sex ramis nascitur, caeteri cum
 aetate excrescunt. Praeceptor eiusdem, sa-
 pientissima totius Principatus arbor, in-
 struebat discipulum in notitia Dei, in
 Historia, Mathesi et Philosophia mora-
 li. Vidi celebratissimum istud Systema
 morale siue Compendium Politicum, quod
 in vsum Principis composuerat. Eidem
 compendiotitulus est: *Mahalda Libab He-
 lil*; quod lingua subterranea denotat *Clau-
 um Reipublicae*. Complectitur praecepta
 admodum solida ac salutaria, quorum non-
 nulla adhuc memoria retineo; suntque se-
 quentia.

1) Accu-

- 1) Accusationi aut laudi non temere fidem habendam; at suspendendum iudicium, donec matura rerum acquiratur notitia.
- 2) Si quis criminis alicuius arcessitus et convictus sit, examinandum est, vtrum reus quid boni olim fecerit; atque ita bonarum ac malarum actionum comparatione facta, ac ratione simul habita, sententia tandem pronuntianda.
- 3) Molestis et crebro contradicentibus Consiliariis, tanquam cordatioribus subditis, confidat reipublicae Moderator: nam nemo pro dicenda veritate se ipsum periculo exponit, nisi is, cui patriae utilitas propria salute sit carior ac antiquior.
- 4) In Senatum non recipiat, nisi latifundiorum Dominos; nam eorundem commoda cum commodo publico sunt coniuncta: contra, qui bona immobilia in Principatu non possident, regionem, non pro patria, sed pro stabulo quasi peregrinantes habent.
- 5) Ministerio quidem mali viri pro tempore, si ad certa negotia idoneus sit, uti potest; sed eundem peculiari velat

uore

uore dignari inconsultum erit? nam si improbus aut odiosus vir inter amicos Principis recipitur, patrocínio eiusdem pessimae notae ciues emergunt, ac munera publica inuadunt.

6) Illos quam maxime habeat suspectos, qui saepissime aulam frequentant, ac atriis illius perpetuo inerrant; nam qui limina principum erebrius et haud rogati terunt, ii sunt, qui facinus aut perpetrarunt aut moluntur.

7) Ardentissimos honorum captatores minimo honore dignetur: nam, cum nemo stipem petit, nisi qui inops est; et fame premitur; ita nemo quoque honores auide venatur, nisi qui virtute ac meritis nullam aestimationem sibi acquirere potuit.

8) Praeceptum est reuera quidem utilissimum, sed cui adstipulari nequibant ob odiosum, quo illustratur, exemplum. Praecepti verba haec fere sunt: nullum ciuem prorsus inutilem iudicandum; nam nemo tam hebes atque obtusus est, qui non, si verus sit delectus, vsui alt cui inferuire, imo in certa re excellere queat. Ex: gr: ille iudicio pollet,
hic

hic ingenio, ille robore animi, hic corporis; ille iudicis, hic scribae officium implebit; ille in rebus inveniendis aut detegendis sagax, hic in rebus executioni dandis strenuus est: ideoque pauci sunt, qui plane inutiles dici queant. Nam, quod tot creaturae tales videantur, non creatoris culpa est, sed eorum, qui vires vniuscuiusque non rite perspiciunt, et eo, quo iubet Minerva, ducunt. Thesin hanc meo exemplo illustrat his verbis: vidimus aequo nostro animal superterraneum, quod omnium suffragiis ob praecox ingenium tanquam inutile terrae pondus habitum fuit, ob gressus tamen celeritatem et pedum praestantiam non exiguo nobis usus fuisse. Lecta hac paragrapho, tacite ita mecum locutus sum: *Prologus est honesti viri, sed epilogus ac finis est nebulonis.*

9) In arte regnandi praecipuum istud iudicat, ut imperator solite circumspiciat idoneum haereditario principi praeceptorem, eligatque pietate et eruditione maxime monstrabilem, cum ex institutione futuri successoris salus rei publicae fluat. Nam quod in viridi aequo

tate discimus, in naturam abit. Necessesse hinc esse, ut iuuenis moderator sit patriae amans, qui amorem in proprios subditos principi instillet: eo enim cuncta, quae iuueni dat, praecepta collineare debere.

- 10) Necessesse est, ut indolem subditorum penitus scrutetur Princeps, eidemque se conformet; et, si vitiis subditorum mederi velit, exemplo potius, quam legibus reformet.

- - *Velocius et citius nos*
Corrumpunt vitiorum exempla domestica,
magnis

Cum subeant animos auctoribus - -

- 11) Ut neminem otiosum esse patiatur, cum otiosi viri patriae sint oneri: nam industria continuisque laboribus crescunt et roborantur vires reipublicae; mala vero consilia ac subdolae machinationes dissipantur et euanescent. Hinc consultius statui est, ut subditi rebus inutilibus, nugis ac ludis occupentur, quam ut indulgeant otio, prauorum consiliorum fomiti.

- 12) Officium Principis est, ut concordiam inter subditos seruet; quamuis non male

male faciat, si æmulationem quandam inter consiliarios suos foueat, cum hoc modo sæpe detegitur veritas, velut veram causæ cognitionem e iurgiis aduocatorum hauriet iudex.

13) Prudenter agit Princeps, si in rebus momentosis totius senatus sententias audiat; tutius tamen est singulorum senatorum seorsum, quam totius coacti senatus vno eodemque tempore mentem explorare: nam in toto coacto senatu, vbi sententiae palam dicuntur, fieri solet, vt disertissimus sæpe senator torrente eloquentiae suae caeteros abripiat, et sic pro multis vnicam tantum sententiam audiat Princeps.

14) Poenae non minus necessariae sunt, quam praemia: nam illis sistuntur mala, his promouentur bona. Hinc opus est, et malum virum ob rem bene gestam praemio quo mactare, ad munera rite obeunda acuantur alii.

15) In promotionibus ad dignitates ac publica munera docet dexteritatis in primis habendam esse rationem. Nam licet pietas et integritas per se virtutes sint magis commendabiles, hac tamen

sunt, quarum specie saepe fallimur. Nam unusquisque pietatem simulat, cum sciat, hac virtutis ostentatione viam sibi ad honores pandi. Unusquisque etiam eodem intuitu probum atque integrum se profitetur. Huc adde, quod de pietate aut integritate viri non facile sit iudicare, antequam ad munus admittatur, in quo, tanquam in conspectu theatro, specimina virtutum editurus est. Dexteritatem vero praeui examine facile est explorare. Nam stupido ac ignaro difficilius est stupiditatem ac ignorantiam, quam hypocritae impietatem, aut nebuloni iniquitatem tegere. Porro capacitas ac probitas non sunt contrariae semper virtutes, quin in vno eodemque homine facile coalescant, veluti stupor cum probitate non semper est coniunctus. Si vero vir capax simul sit probus, omnibus numeris est absolutus. Stupidus vir aut bonus aut malus est; si malus, notum est, quot monstra alat ignorantia, quando cum malitia est coniuncta; si vero bonus est, ob stuporem virtutes, quas possidet, exercere nequit. Et, si ipse
vel

vel nequeat, vel non audeat facinora
 machinari, audebit seruus aut mini-
 ster, cuius opera vtitur. Nam stolidus
 fundi dominus vulgo astutum villicum
 habet, et stupidus iudex dolosum scri-
 bam, qui absque metu fraudes exercet;
 cum quicquid peccat, domini corio
 peccat. Hinc in distributione mune-
 rum in primis respicienda est dexteritas.

16) Nemo, tanquam ambitiosus, temere
 damnandus, ac ob id solum a limine
 honorum remouendus est, quod mu-
 nera, quibus parem se credit, ambiat.
 Nam si in distributione officiorum hanc
 regulam nimis stricte sequitur Princeps,
 humilitatis larvam induet ambitiosissi-
 mus quisque, certus, quod hac via
 tutius et celerius ad metam perueniat.

Princeps vero acerrimos honorum ve-
 natores contra mentem suam promo-
 uebit, quia specie humillimos circum-
 spicit, id est, eos, qui, vacante aliquo
 munere, fugam simulant ac latebras
 quaerunt, quique per amicos dissemi-
 nant, ab omni se dignitate, ab omni
 honore publico abhorrere. Affert huc
 exemplum viri cuiusdam, qui vacante

perspicuo quodam et saluam illi maxime mouente munere, per literas Principi indicat, peruenisse ad aures suas, quod Serenitati suae statutum sit, dignitatem, quam multi solícite ambiunt, in se conferre, quocirca splendidum istud munus, cui imparem se profiteatur, deprecatur, et ut in alium magis idoneum conferat, humillime rogat, in primis cum ipse statu suo praesenti contentus ad maiora non adspiret. Motus adeo Princeps hac humilitatis testatione est, ut praeter mentem suam deprecantem ad eandem dignitatem eueheret. Mox tamen didicit, falsa humilitatis specie se circumuentum, cum nouus minister fastu ac impotentia animi omnes excederet.

17) Pauperem, qui non est soluendo, Senatorem vel Quaestorem aerarii constituere idem esse, ac famelicum cellae promptuariæ praeficere. Idem dicendum de diuite auaro: ille enim nil habet; hic vero nunquam sat habet.

18) Nulla legata aut foundationes confirmare, quae ad alendas otiosas arbores ac ad earundem inertiam fouendam solum

lum tendunt. Hinc cuncta huius Principatus monasteria, cuncta collegia, non nisi nauas ac frugi arbores admittunt, eas scilicet, quae aut opere aliquo manuario rempublicam subleuare, aut studiis ac literis societatem, cuius membra sunt, ornare queunt. Excipiuntur tantum pauca quaedam monasteria, quae arbores alunt effoetas ac senio marcidas; hae enim aetatis priuilegio omni labore sunt exemptae.

19) Quando vitia status reformationem poscunt, lento incedere gradu necesse est. Nam cuncta simul inueterata vitia vno veluti ictu exstirpare velle, est idem, ac aegroto vomitum, purgationem ac venae sectionem vno eodemque tempore praescribere.

20) Qui audacter cuncta pollicentur, et plura in se negotia simul suscipiunt, aut stolidi sunt, qui proprias vires ignorant, et pondera rerum non perspiciunt, aut mali ac spurii ciues, qui sibi ipsis, non reipublicae seruiunt. Prudens homo accertos experitur, antequam molem subeat; et genuinus ciuis, cui patriae salus sit cordi, nil perfunctorie agendum existimat.

CAPVT VIII.

DE ACADEMIA.

In hoc Principatu tres sunt Scholae superiores siue Academiae, quarum prima est *Potu*, altera *Keba*, tertia *Nahami*. Studia, quae in iisdem excoluntur, sunt Historia, Oeconomia, Mathesis et Iurisprudentia. Quod ad Theologiam attinet, cum concisa adeo et compendiosa sit, ut duabus fere paginis tota pandi et explicari queat; cumque praecepta ista tantum contineat, ut amore et veneratione prosequamur Deum, rerum omnium creatorem ac moderatorem, qui in altera vita virtutes remunerabit, et scelera puniet; ita nullum est studium academicum, nec esse potest, cum legibus solícite cautum sit, ne quis de Dei essentia eiusdemque attributis disputet. Nec Medicina hic inter studia academica numeratur; nam cum arbores hae sobrie viuunt, morbi interni plerumque ignorantur. Nil dicam de Metaphysica et transcendentalibus studiis, cum nuper monstrauerim, disputantes de essentia diuina,

diuina, de angelorum qualitate, deque animarum natura, post venae sectionem in nosocomia aut ergastula compingi.

Exercitia academica haec sunt. Tenentur studiosi iuuenes tempore tyrocinii difficultum ac curiosarum quaestionum analysin reddere. Nodi hi soluendi statis temporibus proponuntur, certo iis statuto praemio, qui scitissime et elegantissime aenigmata explicant. His mediis verus vniuscuiusque profectus elicitur: et perspiciunt studiorum moderatores, quanta cuique sit hasta, et qua in re magisterium polliceri queat. Nemo nisi vni soli disciplinae operatur. Nam polymathiae studium fluxi ac vagi ingenii notam autumant. Hinc fit, vt studia, cum intra limites adeo angustos coarctantur, breui maturescant. Iplis quoque Doctoribus annua incumbunt specimina exhibenda. Philosopho morali difficile quoddam problema datur enucleandum. Historici est historiam aut partem quandam historiae contexere. Oeconomus et Mathematicus abdita detegere ac scientiis suis nouis commentis lucem affundere: tenentur. Iurisconsultorum specimina sunt aptae ac scitae compositae oratio-

orationes: nam soli hi sunt, qui in Rhetorica aut arte dicendi se experiri coguntur; cum soli sint, quibus haec exercitia in posterum proderunt, ac ad obeunda aduocatorum munera, quae in vi dicendi consistunt, idoneos reddent. Hinc, cum narrarem, cuncta apud nos specimina academica in re oratoria fieri, istud institutum palam improbant: si omnes, aiebant, opifices in suendis calceis exempla exhiberent, pleraque specimina cruda atque incondita fore, ac solos sutores praemia et coronas emerituros. Mentionem tantum feci artis oratoriae, de disputationibus nil ausus dicere, cum eadem hic inter spectacula ludicra numerentur. Doctores publici, quae utilia monitu suavesque sunt, non seuerè, non imperiose praecipiant, uti Philosophis nostris mos, sed festiuos delectabilesque apologos commenti, res salubriter animaduersas, cum audiendi quadam illecebra inculcant.

Mirum est, quanta grauitate quantoque decore actus academici celebrentur, ac promotiones hic procedant. Nam cautio summa adhiberi solet, ne quid in actibus academicis deprehendatur, quod risui
ansam

ansam dare, aut speciem ludicri spectaculi exhibere queat; quippe existimant, ritus academicos gravitate ac decore distinguere a ludis theatralibus, ne artes liberales ob earundem exercitia parum decentia sordescant aut vilescant. Hinc non ausus sum mentionem facere rituum, quibus gradus ac promotiones in nostro orbe celebrantur, cum id, quod mihi acciderat *Kebae*, promotiones nostras Doctorales describenti, satis gravis causa esset perpetui silentii.

Praeter has Academias cunctae ciuitates maiores sua habent semina, sua gymnasia, ubi solite delectus habetur ingeniorum, quo mature perspicere queat, quae nam sit Rhodus, in qua quisque saltabit, aut in quo studii genere spem maxime polliceri possit. Dum in seminario *Kebano* tyrocinii rudimenta deposui, commilitones habebam quatuor iuvenes summi sacerdotis filios, qui omnes in re militari erudiebantur; quatuor alios Senatorii generis in opificiis et rebus manuariis; et duas virgines, quae in re nauali instruebantur. Nam respicitur tantum tyronum indoles, nulla sortis aut sexus ratione habita. Habita ingeniorum exploratione, testimo-

testimonia unicuique dant seminariorum moderatores; ea qua superius monstratum est fide. Testimonia haec sincera admodum et absque studio partium data censentur, quamuis secus mihi videretur, cum testimonium, quod ego a Seminario *Kebano* obtinueram, stultum, absurdum atque iniquum crederem.

-O- Nemini hic permittitur libros scribere, antequam tricesimum annum impleuerit, ac a studiorum moderatoribus maturus et idoneus ad scribendum sit iudicatus. Quocirca pauca, sed docta ac bene digesta scripta, in lucem prodeunt. Hinc cum infra annos pubertatis quinque vel sex dissertationes scripisssem, nemini id detegere audebam, ne risui exponerer.

-O- Satis hoc de gentis indole, de Religione, Politia et Literis dictum. Restant alia nonnulla notatu digna, et huic genti peculiaria memoranda.

-O- Si arbor arborem in duellum prouocat, prouocanti in perpetuum interdicitur armorum usu; iubetur insuper tanquam infans sub tutela viuere, quoniam affectibus imperare nescit. Aliter ac apud nos, ubi prouocationes eiusmodi notae atque indi-

-O-

cia

ITER SVBTERRANEVM. III

cia heroici animi censentur, maxime in septentrione nostro, qui originem huius pravae consuetudini dedit, cum proluocationes inter Graecos, Romanos aliasque antiquiores gentes plane fuerint ignotae.

In iure *Potiano* paradoxon istud notavi. Litigantium nomina occulta manent iudicibus, et lites non in locis, ubi sunt natae, dirimuntur, sed ad remotiores provincias diiudicandae ablegantur. Mirae adeo consuetudinis ratio haec est. Docet experientia, iudices plerosque aut praemio corrumpi, aut studio partium abripi. Igitur eiusmodi tentationibus obuiam iri credunt, si nomina litigantium lateant, sique ignorentur actor et reus simul cum rebus, praediis ac fundis, quae in disceptationem veniunt. Sola argumenta utriusque partis ad forum arbitrium, pro lubitu Principis, mittuntur cum notis quibusdam ac characteribus: exempli gratia: *an A, qui est in possessione, rem possessam restituere debet, urgente et actionem mouente B.* Vellem equidem hunc morem apud nos introductum, cum, quid studium partium aut alia irritamenta efficere in iudicium animis queant, saepe simus experti.

Iura

Iura libere exercentur absque personarum respectu. Soli Principes ad interdictum non veniunt. Statim vero ac vivere desierint, accusatores publici siue reipublicae aduocati dicam defuncto scribunt. in Senatu tunc maxime frequenti acta extincti Principis ad examen vocantur, et tandem sententia fertur, quae pro meritis mortuorum certis characteribus distinguitur. Characteres vero hi fere sunt: LAVDABILITER, HAUD IL-
LAVDABILITER; BENE, NON MA-
LE; TOLERABILITER, MEDIOCRITER. Quae notae voce Praeconis in foro coram populo enunciantur, mox lapidibus siue monimentis defunctorum imprimendae. Consuetudinis huius talem *Potuari* dant rationem: principem viuentem in ius vocari non posse absque motu ac turbis; nam, dum viuit, caecam illi deberi obedientiam ac perpetuam venerationem, qua respúblicae maxime stare solent: cum principis vero obitu solui vinculum istud, quo imperantibus obstricti sunt subditi, ac proinde sui quodammo-
do iuris factos libere agere posse. Ita saluberrimo hoc, quamuis valde paradoxo,
insti-

instituto securitati principis prospicitur, maiestati summi imperii nil detrahitur, et tamen saluti reipublicae simul consulitur. Nami characteres hi, quamvis defunctis dati, totidem viuentibus ad virtutem sunt stimuli. Docet historia *Potwana*, per integros quadringentos annos, duos tantum principes fuisse, qui infimum characterem, scilicet *Mediocre*m, tulerunt. Caeteri fere omnes *Laudabilem* aut *haud illaudabilem* emeruere, prout monstrant epigrammata vnius cuiusque monumenti, quae adhuc facta, tecta, et a temporis iniuria inuicta manent. Character *Mediocris*, qui dialecto *Potvano* dicitur *Rip-fac-si*, tantum in familia principali luctum ciet, vt successor defuncti Principis, vna cum eiusdem consanguineis, integros sex menses pullati incedant. Tantum abest, vt successores iudicibus ob ingratas eiusmodi sententias succenseant, vt stimuli illis potius sint ad res praeclare gerendas, et vt virtute, prudentia, iustitia et moderatione notam, domui principali *inuistam*, deleant.

Cur vero horum Principum alter character hoc notatus fuerit, causa haec erat: In rebus bellicis exercitatissimi quidem

H

dem

dem sunt *Potuari*, nemini tamen bellum inferunt, sed illatum fortiter propulsant. His mediis effectum est, ut arbitri fiant inter alios belligerantes, varique huius globi populi iustae ac pacificae gentis imperio se sponte subiecerint. At Princeps *Mkleta*, auidus proferendi fines Principatus, vicinos bello adortus, eosdem breui subegit. At, quantum gens *Potuana* hac deuictae gentis accessione creuit, tantum decrementi passa est, amore vicinorum, in terrorem ac inuidiam verso. Et ingens ista existimatio iustitiae et aequitatis, qua sola creuerant ac steterant res *Potuanae*, ex eo tempore nutare coepit. Hinc *Potuari*, ut beneuolentiam aliarum gentium sibi rursus conciliarent, defuncti Principis memoriam hac nota affecerunt. Quenam vero noxa fuerit alterius Principis, hoc caractere notati, non constat.

Doctores publici sunt ii, qui tertiam aetatem attigerunt. Ut explicatius hoc fiat, notandum est, vitam arborum in tres classes describi. Prima aetas earum est, quae in rebus publicis erudiuntur. In secunda aetate ea, quae didicerunt, publice exercent. In tertia vero aetate, a mune-

muneribus publicis honeste dimissae, alias instruunt. Hinc nemo publice docendi iure gaudet, nisi in administratione rerum publicarum consenuerit, cum nemo solida praecepta dare existimetur, nisi qui ex usu plenam hauserit notitiam.

Si quis turpitudine vitae defamatus, honestum ac reipublicae salutare consilium dederit, suppressitur nomen viri, ne sententia proba turpissimi auctoris contagio dehonestetur; et iubetur decretum ex viri honestioris nomine fieri: sic bona sententia manet, turpis autor mutatur.

In articulo de religione didici, interdictum esse, de rebus fidei fundamentalibus, in primis vero de essentia et attributis Dei disputare: at liberum est, de aliis rebus iudicia proferre, et sententias particulares ventilandas proponere. Dicunt *Potiani*, incommoda, quae ex eiusmodi litibus nascuntur, comparari posse cum procellis, quae tecta atque arbores prosternunt, at simul purificant aërem, impediuntque, ne nimia tranquillitate putrescat. Cur paucos habeant dies festos, causa haec est, ne otio torpeat arboreum genus: credunt enim *Potiani*, in utili

labore non minus, quam in votis ac precationibus esse cultum Dei.

Studium poëticum frigide tantum excolitur, licet Principatus hic non plane destitutus sit Poëtis. At Poësis subterranea sola stili sublimitate differt a dictione soluta. Hinc tanquam puerile quippiam deridebant id, quod de pedibus ac rhythmis nostris narrabam.

Inter Doctores *Potuanos* sunt, qui Professores boni gustus dicuntur. Horum est, curam agere, ne vitiliginibus ac rebus nihili occupentur iuuenum animi, ne scripta nimis triuialia ac plebei saporis, quorum lectio gustum deprauat, in lucem prodeant; et ut e libris imprimendis deleantur ea, quae contra sensum communem sunt. Et hunc solum in finem institutae sunt censurae ac reuisiones librorum; aliter ac in orbe nostro, vbi a censoribus optimae notae libri ob id solum supprimi solent, quod a regnante quadam opinione, siue adoptata quadam loquendi formula, paulum deflectant, aut quod vitia mortalium false aut candide perstringant. Quo fit, ut studia sufflaminentur, et scripta sani coloris enitescere nequeant.

At,

At, quoniam liberum *Potuanis* cum con-
terminis gentibus est commercium, inter
alias saepe merces libri nonnunquam tri-
viales ac plebei saporis irrepunt. Hinc
instituti sunt censores, qui bibliopolia
identidem frequentant. Vocantur hi *Syla-*
Macari (i. e.) bibliothecarum purgatores.
Nam, velut in orbe nostro certum est ho-
minum genus, qui caminos ac fornaces
quotannis verrit, ita censores isti, exa-
mine librorum venalium habito, sordes
solicite secernunt, ac in cloacas, quicquid
est librorum trivialium, qui gustum de-
pravae queunt, abiciunt. Hinc mecum:
Hei! quanta librorum foret strages, si id
institutum in orbe nostro obtineret?

Maxime vero laudanda est cura eorum,
qui e iuvenum indole, quem vitae cur-
sum potissimum sequantur, exquirunt.
Nam sicut in fidibus musicorum aures vel
minima sentiunt: sic iudices hi atque ani-
maduersores virtutum ac vitiorum, magna
intelligunt saepe ex parvis; ex oculorum
obutu, superciliorum aut remissione aut
contractione, ex moestitia, ex hilaritate,
ex risu, ex locutione, ex reticentia et ex
similibus rebus facile iudicant, quid

aptum cuique, et quid a natura discrepet.

Sed ut iam ad me ipsum redeam. Parum iucunde tempus transmissi cum paradoxis his arboribus, quibus contemptui ac derisui eram ob imputatum mihi praecox ingenium. Et aegre ferebam dictoria, eo nomine in me coniecta: nam vulgo *Skabba*, id est, praecocem aut praematurum me nominabant. Maxime vero dolebam, idem de me iudicium ferri a lotrice mea, quae, quamvis ex infima plebis faece esset, misera scilicet et triobolaris tilia, odioso tamen isto titulo me notare non dubitavit.

CAPVT IX.

ITER KLIMII CIRCA
PLANETAM NAZAR.

Postquam spatio biennii molesto cursoris officio functus eram, totamque regionem mandatis ac literis publicis oneratus peruolaueram, taedeat me tandem molesti ac simul indigni muneris. Hinc aliis super alias precationibus a serenissimo Principe honestam dimissionem petebam, munus paulo honoratius simul ambiens. Sed repulsam semper tuli, cum iudicauerit Princeps, non esse virium mearum, maioris momenti res gerere. Allegauit etiam leges et consuetudines, quae petitionibus meis refragabantur, quaeque ad insignia atque ardua ministeria solos idoneos viros admittunt. Necessse igitur esse dicebat, in officio mihi semel collato permanere, donec aliquo merito ad maiora viam mihi sternerem. Clauditorationem his monitis:

Metiri se quemque suo modulo ac pede fas est.

*E coelo magnum descendit γνῶσις, σεαυτὸν,
Figendum ac memori tractandum pectore.*

Iteratae hae repulsae ad audax et desperatum consilium me adegerunt. Conabar ex eo tempore aliquid noui comminisci, quo praestantiam indolis patefacere, et maculam, qua notatus eram, diluerem. Integrum fere annum in legibus et consuetudinibus huius Principatus inuestigandis omne studium posueram, periculum facturus, an vitia quaequam, reformationem poscentia, forte detegerem. Meditationes meas aperui dumo cuidam, quem arcta familiaritate complexus eram, et quocum seria et iocos miscere consueueram. Ille quidem commenta mea non plane absurda iudicabat, sed an reipublicae huic utilia forent, valde dubitabat: Esse reformatoris officium, aiebat, statum et indolem regionis reformandae oculis sistere; nam eadem res pro diuersis terrarum ingeniis diuersos et contrarios effectus producit, veluti idem medicamentum, quod vni corpori prodest, aliis noxium deprehenditur. Docuit porro, quanto me periculo exponerem, aleam hanc subeundo, comitia de capite meo habent-

habenda, actumque de vita mea fore, si consilia mea ab examinadoribus improba-
rentur. Ardenter igitur rogabat, vt ma-
turius omnia expenderem, quamvis a
conatu non plane dissuaderet, cum fieri
posset, vt quippiam solerti examine tam
mihi ipsi, quam statui vtile detegerem.
Secutus consilium amici, tempus proroga-
bam, ac patienter deinceps cursoris mu-
nereungebar, vrbes ac prouincias more
solito circumuolans. Continuus iste cur-
sus ansam mihi dedit, totum Principatum
cum vicinis regionibus accurate perspici-
endi. Et ne memoria exciderent, quae
in itineribus meis annotaueram, cuncta
eo, quo poteram, stylo persecutus, non
exiguæ molis volumen Principi offere-
bam. Quantum hoc opus Serenitati suæ
ad palatum fuerit, exinde mox patuit,
quod labores meos in Senatu publico en-
comio extolleret, perlectoque studiose
libro, meo vti ministerio ad totum Pla-
netam *Nazar* detegendum decerneret.
Aliam ego lucubrationum mearum mes-
sem expectaueram, quocirca tacite cum
Poëta ingeminabam: *Virtus laudatur et alget.*

• • • *Virtus laudatur et alget.*

At, cum rerum nouarum auidissimus essem, ac praemia post reditum a benignissimo Principe sperarem, haud prorsus inuitus operam meam addixi.

Globus Planetae *Nazar*, quamuis circuitu vix ducenta milliaria germanica complectitur, valde tamen spatiosus ob tarditatem incessus incolis videtur. Hinc subterraneis hisce adhuc pleraeque regiones maxime vero remotiores sunt incognitae. Nam cuius *Potvano* biennii spatium non sufficeret, orbem hunc pedibus emensuro. Mihi vero ob pedum pernecitatem vnus mensis sat erat. Quod vero maxime me anxium habuit, erat ea, quam inaginabar, linguarum diuersitas. Sed animum mihi addiderunt nonnulli, qui totius Planetae incolas, licet moribus mire discordes, eadem tamen dialecto vti testabantur; porro totum arboreum genus innoxium, sociabile et beneficum esse, adeo, vt absque vllo discrimine totam huius globi superficiem perreptarem. His dictis calcaria addita sunt sponte currenti, initioque mensis Populi itineri me dabam.

Quae sequuntur stupenda adeo sunt, vt ad fictiones poëticas aut meros ingenii
lusus

lusus referri queant, maxime cum diuersitas ista corporum et animorum, quam in itinere hoc expertus sum, ne inter gentes quidem a se inuicem dissitissimas, et sub alio sole viuentes, expectari posset. At notandum est, plerasque huius globi gentes per freta ac maria dirimi, ac speciem quandam archipelagi praebere hunc globum. Raro haec freta traiciuntur, et portitores, qui ad ripas excubant, solum peregrinantium causa in his stationibus ponuntur. Ipsi enim indigenae vix pedes extra limites patriae proferunt, et, si necessitate adacti freta transmittere cogantur, subito reuerti solent, utpote alieni soli diu impatientes. Hinc quot gentes, tot noui orbes. Praecipua vero huius dissimilitudinis causa oritur e terrarum diuersa natura, quam indicant agrorum ac glebarum varii colores, ac plantarum, frugum ac leguminum insignis dissimilitudo; ut mirum proinde non sit, in ista terrarum ac frugum diuersitate, tot diuersas incolarum indoles, ac tot oppositas naturas deprehendi. In nostro orbe indole, moribus, studiis, colore et corporis forma a se inuicem leviter tantum distant gentes etiam maxime remotae.

motae. . . Nam, cum soli qualitas vndiquaque eadem fere est, nisi quod vna terra alia sit feracior, ac frugum, herbarum ac aquae eadem sit natura; tot heterogenea animantia produci nequeunt, quot in hoc globo subterraneo nascuntur, vbi cuius terrae sua peculiaris qualitas. . . Alienigenis iura quidem itineris et commercii, sed habitationis non conceduntur, nec ob terrarum diuersas adeo atque oppositas naturas concedi possunt. Hinc peregrini omnes, qui in itinere occurrunt, aut viatores sunt aut mercatores. Terrae vero, quae principatui *Potuanò* sunt confines, eiusdem fere indolis sunt: incolae earundem graui olim bella gesserunt cum *Potuanis*, iam vero iisdem aut foedere sunt iunctae, aut domitae sub mansueta eorum dominatione acquiescunt. . . At traiecto ingenti, quod totum globum fecat, freto, noui visuntur orbes, noua et ignota *Potuanis* animalia. Id solum commune habent cum hoc principatu, quod cunctae totius globi creaturae rationales arbores sint, et eadem fere dialecto vtantur: Hinc molestum non est iter, in primis, cum ob frequentiam mercatorum aut viatorum
per

per prouincias transeuntium, assueti sint, omnes creaturas heterogeneas ac sibi dissimillimas videre. Istud monuisse operae pretium duxi, ne subsequenti narratione aures offendantur, ac narranti ob splendida mendacia dica scribatur.

Longum foret, nec operae est, sigillatim et secundum ordinem historicum omnia, quae in hoc itinere mihi oblata sunt, persequi; describere tantum lubet gentes maxime paradoxas, in quarum moribus, ac indole non pauca adeo insolita ac stupenda deprehendi, vt globus *Nazar* eo nomine inter miracula mundi numerari queat. Obseruaui, totum plerumque arboreum genus humanitate, iudicio ac grauitate a *Potuanis* parum differre, ritibus vero, ingeniis corporisque forma adeo discordare, vt quaeuis prouincia nouus mihi orbis apparuerit.

In prouincia *Quamso*, quae prima ultra fretum regio est, nulli corporis infirmitati ac morbo obnoxii sunt incolae, sed omnes vsque ad canitiem in valetudine inoffensa viuunt. Hinc visae mihi sunt omnium creaturarum felicissimae: at, e leui cum iisdem conuersatione, opinione me
infi-

infigliter falsum esse, animaduerti. Nam cum inter huius prouinciae incolas neminem viderim tristem, ita neminem simul contentum, ne dicam laetum, conspexi. Nam vti coeli serenitate ac aëris temperie, non nisi turbida ac nubila prius experti, afficimur; ita arbores hae felicitatem non percipiunt, quia perrennis ac sine interruptione est, sanosque se non sentiunt, quoniam morbos ignorant. Vitam igitur agunt in perpetua sanitate, at simul in perpetuo tepore: perpetua enim bona languescunt satietate; et soli iucunde viuunt, quorum suaves voluptates acoribus conduntur. Testari possum, in nulla gente mores minus lepidos, conuersationem magis frigidam et inuenustam me deprehendisse. Innoxia sane gens est, sed ea, quae nec amore, nec odio digna; nullius offensa metuenda, et nullius fauor expectandus: et vt paucis dicam: nihil hic, quod displiceat, nihil etiam, quod placeat, reperies. Porro, cum perpetuum istud corporis beneficium mortis imaginem nunquam oculis sistat, nullamque miserationem erga afflictos et laborantes alios moueat; ita nimis secure ac frigide absque
zelo

zelo et misericordia totum vitae tempus transigunt. Quocirca in illa gente nullum pietatis, nullum amoris ac misericordiae vestigium apparet. Nam cum morbi mortalitatem nobis repraesentent, ad bene moriendum nos quoque acuunt, ac quasi in procinctu itineris paratos stare iubent; et, cum cruciatibus nos affligat, afflictorum simul misereri docent. Hinc facile mihi erat discernere, quantum morbi et pericula mortis ad pietatis ac socialitatis exercitia nos ducant, imo, quam iniuste succenseamus Creatori, quoniam ad certas nati videmur afflictiones, quae salubres tamen et vtilis nobis sunt. Notandum tamen istud est, has Quercus, quoties in alia loca divertuntur, morbis et infirmitatibus, non secus ac alias arbores, esse expositas. Hinc soli huius regionis aëri aut victui hoc beneficium, modo beneficium dici mereatur, acceptum ferendum iudico.

Prouincia *Lalac*, quae cognominatur *Mascatta*, id est, beata, nomini respondere videbatur; nam omnia ibi sponte proueniebant.

Flumina

*Flumina iam lactis, iam flumina Nectaris
ibant,*

*Flauaque de viridi stillabant ilice mella :
Ipsa quoque immunis rostroque intacta,
nec ullis*

*Saucia vomeribus per se dabat omnia
tellus.*

At insigne hoc beneficium non aliis feliciores reddit incolas. Nam cum nullo ad victum parandum opus sit labore, otio ac desidia plerique torpentes, perpetuis vexantur morbis. Hinc pauci sunt, quos non praematura mors abripit, vermibus scilicet ac putredine corruptos. Materiam non minus amplam meditationibus philosophicis suggessit natura huius terrae, paruitque e gentis conditione et sorte, seruos et operarios quodammodo feliciores esse illis, qui de victu nunquam solliciti, desidiae ac voluptati indormiunt.

Nempe inamarescunt epulae sine fine petitae,

*Illusque pedes vitiosum ferre recusant
Corpus*

Hinc tot praua consilia, desperati conatus, violentae mortes. Nam affluentia illa, in qua viuunt, omnem gustus ac voluptatis

luptatis sensum eripiens, nauseam ac vitae fastidium vnique affert. Ita regio ista, quam beatorum domicilium imaginabar, tristis silentium sedes mihi visa est, miseratione dignior, quam inuidia.

Hoc celerare fugam, terraque excedere suavit.

Proxima huic terrae est regio dicta *Mardak*, cuius incolae sunt cupressi, eiusdem omnes corporis formae; solis vero oculorum diuersis figuris a se inuicem distinguuntur. Quidam lumina habent oblonga, quidam quadrata; minutissima alii, alii patula, quae totam fere frontem occupant: nonnulli nascuntur cum binis, alii cum trinis, alii cum quaternis oculis. Sunt etiam, qui vno solo oculo gaudent; sobolem diceret Polyphemi, nisi quod oculum hi in occipitio habeant positum. Hinc, pro diuersis luminum figuris, in totidem tribus describuntur.

NOMINA TRIBVVM

HAEC SVNT:

- 1) *Nagiri*, id est eorum, qui lumina habent oblonga, et quibus proinde cuncta obiecta apparent oblonga.

I

2) *Na-*

- 2) *Naquiri*, quorum oculi quadratae sunt formae.
- 3) *Talampi*, cum oculis minutis.
- 4) *Iaraku*, cum binis oculis, quorum alter altero paulo obliquior.
- 5) *Mebanki*, cum trinis.
- 6) *Tarrasuki* cum quaternis.
- 7) *Harramba*, quorum lumina totam frontem perreptant.
- 8) *Skadolki*, qui vnum in occipite oculum habent.

Harum omnium numerosissima ac proinde potentissima tribus est *Nagirorum*, id est, eorum, qui oculos oblongos habent, ac quibus proinde obiecta apparent oblonga. Ex ista tribu soli reipublicae Rectores, senatores ac sacerdotes desumuntur. Soli ad clauum sedent hi, et neminem ex alia tribu ad munera publica admittunt, nisi qui fatetur, tabulam quandam, soli dedicatam, et in loco editissimo templi positam, sibi etiam videri oblongam, eamque confessionem iureiurando firmat. Sacra haec tabula praecipuum cultus *Mardakani*, obiectum est. Hinc honestissimi ciues, qui crimine periurii se pollueri nolunt, ab omni publico honore remoti, perpetuis iannis

sannis ac persecutionibus exponuntur; et quanquam testentur, oculis se fidem abnuere non posse, querelae tamen insuper habentur, et quod vitium naturae est, soli eorundem malitiae aut contumaciae imputatur.

Formula iurisiurandi, cui omnes, ad munera ac honores admittendi, subscribere tenentur, haec fere est:

Kaki manasca quihompu miriac Iacka mesimbrii Capbani Crukkia Manaskar Quebriac Krusundera.

i. e. Ego iuro, sacram solis tabulam,, mihi videri oblongam, et polliceor, in hac,, opinione me ad vltimum vitae halitum,, perman surum.

Praestito hoc iureiurando, candidati honorum fiunt, et in tribum *Nagirorum* cooptantur.

Postridie aduentus mei, dum per forum otiosus ambulo, senem quendam ad flagra deduci conspicio, comitante ingenti cupressorum caterua, et dicteria in noxium eiaculante. Roganti mihi, quid rei esset, respondetur, haereticum esse, qui palam docuerat, tabulam solis sibi quadratam videri, in eaque pestifera opinio-

ne, post crebras adimonitiones, pertinaciter perstiterat.

Hinc templum solis, periculum facturus, an orthodoxos haberem oculos, ingressus, cum tabula ista sacra mihi quoque quadrata appareret, hospiti meo, qui ad aedilitatem urbis nuper euectus erat, id candide indicabam. Profundo ille suspirio verba mea excepit, testans, sibi etiam quadratam videri, sed nemini id detegere ausum, ne negotium sibi facefferet tribus regnatrici, et munere priuaret.

Tremens igitur ac tacitus urbem reliqui, verens, ne crimen oculorum tergo luerem, aut odioso haeretici titulo notatus, cum ignominia eiicerer. Nulla sane instituta horrida magis, magisque barbara et iniqua mihi sunt visa: sola enim videbam simulatione, solo periurio, iter ad honores pandi. Hinc redux in principatum *Potuanum*, quoties data fuit occasio, in barbaram istam rempublicam bilem euo-
mui. At cum iunipero cuidam, mihi admodum familiari, pro more furens indignationem meam patefacere, ita fari exorsus est ille: „Nobis equidem stulta atque iniqua *Nagirorum* instituta videbuntur,

tur, tibi vero non mirum videbitur, si, ob istam luminum varietatem tanta seueritas exerceatur; quippe asserere te me, mini, in plerisque rebus publicis Europae, is dari regnatrices tribus, quae ob naturale oculorum, siue rationis vitium, in, caeteras ferro ac igne grassantur, teque, eiusmodi coactiones tanquam pias ac rebus publicis admodum salutare laudasse. Intelligebam mox, quorsum tenderet arguta viri oratio. Hinc rubore suffusus discessi, et ex eo tempore tolerantiae perpetuus praeco, mitiora de errantibus iudicia fero.

Principatus *Kimal*, omnium potentissimus ob diuitias, quibus abundat, habetur. Nam praeter argentifodinas, quarum magna est copia, ex arena fluuiorum ingens vis auri quotannis elicitur: margaritarum quoque feracia passim sunt maria. At, in solis opibus felicitatem non esse positam, e curationi huius gentis examine didici. Nam quot incolae, tot fere fossores sunt et vrinatores, qui in lucrum intenti, ad perpetuam seruitutem, et maxime improbos labores damnati apparent. Qui ab his laboribus immunes sunt, pro thesauris

sauro acquisitis excubias agunt. Totare-
gio latronibus infesta adeo est, ut absque
custodibus corporum nemo iter facere au-
deat.

*Non tam festa dies, ut cesset prodere fur-
rem,*

*Perfidiam, fraudes, atque omni ex cri-
mine lucrum.*

*Vivitur ex rapto; non hospes ab hospite
tutus,*

*Non socer a genero, fratrum quoque gra-
tia rara est.*

*Filius ante diem patrios inquiri in annos;
Victa iacet pietas, et virgo caede ma-
dentes*

*Ultima coelestum, terras Astra reli-
quit.*

Hinc gens ista, quam invidis oculis intu-
entur vicini, commiserationem potius,
quam invidiam meretur. Nam metus,
suspicio, diffidentia, liuor, omnium ani-
mos perpetuo obsidet, alterque alterum
tanquam hostem, bonis suis insidiantem, in-
tuetur, adeo, ut metus, sollicitudo, per-
vigilium, faciei pallor, fructus et mes-
ses sint felicitatis istius, quam iactat prin-
cipatus *Kimal*. Hinc non absque mole-
stia

flia ac metu regionem peragraui; nam in quavis semita ac loco limitaneo causam itineris, nomen, patriam et alia custodibus viarum indicare cogebar, expositumque me videbam cunctis his vexationibus, quas in regione suspicaci experiri solent viatores. Montem haec terra habet igniuomum, vnde subterranei ignis venae perpetuis veluti fluctibus euoluuntur.

Postquam emensus eram hunc principatum, quo molestiorem nullum in toto meo itinere expertus sum, cursum persequor continue orientem versus. In gentes vbique sociabiles ac bene moratas, sed simul valde paradoxas, incidi. Maximam vero admirationem mouebant incolae perexigui regni *Quamboia*, quos natura inuerso ordine formauerat, adeo, vt, quomaturior quis aetate ac annis fit, eo proteruior ac voluptuosior euadat, crescantque cum annis petulantia, lasciuia ac vitia, quae viridem aetatem alibi comitari solent. Nemini igitur munus hic reipublicae committitur, nisi annum quadragesimum nondum impleuerit: si vero hunc terminum excefferit, iustar pueri petulantis est,

- - *quem dura premit custodia matris.*
Videbam senio canos in plateis vrbis pas-
sim vitulantes, ludis puerilibus tempora
fallere,

*Aedificare casas, plostello adiungere mu-
res,*

*Ludere par impar, equitare in arundine
longa.*

Videbam, eosdem a pueris eo saepe nomi-
ne reprehendi, ac nonnunquam flagris
domum compelli. Virum conspexi de-
crepitum, in foro palam turbinem flagello
rotantem, aut trocho ludentem. Idem
olim vir fuerat omnium grauiissimus, et
magni consilii praeses. Inuersum hunc
ordinem in sexu tam sequiori, quam vi-
rili deprehendi. Hinc iuueni vetulam
yxorem ducenti, fata Actaeonis ominantur
omnes; id quod e diametro oppositum
est iis, quae apud nos vsu veniunt, vbi
senex iuuenulam ducturus cornua timet.
Obuios semel habui duos defloccatos se-
nes in foro digladiantes. Miranti insoli-
tum in ista aetate feruorem, et causam
duelli quaerenti, respondetur, litem inter
eosdem enatam esse de meretrice, quam
in lupanari ambo subagitauerant. Qui
istud

istud mihi narrabant, addiderunt, nates eorundem virgis strenue lacerandas, si ad aures tutorum aut moderatorum ista scenum petulantia perueniret. Eadem vespera annosa dicebatur matrona suspendio vitam finiuisse, cum repulsam tulisset ab adolescentulo fago, cuius amore exarserat.

Inuersus hicordo inuersas etiam leges postulat. Hinc in isto legis capite, vbi agitur de tutela, nemini bonorum administratio conceditur, nisi infra annos 40 sit. Porro pacta legitima non censentur, quae ab iis, qui annos quadraginta excesserunt, sunt inita, nisi a tutoribus aut liberis eorum sint signata. In capite de subordinatione, haec extant verba: *Senes ac vetulae liberis suis dicto obedientes sunt.* Hinc, qui in officiis est, paulo ante quadagesimum annum dimitti solet; et

Interdicto huic omne adiunat ius

Praetor, et ad iuuenes abeat tutela pro-
pinquos.

Credebam ego, non consultum mihi fore, diutius in hac regione haerere; vbi, si decennium mihi adhuc viuere contingeret, iussu legis, repuerafcere cogerer.

In regione dicta *Cocklecu* consuetudo obtinebat non minus peruersa, et ab Europaeis maxime damnanda. Inuersus hic ordo non naturae, sed solis legibus originem debuit. Incolae terrae omnes iuniperi sunt vtriusque sexus: at soli viri ad culinaria, et ignobiles labores damnantur. Tempore belli militiae quidem nomina dant, sed supra sortem militum gregariorum raro ascendunt, cum pauci admodum sint, qui vexilliferi fiunt; estque munus vexilliferi summa dignitas militaris, ad quam arbor masculina aspirare queat. Mulieribus contra maximi ponderis negotia, qua ciuilia, qua sacra, et militaria committuntur. Nuper deriseram *Potuanos*, quod in distributione officiorum nullum sexus discrimen admitterent. At haec gens furere mihi visa est, et naturae penitus aduersari. Capere sane non poteram indolentiam virorum, qui, cum corporis viribus longe sint praestantiores, indignum adeo iugum sibi imponi passi fuerint, ac tot saecula ignominiam hanc concoxerint. Nam facile esset, iugum excutere, modo vellent, aut auderent neruos muliebri huic tyrannidi incidere. At,

inuc-

inueterata consuetudo eo vsque excaetauerat animos, vt nemini in mentem veniret, pro tollenda ista ignominia aleam subire, quin crederent, naturam ita ordinasse, vt imperium penes mulieres esset, viro- rum verò esset texere, molere, pensum facere, aedes verrere, vapulare. Argu- menta vero, quibus hunc vsum tueri so- lent mulieres, haec sunt: cum sexum virilem, corporis viribus, et lacertis, ad du- ros perferendos labores aptioribus, natura donauerit, credi potest, solum masculi- num genus ad ignobiles ac ferreos labores relegasse. Stupebant extranei, cum do- mos introeuntes matremfamilias viderent in museo, cum stilo ac pugillaribus seden- tem, maritum vero culinae inerrantem, et ollas patinasque tergentem. Et sane in quamcunque domum venerim, cum pa- trefamilias locuturus, mittor ad culinam, vbi

Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat.

alter;

Vox dominae fremit instantis virgamque

tenentis.

Inuersae huius consuetudinis funestos no- tabam effectus: Nam, quemadmodum in aliis

aliis terris petulantes ac salaces dantur mulieres, quae pro mercede corpora prostituunt, ac pudicitiam in propatulo habent, hic adolescentuli ac viri noctes vendunt, eumque in finem lupanaria conducunt, quorum portae titulis ac signis meretriciis dignoscuntur. Iidem cum nimis audacter ac palam quaestus hos improbos agunt, in carceres abducti, flagris in comitiis, non secus ac meretrices nostrae, caeduntur. Contra matronae ac virgines, hic absque vlla reprehensione incedentes, per vias viros contemplantur, nutant, nictant, sibilant, vellicant, vocant, molestae sunt, fores elogiorum carbonibus implent, veneres suas impune iactant, ac tanquam totidem tropaeis superbiunt, quemadmodum petulantes apud nos iuvenes iactanter enumerare solent, quot virginum aut matronarum pudicitiam expugnarint. Porro matronis ac virginibus vitio non vertitur, si carmina amatoria et munuscula offerant adolescentulis: hi vero frigus ac modestiam simulant, cum contra decorum sit, ut adolescens petitioni et desiderio virgunculae statim annuat. Ingens eodem tempore erat motus ob
filiama

filium senatoris, cuius pudicitiam viola-
 uerat virgo. Male ob istud facinus passim
 audiuit puella, et audiebam, inter se
 mussitare amicos iuuenis, in ius mox
 vocandam virginem, et a proximo Con-
 sistorio ad nuptias, ac reparationem hono-
 ris damnandam esse, in primis cum legi-
 timis testimoniis euinci posset, inculpatæ
 adhuc vitæ fuisse iuuenem, quem ad
 amores illicitos pellexerat virgo. Non
 ausus sum, dum inter iuniperos hos ver-
 sabar, peruersam hanc consuetudinem
 palam damnare. At egressus urbem præ-
 cipua, nonnullis indicaui, contra natu-
 ram hic agi, cum e iure vniuersali et suf-
 fragiis omnium gentium constet, ad ar-
 dua et momentosa negotia formatum esse
 sexum virilem. Regerebant hi: confun-
 dere me consuetudinem et institutionem
 cum natura, cum infirmitates istae, quæ
 in sexu muliebri notantur, e sola educa-
 tione deriuentur, id quod maxime patet
 e reipublicæ huius statu ac forma, vbi
 in sexu muliebri enitescere videmus vir-
 tutes animique dotes, quas mares alibi
 sibi solis vindicant. Nam mulieres *Cocle-
 kuanae* modestæ sunt, graues, prudentes,

con-

constantes ac taciturnae; contra viri leues, praecoces et loquaces. Hinc, cum quid absurdi narratur, prouerbum istud: *viriles esse nugas*; et, cum quid praecipitanter aut praemature actum est, dicunt incolae: *Dandam esse veniam impotentiae virili*. At, his argumentis acquiescere non potui; statum hunc peruersum, deformem ac naturae plane aduersantem iudicans. Indignatio ista, quam fastus hic muliebris animo impresserat, causa erat infelicitis, quod paulo post reditum meum cepi, consilii, quodque tot mihi molestias peperit, ut suo loco dicendum erit.

Inter splendidissima huius urbis aedificia erat gynaeceum regium, trecentis qua viris, qua adolescentibus speciosissimae formae instructum. Hi omnesalebantur sumptibus reginae, cuius deliciis inseruiebant. Cum audirem, formam corporis mei a nonnullis extolli, veritus, ne in gynaeceum istud a venatoribus abriperer, ite maturavi, et

- - - *pedibus metus addidit alas.*

Huic principatui vicina est regio *Philosophica*, sic dicta ab incolis, philosophiae ac subtilibus scientiis penitus immersis.

Fla-

Flagrabam studio videndi terram, quam centrum omnium scientiarum et veram Musarum sedem mihi fingebam. Imaginabar non agros et prata, sed contiguum

- *ac raris gemmantem floribus hortum*, totusque in hac imagine gradum accelerabam, horas et momenta in digitos mit- tens. Semitae, per quas iter feci, lapidosae erant, ac fossis cauernisque impeditae, adeo, ut iam per loca abrupta, iam per coenosa, iisque ad umbilicum madidus, cum pontibus essent destitutae, faucios ac luteos traherem pedes. Sed molestiis his fortiter obnixus sum, satis gnarus, per aspera iri solere ad astra. Horae spatio cum his difficultatibus luctatus, obuium habui agricolam, quem comiter interpellans interrogo, quantum adhuc abessem a *Mascattia* siue Regione Philosophica. Respondet ille: *Quaerendum potius, quantum itineris sit reliquum, cum iam in meditullio regionis versaris*. Attonitus hoc responso: *Qui sit*, dicebam, *ut terra a solis philosophis habitata, speciem horrentium potius lustrorum, quam cultae regionis praebet?* Regessit ille; terrae faciem breui fore meliorem, quam primum tempus

tempus detur incolis, eiusmodi minutiis vacandi. Nunc, ait, solis coelestibus rebus intentos omnes id agere, vt iter quoddam ad solem detegant: Excusari proinde debere, si agros ad tempus incultos relinquant; haud enim facile esse, flare simul ac sorbere. Intelligebam mox, quo collinearet oratio versuti villici; et iter persecutus, tandem ad metropolin *Caskam* perueni. In portis ciuitatis pro custodibus anseres conspexi, gallinas, nidos auium et araneorum telas. Urbis plateis porci ac philosophi passim inerrabant; sola hi corporis forma distinguebantur a porcis, caeteroquin sorde ac illuue similes. Pallia eiusdem generis portabant omnes Philosophi; sed, quis color iisdem, discernere nequibam, cum puluere et luto essent obsita. Eorundem vnum, quem meditationibus defixum, recta ad me tendere videbam, ita alloquor: *Dic, quaeso, quodnam nomen huic urbi, Magister!* Ille immobilis, inconniuens, tanquam secessu mentis atque animi facto a corpore, diu stabat; tandem vero ad coelum oculos tollens, respondet: *Haud procul a meridie sumus.* Ineptum adeo respon-

responsum insignem animi aberrationem
 indicans, persuasit, melius esse, parce stu-
 dere, quam prae nimia doctrina delirare.
 Urbis mox interiora penetraui, visurus,
 an praeter Philosophos, homines aut cre-
 aturas rationales, forte inuenirem. Forum
 urbis, quod valde spatiosum erat, diuersae
 ornabant statuæ et columnæ, titulis atque
 inscriptionibus distinctæ. His accede-
 bam, periculum facturum, ecqua forte
 epigrammata legere possem. Sed, dum
 in eo conatu deludo, tergum mihi inca-
 lescere, ac madidum fieri animaduvertebam.
 Hinc retrospiciens, ut fontem calidi flu-
 minis detegerem, conspicabar Philosophum,
 posteriora mea permingentem.
 Nam meditationibus abstractus, statuum
 me credidit, ad quam vesicam exonerare
 solebat. Tantæ ego contumeliae impa-
 tiens, in primis cum philosophum istum
 albis insuper me dentibus deridere cerne-
 rem, palma excussissima alapam illi appli-
 cui. Quo facto, rabie ille percitus, in
 capillos meos inuasit, perque totum forum
 vociferantem traxit. At, cum iram satiari
 non posse viderem, statum praeliantis
 composui, par pari referens, adeo, ut ratio

K

accepti

accepti et expensi inter nos quodammodo conueniret. Tandem, post acre certamen, cadimus ambo athletae. Ad spectaculum istud accurrebant innumeri Philosophi, moreque furentium impetum facientes, pugnis ac fustibus articulatim caesum, animamque propediem agentem, totum circa forum capillis raptarunt. Caedendo tandem fessi, licet non satiati, ad spatiosam domum me ducunt, et, cum obnixis in ianuam pedibus obluſtarer, meque ingressurum fidenter abnuerem, obducto me collo, ceu porcum mugientem, intro rapiunt, ac in medio pauimento supinum ponunt. Turbata omnia et confusa ibi erant, ac talis mihi visus est aedium status, qualis apud nos esse solet circa terminos Michaëlis aut Paschatis, vbi res mobiles, vasa ac vtenſilia, in nouam domum transferenda, confuse proiciuntur. Coeperam tunc sapientes nostros suppliciter orare, vt irae modum imponerent, et ad misericordiam se flecti paterentur, docens, quam indecorum esset philosophiae et sapientiae cultoribus, more ferarum saeuire, et affectibus, contra quos declamare solent ipsi, nimium indulgere. At, surdis fabu-

fabulam narrabam. Nam Philosophus iste, qui tergum mihi perminxerat, certamen integrabat, ac me miserum, quasi incudem, tot ictibus caedebat, ut videretur, non nisi morte me placari posse. Didici tunc, nullam iram philosophica esse fortiolem, virtutumque commentatores longe ab earundem cultura abesse.

- - - *Nec enim minor ira rebullit
Pectore in hoc, leuiorue exturit flamma
medullas.*

Tandem domum intrarunt quatuor Philosophi, quorum pallia singularem sectam indicabant. Iidem saeuientium minas, qua voce, qua manibus, interpellantes, sortem meam miserari videbantur: ac, postquam cum caeteris seorsum locuti fuerant, in aliam domum me transtulerunt. Lactabar ego, praedonum me manibus ereptum, in honestos viros incidisse, causamque harum turbarum rogantibus, fuisse exposui. Subridebant illi ad fabulam adeo lepidam, dicentes, solitum esse Philosophis, in foro ambulantis, ad statuas has mingere, ac verisimile esse, aggressorem meum, in meditationibus philosophicis defixum, pro statua me

K 2

cepisse.

cepisse. Dicebant porro, eundem esse magni nominis Astronomum, caeterosque, qui tanta rabie in scapulas meas saeuierant, Doctores esse philosophiae moralis. In portu me iam esse credebam, et omnis periculi securus, haec et alia narrantes cum voluptate audiebam. At, suspicionem quandam mouebat formae meae examinatio nimis curiosa: Porro quaestiones de vitae genere, itineris causa, et patria, toties iteratae, nec non subsecuta secreta murmura, instantis mali praesagia erant. Verum mens prae timore mihi paene excussa fuit, cum in cameram quandam anatomicam compingerer, ubi proiectam videbam horrendam ossium et cadauerum struem, quae foedo totam odore implebant. Credebam mox latronum esse cauernam: sed quae e parietibus suspensa erant instrumenta anatomica, metum paulo diminuebant, cum exinde pateret, hospitem meum medicinae aut chirurgiae operari. Postquam semihorae spatium in ergastulo hoc solus torpueram, intrat matrona cum prandio, quod mihi parauerat. Valde humana videbatur, at attente me aspiciens, per interualla suspiria edidit.

edidit. Quarenti mihi doloris causam, respondet, instans mihi fatum suspiria haec elicere: *In honestam equidem domum, ait, venisti; nam maritus meus huius insulae dominus, publicus ciuitatis Physicus est, et Medicinae Doctor, caeterique, quos vidisti, eius collegae sunt. At iidem insolitam corporis tui formam mirati, decreuerunt, machinam interiorem ac viscera tua penitus examinare, dissectionemque corporis facere, visuri, ecquid noui detegant, quo anatomia illustrari queat. Palpitantem animum haec verba percusserunt. Editio igitur horrendo clamore: Qui, inquam, Domina! dici possint boni viri, qui honesti et innocui hominis ventrem findere non dubitant. Tunc illa:*

Non venit in mentem, quorum confederis aruis:

In honestos viros incidisti, qui malo animo nil facturi, solo anatomiae illustrandae studio, banc operationem decreuerunt. Ad hoc regerebam, malle me a latronibus dimitti, quam ab honestissimis viris dissecari, moxque ad gēna matronae prouolutus, manantibus vbertim lacrimis, intercessionem illius implorabam. Respondet illa:

Intercessio mea parum tibi proderit contra Facultatis conclusum, quod irreuocabile solet esse, at per aliud te medium morti subducere conabor. His dictis, manu prehensum, per pseudothyrum eduxit, ac trepidantem comitata est vsque ad portam ciuitatis. Tunc seruatrici meae valedicturus, verbis conceptissimis gratum animum, vti par erat, exprimere conabar, at proxi-
miari incipientem interpellans, se non abituram ait, antequam videret, me extra omne periculum constitutum, meque non reluctantem comitari pergit. Dum vna ambulamus, varii de statu huius regionis feruntur sermones, et auide ego omnia audiebam. At digressa est tandem ad narrationem, quae parum grata auribus meis erat, cum exinde coniicerem, pro praestita illam opera poscere nonnulla, quae moraliter impossibilia mihi erant. Nam pathetice exposuit, iniquam in hac regione matronarum sortem, cum paedagogi hi philosophici, literis penitus sepulti, officia coniugalia prorsus negligent. „Possum, ait, iureiurando testari, actum de nobis fore, nisi vnus et alter honestus ac misericors aduena miseras nostras
sub-

subleuaret, et malis, quibus excrucia-
mur, medicas identidem admoueret,,
manus.“ Simulabam ego, non intelligere
scopum, ad quem collineabat. Gradum
addere coepi: at frigus meum aestuantis
desiderium auxit. Hinc,

*Consumptis precibus, violentam transit ad
iram,
Intendensque manus, passis furibunda
capillis*

ingratum animum mihi obiecit. At, cum
nihilominus ego iter persequor, laciniam
togae meae apprehendens, obnitentem
retinere moliebatur. Hinc vi adhibita,
e manibus matronae me eripui, et, cum
incessus celeritate praestantior essem,
breui extra conspectum illius me proripui.
Quanta tunc rabie accensa in me fuerit,
ex his verbis, quae identidem euomuit,
scil. *Kaki spalaki*, i. e. *ingrate canis*, didici.
At dicteria illius Spartana nobilitate con-
coxi, lactus, quod ex hac sapientum
terra, cuius absque horrore meminisse
nequeo, saluus quodammodo euasissem.

Proxima huic prouinciae est *Nakir*,
cognominem habens urbem, siue ingentem
vicum, de quo multa dicere nequeo, cum

maxima, qua poteram, festinatione, regiones, terrae philosophicae vicinas, transcurrerem, ad gentes, philosophiae, in primis vero anatomiae, minus studiosas, properans. Tantus enim terror animum inuaserat, ut quemuis in itinere obuium, an Philosophus esset, interrogarem, et cadauera et instrumenta anatomica quiescentis animo diu oberrarent. Incolae vici *Nakir* valde affabiles mihi visi sunt: nam obuius quisque officium non petenti offerens, de honestate sua prolixè testabatur. Ridiculas sane iudicabam has contestationes, cum nullum suspicionis indicium dedissem, nec ullius integritatem unquam in dubium vocassem. At, cum nonnullis indicarem, capere me non posse, cui usus tot contestationes easdem addito iureiurando integrarent. Egressum hoc vico, excepit viator tarde incedens, et sub pondere sarcinarum gemens. Subsistit ille me viso, ac unde veneram, sciscitatur: Verum, ubi vicum *Nakir* me nuper transmisisse indicarem, glatulatur saluum me euasisse, cum incolae, technarum noti artifices, viatores deplumes a se dimittere soleant. Regerebam ego, si facta verbis respon-

respondeant, integerrimos esse debere, cum vnusquisque, haud rogatus, honestatem suam diris execrationibus praedicaret. Subridens tunc ille: *Caue*, ait, *ne nimium credas propriae integritatis praecognitionibus, imprimis vero iis, qui diabolum honestatis suae testem prouocant.* Admonitio ista alta mihi mente diu reposita est, didicique, recte monuisse subterraneum hunc virum. Hinc, quoties debitores de honestate iurant, contractum rescindo, ac mutuum repesco.

Emensus hanc regionem, stagnum fului coloris conspicio, ad cuius ripam parata stabat triremis meritoria, qua vectores in *Terram rationalem* modico pretio feruntur. Pactus de naulo triremem conscendo, summaque cum animi voluptate iter hoc explico: Quippe machinis quibusdam latentibus, absque ministerio remigum, impelluntur naues subterraneae, incredibilique celeritate aequora fulcant. Delatus in terram, mercenarium circumspicio, eoque duce ad ciuitatem rationalem propero. Dum iter carpinus, statum mihi ciuitatis, indolemque incolarum, comes itineris luculenter exposuit. Audie-

K 5

bam,

bam, ciues ad vnum omnes Logicos esse, et urbem hanc veram esse rationis sedem, indeque nomen sortitam. Ciuitatem ingressus, vera esse, quae narrauerat, expertus sum. Quiuis enim ciuis, ob iudicii acumen, grauitatem, et compositos mores, senator mihi apparuit. Hinc, sublatis in coelum manibus: O terque quaterque beatam ingemino terram, quae solos Catones parit. At, cum statum ciuitatis penitus perspexeram, multa hic segniter agi, et ob defectum stultorum rempublicam quodammodo languescere videbam. Nam, cum aequa mentis lance omnia ponderent incolae, et speciosis promissis, fucatis orationibus, et crepundiis nemo mouetur, cessant ista media, quibus ad praeclaros, et reipublicae saepe salutares conatus, facile, et absque sumptu publico, animi subditorum acui solent.

Vitia ciuitatis, quae ab exacta ista rerum ponderatione fluunt, pathetice mihi explicuit minister quidam aerarii, et quidem his verbis: *Arbor ab arbore hic non nisi solo nomine et corporis specie distinguitur. Nulla inter ciues est aemulatio, cum nulla acquiri possit distinctionis nota, et nemo vide-*

videtur sapere, cum omnes sint sapientes: Stultitiam fateor esse vitium, sed ut penitus exulet, non optandum. Sufficit cuius civitati, ut tot sint sapientes, quot sunt munera publica. Sint, qui regant, sint, qui regantur. Id, quod meris nugis ac crepundis efficiunt aliarum societatum moderatores, noster hic magistratus non nisi solidis praemiis, quae aerarium haud raro exhauriunt, perficit. Nam ob praestitam patriae operam, nucleos poscunt sapientes, stulti vero putamine placantur. Sic exempli gratia distributio bonorum ac titulorum, quibus tanquam hamis blandientibus capiuntur, ac ad quosvis labores facile impelluntur stulti, parum operatur in civibus, qui, sola virtute, ac valore interno, veram existimationem et solidum honorem acquiri posse, iudicant, ac proinde speciosis promissis sibi fucum fieri non patiuntur. Porro, mentio nominis post mortem in annalibus victuri, ad quaevis pro salute patriae subeunda stimulat vestros milites: Nostri vero, mera haec esse aurium ludibria putantes, phrasin istam sc. reuera mori, et in annalibus vivere, non capiunt, cum vanam credant non audituris gloriae praedicationem: Taceo innumera alia in-

commo-

commoda, quae e nimio rerum omnium scrutinio fluunt, quaeque satis monstrant, necesse esse, ut in republica bene constituta dimidia saltem pars ciuitatis insaniat. Idem in societate est stultitiae effectus, ac fermenti in stomacho: nam, aut nimio, aut nullo fermento laboramus.

Haec perorantem summo cum animi stupore audiebam: At, cum nomine senatus ciuitatem mihi offerret, in eaque domicilium figere, iteratis precibus hortaretur, rubore suffundor, suspicans, e concepta de stultitia mea opinione, petitionem hanc procedere, et fermentum me iudicari, quo opus esset reipublicae, nimia sapientia languescenti. In ista suspitione mox confirmabar, cum audirem, statutum esse senatui, ingentem ciuium numerum in colonias mittere, ac in supplementum abeuntium, totidem stultos e vicinis gentibus mutuari. Hinc ciuitate ratiocinante subiratus egredior. Diu vero animo obuersabatur axioma istud subterraneum, politicis nostris adhuc incognitum; quod sc. *in Republica bene constituta necesse sit, ut dimidia saltem pars ciuitatis insaniat.* Mirabar, praeceptum adeo salutare nostri orbis

bis

bis Philosophos tamdiu latere potuisse. At forsitan quibusdam innotuit, sed inter axiomata politica referre noluerunt, cum stultorum apud nos plena sint omnia, et nullus, absit inuidia, sit vicus, nedum ciuitas, quae saluberrimi huius fermenti defectu laborat.

Postquam temporis non nihil quieti dederam, itineri me reddens, peragraui regiones nonnullas, quas silentio praeterco, cum pauca ibi insolita, et a vulgaribus rebus abhorrentia, occurrerent. Credebam tunc, finem esse rerum mirabilium, quas Globus *Nazar* producit. At, cum interram *Cabac* dictam ingrederer, noua oculis sistuntur monstra, ac ea, quae fidem omnem excedere videntur. Inter huius regionis incolas nonnulli sunt acephali, sine capitibus nati. Iidem per os in medio pectore positum loquuntur. Hanc ob causam, et ob istud naturae vitium, a muneribus difficilioribus, et quae cerebrum poscunt, abstineant, cum negotia maioris ponderis acephalis committi nequeant. Officia ista, ad quae admitti solent, aulica plerumque sunt. Sic cambellani, aulae magistri, gynaeceorum praefecti, et apparitores

paritores plerique, e centuriis eorum, qui absque capite sunt, desumuntur. Ex iisdem etiam creantur pedelli, aeditui, aliique, quorum officia sine cerebro peragi quodammodo possunt. In Senatum quoque nonnulli, speciali magistratus fauore, et propter merita parentum, recipiuntur, id quod absque reipublicae detrimento nonnunquam fieri potest. Docet enim experientia, in paucis senatoribus totam residere senatus auctoritatem, caeterosque numerum tantum implere, ac ad ea signanda, aut subscribenda, quae ab aliis concluduntur, adhiberi. Ita hoc tempore in senatu urbis duo erant assessores, sine capite nati, qui tamen senatoriis stipendiis fruebantur. Nam, licet sensibus, ob naturalem defectum, essent destituti, ad sensum tamen dabant, et suffragia cum aliis ferebant, feliciores in eo collegis, quod nemo, qui causa excideret, acephalis succenseret, sed in caeteros omnem bilem euomeret. Et patuit inde, tutius interdum esse, sine capite nasci. Ciuitas haec paucis huius globi urbibus magnificentia ac nitore cedit. Aulam habet, vniuersitatem, et splendida templa.

In

In duabus, quas mox intraui, prouinciis, *Cambara* scilicet et *Spelek*, incolae omnes sunt tiliae. In eo vero differunt, quod illi ultra quatuor annos vitae tempora non extendant, his vero longe productius aeuum contingat, nam vulgo ultra quadringentos annos vitam protrahunt. Hinc multos videas auos, proauos, abauos et atauos; audias fabulas veteres sermonesque maiorum, cumque veneris illo, putes te ante aliquot saecula natum. Quantum illorum sortem miserabar, tantum hos felices praedicabam. At, postquam statum vtriusque gentis curatius examinaueram, iudicio me deceptum animaduerti. Prouinciae *Cambarae* talis erat facies. Quiuis incola, intra paucos a natiuitate menses, ad plenam, qua corporis, qua animi maturitatem excreuit, adeo, ut primus annus formationi eiusdem sufficeret, reliqui vero viderentur concessi, ut morti se praepararent. Et cum ita res essent comparatae, speciem haec terra exhibuit reipublicae vere Platonicae, in qua omnes prorsus virtutes maturuere. Nam, cum intuitu vitae breuitatis, quasi in pro-cinctu semper starent, aspicientes aeuum
hoc

hoc tanquam portam, per quam ad alteram vitam subito transirent, ita futuri potius, quam praesentis status imago animis inhaerebat. Vnusquisque igitur tanquam verus Philosophus existimari potuit, qui rerum terrestrium securus, solum thesaurum duraturum et perennem, qui in virtute, pietate, et famae integritate constaret, sectabatur. Vt breui praecidam, videbatur haec terra angelorum, aut sanctorum domicilium, ac vera schola, ubi virtus ac pietas optime doceantur. Exinde patet, quam iniqua sint murmura eorum, qui de breuitate vitae conqueruntur, eoque nomine quasi litem Deo mouent. Nam vita nostra brevis dici potest, quia maximam eius partem otio ac voluptate perdimus, longaque satis foret, si tempora melius locarentur.

At, in altera regione, ubi aetas ultra quatuor saecula producebatur, cuncta regnare videbam vitia, quae in genere humano notantur. Ante oculos tantum praesentia, tanquam aeterna, et nunquam peritura, versabantur.

*Hinc fugere pudor, verumque, fidesque
et honestum,*

In

In quorum subiere locum dolus insidiaeque.
 Porro ex ista vitae longaeuitate alius nascebatur funestus effectus. Nam ii, qui casu bonorum iacturam fecerant, quique membris mutilati erant, aut in morbos inexplicabiles inciderant, aetatis longae moram tremulis vocibus solebant accusare, ac tandem necem sibi consciscere, cum ob vitae longaeuitatem nullum malorum finem viderent: Vitae enim breuitas miseris et afflictis efficacissimum est solatium. Vtraque regio materia admirationis meae fuit, indeque egressus sum plenus meditationum philosophicarum.

Iter persequor per loca abrupta ac deserta, quae ducunt ad terram innocentem, vulgo *Spalank*. Regio haec ita dicebatur ab incolarum innocentia, ac pacifica indole. Aesculi hi omnes erant, et omnium mortalium felicissimi habebantur: nullis enim affectibus ac passionibus erant obnoxii, ac proinde ab omnibus vitiis immunes,

Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebant.

Poenametusque aberant: nec verba minantia fixo

L

Aere

Aere ligabantur: nec supplex turba timebant

*Iudicis ora sui, sed erant sine vindice tuti.
Non tuba directi, non aeris cornua flexi;
Non galeae, non ensis erant: sine militis
usu*

Mollia securae peragebant otia mentes.
In terram hanc delatus, vera esse omnia, quae fama acceperam, comperi ingeniis nempe, non legibus virtutes coli. Invidiam, cupiditatem, iram, odium, superbiam, gloriae studium, discordiam, et cuncta, quae in genere humano notantur vitia, videbam proscripta. At simul cum vitiis deerant multa, quae mortales maxime ornare, et creaturas rationales a brutis distinguere creduntur. Praeter Theologiam, Physicam, et Astronomiam, omnes ignotae erant artes et scientiae: Iurisprudentia, Politica, Historia, Ethica, Mathematica, Eloquentia, multaeque aliae scientiae, ne nomine quidem illis notae. Et cum nullum inter eos locum obtinent invidia, ac gloriae studium, nulla proinde erat aemulatio, quae ad magna ac praecleara quaevis stimulare solent. Nulla erant palatia, ac splendida aedificia, nulla sena-

senacula aut fora, ac nullae opes, cum nullus esset magistratus, nullae lites, et nulla habendi cupido. Et vt paucis dicam: aberant vitia, et simul aberant elegantiae, artes, nitor, et innumera alia, quae virtutum nomine veniunt, quae societates ciuiles commendant, ac quae cultos ac politos reddunt homines, adeo, vt in verum potius aesculetum, quam in societatem viderer delatus. Hinc dubius diu eram, quodnam de hac gente iudicium ferrem, ecquid status iste naturalis homini optabilis foret. Tandem vero, cum considerarem, praestare incultam, quam vitiosam vitam agere, ac cum ignorantia artium quarundam abesse latrocinia, furta, caedes, et alia, quae corpus cum anima saepe perdunt, felicem hunc statum agnoui. Dum per hanc regionem incautius ambulo, sinistri pedis crus, lapidiallissum, grauiter laeditur, ac intumescit. Conspicatus hunc casum villicus, illico accurrit, ac manu decerptam vulneri imponit herbam, qua subito mitigatur dolor, ac tumor residet. Exinde conicere licuit, in arte medendi excellere hanc gentem. Nec coniectura fefellit. Nam, cum in-

tra limites adeo angustos coarctantur *Spalankorum* studia, cortice, velut polyhistores nostri, non contenti, penitius omnia rimantur. Cum medico meo ob praestitam hanc operam gratias agerem, ac Deum huius beneficii remuneratorem dicerem, tam solide, erudite, ac pie, licet dictione tenui et agresti, ille respondit, ut virum diuinum aut angelum, qui sub forma arboris mihi apparuit, imaginarer. Patuit inde, quam inique succenseamus apathiae sectatoribus, quos, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignavae ac quasi eneruatae vitae consenescere credimus. Patuit vero magis, quantum errent ii, qui necessitatem quandam vitiorum mortalibus imponunt, qui iram fortitudinis cotem, aemulationem industriae calcar, diffidentiam prudentiae fomitem statuunt. Nam ex malis ovis non nisi mali corui nascuntur, et virtutes quam plurimae, quibus superbiunt mortales, et quas carminibus celebramus, dedecor potius sunt, quam ornamenta, si oculo philosophico easdem intueamur.

Relicta

Relicta hac terra, iter facio per provinciam *Kiliac*, vbi incolae nascuntur cum certis fronti impressis notis, quae numerum annorum, ac viuendi spatium produnt. Felices quoque hos praedicabam, cum neminem improvisa mors, in ipso peccandi actu, opprimat. At, cum dies mortis vnicuique esset perspecta, poenitentiam in vltimum tempus prorogabant omnes. Hinc, si quem pium inter eos ac honestum videres, is erat, quem impressae fronti notae receptu canere iuebant. Videbam obstipis passim capitibus ire per urbem nonnullos: omnes hi mortis candidati erant, qui dies ac momenta in digitos mittebant, ac cum horrore appropinquantem vltimam horam intuebantur. Hinc sapienter in eo etiam prouidisse creatorem videbam, et praestare iudicabam creaturis, vt mortis hora eas lateat.

Emensus hanc regionem, fretum quoddam; atri coloris, scapha transmisi, ac delatus sum in terram *Askarac*. Noua hic oculis sistuntur monstra: nam quemadmodum terra *Cabac* animantes generat sine capite, ita nonnulli huius regionis incolae, septem capitibus distincti, in lucem

prodeunt. Insignes hi polyhistores sunt, quos caeteri olim ciues, ob tantum naturae beneficium, diuino propemodum cultu prosequerantur, adeo, ut ex solis eorundem centuriis imperatores, consules, senatores, quaestores desumerentur. At, cum quot capita illis sunt, tot diuersae indoles, strenue quidem et celeriter varia simul munera obierunt, nihilque, dum rempublicam gerebant, intentatum reliquerunt, sed ob istam simul polypragmodynem, et ob varias istas, et in vno incola pugnantes ideas, omnia misere miscebant, tantaque, procedente tempore, extitit rerum confusio, ut integri saeculi labore opus fuerit, ad componendas istas, quas omni-scus hic magistratus excitauerat, turbas. Cautum hinc lege est, ut aeternum a publicis ac momentosis negotiis arceantur septicipites, et ut respublica deinceps a solis simplicioribus, id est, iis, qui vnum tantum caput habent, geratur. Hinc, qui olim tanti ponderis viri, ac Diis proximè habebantur, in eodem iam fere statu sunt, quo acephali regionis *Cabac*. Nam, veluti illi, cum omnino destituti sint capite, nihil agere possunt, ita hi, ob capitum multitudinem,

itudinem, omnia peruerse agunt. Igitur heptacephali nostri, ab omni munere publico remoti, in perpetua iam obscuritate consenscunt. Ornamento tamen reipublicae quodammodo inferuiunt. Histri-
onum enim instar passim circumducuntur, vt artes exhibeant, ac vt monstrent, quam munifica in iisdem formandis fuerit natura: at, si minus prodiga fuisset, sique vno solo capite donasset, longe benignior dici potuisset. E tota hac heptacephalorum gente, tres tantum eo tempore in officiis erant, sed ad munera ista non admissi fuerunt, nisi post amputationem sex capitum, quo fit, vt vno tantum capite remanente, confusae, quibus laborabant, ideae euanescent, et ad sensum communem redigantur. Veluti arborum putatores saepe ramos quosdam abscindunt, quo remanentibus maior concilietur sanitas. Pauci tamen ex heptacephalis istud tentamen, ob dolorem et mortis discrimen, subeunt. Didici hinc, omne nimium nocere, et veram prudentiam in simplicitate cerebri, et composita mente consistere.

Ex hac regione per loca deserta itur ad principatum *Bostanki*, cuius incolae,

quoad externam corporis formam, parum differunt a *Potuanis*, intus vero istud habent anomalon, quod cor in dextro femore sit positum, adeo, ut vere dici possint corda in femoralibus gestare. Hinc inter omnes huius globi incolas, maxime timidi, et imbelles censentur. Aeger animi ob itineris molestiam, cum stabulum quoddam prope portam urbis intrarem, lentum, ac moras neccentem cauponem acriter increpui. Ille vero ingenua procumbens, lacrimis misericordiam implorabat, dextrumque femur tangendum praebuit, quo palpitationem cordis deprehenderem. Hinc ira in risum versa, lacrimas supplicantis detergeo, ac omnem metum abiicere iubeo. Surgens ille, manum meam osculatur, ac ad coenae officium digreditur. At, non ita multo post gemitibus ac, horrendo eiulatu tota personabat culina. Accurrens ego, cum stupore videbam, timidum nostrum cauponem flagellis ac pugnis in uxorem ancillasque saeuientem. Viso me, in pedes se illico coniicit, ac aufugit. Hinc ad plorantem familiam conuersus quaero, qua noxa, aut crimine, virum adeo mansuetum, ad tantam iram prouocassent. Illae vero

vero, oculis in terram defixis, tacitae diu stabant, dolorem indicare non ausae; me vero quærere pergente, ac precibus minas addente, ita fari exorsa est matrona: „Haud, „satis perspecta, hospes! tibi videtur mor- „talium indoles. Ciues huius principa- „tus, qui armati hostis adspectum susti- „nere nequeunt, et qui ad minimum stre- „pitum foras misere trepidare solent, re- „gnant omnes in culinis, et in familiam „inermem saeue grassantur: cum armatis „bella non gerunt, inermes sint, quas „oderint. Hinc vicinarum gentium prae- „dae, ac ludibrio exposita est respublica „nostra. At, in gente nobis vicina, cui „tributum pendimus, alia est virorum in- „doles: non, nisi cum armatis hostibus „congregiuntur, foras imperant, sed do- „mi seruiunt. „Mirabar prudentiam matro- „nae, quam meliore sorte dignam iudica- „bam. Et postquam mores et ingenia hu- „mani generis paulo curatius examinaue- „ram, vera matronam dixisse confessus sum, cum innumeris euincitur exemplis, non solum esse Herculem, quem palla vxoris sub- „egit, sed vulgo hanc fortium virorum es- „se sortem, vt iugo muliebri colla patien-

ter subdant: contra timidissimos, et qui corda cum *Bostanki* incolis in femoralibus portant, in culinis esse heroës. Gens hæc sub clientela vicini populi, cui vectigalis est, perpetuo viuit.

Relicta hac gente, aliam scapham conscendens, ducor ad terram, *Mikolac* dictam, in hac scapha furto mihi surripitur mantica. Postquam frustra diu cum portitore, furtum pertinaciter negante, rixatus fueram, magistratum loci adibam, indicans, ex quasi-maleficio saltem ad simplicem rei restitutionem teneri portitorem, si actio depositi, aut furti mihi negetur. Ille vero non solum negare præfracte pergit, sed insuper calumniae actionem mihi intendit. In re adeo dubia testes poscit lenatus: at, cum nullos adducere possem, iusiurandum aduersario, quo se purgaret, defero. Subridens ad vocem iurisiurandi, Praetor: „Nulla, ait, ho-
„spes! hic religione adstringimur, soli
„nobis dii sunt leges patriae. Igitur pro-
„bationes eiusmodi fieri debent modis le-
„gitimis, vti expensi latione, mensae ra-
„tionibus, chirographi exhibitione, ta-
„bularum obsignatione, et testium inter-
cessione.

cessione. Qui hisce destituuntur, non solum frustra agunt, sed et de calumnia, damnantur. Testibus rem planam reddere, et depositum tibi restituetur. Ita ob defectum testium causa cadens, non tam meam, quam reipublicae huius sortem miseratione dignam iudicabam. Nam patuit inde, quam debiles et infirmæ sint societates, si solis legibus humanis nitantur, et quam exiguae durationis sint aedificia ista politica, nisi religionis caemento firmentur. Triduum hic manebam, et interea temporis in perpetuo metu versabar. Nam, quamvis saluberrimæ sint leges civitatis, et crimina gravissime puniantur; nulla tamen in gente athea, et omni religionis vinculo soluta, est, aut exspectari potest securitas, cum nulla non scelera, modo lateant, perpetrare non vereantur.

Relicta terra athea, et asperi montis iugo superato, deferor ad urbem *Bracmat*, in planitie, ad montis radices sitam. Incolae huius urbis iuniperi sunt. Primus, quem obuium habui, tota in me corporis mole ruens, humi supinum prostravit, cumque causam huius aduentitiae quaerere, veniam conceptissimis verbis rogat.

Mox

Mox alter palum, quem textra tenebat. lateri praetereuntis impingens, clubem me paene fecit. Imprudentiam quoque hic causatur, ingenti verborum firmate culpam deprecans. Caecam igitur aut luscā hanc gentem suspicatus, occursum praetereuntium solícite vitabam. At vitium istud oritur ex acuto nimis nonnullorum visu, quo fit, ut remotiora, quae alios latent, discernant, propiora vero, ac quae ante pedes posita sunt, prae nimia oculorum acie non videant. Hi vulgo dicuntur *Makkatti*, et studiis transcendentibus, et astronomiae plerumque operantur. Nam in rebus terrestribus, ob lumina nimis arguta, nullius fere usus sunt, quoniam minutiarum perspicacissimi observatores, in rebus solidis caecutiant. In metalifodinis tamen examinandis opera eorundem utitur respublica, nam qui terrae superficiem non vident, ea, quae sub cortice eiusdem latent, perspiciunt. Didici hinc dari nonnullos, qui ob lumen nimis lynceum caecutientes plus viderent, si minus acute viderent.

Superato abrupto ac difficillimi ascensus monte, terram ingredior *Mütak*, cuius

ius metropolis speciem praebet saliceti, cum incolas habeat salices. In forum delatus, robustum quendam iuuenem conspicio, sella Patrocliana sedentem, ac misericordiam senatus implorantem. Sciscitanti mihi, quid rei esset, respondetur: maleficum esse, cui hodie decima quinta dabitur dos. Percussus hoc responso, digredior, solutionem aenigmatis ab hospite meo paulo post petens. Ille vero ita fari exorsus est: „Flagella, stigmata, cruces et „id genus alias poenas, quibus vicinae gen- „tes scelera coërcent, penitus nos ignora- „mus, quippe vitia non tam punire, quam vi- „tiosos emendare conamur. Noxius iste, „quem in publica sella nuper sedentem vi- „disti, auctor est insulfus, qui ob pruritum „scribendi, quem neque legibus, neque ad- „monitionibus coërcere potuit senatus, iam „publicae poenae, siue medicinae subiici- „tur, et pergunt censores urbis, qui omnes „medicinae Doctores sunt, crebris purga- „tionibus eundem macerare, donec fomi- „te libidinis restincto scribere cesset. „ Vix finito sermone, ad publicum pharmacopo- „lium ducor, vbi cum ingenti animi stu- „pore, ordine dispositas videbam pyxides,

his

his titulis signatas: PVLVIS AVARITIAE. PILVLAE LIBIDINIS. TINCTVRA SAEVITIAE. LENITIVVM, siue INFVSIO temperans contra AMBITIONEM. CORTEX contra VOLVPTATEM. etc. Exprimere non possum, quantas hae praestigiae cerebri vertigines mihi pepererint. Sed in ecstasi plane coniectus fui, cum viderem manuscriptorum quorundam fasciculos his titulis: SERMO MAG. PISAGI, CVIVS MATVTINA LECTIO SEX SEDDES, SIVE RESOLVTIONES ALVI PRAESTAT. MEDITATIONES DOCT. IVKESI, QVAE IN SOMNIIS MEDENTVR. etc. Valde igitur paradoxam hanc gentem videbam, et, vt virtutem horum medicaminum curatius examinarem, librum primum aperui. Insulse adeo erat scriptus, vt ad primae sectionis lectionem oscitarem, et, cum legere pergerem, murmura intestinorum, et mox tormenta sentirem. Hinc, cum optime mihi valenti purgatione alui non esset opus, abiecto libro, in pedes me conicio. Videbam hinc, nihil in mundo plane esse inutile, et libros maxime insipidos,

dos, non omni vsu esse destitutos. Didici porro, gentem hanc, licet mire paradoxam, non tamen plane stultam esse. Testatus est hospes meus, diris se in somniis diu vexatum, e sola Doct. *Iukefi* lectione conualuisse, tantamque huius libri esse virtutem, vt ipsam vigilantiam stertentem reddat. His et aliis auditis, miris cogitationum aestibus agitabar. At ne circuli pristinae meae philosophiae penitus turbarentur, terram ocius relinquo, et sane, quod commodum mihi accidit, diutius his cogitationibus immorari non permiserunt noua aliarum gentium prodigia, et occurrentia passim phaenomena. Defunctus vero itinere circa hunc globum, cum philosophiam *Mütacianam* curiosius rimarer, artem medendi, quam profitetur haec gens, non plane reliciendam iudicaui. Saepe enim expertus sum, in Europa nostra dari libros, qui vomitionem, alui solutionem, aut somnum legentibus pariunt. At, quod ad morbos animi attinet, principiis *Mütacianis* subscribere non sustineo, quamuis fatear, dari infirmitates corporis nonnullas, quas cum morbis animi confundimus, vt prudenter monuit Poeta

quidam

quidam nostri orbis, subsequenti epigrammate:

*Sexte, diu mecum morbo vexaris eodem,
Humores acres nos cruciare solent.*

*Cum mihi sit morbus circa praecordia ver-
sans*

Exosus, querulus, difficilisque vocor.

*At, te aegrotantem, plorant, miserantur,
amici,*

In pedibus morbi vis quia tota sedet.

*Comiter excusant te, cum saltare recusas,
Immunem clamant, namque podagra te-
net.*

*Inter conuiuas at me cantare negantem,
Fastosum, querulum, difficilemque vocant.
Cum minus ardua res tibi sit saltatio, Sex-
te,*

Quam sit cardiaco psallere saepe mihi.

Relicta hac terra, et stagno quodam
fului coloris traiccto, ad terram Mikrok
adpellor. At, ciuitatem cognominem in-
troiturus, portam clausam offendi. Hinc
subsistere aliquamdiu cogor, donec a so-
mnolento vigile, ferro et compagibus ar-
ctis obstructa, referatur. Alta per totam
urbem regnabat quies, nisi quod stertenti-
um stridor auribus ambulantis obstreperet,
adeo,

adeo, vt in somni verum domicilium, et quale fingunt Poëtae, delatus viderer. Hinc tacitus mecum: o vtinam hic nasci contigisset consulibus, senatoribus quibusdam, aliisque honestis in patria mea ciuibus, qui, cum pacis amantissimi sint, in beata hac vrbe, commode ac quiete vitam transigerent! E signis tamen ac titulis aedium, artes ac opificia coli, et iura exerceri patuit. Ducibus hisce titulis diuersorium detexi, cuius tamen nullus patebat aditus, cum fores essent clausae et oppesulatae: nam, quamuis sol medium coeli orbem traiecisset, nox erat incolis. Tandem, postquam crebris assultibus fores infestaue-
ram, intromittor. Tempora hic in viginti tres distinguuntur horas, quarum nouendecim somno dantur, reliquae quatuor vigilio. Hinc mirum rerum tanti publicarum, quam priuatarum neglectum suspicatus, cibi, quicquid ad manum erat, ocius afferri iubeo, cum vererer, ne coquum in ipso prandii apparatu nox opprimeret. At, cum cuncta hic compendio fiant, et omne, quod superfluum est, reiciatur, diecula *Mikro-
kianorum* satis longa est, et rebus peragendis sufficiens. Post prandium, quod

M

exspe-

expectatione citius mihi afferebatur, ab hospite per urbem ducor. Templum intrauimus, ubi habitus fuit sermo, brevis quidem, si temporis, satis vero longus, si ponderis ratio habeatur. Statim ad rem accessit orator, nullae erant ambages, tautologiae nullae, nihil superfluum, adeo ut, si cum longissimis Mag. Petri sermonibus, qui nauseam mihi saepe mouerunt, subterraneam hanc orationem comparem, altero tanto copiosior est visa. Eadem breuitate res forenses expediuntur. Paucis multa referunt aduocati, et testes mox examinandos proferunt. Memini me tabulam initi nuper cum vicina gente foederis videre, quod conceptum erat his verbis: *Amicitia perpetua erit inter populum Mikrokianum et Splendikanos. Limites utriusque imperii erunt fluuius Klimac, cum iugo montis Zabor. Subscripsimus etc. etc.* Ita tribus lineis absoluitur hic, quod integra volumina apud nos exposcit. Patuit hinc, minori cum strepitu et temporis dispendio ad metam perueniri posse, si superflua tollantur, uti dimidio breuiora viatori forent itinera, si recta semper incedere liceret. Incolae huius urbis omnes cupressi sunt, fron-

frontibus tuberosis ab aliis arboribus distinctae. At ista frontium tubera, statis auctibus ac diminutionibus crescunt decrescuntque, et, cum intumescere incipiunt frontes, grauedo sensim obrepens, utpote humoribus ab ulcere frontis in oculos descendentibus, noctem appropinquantem indicat.

Vnius fere diei itinere ab hac terra dirimitur *Makrok*, siue vigilantium regio: quippe incolis, nunquam dormientibus, perpetuum est peruigilium. Urbem ingressus, festinanti cuidam iuueni obuium me sisto, humillime obsecrans, ut commodum mihi aliquod hospitium monstrare dignaretur: ille vero occupatum se dicens, eodem impetu iter persecutus est. Tanta omnium erat festinatio, ut per urbis vicos ac regiones, non ambulare, sed currere, aut volare viderentur, ac si metus esset, ne nimis sero venirent. Hinc ardere urbem, aut alio improviso malo exterritos ciues suspicatus, diu solus errabam, donec ad hospitium, quod suspensa ante fores tabula indicabat, delatus sum. Videbam hic alios discedentes, ascendentes alios, alios praenimia festinatione cespitantes, adeo,

vt horae fere quadrantem in atrio aedium
starem, antequam intromitterer. Innu-
meris mox et inutilibus quaestiunculis ex-
cipior. Quarebat hic, cujas essem, quo
tenderem, quam diu in hac ciuitate com-
morarer: ille, vtrum pransurus seorsum,
an in communi, aut in qua stabuli cella,
an in rubra, viridi, alba, an atra, an in
superiori, an in inferiori domus contigna-
tione, et eiusmodi generis alia. Hōspes,
qui simul curiae cuiusdam inferioris erat
scriba, ad officium prandii digressus, paulo
post reuertitur, ingentique verborum syr-
mate processum mihi litis, quae decem iam
annos durauerat, quaeque iam coram fo-
ro decimo quarto agebatur, exponit. Spe-
ro, ait, intra biennii spatium terminandam
fore, cum duo tantum supersint fora, vltra
quae nulla datur appellatio. Attonitum
me hac narratione reliquit, et patuit inde,
in nihilo agendo hanc gentem esse occupa-
tissimam. Dum aberat hospes, aedes pas-
sim circumreptans, in bibliothecam quan-
dam incidi. Ampla satis ac instructa erat,
si numerum, tenuis vero ac inops, si
pondus librorum spectes. Inter libros,
qui nitidissime compacti erant, notabam se-
quentes:

1) De-

- 1) Descriptio Templi Cath. 24 vol.
- 2) Obsidio arcis Pehunc - 36 vol.
- 3) De vsu herbae Slac - 13 vol.
- 4) Oratio fun. in obitum Senatoris
lackfi, 18 vol.

Reuersus hospes, statum mihi vrbis deline-
auit, vnde conieci, plura a dormientibus
Mikrokianis, quam a perpetuo vigilantibus
Makrokianis peragi negotia, cum nu-
cleos illi arripiunt, hi vero in cortice et
putamine ludunt. Sunt quoque cupres-
si huius regionis incolae, et externa cor-
poris specie, si frontium tubera excipias,
parum a *Mikrokianis* differunt. Sangui-
nem tamen aut succum non habent, qua-
lem aliae huius globi animatae arbores.
At loco sanguinis per venas fluit crassior
quidam liquor, qui virtute mercuriali
praeditus est. Et sunt, qui verum ac ge-
nuinum mercurium autumant, cum in
thermometris eundem effectum producat.

Bidui itinere ab hac terra distat respu-
blica *Siklok*, quae in duas foederatas soci-
etates, sed sub diuersis ac oppositis legibus
vuentes, subdiuiditur. Prima dicitur
Mibo, condita a *Mibac*, insigni olim le-
gislatore, sed inter subterraneos altero Ly-

curgo. Legibus hic in primis sumptuariis rempublicam firmaturus, omnem luxum seuerè cōhibuit. Hinc societas ista, ob continentiam, ac parsimoniam, noua dici meretur Sparta. At mirabar, in republica optime constituta, et legum praestantia superbiente, tot dari mendicos: nam, quocunque se vertebat oculus, arbor erat stipem petens, adeo, vt nullum iter viatori sit molestius. Curatius statum reipublicae perpendens, didici, ex ipsa incolarum continentia misérias hasce fluere. Omni enim luxu proscripto, et opulentioribus genium defraudantibus, desidem, inertem, ac mendicam vitam agit plebs, cum nihil habeat, vnde quaestum faciet. Didici hinc, tenacitatem ac parsimoniam eundem in rebus politicis effectum, quem obstructio sanguinis in corpore humano parit, producere.

In altera societate, cui nomen *Libe*, laute ac genialiter viuitur, ac nullis sumptibus parcitur. Hinc artibus opificiisque passim florentibus, ad labores, quibus non solum paupertatem expugnare, sed et distescere queant ciues, acuiunt. Et, si quis paupertate prematur, propriae desidia indigentiam

digentiam imputet, cum quaestus facien-
di nulla defit occasio. Ita opulentiorum
profusio toti ciuitati animam dat, non se-
cus, ac circulatio sanguinis membra corpo-
ris roborat, ac vegeta reddit.

Huic regioni contermina est *Lama*,
Medicorum celeberrimum domicilium.
Tanto ibi studio ars medendi excolitur,
vt genuinus Medicinae Doctor nemo cen-
seatur, nisi illustrem *Lamae* scholam fre-
quentauerit. Hinc tanta Doctorum mul-
titudine oppleta est vrbs, vt facilius sit
Doctores, quam homines inuenire. In-
tegras quoque plateas occupant pharma-
copaeorum tabernae, et instrumentorum
anatomicorum officinae. Dum semel otio-
sus per urbem ambulo, obuiam habui ar-
buseulam, catalogos defunctorum huius
anni venales offerentem. Videbam non
sine stupore, natas superiore anno centum
quinquaginta arbores, at sexcentas esse
mortuas. Capere sane non poteram, in
ipsa Apollinis arce, tantam quotannis fieri
posse ciuium stragem. Bibliopolam pro-
inde rogo, ecqua insolita tabes aut pestis
urbem superiori anno depopulata fuisset?
respondet ille, duobus abhinc annis plures
M 4 fuisse

fuisse defunctos, solitam hanc esse proportionem inter natos ac defunctos, horumque numerum triplo plerumque esse maiorem, cum incolae huius urbis perpetuis vexentur morbis, qui mortem accelerant, adeo ut, ni quotannis supplementa mitterent provinciae, breui vacuum fore urbem. Hinc iter maturaui, inconsultum ducens, diutius hic haerere, maxime, cum nomen Medici, et aspectus instrumentorum anatomicorum, post ea, quae in terra philosophica acciderant, nondum animo excidissent. Igitur relicta hac terra, in itinere non substiti, antequam ad vicum, quater mille passus inde distantem, venirem, ubi incolae absque medicis, et simul absque morbis viuunt. Post bidui iter in terram liberam delatus sum. Singuli huius terrae incolae sui iuris sunt, et constant e familiis segregibus, nullis neque legibus, neque imperiis subiectis, speciem tamen societatis seruant, et in re communi consulunt seniores, qui ad pacem ac concordiam perpetuo hortantur, et de primario isto naturae praecepto, scilicet, *quod tibi non vis fieri, alteri ne facias*, admonent. Cunctis urbium

urbium ac vicorum portis caelata stabat libertatis effigies, vincula catenasque calcans, cum hoc epigrammate: **AVRBA LIBERTAS.** In prima, quam intrabam, ciuitate, omnia satis tranquilla videbam, at certis fasciis distincti incedebant ciues, quae notae ac symbolae erant factionum, in quas tunc descripta erat ciuitas. Aditus potentiorum domuum armatis obsepti erant custodibus, et omnes quasi in pro-cinctu stabant, cum finitis induciis bellum postridie recrudesceret. Hinc trepidus aufugiebam, nec liberum me credebam, antequam extra conspectum liberae terrae me proripueram.

Proxima huic terrae est *Ioctana*, ad cuius descriptionem exhorruui, cum omnia turbata magis, intuta, et confusa crederem, quam in terra libera. Erat enim haec regio omnium religionum sentina ac colluies, et cuncta, quae per totum hunc planetam sparsa erant dogmata, hic, tanquam in centro reperta, publice docebantur. Igitur ad animum reuocans, quot fluctus in plerisque Europae societati-bus ciere soleat religionum diuersitas, vix ausus sum ingredi metropolin *Ioct-*
tanfis,

transi, vbi, quot regiones, vici ac plateae, tot templa, diuersae, ac oppositae sectae numerabantur. At euauit mox timor, cum summam vbique regnare viderem concordiam, nullis ruptam querelis. Vna in rebus politicis erat facies, vna omnibus mens, vna quies, vnus labor erat. Nam, cum poena capitali sancitum esset, ne alter alterius sacra turbaret, aut alter alteri, ob dogmatum diuersitatem succenderet, dissensio erat absque hostilitate, disputatio absque altercatione, et nullum enasci potuit odium, quia nulla erat persecutio. Tantum perpetua, sed honesta inter dissentientes erat aemulatio, cum quaeuis secta, vitae et morum sanctitate, religionis suae praestantiam euincere conaretur. Igitur cura magistratus effectum est, vt dogmatum diuersitas non maiores hic moueret turbas, quam diuersae in foris mouere solent mercatorum tabernae, aut opificum officinae, quando sola mercium, aut opificiorum bonitate, emptores alliciunt, nulla adhibita fraude, nulla violentia, aut obtreptione, quo fit, vt cuncta, quae enasci queant, discordiarum semina suffocentur, ac sola foueatur honesta

nesti; et reipublicae salutaris aemulatio.
 Hinc patuit, non e religionum varietate,
 sed e sola persecutione turbas, quae alibi
 regnare solent, oriri. Mores huius gentis,
 indolem regiminis, et causas tranquilli
 status, fusius mihi exposuit Literatus qui-
 dam *Iocetanensis*, adideque ego perorantis
 verba excipiens, alta mente reposui. Diu
 quidem obiectionibus meis dicenti ob-
 strepebam, tandem vero victas dare ma-
 nus cogebar, cum insigni adeo experi-
 mento theses suas euinceret. Igitur non
 sustinens fidem sensibus abnuere, ac id,
 quod res facti erat, prae fracte negare,
 libertatem credendi, verum huius tran-
 quillitatis, ac concordiae fontem agnosce-
 bam: at, alio pugnae genere aduersarium
 adortus, officium niebam esse legistato-
 rum, in rebus publicis condendis, futuram
 potius, quam praesentem mortalium feli-
 citatem, et non tam id, quod mortalibus
 in hac vita conducit, quam quod Creatori
 placeat, respicere. Tunc ille hunc in
 modum fari exorsus est: „Falleris, ho.,
 spes! dum Deum, veracitatis fontem,,
 fucato cultu ac hypocrisi delectari credis.,
 In gentibus aliis, ubi ad certam credendi,,
 normam

„normam publica omnes auctoritate ad-
 „stringuntur, fenestras aperiri videmus
 „ignorantiae aut simulationi, cum nemo
 „nec velit, nec audeat, veros animi sensus
 „depromere, sed plerique aliud lingua
 „profitentur, aliud in pectore seruant.
 „Hinc frigida adeo Theologorum studia,
 „ad veritatis detegendae neglectus: hinc
 „etiam profanae eruditionis cultus, cum
 „ipsimet sacerdotes, ne infami haeretico-
 „rum titulo notentur, a meditationibus
 „sacris abstineant, ac ad alia studia, quae
 „minori cum discrimine excolere possunt,
 „ac quae tot compedes libertati non inii-
 „ciunt, deflectant. Damnari vulgo solent
 „omnes, qui a regnanti quadam opinione
 „discedunt. Hypocritas vero ac simula-
 „tores improbat Deus, cui erroneus can-
 „dor antiquior est verae, sed simulatae
 „fidei professione. „ His auditis, subti-
 „cui, cum gente adeo arguta disputandi
 „aleam inire non sustinens.

Duorum fere mensium spatium itineri
 huic infumseram, cum tandem *Tumbac*,
 regionem principatui *Potuanò* confinem,
 intrarem, quam tanquam patriam intue-
 bar, cum molesto itinere iam prope de-
 fun-

functum me viderem. Incolae huius regionis maximam partem oleastri sunt, gens deuota admodum ac aspera. In primo, quod intrabam, stabulo, binas fere horas ieiunius stare cogebar, ientaculum, quod frustra saepe flagitaueram, expectans. Causa cunctationis erat intempestiua hospitis religio, cum manum operi admouere nollet, antequam preces matutinas absoluisset. Defunctus solito pietatis officio,

*Tandem intrans, magno porrexit murmurē
re panem;*

Pallidus, et caulem misero mihi ponit sentem

Lanteram.

At, ientaculum istud impendio mihi stetit, et testor, in deuotum magis, magisque simul immitem cauponem me nunquam incidisse. Hinc ita mecum: satius esse parcius precari, et paulo largius opera pietatis exercere. Dolorem tamen dissimulabam, satis gnarus, periculum esse, coelestibus animis crabrones irritare. Quot ciues in hac vrbe, tot rigidi Catones, ac morum erant censores. Cuncti per plateas ambulant obstipis capitibus, ac demissis ramis,

mis, contra vanitatem mundi perpetuo declamantes, ac quamuis innoxiam voluptatem damnantes: omnia enim seuerè reprehendunt vsque ad gestus et risus, perpetuisque censuris, ac atra verborum fuligine, sanctitatis nomen ementiuntur omnes. Et cum fessus ego, et exhaustus tot laboribus, innoxiiis ludis animum fouere ac erigere vellem, male eo nomine passim audiebam, adeo, vt quaeuis domus rigidum mihi tribunal, coram quo peccatorum confessio fieret, videretur. Nonnulli, cum monitis ac castigationibus parum me moueri viderent, tanquam pestem, aut aliam aequè contagiosam luem, me fugiebant. In morositatem huius gentis fusius commentari supersedeo: afferam vnum tantum exemplum, quod *Tumbacorum* characterem graphice exprimit, et vnde de caeteris facile fiat coniectura. Oleaster quidam, olim, dum vterque *Potu* fuimus, mihi familiaris, me forte cauponam quandam praetereuntem conspicatus, intrare iubet. Et cum audiuiisset, genio me nonnihil indulgere, acerbitate in mores et vitam meam inuectus est, vt comae mihi stare, membraque tremere coeperint. At, dum ista fulmina vibrat

Cato

Cato noster, vnum atque alterum poculum identidem haufimus, donec ebrii ambo in terram supini cadimus, et ab accurrentibus domum semimortui trahimur. Exhalata crapula, cum expectatus ad me ipsum redirem, indolem huius religionis serio examinabam, ac patuit tunc, zelum gentis, e vitiosis potius humoribus, ac bile, quam a vero pietatis motu, fluere. Nemini tamen hic mentem meam indicaui, sed tacitus paulo post abii.

Post duorum mensium intercapedinem, domum tandem redii, valde fatigatus, nam succissi e continua ambulatione poplites, vix membra sustinebant. Ingressus urbem Potu decimo die mensis Esculi, ephemerides meas principi statim humillime obtuli, quas sua Serenitas mox typis euulgari iussit. (Notandum est, typographiae artem, cuius inuectores se iactant Europaei ac Seres, longe antiquiorem hic esse.) Itinerarium *Potuanis* ad palatum adeo fuit, vt crebra eiusdem lectione satiari nequissent. Currebant per cunctas urbis regiones ac vicos cum hisce ephemeridibus arbusculae, vociferantes: ITINERARIUM CURSORIS AVLICI SCABBAE

CIRCA

CIRCA TOTVM ORBEM. Hoc ego
 successu tumidus, ad maiora adspirare coe-
 pi, munus quoddam magni ponderis mihi
 pollicitus. At, cum spe mea deceptum
 me viderem, nouam Principi insinuaui
 petitionem, in qua labores meos extol-
 lens, debitum meritis meis hostimentum
 flagitaui. Princeps, vt erat pius ac beni-
 gnus, precibus meis mouetur, curamque
 se mei habiturum gratiose promittit: ste-
 tit equidem promissis, at totus fauor in
 annui mei stipendii augmentum termina-
 batur. Aliam ego laborum compensatio-
 nem speraueram, quocirca isto fauore ac-
 quiescere nequibam. At, cum crebriori-
 bus petitionibus Principem fatigare non
 sustinuerim, magno cancellario dolorem,
 qui circa praecordia versabatur, exposui.
 Solita querelas meas humanitate excepit
 prudentissimus vir, operam suam pollici-
 tus, sed monuit simul, vt desisterem a
 petitione adeo absurda, iussit me buccae
 meae mensuram nosse, ac tenuitatem iu-
 dicii metiri: „Naturam, ait, nactus es
 „nouercam, et desunt tibi animi dotes,
 „quibus ad momentosa reipublicae negotia
 „panditur iter. Sequi non debes, quae
 assequi

assequi nequeas, aliorum naturam imi-
 taturus, omittas tuam. Porro, si ea,
 quae stulte petis, obtineres, Principem,
 ait, eo nomine male auditurum, ac
 leges infringendas: acquiescere igitur,
 sorte tua, ac spem, cui natura refraga-
 tur, abiicere debes. Fatetur quidem
 merita mea, et extollit labores, quos
 nouissima peregrinatione subierim: at,
 non eiusmodi, ait, esse merita, quae ad
 munera reipublicae viam sternunt; nam,
 si ob quemuis laborem, ob quoduis me-
 ritum, ad summos honores deberetur pro-
 motio, quiuis opifex, pictor, aut sculptor,
 ob dexteritatem in statua fingenda, aut
 tabula pingenda, senatoriam dignitatem,
 tanquam laboris praemium, sibi deberi
 contenderet. Merita quidem remunerari
 debere, at danda esse praemia merentibus
 conuenientia, ne respublica quid detri-
 menti capiat, aut ludibrio exponatur. His
 admonitionibus motus, rursus aliquandiu
 filui. At, cum in vili adeo occupatione
 capescere, nimis durum atque acerbum
 mihi esset, desperatum istud, quod inter-
 miseram, resumo consilium, reformatio-
 nem aliquam in rebus politicis meditatus,

N

quo

quo nouo aliquo commento, et reipublicae inferuirem; ac proprio meo commodo simul prospicerem.

Paulo ante nouissimum iter, statum huius Principatus studiose examinaueram, visurus, ecquid vitia, quibus maxime laborabat, detegerem, ac simul, quatenus remedia essent adhibenda. E statu Provinciae *Coclekuanae* didiceram, nutare rempublicam, ob mulierum ad munera publica admissionem, cum eadem natura ambitiosae, auctoritatem et potentiam in infinitum extendere laborent, nec quiescant, antequam plenum ac absolutum imperium sibi acquisiuerint. Hinc ferre decreui rogationem, de excludendis, ab administratione munerum publicorum, mulieribus, sperans, me non paucos suffragatores reperturum, cum rem liquidam facere, et mala, quae exinde queant nasci, ac in quantum discrimen adduci possit sexus virilis, ni impotentiae muliebri mature nerui incidantur, ante oculos omnium ponere facile mihi foret. Et, si consuetudinis huius plena abolitio nimis ardua plerisque videretur, refrænandam saltem, et coarctiorem reddendam esse

poten-

potentiam muliebrem, contenderem. Legis huius suasionis triplex erat scopus. 1) Viderer mederi velle vitio, cui res publica erat obnoxia. 2) Nobili ac prudenti commento iudicii ac ingenii specimen exhibendo, sortem meam paulo meliorem redderem. 3) Visciscer in-
iuriam, a mulieribus mihi illatam, et maculam, ab iisdem mihi saepius aspersam, diluerem. Nam fateor lubens, proprium commodum, aut vindictae desiderium, huius consilii praecipuum fuisse fomitem. Mentem tamen callide dissimulabam, ne sub praetextu publici commodi, proprio tantum velificari, ac aliorum vestigia premere viderer novatorum, quorum consilia utilitatem plerumque publicam prae se ferunt, quamvis curiosius rimantibus appareat, proprium commodum, primum ac praecipuum esse argumentum, quo impelluntur.

Consilium istud, ea, qua poteram, arte formatum, efficacissimisque rationibus munitum, humillime Principi obtuli. Ille, cum singulari me semper prosecutus esset fauore, obstupuit ad audax adeo et stolidum inceptum, quod perniciem mihi

allaturum ominabatur. Quocirca precibus a molimine isto me deterrere conatur,

- - *precibusque minas regaliter addit.*

Mihi vero, freto non minus commenti vtilitate, quam fauore totius sexus virilis, quem causam communem non deserturum sperabam, mens immota manebat, adeo, vt nullis admonitionibus euerberari pertinacia potuerit. Hinc, secundum legem gentis, ad forum cum laqueo abstrahor, expectaturus ibi senatus iudicium. Coacto senatu, et latis suffragiis, sententia ad Principem mittitur confirmanda, ab eoque remissa, voce praeconis enunciatur, his verbis:

„ Habito maturo examine, iudicamus: Legem D. Scabbae, cursoris aulici primarii, de excludendo a muneribus publicis sexu sequiori latam, perferri non posse, nisi summo cum totius reipublicae detrimento, cum dimidia pars gentis, quae e sexu muliebri constat, hanc innouationem aegerrime sit latura, ac reipublicae proinde molesta, ac infensa reddatur. Porro existimamus, iniquum esse, praeclarae indolis arbores, ab honoribus, quibus se dignas praebent, omnino

omnino remouere, maxime, cum con-
 flet, a natura, nil temere agente, tot,
 egregiis dotibus incassum easdem non,
 esse ornatas. Credimus, salutem reipu-
 blicae poscere, vt ingeniorum potius,
 quam nominum respectus, in promotio-
 nibus habeatur. Et, cum saepe inopia,
 hominum strenuorum laboret regio,
 stultum esse, vno edicto, vel senatuscon-
 sulto, totam dimidiam partem, ob solam,
 nascendi sortem inhabilem, et officiis,
 indignam pronuntiare. Hinc re serius,
 pensitata, praedictum Scabba ob stultum,
 adeo, ac temerarium consilium, more,
 maiorum plectendum, iudicamus. ,

Grauitè hunc casum tulit Princeps,
 et, cum nunquam rescindere soleret se-
 natusconsultum, sententiam propria ma-
 nu subscriptam, et solito sigillo firmatam,
 publicari iussit, addito tamen hoc tempe-
 ramento, vt, quoniam alienigena essem,
 ex nouo scilicet et incognito oriundus
 orbe, vbi praecox ingenium inter virtutes
 ponitur, possem eo nomine a supplicio
 capitali liberari. At, ne poenae remis-
 sione leges infirmarentur, in carcere cu-
 stodirer, vsque ad initium mensis Bctulae,

et tunc, cum aliis legum violatoribus, ad firmamentum ablegarer.

Sententia publicata, in carcerem compingor. Suasores mihi tunc erant nonnulli amicorum, ut contra sententiam hanc protestarer, cum inter iudices meos tot matronae aut virgines fuissent, quae in propria causa iudicassent. Aliis vero tutius videbatur, culpam agnoscere, factumque stoliditate natiua, ac gentilitia excusare. At, consilium hoc constanter reieci, idque respectu hominum superterraneorum, quorum existimationi tali confessione non levis macula inureretur.

Audiui mox, decreuisse Principem, ab omni me poena liberare, modo simpliciter gratiam illius implorassem, delictique veniam petiissem, quamvis *Rabagna*, siue aerarii praefecta, manibus pedibusque libertati meae obniteretur. At, ut verum fatear, sententiam non aegre ferebam. Nam munus istud, quod exercebam, morte mihi acerbius erat, ac pigebat, me diutius conuersari cum arboribus hisce, nimia sapientia turgidis. Sperabam quoque, meliorem sortem in firmamento, ubi omnes, sine discrimine, aduenas benigne recipi audiueram.

CAP.

CAPVT X.

ITER AD FIRMAMENTVM.

Nihil a me haecenus dictum est de stupenda ista ad firmamentum relegatione, quocirca hic, tanquam loco maxime idoneo, itineris huius conspectum dabo. Solent bis quouis anno apparere alites quaedam, inusitatae magnitudinis: dicuntur hae *Cupac*, siue (*Posjvdgel*), quae statim temporibus veniunt, ac reuertuntur. In statim huius reditus ac abitus causis detegendis, diu desudarunt Physici subterranei. Quidam putant, illectas insectis quibusdam, aut ingentis magnitudinis muscis, quarum hoc anni tempore ingens est proventus, et quarum appetentissimae sunt hae alites, in planetam hunc descendere, nec me poenitet horum sententiae esse. Rem liquidam inde fieri putant, quod euanescentibus his muscis, statim versus firmamentum reuolent. Istud ductu quodam naturae fieri posse, euincitur exemplis aliarum auium, quae statis temporibus pro-

cul dubio, iisdem ex causis, in certis terris apparent. Alii credunt, alites has ab incolis firmamenti ita esse instructas, ac exercitatas, vt emitti ab iisdem queant tanquam falcones, ac aues venaticae, praedam ab aliis terris reportaturae. Nititur hypothesis haec extrema ista sollicitudine ac dexteritate, qua vtuntur itinere hoc defunctae, cum praedam, siue vectores deponant. Monstrant quoque ex aliis circumstantiis, aut studio instructas esse has aues, aut rationis non expertes: nam, cum abeundi tempus instat, mansuetae adeo et cicures redduntur, vt iniici sibi patiantur retia, aut plagas, sub quibus quietae ac immobiles aliquot dies latent, intereaue, quasi e manibus incolarum, pascuntur insectis, quorum ingens cum in finem coacta est copia. Nam opus est, vt hac esca retineantur, donec praeparentur ea, quae in exilium abituris sunt necessaria. Apparatus huius profectionis hunc in modum fieri solet: Plagis istis, quibus illaqueatae tenentur alites, casula siue arca restibus firmata annectitur. Quaeuis arca vnius tantum arboris siue hominis est capax. Appropinquante iam profectionis tempore,

et

et deficientibus infectis, quae pabulo au-
 um inferuierant, pennis assurgunt alites,
 ac per aetheris regionem iter remetiuntur.
 Talis erat mirabilis haec vectura, quam i-
 hi cum aliis captiuis opus erat in nouum
 orbem transferendis. Tunc temporis in
 procinctu itineris mecum stabant duo ci-
 ues *Potiani*, qui ob alia crimina exilio
 damnati erant. Horum alter erat *Meta-*
physicus, qui legem infregerat, disputando
 de essentia Dei, et spirituum natura. Au-
 daciam hanc poena venae sectionis expia-
 uerat, mox vero cum deprehensus fuisset
 in proposito persistere, relegatus ad fir-
 mamentum fuerat. Alter *Fanaticus* erat,
 qui dubia de rebus sacris, et iure potestatis
 ciuilis mouendo, vtriusque fundamenta
 subruere videbatur. Legibus hic publicis
 parere noluit, obedientiam ciuilem con-
 scientiae suae aduersari causatus. Tenta-
 runt amici, efficacissimis argumentis hanc
 pertinaciam expugnare, monstrando, quot
 illusionibus conscientiae dictamina, ac ima-
 ginariae inspirationes sint obnoxiae: saepi-
 us aiebant, zelum, conscientiam, aut inspi-
 rationem, cum melancholia, aut corruptis
 corporis humoribus confundi, monstra-

bant porro, quam stolidum sit, ad auctoritatem conscientiae prouocare, et quam iniquum, contendere, ut motus animi mei norma credendorum sit aliis, qui iisdem argumentis uti, et conscientiam conscientiae opponere queant. Tandem ostendebant, neminem, qui huic principio mordicus adhaeret, conscientiae velum tenacitati obtendens, iure ciuitatis frui posse, cum boni ciuis sit, caece legibus publicis obsequi, obedientiam vero talem praestare, nec velle, nec posse fanaticum, cui sola in rebus politicis norma sit animi dictamen. At, cum argumenta et probationes parum operentur in fanaticis, tanquam obstinatus, et incorrigibilis proscribitur, et ad firmamentum relegatur. Ita eodem tempore tres fuimus, huic itineri destinati, scilicet Nouator, Metaphysicus et Fanaticus.

Circa initium mensis Betulae, singuli e carcere ad loca separata ducimur. Haud mihi constat, quid collegis meis porro contigerit; nam de me ipso tantum sollicitus, alia non curabam. Perductus ad locum destinatum, statim in arcam, siue casulam trudor, cum alimento, quantum itineri

neri aliquot dierum sufficere poterat. Non ita multo post, cum nullum sibi pabulum afferri senserint alites, de abitu quasi admonitae, globum relinquunt, incredibili celeritate aethera secantes. Credunt vulgo subterranei, centum miliarium spatio planetam *Nazar* a firmamento diremptum. At, quantum temporis itineri insumpserim, dicere nequeo; visa vero est nauigatio haec aetherea viginti quatuor horas durasse. Post diuturnum silentium tandem confusus clamor aures meas ferire coepit, vnde coniiciebam, haud procul a terra me abesse. Videbam tunc, studiose instructas ac exercitatas esse has alites; nam tanta cura ac arte arcam terrae imposuerunt, vt illaesa omnino manserit. Ingenti mox multitudine simiorum cingor, quorum adspectus metum mihi haud leuem incussit, quoniam ab his animantibus, in planeta *Nazar*, maxime fueram vexatus. Augetur iniectus stupor, cum simios hosce sermones serere audirem, cumque versicoloribus indutos vestibus, compositisque gradibus incedere conspicerem. Coniiciebam tunc, incolas huius terrae esse. At, quoniam in istarum, quibus iam dudum

dum infueueram, paradoxarum farragine, nihil nouum amplius ac insolens videri debuerit, animum refumo, maxime, cum viderem, fimios hos mira vrbantate procedere, ac e casula nouum me hospitem humaniter educere. Nam vix pluribus caeremoniis in nostro orbe recipiuntur gentium Legati. Vnusquisque ordine accedens, alloquitur his verbis: *Pul Affer.* Postquam hanc aduentitiam saepius itauerant, verbaque eadem ego tandem regefferam, immodicos edebant cachinnos, comicisque gestibus indicabant, vocis istius repetitione mire se delectari. Animaduvertebam mox, incolas hos esse leues, nouitatis auidos, ac loquaces: Crederes tympana pulsari, cum loquebantur, tanta volubilitate, ac vno spiritu quasi torrente, contorquebant verba. Vt paucis dicam, erant cultu, moribus, loquela, et corporis forma, *Potuanis* e diametro oppositi. Videbantur ad primum formae meae adspectum obstupescere, causa vero stuporis praecipua erat caudae defectus: Nam, cum inter omnia animantia bruta nulla sunt, quae corporis humani figuram magis exscribunt, quam simii, ita, si cauda mihi

mihi fuisset, sui generis animal me credidissent, praesertim, cum incolae, qui adhuc a planeta Nazar huc aduecti fuerant, prorsus sibi dissimiles animaduertissent. Tempore eodem, quo in has terras delatus sum, tumida vbique erant maria, ob viciniam planetae Nazar: Nam sicuti apud nos aestus oceani cum curriculo lunae congruit, ita firmamenti huius oceanus, quasi planetae Nazaris comes, cum eo simul senescit, adolescitque.

Ducor ego mox ad spatiosam domum, lapidibus, specularibus, marmore, vasis pretiosis, ac peristromatis insigniter ornatam. Ad portam excubabant custodes, unde conicere poteram, non plebei simi esse domicilium. Et audiui mox, consulis esse aedes. Ille avidus mecum loquendi, magistros quosdam conduxit, qui in lingua me instruerent. Trimestre fere spatium huic institutioni datum est, quo elapso, cum satis expedite loqui didicissem, credebam, me ob celeritatem ingenii, ac memoriae dexteritatem, omnium admirationem emeruisse. Magistris vero meis tardior visus sum ac hebetior, adeo, ut prae impatientis discipulum identidem de-

deserere minarentur. Hinc, veluti in planeta Nazar, ob animum praecocem vocatus per ludibrium fueram *Scabba*, siue praecox, ita simii hi, ob hebetudinem, ac tarditatem, nomen mihi dederunt *Kakidoran*, id quod denotat stupidum, siue lentum. Nam soli hic aestimantur, qui celeriter rem assequuntur, ac inuolucra sensuum, verborumque volumina, vocumque turbas fundunt. Dum in lingua simiorum instruebar, hospes meus saepe me circumduxit per urbem, quam omni luxus ac magnificentiae genere diffluere videbam; nam multitudine vehiculorum, quadrigarum, pedissequorum impediti, et turba vndique confluentis fluctuantisque populi iactati, vi nobis iter facere cogebamur. At hoc nihil erat, si cum luxu isto, qui in metropoli regnat, comparatur, ubi tanquam in centro cernere licet, quicquid mortalium vanitas comminisci solet. Linguam edoctus, ad metropolin ducor ab hospite, qui hoc nouo, ac insolito dono fauorem senatoris cuiusdam emergaturum, se facile sperabat: Nam forma regiminis hic aristocratica est, adeo, ut maiestas reipublicae sit penes magnum Sena-

Senatum; et senatores ad vnum omnes sunt Patricii generis. Nam, qui e plebeia stirpe sunt, non nisi centurionatus, aut praeturas in prouinciis, et minoribus ciuitatibus sperare possunt. Ad consulatus etiam nonnunquam promouentur, sed promotio haec fieri non solet, nisi praecedente aliquo insigni merito. Et eo nomine consulatum obtinuerat hospes meus; tanta enim ei erat ingenii vbertas, vt vnus mensis spatio, viginti octo nouas leges, siue edicta (*Projecten*) commentus sit. Et quamuis nouationes hae, quas meditatus erat, tales essent, quae cum utilitate publica stare nequiuissent, specimina tamen foecundi erant ingenii, quibus monstrabilem se fecerat: nam in toto subterraneo orbe, nusquam nouatores tanti aestimantur, quam in hac republica. Metropolis huius reipublicae dicitur *Martinia*, vnde nomen sortita est tota regio. Ciuitas est situs opportunitate, operum nobilitate, nauigandi solertia, et nauium bellicarum apparatu celebratissima. Magnitudine credo, et incolarum numero, Lutetiae haud cedere: tanta stipatione cunctae vrbis plateae tenebantur, vt fustibus ac pugnis iter

iter nobis patefacere cogeremur, ituri ad eam vrbis regionem, vbi habitabat Syndicus magni Senatus. Nam hic vir erat, cui me dono oblaturus erat consul.

Cum prope aedes syndici ventum esset, hospes meus diuersorium ingreditur, vestimenta ibi compositurus, cum vellet nitido ac decenti habitu syndico se sistere. Accurrebant cateruatim mercenarii quidam, vulgo dicti *Maskatti*, siue exornatores, quorum opera vti soleht omnes, antequam palatia senatorum ingrediuntur. Vestimenta hi verrunt, maculas abstergunt, et turbata, vsque ad minimas plicas, mira arte et sollicitudine componunt. Vnus ex his *Maskattis* arreptum mox consulis gladium terfit, et nitidum reddidit. Alius fascias versicolores caudae illius annexuit: nam nihil est, quod hisce simiis cordi adeo sit, quam ornatus caudarum. Erant senatores, maxime vero senatorum vxores, quarum caudae, festis diebus, vix mille thalerorum sumptu, nostrae monetae, decorari poterant. Tertius *Maskatti*, siue exornator cum instrumento aderat geometrico, quo dimensionem vestium fecit, visurus, an apta et symmetrica essent omnia.

Quartus

Quartus accurrit cum lagenâ aquae fucatae, qua faciem illius adulteravit. Quintus pedes examinabat, paronychia ingentibus subtilitate tollens. Sextus aquam apportabat redolentem, qua manus ac pedes consulis asperfit. Et, ut breui me expediam, iste linteam terfui, ille pectinem frictui, hic speculum visui obiecit, cunctaque haec non minori cura, ac studio facta sunt, quam quo mappas geographicas apud nos dimetiri, et illuminare solent Geometrae. Tunc ego mecum; Quantum non temporis, quantum non sumptus postulabunt ornatus mulierum, cum in viris ornandis et expoliendis, fingendis et pingendis, tanto opus sit, molimine. Et sane mulieres *Martinianae* omnem modum excedunt, tantoque vitia corporis fuce occultant, ut praenitionitore fordeant. Nam, ubi sese sudor cum unguentis consociet, ilico itidem olent, quasi cum multa iura confundit cocus: quid oleant, nescias, nisi id vnum, ut male olere intelligas.

Hospes meus hunc in modum tersus, pictus, comptus, et pumicatus, ad palatium Syndici tendit, tribus tantum pedisse-

O

quis

quis stipatus. Cum in atrium ventum est, calceos deposuit, ne pavimentum marmoreum luto vel pulvere feriret. Integram fere horam suspensus stare cogebatur, antequam de aduentu eius certior fieri posset syndicus, nec intronissus est, nisi praeuiis munusculis, quibus fauor custodum in hac regione emi solet. Syndicus, aurata sella sublimis, postquam me, cum hospite introëuntem, conspiciatus est, in risum immodicum effunditur, ac mox tot stultas, et ineptas quaestiones proponit,

- - - *ut mihi sudor ad imos*

Manaret talos - - -

Ad quamvis responsionem

Ingeminat tremulos, naso crispante, cachinnos.

Credebam, histrioniam agere, hic inter virtutes poni, cum virum adeo comicum Syndicum, siue eum, qui secundum in senatu locum tenet, respublica fecisset, mentemque de ea re mox hospiti meo indicabam. At testatur ille, virum esse dotibus animi maxime conspicuum. Nam quanta illi esset ingenii vis, patuit e multitudine negotiorum diuersae naturae, quae

quae in viridi etiam aetate gesserat. Tanta enim illi perceptionis erat facilitas, ut inter pocula res maximi momenti perageret, imo prandens, aut coenans, inter quoduis ferculum, legem aut edictum scribere soleret. Quaerebam tunc, quantae durationis esse solerent edicta, celeriter adeo concepta: regressit ille, vulgo durare, donec visum fuerit senatui eadem rescindere, ac antiquare.

Syndicus, postquam semihorae spatio mecum fabulatus erat, verbaque effuderat, ea fere loquacitate, qua tonsores nostri Europaei, ad hospitem meum conuersus, inter seruos, ait, suos me quidem receptum iri, quamuis animaduerneret, me ob ingenii tarditatem

*Veruecum in patria, crassoque sub aëre
natum,*

ac proinde ad munus aliquod insigne vix esse idoneum: Ego etiam, ait hospes, notavi insitum illi quendam torporem: at, si spatium detur diutius rem perpendendi, haud insulse iudicat. Regressit Syndicus: „Hic, opus est ministris promptis et expeditis, cum negotiorum multitudo nullam cunctationem patiatur.„ Hoc dicto, sedulo

examinare coepit vires corporis mei, iussitque graue pondus humo tollere, id quod cum absque molestia fecissem: „Natura, *inquit*, quam in dotibus animi, nactus est nouercam, defectum istum robore corporis quodammodo compensauit.„ Iubeor deinde paulisper discedere in alium locum, vbi a ministris, ac seruis, mira quidem comitate excipior, at simul, nimia eorundem garrulitate, ac gesticulationibus, misere vexor. De orbe nostro tot mihi fecere quaestiones, vt, quid amplius dicerem, in promptu non esset, adeo, vt vera falsis miscere tandem coactus, curiositatem tamen eorum satiare nequirem.

Tandem reuersus hospes indicat, inter Excellentiae suae aulicos me locum accepisse. E praecedenti Syndici sermone coniiicere quodammodo poteram, munus istud, mihi destinatum, non magni ponderis fore. Ominabar, aut custodis aulici, aut dispensatoris officium, mihi conferendum, at, roganti hospitem, quodnam istud esset munus, respondet: *Excellentia sua gratiosissime te constituit vehiculi sui baiulum primum (Porteur) cum annuo stipendio*

*pendio viginti quinque stercolatarum, (quae-
uis stercolata Martiniana respondet duo-
bus thaleris nostrae monetae). Pollicitus est
insuper, nemini hanc operam se praestiturum,
nisi sibi ipsi, et nobilissimae coniugi. Hoc
responso, tanquam fulmine percussus, pa-
rhetice exposui, quam indignum hoc esset
ingenuo homine, et honestis parentibus
nato. At, loquentem interruperunt aulici,
cateruatim accurrentes, ac ineptis gratula-
tionibus seminecem conficientes. Nam
Martiniani omnes leues, futiles, ac impor-
tuni locutores, nullo rerum pondere nixi,
verbis humidis et lapsantibus diffluunt.
Tandem in dormitorium introducor, vbi
coena parata stabat, et postquam modice
coenaueram, cubile mihi monstratur, vbi
quiescerem.*

*In lectum me subito conieci, sed in
isto animi aestu somnum capere nequi-
bam. Fastus, quo a similiis his exceptus
fueram, mentem mihi paene excusserat,
et sane Spartana opus erat patientia ad
concoquendam insignem adeo contume-
liam. Deplorabam sortem meam, quam
in hac regione duriores videbam illa,
quam expertus fueram in planeta Nazar,*

moxque mecum ita loquebar: „Quid si
„in has oras delatus fuisset magnus prin-
„cipatus Potuani *Kadokus*, vir graphicus
„et quantiuis pretii, perexigua sane ratio
„haberetur viri, cui integro opus est
„mense, edictum scripturo? Quamnam
„sibi sortem promitteret *Palmka* in hac
„regione, vbi inter coenandum edicta
„meditantur, et conscribunt senatores? „
Animaduvertebam post seriam meditatio-
nem, a terra sapientum in histrionum do-
micilium me esse translatum. Tandem
his curis fatigato somnus obrepsit. In-
certum est, quamdiu dormiuerim, cum
nullum hic dierum ac noctium sit discrim-
men; nam tenebrae non sunt, nisi quae
fiunt statim tempore, quando, per interpo-
sitionem planetae *Nazar*, eclipsin patitur
sol subterraneus. Notabilis maxime haec
eclipsis est, cum planeta *Nazar*, qui
haud procul a firmamento natat, umbra
sua solem plane offuscet. Est quoque ob-
sideris perpetuam praesentiam eadem sem-
per anni tempestas. Hinc variis inuentis,
lucorum scilicet umbra, ambulacris refri-
gerantibus, et cellis subterraneis, caloris in-
commoda propulsant incolae.

Vix

Vix somno experrectus eram, cum intrat cubiculum cercopithecus quidam, qui se collegam meum profitetur, cum restibus, ac cauda fictitia, quam natibus meis applicuit, vt ad figuram aliorum simiorum effingerer: iubet deinde me paratum esse, quoniam Syndicus, intra horae spatium, ad Gymnasium, quo, inuitatus publico programme, cum aliis senatoribus fuerat, esset portandus. Promotio erat Doctoralis, hora decima quarta ante meridiem. Notandum hic est, quanquam ob perpetuam lucem, dies a noctibus discriminari nequeant, dies tamen in certas descriptos esse horas, semihoras, et quadrantes, idque ope horologiorum, siue clepsydrazum, adeo, vt dies cum nocte viginti duas horas Martinianas complectatur. Hinc, si cuncta ciuitatis horologia simul deficerent, impossibile esse oppidanis, horas restituere, antequam e locorum vicinorum horologiis defectum suorum emendarent. Solaria enim nec sunt, nec esse possunt, ob perpetuam vmbrarum absentiam, rectos semper, et supra verticem sisdere vibrante radios. Hinc, vbicunque puteum foderis, totus illuminatur. Quod

vero ad annum attinet, is ad cursum planetae *Nazar* dirigitur, ac ordinatur, qui altero tanto citius, quam firmamentum subterraneum, periodum circa solem absoluit.

Hora decima quarta vehiculum auratum succollantes, ad Gymnasium portamus Excellentiam suam. Intrantes in auditorium, ordine sedentes conspiciamur Doctores ac Magistros, quorum quisque praetereunti Syndico assurrexit, ac caudam illi obuertit. Reuerentiae hoc signum est. Hanc ob causam adeo studiose caudas exornant. Mihi vero stultae, ac ridiculae visae salutationes hae inuersae. Nam tergum alicui obuertere, aut frigoris, aut indignationis indicium apud nos est: at suus cuique genti gustus. Praedicti Doctores ac Magistri ab utroque auditorii latere sedebant. Et in extrema auditorii parte posita erat cathedra, quam Doctorandus ornabat. Ante promotionis actum habita fuit disputatio, cui hic titulus: *Dissertatio physica inauguralis, in qua examinatur, ac discutitur grauissimum istud Problema: An sonus, quem reddunt muscae, aliaque insecta, per os, vel per posteriora egre-*

egrediatur. Praeses priorem sententiam defendendam in se suscepit, quae tanto ardore ab opponentibus impugnata est, ut periculum esset, ne iurgium istud in pugnam cruentam abiret. Et sane ad manus res venisset, nisi Senatus assurgens, auctoritate sua aestum hunc temperasset. Durante disputatione, tibiis canebatur: Nam aderat moderator certaminis tibiicen, qui sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam, iacentemque orationem erigeret, aut saeuientem, ferocientemque cohiberet. At, his et aliis mediis saepe nihil effectum est. Difficile enim est modum tenere, cum de rebus grauissimis disceptetur. Id quod in nostro orbe saepe sumus experti, ubi, non minori animorum motu, controuersiam multiugae et sinuosae quaestionis feruet. Verum rixa haec, quae caedem ac sanguinem minari visa est, terminatur subito mutuis encomiis ac gratulationibus: haud secus ac in Academicis nostri orbis, ubi secundum consuetudinem passim receptam, e cathedra victor descendit Praeses.

Finita disputatione, actus creationis procedit his ritibus: Candidatum in me-

dio auditorii positum, compositis gradibus
 adeunt tres pedelli, siue ministri academici,
 integrumque aquae frigidae modium su-
 per caput eius effundunt, mox thuris
 fumo asperguunt, ac vomitorium haurien-
 dum porrigunt. Ministerio hoc, summa
 cum veneratione, ac caput inclinatione,
 defuncti, tandem legitime creatum Do-
 ctorem pronuntiant. Obstupefscens ego
 ad tot miras et ignotas caeremonias, cer-
 copithecum quendam literatum, prope me
 stantem, quid rei esset, rogabam. Idem
 ignorantiam meam miseratus: per aquam,
 ait, thus et vomitorium innui, diluendas
 esse veterum vitiorum maculas, ac novos
 mores, a vulgo distinctos, esse induendos.
 Hoc audito, damnaui stuporem meum,
 et admiratione satur, nihil amplius inter-
 rogaui, ne viderer, nunquam inter hone-
 stos vixisse.

Tandem tympanorum, tibiarum, ac
 tubarum strepitu omnia personabant:
 egressusque ex auditorio nouus Doctor,
 praeinatus et cingulo succinctus, comitem
 habuit totum Heliconem, vsque ad domum
 suam. At, cum plebeiae tantum sortis
 esset, non sella vehebatur, sed chiramaxio
 trahe-

traheretur, praecedentibus togatis cursoribus. Actus, vti vulgo fieri solet, terminatus est lautissimis epulis, et temulentia conuiuarum. Nam tantum vini effusum fuit, vt plerique ebrii domum abstraherentur, nec, nisi ope medicaminum, post aliquot dies conualescere possent, adeo, vt in toto isto actu nihil desideraretur, quin ab initio ad finem valde solennis fuerit, et testor, me nullam promotionem magis academicam, nec vllum Candidatum magis legitime creatum Doctorem, in nostro orbe vnquam vidisse.

In Curiis iustitiae causae mira celeritate diiudicantur, adeo, vt non possem non ingenii velocitatem, et facilem istam apprehensionem, huic genti peculiarem, admirari. Nam, antequam telam actionis absoluerint aduocati, confurgunt saepe iudices, et suffragia non minus expedite, quam eleganter ferunt. Curias has identidem frequentaui, auditurus modum procedendi *Martinianum*. Sententiae mihi initio videbantur solidae, et aequitate naturali nixae: at, paulo curatius examnanti, iniquae, stultae, ac contradictoriae apparere, adeo, vt lusui aleae rem committere,

mittere, quam sententiis iudicum *Martianorum* causam subiicere satius duxerim. De legibus huius gentis nil dicere possum, ob ingentem, cui obnoxiae sunt, vicissitudinem; nam leges, ac iura hic vestium instar, quouis anno mutantur. Hinc multi ob crimina puniuntur, quae non crimina erant eo tempore, quo committebantur: multi etiam ob id solum condemnantur, quod actiones eorum, quae secundum leges licitae erant, postea, noua edita lege, factae sunt illicitae. Eo intuitu a Tribunalibus inferioribus ad superiora appellant omnes, sperant quippe, lite pendente, antiquatum iri legem priorem. Vitium hoc nascitur ex prompta nimis legum conceptione. Huc adde, quod gens haec nouitatis auidissima, ob solam antiquitatem, vtilissimas leges et consuetudines nauseet. Nec minorem in cultu corporis, ac vestibus notaui leuitatem. Aduocati hic magni aestimantur ob disputandi subtilitatem: et sunt inter illos, qui rota, vt aiunt, figulari versationes, non nisi dubiae, aut iniustae causae patrocinium in se suscipiunt, monstraturi, quanta illis in disputando sit dexteritas, et

et qua arte strum in candidum vertere valeant. Ob istam ingenii subtilitatem, saepe iniquae causae patrono fauent iudices, quibus sufficit, logice ac methodice ventilatam esse litem. Hinc dicere solent: „Causae quidem iniquitatem perspicimus, attamen, cum tanta arte, ac methodo sit defensa, non possumus, quin ob patroni dexteritatem, ab aequo paulisper, dilcedamus. „ Iura hic a Doctoribus, diuerso pretio, pro causarum natura, docentur: ex. gr. qui docent auditores malam et iniquam causam tueri, aut, vt Graeci aiunt, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, viginti stercolatas, qui vero aequam, decem tantum stercolatas pro labore exigunt. Formalia iuris tot ac tanta sunt, vt in immenso aliarum super alias aceruatarum legum, cumulo, fundum perspicere non liceat. Nam cum *Martimani* indolis maxime sublimis, et celerrimae perceptionis sint, omne, quod simplex ac nudum est, nauseant, subtilia tantum, nodosa, atque implicita suspicientes.

Eadem est religionis facies, quae non ip praxi, sed vanis speculationibus consistit. Ita ducentae ac triginta sunt opiniones

niones diuersae de forma, quae Deo sit attribuenda, et 396 de animarum natura et qualitate. Tempa, siue auditoria sacra, in quibus Theologia docetur, non frequentant *Martiniani*, ut audiant, quid vsui esse possit, et ut discant praecepta bene viuendi, ac moriendi, sed tantum ut audiant, qua arte, et qua ingenii subtilitate se exprimant oratores sacri, qui, quo obscurius loquuntur, eo ardentius applauduntur, adeo, ut aegre audiant *Martiniani*, nisi ea, quae non intelligunt. Maior verborum cura est, quam rerum, oratoribus comptam magis phrasin, et teretem periodum, quam rationum neruos, ac iudicii limam affectantibus, et auditoribus non nisi blandimentis, ac sonantibus verbis attentionem commodantibus. Hinc nihil ausus sum dicere de religione christiana, quae nuda ac simplex est, et quam maxime commendat veritas non fucata.

Nusquam pluris aestimantur nouatores, quam in hac republica: quo difficilius, ac absurdus sit commentum, eo commendatius. Cum certo cuidam cercopitheco semel exposuissem naturam orbis terraquei, monstrassemque, superficiem eius-

eiusdem inhabitatam esse, consilium mox ille proposuit de perfodienda telluris crusta, et via ad superterraneos aperienda. Commentum istud mox omnium applausum tulit, et instituta est societas, siue *superterranei commercii consortium*, ad quod cateruatim mox accurrebant incolae, collatisque symbolis, *Actiones*, vti mercatores loqui amant, emercati sunt. At, turbata his motibus tota regione, variisque familiis per hasce *Actiones* ad extrema redactis, stoliditatem commenti tandem perspicientes, ab incepto destiterunt. Ob istam tamen stultitiam, quae reipublicae tanti steterat, nil mali passus est nouator, quin insuper, ob nobilitatem facinoris, omnium laudes emeruerit, adeo, vt dicere solerent Martiniani: *quamuis conatus successu destitutus fuerit,*

magnis tamen excidit ausis.

Perscrutatus indolem huius gentis, conabar iisdem mediis aestimationem mihi aliquam apud *Martinianos* parere, nouoque commento sortem meam paulo meliorem reddere. Igitur postquam statum reipublicae huius examinaueram, vitia non pauca detexi. Videbam artificum sub-

subtiliorum omnia esse plena, opificiorum vero inopia regionem hanc laborare. Hinc legem proposui, de instituendis quibusdam opificiis, quae usus essent publico. At, cuncta huius indolis commenta, nil, nisi risum et contemptum, apud vanam istam gentem, quae crepundiis solis delectatur, pepererunt. Hinc ego in propriam meam stupiditatem inuectus sum his verbis: *Stupidus ac iners es, ac dignus, qui in facultate baiulorum ignobili canescas.* Animum tamen non plane despondebam, et cum animaduernerem, consiliis salutaribus me nil proficere, statui tentare, stultone an inepto aliquo commento difficultatem hanc eluctarer. Consilium aperio prudenti cercopitheco, qui sponte currentem stimulat his verbis:

*Aude aliquid breuibus gyaris ac carcere
dignum,*

Si vis esse aliquid.

Et cum monstraret, non paucos hic fuisse, qui per solas nugas, ac per ea, quae pueri in faba se reperisse clamant, se commendabiles reddiderant, maxime vero per nouas quasdam vestimentorum formas, statui necesse mihi esse cum insanientibus furere.

furere. Igitur omnes artes ad signa vocans, Europaeorum stultissima commenta sedulo examinabam, tandemque, habito eorundem delectu, capitum ornamenta, quae nos *Peruccas* vocamus, hic commendare decreui. Videbam, caprarum in hac regione esse magnam copiam, e quarum lana *peruccae* quodammodo effingi possent. Et cum istud opificium beatus meus tutor diu exercuisset, artis eiusdem non plane rudis eram. Comparatis igitur lanis caprinis, effinxi *peruccam*, capiti meo conuenientem, ac ita ornatus, Syndico me fistebam. Obstupescens ille ad nouum et insolitum phaenomenon, quid rei esset, rogat, moxque capiti meo ademptam, suo imponit, ad speculum properans, ut se ipsum eo ornatu intueretur. Tantum sibi ipsi tunc, cum nouo isto capitis tegmento, placuit, ut prae gaudio alte exclamauerit: *Diis proximus sum!* Coniugem suam mox arcessiuit, ut gaudii sui participem faceret. Illa non minori laetitia exultans, maritum amplexa, testatur, nil lepidum magis, ac gratum oculis suis fuisse, cui sententiae tota etiam familia suffragatur. Tunc ad me conuersus Syndi-

P

cus:

cus: *Si istud tuum commentum, inquit, o Kakidoran! Senatui aequè arriserit, ac nobis, summos in nostra republica honores tibi polliceri poteris. Ego vero gratias humillimas agens, Excellentiae suae petitionem mox obtuli, ad Senatum deferendam. In eadem petitione commenti mei nobilitatem exaggeravi his verbis:*

EXCELLENTISSIMI, GENERO-
SISSIMI, ILLVSTRISSIMI,
NOBILISSIMI, CON-
SVLTISSIMI

SENATORES,

„Naturalis ista propensio, qua feror in
„vtilitatem publicam promouendam, im-
„pulsit me, ad excogitandum, et effingen-
„dum nouum istud, et adhuc ignotum ca-
„pitis tegmentum, quod hic humillime
„offerro, et examini grauiissimi vestri tri-
„bunalis subiicio, nullus dubitans, quin
„gratiosè excipiat, maxime, cum com-
„mentum istud, ad gentis gloriam, ac or-
„namentum tendat, efficiatque, vt toti
„orbi innotescat, inclytam Nationem
„Martinianam, quantum inter omnes mor-
„tales virtute, ac animi dotibus eminent,
tantum

ITER SVBTERRANEVM. 227

tantum cultu quoque, et vestimentorum,,
ornatu, qui corpori venerationem ac,,
maiestatem conciliat, distingui. Testor,,
sancte, proprio me commodo non ve,,
lificari, ac proinde nullam laboris mer,,
cedem exigere: sat mihi erit, vtilitatem,,
publicam, ac gloriam gentis, pro modulo,,
virium mearum, promouisse. Si vero,,
hanc meam operam praemio aliquo di,,
gnam decernat Per-illustris Senatus, fa,,
uorem in me collatum, grato animo lae,,
tus amplectar, quo toto orbe munificen,,
tia eiusdem enitescat, aliique ad similia,,
aut maiora opera excudenda, acuantur.,
Eo solo intuitu liberalitati Senatus popu,,
lique Martiniani non obnitor. Quod,,
reliquum est, fauori excellentium viro,,
rum me commendo.

PER ILLUSTRIS SENATVS

Martiniae,
die 7mo
Mensis Astral.

Seruus humillimus

Kakidoran.

Traditam hanc petitionem vna cum capitis tegmento, in Senatum iturus, secum portabat Syndicus. Audiui, eodem die cessasse omnes res forenses, tantum huius commenti examen omnium animos occupauerat. Cum suffragia ferrentur, laudatur species operis, commendatur manus artificis, acceptatur deuotio donantis, et praemium statuitur. In toto senatu tres tantum senatores erant, qui huic sententiae refragabantur: at male eo nomine audiebant, ac tanquam indocti, et inurbani, munereque senatorio parum digni, notabantur.

Facto senatusconsulto, in curiam arcessor, vbi senior cercopithecus assurgens, postquam nomine totius reipublicae gratias mihi egerat, simulque indicauerat, remunerandam pro merito fore operam meam, rogabat, quanto temporis spatio mihi opus esset, ad effingendum simile capitis ornamentum. Respondebam ego, sat mihi mercedis esse, quod artificium tantorum virorum applausum, et totius Senatus niueos emeruerit calculos: pollicitus sum aliam *peruccam* bi-dui spatio perficiendam, et, modo alii, in opere manuario exercitati simii, quos ar-

tem

tem docerem, mihi adiungerentur, posse
vnius mensis intercapedine formari *peruc-*
cas, quae toti ciuitati sufficerent, asseue-
rabam. At, hoc responso commotus, in
haec verba prorupit Syndicus: „Absit, Ka-
kidoran, vt ornatus hic, toti ciuitati sit,
communis, et ob vsum nimis frequen-
tem vilescat! necesse enim est, vt eo,
nobilitas a plebe distinguatur. „ Iudicio
grauissimi viri omnes adstipulantur, ac iu-
bentur ciuitatis censores curam agere, ne
senatusconsultum violetur, neue promi-
scuo *peruccarum* vsu, nobilitas quid detri-
menti capiat, et insigne adeo ornamentum
plebeio contagio polluat. At, edictum hoc
eundem habuit effectum, quem cunctae
sumptuariae leges, cum discrimine ciuium
latae; nam eo maiorem transgrediendae le-
gis ardorem in plebe concitabat. Et cum
ornatus hicce mire omnibus placeret, ef-
fues e plebe ditiores, aut commendatione
amicorum, aut pecunia, titulos ac diplo-
mata nobilitatis a Senatu sunt emercati,
adeo, vt dimidia ciuitatis pars breui nobi-
laretur. Tandem, cum e prouinciis etiam
supplices libelli afferrentur, consultum
duxit Senatus, edictum antiquare, et vni-

cuique *peruccarum* vsum permittere, adeo, vt cum voluptate totam gentem *peruccatam* (sit venia verbo!) viderem, antequam Martinia egressus sum. Lepidum sane spectaculum erat, crinitos hos simios intueri. Tantum toti genti placuit commentum, vt nouam epocham statuerit; nataque inde est aetas crinita in annalibus Martinianis.

At, vt ad me ipsum redeam, encomiis cumulatus, ac purpureo tectus pallio, vehiculo Syndici domum reportor; adeo, vt baiulus iste, qui nuper collega meus fuerat, iam equi officium mihi praestiterit. Ex eo quoque tempore ad propriam Syndici quadram fui admissus. Post laetum istud fortunae meae praeludium, inceptum opus perficere aggressus sum, sociaque eorum opera, qui mihi adiuncti erant, tot breui adornaui *peruccas*, quot toti Senatui erat opus: et, postquam integrum mensem in isto opere desudaueram, affertur mihi Nobilitatis Diploma, his verbis conceptum:

„Ob praeclarum istud, et reipublicae
„salutare commentum, quo sibi totam
„Martinianam gentem deuinctam reddi-
dit

dit Kakidoran, e ciuitate, Europa dicta, oriundus, decreuimus, eundem nobilitate donare, adeo, vt ipse cum haeredibus suis, ex hoc tempore, veri et genuini, Nobiles censeantur, cunctisque priuilegiis, iuribus, ac immunitatibus, Nobilitati Martinianae propriis, fruantur. Porro statuimus, nouo auctorem nomine ornare, adeo, vt loco Kakidoran, nominetur, *Kikidorian*. Denique, cum nouus iste status, nitoris quandam necessitatem imponat, annum stipendium 200 Patarorum, quo nouam dignitatem tueatur, statuimus. Datum in Senatus Curia, Martiniae, 4to die mensis Merian, sub maiori Senatus sigillo.

Ita a vili baiulo in virum nobilem transformatus, in summo honore, et felicitate aliquandiu vivebam. Et cum animaduernerent *Martiniani*, gratia me apud Syndicum valere, amicitiam meam, ac fauorem, omnes venabantur. Adulatio captantium eo vsque progrediebatur, vt carmina panegyrica mihi certatim offerrent, ignotasque mihi virtutes affingerent. Nonnulli, quamuis scirent, me ignoti orbis ciuem esse, maiores meos longa

P. 4 de-

deducere virga, ac genealogiam a primis saeculis deriuare non dubitarunt. At, parum gratae mihi erant eiusmodi computationes, cum gloriosum non putarem, a similiis descendere. Porro, cum solitum sit *Martinianis*, caudas optimatum laudibus celebrare, eodem fere modo, quo Poëtae nostri formas virginum praedicare solent, vates quidam, gratiam meam aucupantes, caudae meae praestantiam, quamuis nulla mihi esset, carminibus celebrarunt. Brevis ero: adulatio eorum in tantum excreuit, vt quidam non infimi ordinis vir, quem tamen respectu familiae nominatim indicare supersedeo, vxorem suam vtendam, fruendamque mihi offerre non erubuerit, stipulatus pro ista liberalitate intercessionem meam apud D. Syndicum. Sordida haec assentatio, cui tota gens dedita est, efficit, vt annales *Martiniani* legi vix mereantur ratione materiae, quae nil nisi encomiorum insulsam farraginem complectitur, quamuis dictio nitida ubique ac elegans sit; Hinc terra haec meliores Poëtas quam Historicos producit. Et constat, nusquam dari Poëtas sublimiores; id quod insigni *Martinianorum* imaginationi adscribitur.

Pro-

Prospera satis valetudine in hac terra diu vsus fui, quamuis aestus, quem perpetua solis praesentia parit, haud parum mihi molestus esset. Aluo quidem cita, et accedente febris rapida, semel decumberebam; at exiguae durationis erat febris: et testari possum, Medicum, cuius opera tunc vsus sum, ipso morbo molestiorem mihi fuisse, ob garrulitatem, quae huic genti propria est. Cum in isto statu opus mihi esset Medico, sponte mihi officium obtulit Doctor quidam medicinae, ad cuius aspectum risum continere nequibam, cum idem esset, quo tondente nuper mihi barba sonuerat. Roganti mihi, qui tam subito e tonsore in Doctorem medicinae transformari potuisset, respondet, se ex utraque arte quaestum facere. Hoc audito, cum dubius essem, an salutem meam tali polyhistori tuto committerem, diceremque, malle me Medicum, qui solam medendi artem profitetur, sancte ille iurabat, talem Medicum in hac ciuitate non dari. Hinc curationi eius me subicere cogor. Auxit admirationem meam Medici festinatio, nam potione, quam haurirem, mihi praescripta, subito semel

P 5

abiit,

abiit, indicans, se diutius mecum commorari non posse, cum aliis negotiis, quibus distractus, eodem tempore tenebatur, auocaretur. Cum rogarem, quaenam essent negotia, tantam festinationem poscentia, respondit, adesse iam horam, qua in curia ciuitatis minori solitum munus obiret, cum simul Notarius aut scriba esset. Istam polymathiam passim in hac terra exerceri videbam, vbi nemo dubitat, multa simul opposita munera suscipere. Confidentiam istam dat mira ista ingenii velocitas, qua negotia celeriter expediunt. At, e variis erroribus, ac soloecismis hic commissis, didici, ignea haec ingenia reipublicae ornamento potius quam vsui esse.

Postquam biennii tempus in hac regione, qua baiulus, qua Nobilis, transegeram, incidi in casum quendam inopinatum, qui paene exitialis mihi fuit. In palatio Excellentiae suae mirum fauorem adhuc expertus eram, et singulari beneuolentia me prosecuta fuerat coniux Syndici, adeo, vt inter amicos eius primum locum tenere viderer. Saepe me priuato colloquio dignata erat, et, licet praesentia mea videretur mire delectari, attamen

ea me semper allocuta erat verecundia,
 vt officia eius non nisi in bonam partem
 interpretarer, nec suspicari possem, fo-
 mitem huius beneuolentiae impurum esse
 amorem, maxime in matrona, quae inter
 simias non minus virtute, quam maiorum
 imaginibus spectabilis erat. At, proce-
 dente tempore, e sermone eiusdem aequi-
 uoco nonnihil suspicionis mihi natum est:
 hanc auxerunt

*Et color, et macies, et vultus, et humida
 saepe*

Lumina, nec causa suspiria mora patenti.
 Tandem oculorum caligo discutitur, cum
 virgo quaedam epistolam mihi afferret hu-
 ius sententiae:

DVLCISSIME KIKIDORIAN!

„Praeclari natales, ac infita sexui no-
 „stro verecundia, amoris scintillas sub cor-
 „de meo diu latitantes, ne in incendium
 „prorumperent, adhuc cohibuerunt. Iam
 „vero penitus oppressa, amoris violentiae
 resistere ulterius non valeo.

*Miserere fatentis amorem,
 Et non fassurae, nisi cogeret vltimus ardor.*

PTARNVISA.
 Haud

Haud verbis exprimere possum, in quantum me aestum coniecerit inopina haec amoris testatio. At, cum satius ducerem, vindictae furentis matronae exponi, quam infami, cum creatura heterogenea, commercio, iura naturae turbare, responsum dedi his fere verbis:

CLEMENTISSIMA DOMINA!

Perpetuus iste fauor, quo me profectus est excellentissimis Syndicus, ampla, quae in immerentem contulit beneficia, petiti morales impossibilitas, et innumerae aliae causae, quas enumerare supersedeo, expolcunt, ut irae et indignationi Dominae meae potius me subiiciam, quam, ut in rem consentiam, omnium bipedum nequissimum, et improbissimum me reddituram. Sollicitor, ad ea, quae morte mihi acerbiora sunt; officium mihi iniungitur, quod absque ignominia illustrissimae Familiae praestari, nequit: Nam officium est, quod ipsi imperanti maxime officit. Testor igitur, sancte, voto Dominae me annuere non posse, quamvis in omnia alia caecam, obedientiam pollicear.

Kikidorian.

Finitae

Finitae epistolae hoc monitum subnexui:

*Aspice, quantum
Aggrediare nefas; et, dum licet, effuge
crimen.*

*Ante oculosque tuos rectum, pietasque pu-
dorque*

Consistent, et terga dabit deuicta Cupido.

Responsum hoc, annulo meo signatum, ei-
dem virgini referendum Dominae tradidi.
Effectum habuit, quem ominabar; nem-
pe quod amor in acerbissimum odium fu-
erit versus,

*Dolor ora repressit,
Verbaque quaerenti satis indignantia lin-
guae*

*Defuerunt: nec flere vacat, sed fasque
nefasque*

*Confusura ruit, poenaeque in imagine to-
ta est.*

Aliquamdiu tamen vindictae tempus di-
stulit, donec epistolam amatoriam, quam
mihi scripserat, reciperet. Reddita epi-
stola, subornauit nonnullos, qui iureiu-
rando testarentur, absentis me Syndici tha-
lamum

lamum polluere voluisse. Fabula haec tanta arte, ac verisimilitudine acta fuit, ut Syndicus de rei veritate non dubitans, in carcerem me coniici iusserit. In isto rerum articulo vnica mihi salutis via erat falsi criminis confessio, ac misericordiae dominicae imploratio, qua aut iram frangendam, aut poenam mitigandam sperabam. Nam cum domo potentissima litigare, praesertim in ea regione, vbi non merita causae, sed sola personarum qualitas respicitur, stultum mihi videbatur. Hinc omissa omni defensione, in fletus et abiectissimas preces me conieci, non poenam deprecatus, sed mitigationem poenae implorans.

Ita confessione criminis, quod nunquam somniaueram, a poena capitali liberatus, ad perpetuam captiuitatem damnabar. Diploma Nobilitatis mox mihi ademptum, a carnifice discerptum fuit, ipse ergastuli naualis candidatus, in triremem abstrahor, seruilibus ministeriis initiandus. Nauigium publicum erat, quod paratum stabat itineri in *Mezendores*, siue terras paradoxas; quod iter stato anni tempore, scil.

scil. mense *Radir*, suscipi solet. Aduer-
 huntur ex his terris merces, quas Marti-
 nia non patitur; adeo, vt terrae istae Me-
 zendoricae Martinianis quasi Indiae quae-
 dam sint. Societatem commercii Mezen-
 dorigi componunt mercatores, tam nobi-
 les, quam plebei, inter quos merces rede-
 untis nauigii pro rata, siue pro numero *Acti-*
onum, siue symbolarum diuiduntur. Naui-
 gia velis ac remis impelluntur, et biga ca-
 ptiuorum vnique remo assignatur. Ad
 tale ego ministerium in hoc itinere da-
 mnabar. Quo animo iugum istud subirem,
 facile est coniicere, maxime, cum nulla no-
 xa commeruerim inter sceleratos, seruili
 labori, ac flagris exponi. Inter *Martinia-*
nos varia, pro diuersis animorum motibus,
 de hoc casu erant iudicia. Hi meruisse
 me quidem poenam credebant, at, quem
 premebat atrocitas criminis, peractae da-
 mnationis miseratio tuebatur. Illi merito-
 rum meorum aliquam rationem habendam,
 eoque nomine poenam saltem mitigandam
 iudicabant. Honestissimi simii, falso me
 accusatum, inter se mussitabant, at, nemo
 ausus est, palam causae meae patrocinari,
 metu potentium accusatorum. Calamita-
 tem

tem igitur patienter ferre decreui, et maximum afflicto solatium erat futura navigatio, cum nouitatis audissimus sperarem, in hoc itinere miras ac stupendas res visurum, quamuis cunctis, quae a nautis narrabantur, fidem non haberem, nec in animum inducere possem, tot ac tanta in rerum natura dari portenta. In naui nostra diuersi erant interpretes, quorum opera societas Mezendorica in hisce expeditionibus utebatur; nam horum ministerio emptionis venditionis contractus fiebant.

CAPVT XI.

NAVIGATIO IN TER-
RAS PARADOXAS.

Antequam ad descriptionem huius navigationis progredior, censores tetricos, ac rigidos moneo, ne frontem nimis contrahant ad narrationem rerum, quae naturae aduersari, ac proinde omnem fidem excedere videbuntur.

*Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi
nugis*

*Pagina turgescat; dare pondus idonea
sumo:*

Refero incredibilia, sed vera, et quorum ipse oculatus testis sum. Rudes ac indocti, qui extra limina patriae pedem non protulerunt, cuncta iudicant fabulosa, quibus ab infantia non assueuerunt. Docti vero, maxime rerum Phylicarum gnari, qui experientia didicerunt, quam ferax varietatum sit natura, aequiora de rebus, quae narrantur, insolitis, ferunt iudicia.

Q

Quis

*Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?
aut quis*

*In Meroë crasso maiorem infante mamil-
lam?*

*Coerula quis stupuit Germani lumina,
flauam*

*Caesariem, et madido torquentem cornua
cirro?*

*Nempe, quod hoc illis natura est omnibus
vna.*

*Ad subitas Thracum volucres nubemque
sonorum*

*Pygmaeus paruis currit bellator in ar-
mis;*

*Mox impar hosti, raptisque per aëra
curuis*

*Vnguibus a saeua fertur grue. Si videas
hoc,*

*Gentibus in nostris risu quatiare: sed
illic,*

*Quanquam eadem assidue spectentur prae-
lia, ridet*

*Nemo, ubi tota cohors pede non est altior
vno.*

*Inuenti sunt olim in Scythia homines, vnum
oculum in medio frontis habentes, dicti
Armaspi. Alii sub eadem coeli plaga
vesti-*

vestigia pedum habentes retro porrecta. In Albania nati fuere homines, qui in pueritia canescebant. Sarmatae tertiis semper diebus cibum capiebant, medio abstinentes. In Africa celebrantur certae familiae hominum, voce, ac lingua effasquantium. Fuere in Illyriis, qui interimebant videndo, quos diutius irati aspiciebant, quique pupulas in singulis oculis binas habebant. In montibus Indiae reperti sunt homines caninis capitibus, et latrantibus, alique, oculos in humeris habentes. In extremis Indiae detecti sunt quidam, corporibus hirtis, et avium ritu plumantibus, nullo cibatu vescentes, sed spiritu florum, naribus hausto, victitantes. Quis haec et similia credidisset, nisi Plinius, autor grauissimus, non audisse, neque legisse, sed vidisse se omnia, sancte testatus fuisset? Ecquis denique credidisset, terram esse concavam, ac in visceribus eiusdem contineri solem, et planetas, nisi experientia mea mysterium istud fuisset detectum? Quis credidisset, terram dari, ab arboribus ambulantiis, ac ratione praeditis, inhabitatam, nisi eadem experientia omnem dubitationem excussisset?

Nemini tamen ob incredulitatem dicam scribam; nam fateor, eundem mihi ipsi, ante susceptum hoc iter, fuisse scrupulum: splendidas esse fabulas, et meras credebam nugas, quae a nautis narrabantur.

Initio mensis Radir

*Vela damus, vastumque caua trabe cur-
rimus aequor,*

prospero aliquot dies vento vsi; quocirca ferias egimus remiges, cum plenis euntibus velis, remigio non esset opus. Quarto vero die

*Vela cadunt, remis insurgunt haud mora
nautae,*

*Adnixi torquent spumas, et coerula ver-
runt.*

Laborem hunc valde mihi esse molestum cum animaduerteret nauclerus, vacationem mihi per interualla concessit, et tandem a seruili hoc ministerio me penitus liberauit. Cur istam exercuerit humanitatem, an, quia infontem me credebat, an vero, quod ob insigne *peruccarum* inuentum, meliori me sorte dignum iudicabat, dicere nequeo. Ipse tres *peruccas* secum

secum duxerat, quas mihi crispandas, et comendas tradidit, adeo, vt subito e remige in crinium concinnatorem transformerer. Ista naucleri in me humanitate effectum est, vt quoties portum quendam intrauimus, in eorum semper numero essem, qui exscensionem in terram fecerunt. Quo facto, data mihi fuit occasio curiositati meae abunde satisfaciendi.

Sulcantibus mare, diu nihil memorabile obuium fuit; at, postquam conspectum litoris amissimus,

Emergere feri cano de gurgite vultus.

Sirenes erant, quae, quoties venti posuerant, et subsederant undae, rati adnatabant, eleemosynam petentes:

*Prima hominis facies, et pulcro corpore
virgo*

*Pube tenus, postrema immani corpore
Pristis.*

Lingua earum Martinianae erat confinis, adeo, vt nauatarum nonnulli, absque interprete, cum iisdem fabulari potuerint. Vna earum, cum offam carnis petenti

dedissem, attentius me aspiciens, exclamabat:

Heros euades, cunctis dominaberis oris!

At, ad omen istud, tanquam ad vanam adulationem, subridebam, quamvis sancte testarentur nautae, in praedictionibus raro falli sirenes. Post iter octidui tandem conspicati sumus terram, quam nautae *Picardaniam* vocabant. Intrantes portum, circumuolabat pica, quam telonii inspectorem generalem asseuerabant, et virum quidem grauissimum. Vix ego risum continui, cum audirem picam tanto munere fungentem, cumque viderem, aerarii ministrum

- - *per liquidum sublimibus aëra
pennis*

Currere', et aethereo corpus librare volatu.

E forma telonii praefecti iudicabam, muscas fore custodes, ac telonii ministros.

Postquam nauim nostram ter circumuolauerat, terram repetens, mox cum tribus minoribus picis reuertitur, ac in pro-
ram nauis se demittit. Cachinnis mihi
ilia

ilia fere soluebantur, cum viderem, vnum ex interpretibus nostris cum veneratione has picas accedere, et longos cum iisdem sermones serere. Aduentus earum causa, erat mercium examen; ex more enim inquirere debebant, ecquid mercium prohibitarum, in primis herbae vulgo dictae *Slac*, sub sarcinis lateret. Herbae huius inuestigandae causa omnes nauigii angulos perreptare, sarcinasque, ac loculos excutere solent, quoniam inuectio eiusdem a magistratu seuerè prohibita est. Nam cum hac herba multas egregias, et necessarias merces commutare solent incolae, quo fit, vt herbarum *Picardanarum*, quae tamen eidem vsui inservire possunt, pretium diminuatur; adeo, vt *Picardani* in eo Europaeis nostris sint similes, qui res appetunt, ob id solum, quod e remotis terris apportantur, ac sub alio coelo nascuntur. Telonii inspector generalis, postquam cum interpretibus nostris diu fabulatus erat, sub navis tabulata cum reliquis, quae aderant, picis descendit, indeque reuersus, torue nos adspexit, indicans, commercium nobis cum *Picardanis* prohibitum fore, quoniam contra foedera

egimus, merces vetitas asportando. At, nauclerus experientia edoctus, quibus mediis ira inspectorum telonii mitigetur, frementi aliquot libras herbae *Slac* dono dedit, moxque deferbuit bilis, et licentiam nobis concessit exonerandae navis.

Hoc facto, ingens picarum caterua aduolat. Mercatores hae omnes erant. Nauclerus vero exscensionem in terram facturum, me cum nonnullis aliis sequi iubet, adeo, ut quatuor numero fuerimus, qui naui egrediebamur, nempe ipse nauclerus, ego, et duo alii simii, quorum alter erat Consiliarius commercii, alter vero interpretes. Ad prandium inuitati fuimus ab inspectore generali; at nulla erat mensa, cum sedilibus uti nequeant *Picardani*, quocirca in medio pauimento mappae sternuntur. Lautae et magnificae apponebantur fercula, sed patinis minutissimis, et, cum culina posita esset in superiori aedium contignatione, cum singulo ferculo picarum quadriga, quasi per impluuium descendebat. Finito prandio, Praefectus vectigalium ad bibliothecam suam nos ducit. Ingens erat librorum
appa-

apparatus, sed minuti omnes, adeo, vt volumina maiora, et in folio, calendaria nostra vix magnitudine exaequarent. Vix mihi temperabam, cum viderem Bibliothecarium ad superiores loculos euolare, vt libellos in octauo, ac duodecimo depromeret. Quod reliquum est, parum ab aedibus nostris, structura et apparatu, differunt aedes *Picardanae*; cubilia vero prope rectum suspensa, veluti auium nidi stant. Quaeret hic quispiam, qui fieri possit, vt a picis, quae inter aues minorum gentium sunt, tantae molis aedificia exstruantur? At patuit e domo, tunc temporis e fundamentis exstruenda, rem fieri posse; nam opus simul vrgebant aliquot operatorum millia, adeo vt multitudo ac facilitas volandi, virium defectum quodammodo supplerent. Hanc ob causam eadem fere celeritate, qua domus nostrae, *Picardana* aedificia eriguntur. Vxor inspectoris non apparuit, vtpote puerperio impedita; nam non egrediuntur puerperae, quam diu inuolucres adhuc sunt infantes, sed breui, plumantibus iam iam pullis, in publicum prodituram ait maritus.

Haud diu in hac regione haesimus, quo circa statum regionis, incolarumque indolem ac mores delineare nequeo. Ingens tunc temporis animorum erat motus, ob bellum, inter *Picardanos* et vicinos *Turdos*, nuper conflatum, maxime cum postridie aduentus nostri nunciaretur, ingenti praelio aërio a *Turdis* fusos fuisse *Picardanos*; quocirca dux exercitus, cognita causa, sententiam tulit, ut alarum sectionem pateretur, quae poena hic grauis existimatur, et parum a capitali supplicio differt. Facta mercium permutatione, vela ventis damus. Vidimus haud procul a litore plumis constratum aequor, ac, e pennis, quas per maria inanis spuma torquebat, coniecimus, locum eum esse, ubi praelium habitum fuit inter *Picas* et *Turdos*.

Post tridui prosperam nauigationem, adpulimus litori terrae musicae. Iacta ancora, terram petimus praeeunte interprete nostro cum instrumento musico, quod vulgo dicimus *Bassum*. Valde ridiculum id mihi videbatur, cum, quem in finem hac sarcina se onerasset, non caperem. Cum omnia deserta videremus, et
nullum

nullum creaturae vestigium vsquam appa-
 reret, iubet nauarchus aere canoro aduen-
 tum nostrum incolis indicare, moxque ad
 tubae sonitum accurrebant circiter triginta
 instrumenta musica, siue *Bassi* vnipedes.
 Vera mihi incantatio hoc videbatur, cum
 nihil in toto itinere stupendum magis vi-
 dissem. *Bassi* isti *Violini*, quos esse incol-
 las huius terrae comperiebam, hunc in
 modum formati erant. Superne collum
 erat oblongum cum capite minuto, ipsum
 corpus angustum et contractum, cortice
 quodam laeuigato erat obductum, adeo,
 vt inter corticem istum ac corpus, vacuum
 esset relictum spatium. Supra ventris
 vmbilicum natura posuerat pectinem, siue
 fellam cum quatuor chordis. Tota ma-
 china vno tantum pede nitebatur, adeo, vt
 cuncti singulis cruribus saltuatim curren-
 tes, viuacissima pernecitate campos trans-
 mitterent. Vt verbo me expediam: vera
 crederes instrumenta musica, ob figurae si-
 militudinem, nisi quod duas haberent
 manus ac brachia. Altera manu tenebant
 plectrum, altera chordas pulsabant. In-
 terpres noster ad colloquium incolas pro-
 uocans, instrumentum, quod secum por-
 tauerat,

Susti-

*Sustinet a laeua, tenuit manus altera
plectrum,*

*Artificis status ipse fuit: tum stamina do-
cto*

Pollice sollicitans,

mox responsum e chordis sonantibus tulit, adeo, vt alternis vicibus, diu modulando, sensus exprimerent. Initio non nisi *Adagio* modulantur, idque satis harmonice, mox vero ad dissona dilabuntur, quae auribus obstrepunt. Tandem vero musica in dulcisonum, et gratum *Praesto* terminatur. Id quod cum nostri audirent, gaudio exultabant, dicentes, de pretio mercium iam esse conuentum. Patuit mox, primum *Grave* nil nisi sermonis denotasse praeludium, ac in mutuis salutationibus constitisse. Durantibus vero dissonantiis, de pretio fuisse disputatum, ac tandem dulcisonum *Praesto* significasse negotiorum felicem transactionem: nam paulo post exonerata fuit nauis. Inter merces, quae huc afferuntur, maximi momenti est colophonium, quo plectra, siue arcus, loquelae instrumenta, oblinunt terrae musicae incolae. Hinc criminis

con-

conuicti, plectri priuatione ex iudicis sententia mulctari solent; et perpetua plectri priuatio instar poenae capitalis est. Cum litem, foro nobis vicino, iudicari audirem, eo accurrebam, processum iuris musici auditurus. Causidici loco sermonis plectra mouebant, e chordis ventri impositis sonum elicientes. Durante actione, non nisi dissonantiae exaudiebantur, adeo, vt in argutis, ac gestuosis manibus omnis eloquentia resideat. Finita vero litis disceptatione, exsurgens iudex, arrepto plectro, *Adagio* modulabatur, quod idem est, ac sententiam pronuntiare; nam aduolarunt subito sententiae executores, damnato plectrum adempturi. Pueri hic speciem praebent instrumentorum, quae nos vocamus *Stokviolon*. Iisdem nullantur plectra, antequam tertium annum impleuerint. Quartum annum ingressi, in scholas mittuntur, vt a praeceptoribus discant, plectrorum reciprocatione sonos chordarum elicere, hoc est, quod nos dicimus, in literis erudiri, manentque sub informatorum ferulis, donec rite modulari, ac absque chordarum stridore plectra reciprocare didicerint. Mire passim ab
his

his pueris, modulando nos persequentibus, vexabamur. Interpres noster loquellae musicae gnarus, colophonium emendicare asseuerabat symphoniacos pueros. Dum mendicabant, sonum *grauem* siue *Adagio*; cum vero compotes votorum facti essent, celerem et acutum sonum, seu *Praesto* ediderunt: nam ita gratiarum actio exprimi solet. Repulsa vero omnem istum Heliconem exanimat.

Rebus nostris bene, et ex voto peractis, circa finem mensis *Cusan*, terram musicalem relinquimus, ac post aliquot dierum nauigationem conspicamur noua litora, e quorum foetido odore coniecimus, *Pyglossiam* esse. Incolae huius terrae hominibus haud sunt dissimiles; distant in eo, quod ore destituti, per posteriora loquantur. Primus, qui ad nauim nostram accessit, opulentus erat mercator. Ille, secundum gentis consuetudinem, per posteriora nos salutabat, moxque de pretio mercium pacisci incipiebat. At, magno meo malo tunc aegrotabat tonsor noster, quocirca *Pyglossiani* tonsoris opera vti cogebar. Nam, cum tonsores hic loquaciores fere sint

sint Europaeis, tetro, dum barbam radebat, odore stabulum repleuit, adeo, vt post discessum eiusdem thura adolere coacti fuerimus. Adsuetus iam adeo eram rebus stupendis, ac naturae aduersis, vt nihil paradoxon amplius videretur. Cum ingrata ac molesta ob hoc vitium nobis esset conuersatio cum *Pyglossianis*, iter maturantes, paulo ante tempus definitum ancoras soluimus, maxime, cum a diuite quodam Pyglossiano ad coenam inuitati fu-
erimus. Ad inuitationem enim humeros contraximus omnes, et nemo condicere voluit, nisi sub lege perpetui, dum coenarem, silentii. E portu abeuntibus, Pyglossiani in litore stantes, felicem nauigationem per posteriora optabant, et cum ventus e litore flaret, nutu et manuum signis, vt salutationibus parcerent, monebamus. Nam et nimia vrbalitas molestiam parere potest. Merces, quas huc afferunt *Martiniani*, sunt aquae rosarum, balsamum, et diuersa aromatum fragrantium genera.

Cursum hinc dirigimus ad terram glaciale, foedam adeo horrendamque aspectu, vt nulla vnquam regio infelicio-
ac

ac miseratione dignior mihi sit visa, cum non nisi montes, perpetua niue tecti, oculis sistuntur. Inter montium cacumina, vbi nullus admittitur sol, sparsim habitant incolae, qui omnes e glacie sunt formati. Nam quicquid inter vertices rupium est, infesto rigore, et aeterno gelu premitur omne. Hinc quoque perpetua est caligo; et, si qua lux detur, sola pruina albicans est. At, subiectae valles exustae flammis, et crematae vapore torrentur. Hinc incolae in valles descendere, nisi turbido et caliginoso coelo, non audent; et quam primum minimum solis radium conspiciantur, aut ad montes reuertuntur, aut in cauernas se praecipites dant. Saepe vsu venit, vt e montibus descendentes, in itinere aut liquecant, aut aliud malum subeant. Hinc legum ruptores, aethere caligante, in planitiem deducti, palo alligantur, incendio fideris exponendi. Terra haec omnigena producit mineralia, excepto auro. Mineralia haec cruda ab aduenis mercatoribus auferuntur; nam indigenae caloris impatientes, metalla excudere nequeunt. Creditur commercium glaciale omnium *Mezendoricorum* maxime fructuosum. Omnes

Omnes hae terrae, quarum conspectum dedi, parent magno Imperatori regionis *Mezendoricae* proprie sic dictae; unde reliquae a nauigantibus vulgo cognominantur insulae *Mezendoricae*, quamuis propriis nominibus a se inuicem discriminantur, vti in itinerario hoc monstratum est. Istud non minus amplum, quam mirabile imperium, huius itineris terminus est ac centrum. Post nauigationem octidui, ad metropolin imperialem peruenimus, vbi, quicquid de societatibus animalium, arborum, ac plantarum cecinerunt Poëtae, hic reuera existere deprehendimus. Nam *Mezendoria* tanquam communis patria est animalibus, arboribus, ac plantis, ratione praeditis. Quoduis ibi animal, quaeuis arbor, ius ciuitatis acquirit, modo regimini, ac legibus publicis se subiiciat. Crederes quidem, mixturam tot creaturarum diuersae formae, et diuersae oppositaeque naturae, confusionem ac turbas parere debere. At, ipsa contrarietas felicissimum producit effectum, virtute prudentissimarum legum ac constitutionum, quae miscellaneis his subditis, pro naturae ac ingenii modulo, ne-

R
gotia

gotia ac munera, vnicuique apta et conuenientia assignant. Ita ex. gr. e gente leonum, ob infitam magnanimitatem, desumuntur imperantes: Elephanti, ob iudicii acrimoinam, membra magni senatus fiunt: ad aulica officia admoventur chamaeleontes, cum variabiles sint, ac temporarii. Militiam terrestrem componunt vrsi, tigres, et id genus bellicosa animalia: in militiam vero naualem cooptantur boues et tauri. Nam cum simplices ac honesti, at parum simul morati, duri, et inflexibiles sint nauatae, cumque vitam sectentur, rudi elemento, cui subsunt, conformem, nautica ministeria iisdem assignantur. Seminarium quoque est vitulorum, siue tyronum militiae nauticae (*Zee-Cadetten*), e quibus nauarchi ac praefecti maritimi desumuntur. Arbores, ob natiuam temperiem, vulgo fiunt iudices: Anseres summorum tribunali sunt aduocati, et picae in curiis inferioribus causas agunt. Vulpes plenipotentarii, legati, consules, agentes, ac secretarii legationum fiunt. Corui bonorum haereditariorum, siue iacentis haereditatis administratores vulgo fiunt. Capri sunt Philosophi, in primis vero Grammatici,

matici, idque respectu qua cornuum, quibus aduersarios, ob res leuissimas impetere, ac arietare solent, qua barbarum venerabilem, quibus inter omnes creaturas sunt spectabiles. Equi sunt consules ac senatores ciuitatum: Proprietarii, siue fundorum ruralium domini, ac agricolae serpentes, talpae, glires ac mures. Aues curlorum et nuntiorum munera implent. Asini, ob vocis stridorem, sunt diaconi. Lucinae cantorum ac tibicinum officiis funguntur. Galli gallinacei urbium sunt vigiles, qui excubias agunt. Canes portarum custodes. Lupi sunt quaeSTORES aerarii, teloniorumque inspectores, et accipitres eorundem sunt ministri.

Egregiis his institutis efficitur, vt muneribus publicis optime sit prospectum, ac, vt omnia strenue, et concinno ordine agantur. Debet igitur hoc imperium exemplar esse, quod in rebus publicis constituendis exscribant Legislatores. Nam, quod tot alibi dentur miseri, et muneribus impares viri, oritur non tam a subditorum hebetudine, quam a prauo ac peruerso ingeniorum delectu: hoc vero rite ac sollicito habito, ac viris prudentibus et stren-

nuis, non ob quoduis meritum, sed ob singularem, ad certa munera aptitudinem, promotis, publica passim munera egregie administrabuntur, et aeternum florebit respublica. Quam salutare hoc institutum sit, imperii huius exemplum euincit. Testantur annales *Mezendorici*, trecentis abhinc annis, ab imperatore *Lilako*, antiquatam hanc legem, muneraque publica promiscue collata in omnes, modo praeclari aliquid fecissent, aut virtute aliqua conspicui essent. At, promiscua haec munerum distributio, tot tantasque turbas ciebat, ut actum breui de republica videretur. Ex. gr. Lupus rebus aerarii egregie administratis, ob meritum istud maiorem sibi dignitatem deberi contendens, fit senator: arbor vero, ob vim iudicandi spectabilis, idem ob meritum, aerario praeficitur. Promotione ista praepostera, duo simul strenui viri, reipublicae prorsus inutiles redditi sunt. Porro caper, siue Philosophus, qui ad coelum a scholasticis, ob constantiam in defendendis mordicis thesibus suis, tollitur, laudibus his inflatus, splendidum aliquod munus aucupatur, et primum in aula vacantem locum petit, ac obtinet.

obtinet. Chamaeleon vero, ob morum urbanitatem, et quod tempori obsecundare nouerit, ob istud meritum professione academica, quam ambit ob lucrum, donatur. Hoc efficitur, vt ille non minus absurdus fiat aulicus, quam strenuus fuerat Philosophus: hic vero ex optimo Philosopho, in aulicum ineptissimum transformetur. Nam constantia ista in defendendis opinionibus, quae philosophum ornauerat, aulicum deformat, cum leuitas ac fluctuatio in aulis sint virtutes cardinales, et aulicus, non tam id, quod verum est, quam id, quod tutum, sectans, prout adspectus aulici sunt, varias induit formas. At, quod vitium est in aulis, virtus audit in scholis, vbi ardor iste sententiam mordicus propugnandi, strenui ac gnaui viri sit nota. Vt breui praecedam: cuncti simul subditi, etiam ii, qui ob certas animi dotes inter alios eminuerant, hac legis mutatione redditi sunt nauci, ac nullius vsus, ac respublica nutare coepit. Quocirca, cum in praeceps omnia ruerent, prudentissimus quidam elephas, siue senator, nomine *Baccari*, malum istud Imperatori pathetice exposuit. Impera-

ter de rei veritate conuictus, vitio huic
 mox obicem ponere decreuit. Reformationem hunc in modum processit: non
 omnes simul officiis remouebantur; nam
 ita agendo, remedium morbo peius fuisset: at, vacantibus officiis, unusquisque,
 relicto, cui impar erat munere, ad nouum,
 cui aptior erat, transferebatur. Ob
 hanc patriae praestitam operam, cuius
 egregius mox innotuit effectus, *Baccari*
 posita fuit statua, quae adhuc
 in foro *Mezendorico* conspiciendam se
 praebet. Ex eo tempore antiquae leges
 sancte obseruantur.

Testatus est interpretis noster, historiam
 hanc narratam sibi fuisse ab anserem quodam,
 quem arcta familiaritate complectebatur,
 quique inter consultissimos totius
 urbis causidicos numerabatur. Multa in
 hac regione insolita, imo prorsus stupenda
 occurrunt phaenomena, quae alienigenarum,
 ac peregrinantium oculos in se
 conuertere queant. Solus iste adspectus
 diuersi generis animalium, scil. vrsorum,
 luporum, anserum, picarum etc. regionibus
 ac vicis urbis inerrantium, ac sermone

mones ferentium, admirationem simul ac voluptatem apud insuetos id genus spectaculorum excitat. Primus, qui nauem nostram ingressus est, lupus erat macilentus, siue telonii inspector, stipatus quatuor accipitribus, siue ministris, quos Europaei *Visitatores* nominant. Hi e mercibus auferrebant, quicquid ad palatum erat, eo-que satis indicabant, in arte, quam profitebantur, bene esse institutos, ac ad vnguem omnia scire. Nauarchus, pro solita sua benignitate, quoties naui egrediebatur, me sibi comitem adiunxit. In terram exscendentibus, primus obuius fuit gallus gallinaceus, qui, postquam pro morae causam itineris, ac patriam sciscitatus fuerat, aduentum nostrum telonii praefecto indicabat. Humaniter ab eodem excepti, ad coenam inuitamur. At, vxor illius, cuius formam inter lupos celebrari audiui-
mus, non aderat. Absentiae causa, prout ab aliis accepimus, erat zelotypia mariti, qui non consultum duxit, tantae formae mulierem conspiciendam praebere aduenis, maxime vero nautis, qui longa continentia exhausti, ac esurientes, matronas ac virgines, in portum delati, ardenter ve-

nari solent. - Variæ tamen aliæ matronæ ad coenam admittebantur: inter easdem erat vxor cuiusdam nauarchi (Comendeur) quæ vacca erat, candida, atris maculis interstincta. Proxima huic accumbabat felis nigra, vxor scil. venatoris regii, quæ nuper e prouincia in urbem venerat. Inter conuictores proxima mihi erat scropha versicolor, vxor inspectoris cloacarum (*Renouations-Inspecteur*) nam, qui eiusmodi munera obeunt, e gente porcia vulgo sumuntur. Erat illa sordida quidem, ac illotis manibus vescebatur, id quod in ista gente frequens: at officiosa admodum mihi simul videbatur; nam cibum e patina communi identidem mihi porrigebat. Mirabantur omnes insolitam istam humanitatem, in primis cum scrophis morum elegantiae non sint gentilitiae. At, mallem ego, minus cultam, cum e scrophæ manibus cibum capere valde esset molestum. Notandum hic est, incolæ Imperii *Mezendorici*, quamuis brutis, quoad corporis formam, sint similes, manibus tamen esse præditas et digitis, qui e pedibus anterioribus prominent, in quo solo a quadrupedibus nostris differunt, et cum

cum obsita sint corpora aut pilis, aut pennis, vestibus non indigent. Tantum diuites a pauperibus distinguuntur certis ornamentis, ex. gr. collaribus, ex auro vel margaritis confectis, siue fasciis, cornua tortuoso volumine ambientibus. Tot fascium compagibus ornatum erat caput vxoris nauarchi, vt cornua eiusdem vix discernere liceret. Excusabat illa absentiam mariti, dicens, lite, qua nuper implicitus erat, distentum, domi teneri, senatumque habere cum duabus picis, siue causidicis, qui postridie causam illius in foro agerent.

Coena finita, varia ista porca, vxor inspectoris cloacarum, cum interprete nostro secretum habuit colloquium, in quo amore se mei captam testatur: patientem ille solatur, ac remedium amoris pollicitus, me expugnare aggreditur: et, cum verbis se nihil proficere cerneret, fugam hortatur, cum sciret, omnem lapidem moturam matronam, vt voti compos fieret. Ex eo tempore in naui me continui, maxime, cum audirem, veterem huius matronae amasium, scil. philosophiae quendam studiosum, zelotypia accensum

vitae meae insidiari. At, ipsum navis munimentum, aduersus matronae iteratos impetus, me vix tutabatur, quippe iam per internuncios, iam per epistolas, ac amatoria carmina, cordis mei duritiem emolliere tentabat. Nisi subsequenti naufragio perditae fuissent literae istae, specimen poëseos porcinae exhibere potuissem. At, memoria mea cuncta exciderunt, nihilque retinui, praeter carmina ista, quibus formam suam semel ita praedicat:

*Nec, mibi quod rigidis horrent densissima
setis*

Corpora, turpe puta. Turpis sine frondibus arbor;

*Turpis equus, nisi colla iubae flauentia
velent:*

Pluma tegit volucres; ouibus sua lana decori est;

*Barba viros, hirtaeque decent in corpore
setae.*

Mercium permutatio tanta celeritate facta est, vt intra paucos dies vela facere potuerimus: at, iter nostrum non nihil remorabatur, exorta eodem tempore lis,
inter

inter nautas nostros, in procinctu iam stantes, et ciues quosdam *Mezendricos*. Causa litis haec erat: nautam quendam *Martinianum*, forte per urbem ambulanti, cuculus quidam dicteris petens, per ludibrium *Peripom* vocitabat, id quod denotat histrionem apud nos. Nam, cum balatrones, et comoedi in hac regione vulgo simiae sint, nautam hunc pro histrione cepit cuculus. Ille vero, iniuriae impatiens, derisorem fustuario salutatur, ictuque duplicato paene elumbat. Fidem Quiritium mox inclamans cuculus, circumstantes prouocabat testes, quos postridie in foro examinandos stitit. Testibus examinatis, rem ad senatum urbis detulit. Nauta igitur, linguae ac iuris *Mezendrici* ignarus, picam, siue causidicum, causae suae patrocinaturum, conducere cogitur. Acta sic causa fuit coram senatu, et, post vnius horae iurgium, lata est sententia huius tenoris: *Vt cuculus, tanquam aggressor, culpaе suae pretium ferat, ac litis aestimationem praestet; quam tamen, uti fieri vulgo solet, salarium causidici absorpsit.* Senatores, qui hanc causam diiudicabant, erant equi, quorum duo

duo consules dicebantur, et quatuor senatores. Iudicio aderant totidem pulli, qui vota tantum deliberatiua, non vero decisiva habebant, et ad eiusmodi actus admittebantur tanquam tyrones, ac iuris candidati. Audiui, in aliis collegiis eadem esse seminaria, e quibus desumi solent tyrones maturiores, ut vacua loca impleant.

Negotiis prospere peractis, ac nauigio rebus pretiosissimis onusto, reditum in patriam ineditamur. Postquam in altum delati fuimus, repentina tranquillitas intermisit cursum: hinc alius exultantes fuscina quærebat pisces, alius hamis blandientibus conuellebat repugnantem prædam. Mox modicum ventum nacti,

*castra mouemus,
Tentamusque viam, et velorum pandimus
alas.*

Postquam diu prospera aura, ac ferentibus ventis mare sulcaueramus, nouas conspiciamur Sirenes,

*quæ multa aspergine rorant,
Emerguntque iterum, redeuntque sub æ-
quore rursus,
horren-*

horrendum per interualla ac funestum eui-
latum edentes. Ingenti istud terrore affe-
cit nautas, vtpote experientia edoctos,
lugubrem istam musicam, procellas ac nau-
fragia portendere solere. Hinc ex instan-
ti carbala maiora demittuntur, et in sua
quisque ministeria distribuitur. Vix de-
functi erant hoc opere, cum atris coelum
nubibus obduci, ac abruptis procellis ae-
quora intumescere coeperint, adeo, vt gu-
bernator nauis, qui annos fere quadragin-
ta maria subterranea arauerat, sancte testa-
retur, horrendam magis tempestatem se
nunquam fuisse expertum. Cuncta, quae
in tabulatis nauigii strata iacuerunt, iam
innatabant aquis, quae partim ex irrum-
pentibus vndis, partim etiam ex immodi-
co agmine imbrium, cum tonitru ac fulgu-
re cadentium, nascebantur, adeo, vt cuncta
simul elementa in perniciem nostram con-
spirare viderentur.

*Iactamur gurgite
vasto;*

*Imuolueret diem nimbi, et nox humida coe-
lum*

Abs-

*Abstulit: ingeminant abruptis nubibus
ignes.*

*Excusimur cursu, et caecis erramus in
vndis.*

Disrumpitur mox media naus arbor, quam secutae sunt caeterae. Hinc mortis imago omnium oculis obuersabatur. Hic vxorem et pignora inclamauit, ille amicos ac necessarios, totumque nauigium lugubri vlulatu exsonuit. Igitur gubernator nauis, quamuis exspes ipse, verbis eosdem demulcere cogitur, ac monere, vt cessarent, nil profuturis gemitibus pectora diducere. At, perorantem in mare ventus excussit, repetitumque infesto gurgite procella circumegit ac hausit. Idem fatum subierunt et tres alii, inter quos erat consiliarius commercii, cum duobus nautis. Vniuersalem istam calamitatem solus ego patienter tuli, cum pertaesus vitae, nullo reuertendi in *Martiniam* studio ducebar, vbi libertatis ac existimationis iacturam feceram, ac proinde in eorum numero eram,

*Quos neque pauperies, neque mors, neque
vincula terrent.*

Tan-

Tantum miseratus nauarchum nostrum, ob praestitam mihi, in toto hoc itinere, beneuolentiam, verbis conceptissimis demissum illius animum erigere conabar: at, frustra eloquentiam exercui, nam in gemitibus, et muliebri eiulatu perseverabat, donec ab ingruente vnda decumana, in pelagus excuteretur. Ingrauescente tempestate, nulla naus vltior erat cura, non arbor erat relicta, non gubernaculum, non funis aut remus, sed quasi rudis ac infecta materies ibat cum fluctibus. Integrum triduum, a procellis istis ita iactamur, metu mortis, ac ieiunio torpentes. Serenius quidem coelum per interualla apparuit, at eadem semper erat tempestatis pertinacia. Superstitibus nautis tandem nonnihil solatii attulit conspecta procul terra, rupibus ac montibus aspera, et, cum in litora ventus ferretur, spes erat, breui nos eo appulsuros. Fieri id quidem nequibat absque naufragio, ob litorum asperitatem: at, verisimile erat, si non omnes, tamen nonnullos, ope tabularum naufragarum, mortis discrimen pro tempore euasuros. At, dum ista nos spe lactamus, in medio maris latenti scopulo

alli-

alliditur ratis , idque tanto impetu , vt tota soluta compage , in centum fere fragmenta scindatur. In hoc aestu tabulam ego arripui , comitum meorum securus , nam de propria tantum salute anxius eram , et quamnam sortem illi experti sint , etiamnum quaero. Verisimile est , omnes misere periisse , cum neminem in hanc terram delatum audiuerim. In litora ego beneficio fluentis , ac vndarum magna celeritate feror , id quod saluti mihi fuit ; nam , si aliquanto diutius in illo statu permanissem , fame ac labore extenuatus sine dubio periissem. Postquam intra promontorium quoddam delatus eram , detumuit vnda , turbatique maris sonus tantum , isque iam languidus ac desinens audiebatur. Tota haec regio montana est : hinc montium flexus crebrique vertices , confracta in humeros iuga , et concaui vallium sinus , inaequaliter aërem scindunt ; quae causa etiam voces multis in locis reciprocas facit. Cum litus me prope iam attigisse cernerem , altum exclamaui , sperans , ad clamorum excitatos litoris accolae , auxilio mihi venturos. Ad primum clamorem nulla redditur echo : at,
cum

eum integrarem, sonus quidam e litore
 exauditur, ac procurrare e sylvarum late-
 bris videbam incolas terrae, ac scapha
 quadam mihi obuiam ire. Facta erat sca-
 pha ex arbutis virgis, et vimine querno,
 id quod satis indicabat, non valde mora-
 tam et excultam esse hanc gentem. At,
 adspectus remigantium mero me gaudio
 affecit; nam quoad formam corporis ni-
 hil ab hominibus differebant, et soli erant
 homines, quos in toto hoc itinere subter-
 raneo videre mihi contigerat. Similes
 sunt hominibus nostri orbis, sub zona tor-
 rida degentibus; nam barbas habent ni-
 gras, et capillos vibratos, et qui flauos et
 promissos habent crines, inter monstra re-
 feruntur. Tandem ad fragmentum na-
 uis, quo ferebar, appellunt; manusque
 suppliciter me tendentem excipiunt,

Et sale tabentes artus in litore ponunt,

ubi cibo ac potu, quamuis rudi ac plebe-
 io, refocillatus, (nam integrum triduum
 cum siti ac inedia pertinaciter depu-
 gnaueram) breui conualui.

* * * * *

CAPVT XII.

APPVLSVS AD LIT-
RA QVAMITICA.

Interea ingens vndique fit hominum confluxus. Idem ad colloquium me identidem prouocabant, sed ignarus sermonis, quid responderem, nesciebam. Verba, quae saepius repetebant, scilicet *Dank Dank*, cum germanica esse viderentur, respondebam primum germanice, mox danice, ac tandem latine: sed ignotas sibi has linguas esse capitum concussione monstrabant. Tentabam denique linguis subterraneis scilicet *Nazarica* et *Martiniana*, mentem indicare, sed frustra. Hinc coniciebam, gentem hanc esse infociabilem, ac nullo commercii foedere cum aliis subterraneis iunctam, ideoque necesse mihi esse, etiam in hac regione repuerascere, ac ludo literario rursus initiari.

Postquam diu sermones miscueramus, sed ita, vt alter alterum non intelligeret, deducor ad casulam vimineam: nullae ibi
erant

erant sellae, nulla scamna, nullae mensae: nam humi sedentes cibum capiebant, defectuque cubilium, solo interiecto stramento, promiscue pavimento pernoctabant, id quod eo maiorem mouit admirationem, cum densissimis syluis regio abundet. Sola alimenta erant lac, caseus, panis hordaceus, et caro, quam pruinis imponere solebant, rei coquinariae omnino ignari. Breui: tales fere erant, quales primi homines,

*Queis neque mos, neque cultus erat; nec
iungere tauros,
Nec componere opes norant, aut parcere
parto;
Sed rami atque asper victu venatus ale-
bat.*

Hinc Cynicam vitam hic diu traduxi, donec in lingua tantum proficerem, ut cum incolis loqui, ac ignorantiae eorum succurrere possem. Et sane minima, quae dabam praecepta, tanquam oracula habita fuerunt. Hinc cuncti, e pagis circumiacentibus nominis mei fama exciti, cateruatim ad me, tanquam ad insignem Doctorem, de coelo sibi missum, confluxebant.

Et audiebam, nouam temporis epocham, ab aduentu meo, a nonnullis statui. Haec omnia eo gratiora mihi erant, quoniam in *Nazar* ac *Martinia*, illic ob velox ingenium ac temeritatem, hic ob hebetudinem, omnibus ludibrio fueram. Animaduertebam tunc, verum esse tritum istud, scilicet inter coecos regnare strabones. Nam in terram veneram, vbi triuiali eruditione, ac rebus fere nihili, illustrem me reddere, ac ad summos honores ascendere poteram. Et ampla erat occasio, vires meas experiundi, cum omnia large ad vsus humanos suggereret haec regio: nam terra sponte quam plurima fundit, creditum foenus optima fide reddit, et tam deliciis, quam necessariis famulatur. Non indociles quidem erant huius terrae incolae, neque ingeniis plane destituti: at, cum nil didicissent, in spississima caligine versabantur. Narranti mihi genus, patriam, naufragium, et alia, quae in itinere meo expertus eram fata, nemo fidem habuit. Credebant potius, me solis esse incolam, et ab hoc astro descendisse: quocirca vulgo me *Pikil-Su*, id est, legatum solis, vocitabant. Existentiam quidem
Dei

Dei non negabant, sed de probatione tanti dogmatis non erant solliciti, sufficere sibi credebant, maiores ita credidisse: hoc solo dogmate tota eorum theologia absoluebatur. In studio morali solum istud praeceptum didicerant: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Nullis suberant legibus, sola Imperatoris voluntas lex erat, ac nulla proinde, nisi publica crimina, puniebantur. Alia si quis facinora perpetraverat, praesentiam illius fugiebant caeteri, et contemptus iste nocentibus tam grauis ac intolerabilis erat, vt non pauci, aut aegritudine animi, occumberent, aut violentas sibi manus prae taedio vitae inferrent. Chronologiam ac temporum computationes ignorabant, tantum ab eclipsi solis, quae per interpositionem planetae *Nazar* fit, annos computabant: Adeo, vt, cum de aetate alicuius quaeretur, tot eclipses vixisse responderetur. Physica eorum ieiuna admodum et absurda erat: credebant, solem esse auream laminam, ac planetam *Nazar* caseum. Cum quaererem causam, cur statis vicibus cresceret, ac decresceret planeta *Nazar*, respondebant, istud se nescire. Diuitiae

et facultates maxime in porcis consistebant, quos in syluam missos, notis ac characteribus distinguebant, et aestimabantur vniuscuiusque opes e numero porcorum. Ingratas arbores, ac glandem non ferentes, flagellis caedere solebant, quoniam sterilitatem istam ab inuidia ac malitia earundem fluere stolide credebant.

Talis erat status miserae huius gentis, quam artibus, ac praeceptis ad humanitatem perducere posse mox desperabam, at, ad animum reuocans istud

*Nemo adeo ferus est, ut non mitescere
possit,*

Si modo culturae patientem praebeat aures,

in gentis barbarae cultura omne studium posui, eamque ob operam, tanquam diuinus homo, inter illos habitus sum, tantaque de sapientia mea erat praesumptio, ut nihil mihi impossibile crederent.

Hinc ubi oues furto, morbo periere capellae,

*Spem mentita seges, bos est enectus aratro,
Offensi damnis media de nocte ruebant*

ad

ad tugurium meum, opem humiliter implorantes. Ante postes ianuae meae procumbentem vidi villicum quendam, in lacrimas effusum, ac manibus, vsque ad articulorum strepitum, contritis, opem meam implorantem. Doloris causam me quaerente, de arborum suarum contumaci sterilitate queritur, humillime petens, auctoritate mea efficerem, vt glandem illae pro more ferrent. Audiebam, totam hanc terram parere regi, cuius sedes eodem tempore octo dierum itinere distabat a vi-co, vbi tunc commorabar; dico eodem tempore, quoniam ambulatoria erat metropolis, et pro aedibus fixis tentoria habebat, quae cum familia regia ac subditis, ex vna in alteram prouinciam, transferri solebant. Rex, qui tunc sceptrum tenuit, erat vir aetate profectus, et dicebatur *Casba*, id quod magnum Imperatorem denotat. Merebatur quidem regio haec, respectu terrarum, quas ingenti tractu perreptat, regnum dici, sed ob ignorantiam incolarum, viribus vti nescientium, exigui ponderis habita fuit, ideoque vicinorum insultibus ac ludibriis exposita, saepe gentibus maxime ignobilibus tributum pendere coacta fuit.

Fama nominis mei, ac virtutum mearum, per cunctas breui prouincias diffundebatur. Nihil, nisi me, tanquam oraculo, consulto, ex eo tempore suscipiebant incolae, et quoties res susceptae destituebantur successu, a maleuolentia et frigore meo id oriri credebant. Hinc erant, qui sacrificiis iram meam placare conabantur. Stupidissimae gentis ineptias omnes enumerare supersedeo: sat erit, vnam vel alteram afferre, vnde de caeteris facilis erit coniectura. Grauida mulier effici posse opera mea credebat, vt foetus, quem in vtero gestabat, sexus virilis foret: alius, vt parentibus senio effoetis, aetatem et annos redderem iuueniles, orabat: tertius, vt per aethera se efferrem ad regionem solis, e cuius gremio, auri, quantum opus esset depromeret, ac thesauro onustus inde reuerteretur. His et multis aliis petitionibus eiusdem farinae misere vexatus, seuera oratione stultitiam eorum saepe castigare cogebar; nam verebar, ne nimia ista de potentia et virtutibus meis praesumptio in cultum tandem diuinum terminaretur. Tandem

- - - - *longaevi regis ad aures*
Nun-

*Nuntius ingentem peregrina in veste re-
portat*

Advenisse virum,

qui solis legatum se dixerat, quique sapi-
entissimis, et fere diuinis praeceptis *Qua-*
mutas aliquot (ita vocabantur incolae hu-
ius regionis, cui nomen *Quama*) imbu-
endo, homine se maiorem ostenderat.
Hinc legatos illico ablegavit cum man-
datis, ut ad regiam urbem me inuitarent.
Erant legati numero triginta, tecti omnes
pellibus tigrium, qui ornatus in his terris
honoratior censetur, quoniam usus ea-
rundem pellium nemini conceditur, nisi
praeclare rem gesserit in bellis contra *Ta-*
nacbitas. (Tigres hic erant rationales, et *Qua-*
mitarum insensissimi hostes.) Interea tem-
poris in vico isto, ubi tunc haerebam, la-
xeam domum, duarum contignationum, ad
exemplar aedificiorum Europaeorum, ex-
strui curaueram. Istam domum, tanquam
stupendam molem, et vires humanas exce-
dentem intuebantur legati, ideoque reli-
giola eandem veneratione, tanquam san-
ctuarium, intrabant, mandatum imperato-
ris ad me perlaturi. Formula mandati,
qua utebantur, his verbis concepta erat:

S 5

Cum

„Cum magnus Imperator Casba, clemen-
„tissimus eorum Dominus, maiores suos
„et profapiam deduceret a Spynko, solis fi-
„lio, qui primus Quamae scepra tenuer-
„at, nil gratius sibi accidere potuisse hac
„legatione, maxime cum tenderet ad
„summam imperii vtilitatem, et spes es-
„set, sub insigni adeo et coelesti Doctore,
„totius regni mox aliam fore faciem,
„sperabat igitur, eo lubentius in aulam
„regiam venturum legatum, quo maior
„et spatiosior in metropoli daretur campus,
„virtutes suas exserendi. „ Finita ora-
„tione, humillimas ego gratias agens, cum
legatis in regiam proficiscor. Itineri huic
quatuordecim dies insumpserant legati:
at, reuertentibus quatruidui tempus sat
erat, id quod arte mea effectum est:
Nam, cum animaduertissem, ingentem in
his terris esse equorum prouentum, eos-
demque oneri potius, quam vsui esse in-
colis, cum syluis ferarum instar inerra-
rent, monstraui vtilitatem, quae ex vsu
generosissimorum animantium comparari
potuit, artemque domandi docui. Do-
miti fuere mox aliquot equi, et cum
adessent legati, tot iam habebam paratos
et

et instructos, quot reuersuris in itinere esset opus. Ad equorum adspectum stupentes legati, in eosdem conscendere diu dubitarunt: at, cum me, vna cum aliis, absque metu et periculo eosdem capistris moderari, ac fraenis circumagere viderent, post leue quoddam tentamen animum resumunt; et vecturae huic se accommodant. Et haec erat causa, cur abitu triplo celerior fuerit reditus. Cum prope locum ventum est, vbi regia vrbs credebatur, audiuius, in aliam prouinciam metropolin esse translata: hinc iter remetiri, et cursum alio flectere cogimur.

Vix exprimi potest, quanto cum stupore nos, eo ornatu incedentes, intuiti fuerint *Quamitae*. Nonnullos tantus terror inuasit, vt regiam urbem deserere molirentur. Ipse Imperator intra limina tentorii se trepidus continuit, nec foras egredi ausus est, antequam vnus legatorum, equo descendens, mysterium istud explicuerat. Paulo post in tentorium Imperatoris solenniter, et ingenti comitatu introducitur. Sedentem ibi peristromate conspiciebam *Casbam*, aulicorum corona cin-

cinctum. Ingresso tentorium, ac humillimis verbis benignitatem Imperatoriam praedicanti, assurrexit Imperator, rogans, quid ageret solis Monarcha, familiae Quamiticae auctor, et primus parens. Ad quaestionem hanc, cum opus esset, veterem Quamitarum errorem fouere, respondebam: a Monarcha Solis me in terram demissum, ut praeceptis salutaribus rudes Quamitarum mores emollirem, artesque patefacere, quibus non modo ferociae finitimarum gentium resisterent, sed et fines imperii proferrent, datumque mihi in mandatis esse, perpetuo hic vitam agere. Grata erat Imperatori oratio: iussit illico tentorium mihi erigi, ac prope suum statui, assignati mihi etiam sunt quindecim apparitores, quorum ministerio vterer, nullaque in re Domini supercilium induebat, sed amici quae-
rebat obsequium.

* * * * *

CAPVT XIII.

PRIMORDIA QVINTAE
MONARCHIAE.

Ex eo tempore totus in eo eram, vt regioni huic nouam formam darem, et iuuentutem in re militari erudirem.

*Ante urbem hinc pueri, et primaeco flore
iuuentus*

*Exercentur equis, domitantque in puluere
currus;*

*Aut acres tendunt arcus, aut lenta la-
ceris*

Spicula contorquent.

Ab equis vero domandis, et vsui bellico aptandis, initium sumpsi, sperans, solo equitatu finitimōs in officio continendos. Assidua mea cura effectum est, vt breui sex equitum millia Imperatori sisterentur. Et cum eodem tempore, *Tanachitae* nouam inuasionem meditarentur, ob dilationem annui tributi, cuius solutionem frustra vrserant, rogatu Imperatoris, cum nouo

nouo equitatu, cui pedestris exercitus addebatur, hostibus obuiam iui. Copias pedestres hastis armaueram ac iaculis, quibus eminus cum Tanachitis pugnarent: nam breuibus tantum gladiis, aut pugionibus, adhuc vsi fuerant Quamitae; quam ob causam cominus semper cum ferocissimis hostibus, qui corporis viribus valentiores erant, impari semper Marte congressi fuerant.

Dux exercitus iam constitutus, cum animaduernerem, Tanachitas haud procul ab imperii nostri finibus paratos stare, copias in eosdem duxi. Inopinati exercitus adspectu commoti Tanachitae, aliquandiu substiterunt: nostri vero vterius progressi, quam primum ad teli iactum ventum esset, hastas ac iacula vibrarunt, ac ita pugnando, ingentem hostium stragem ediderunt. Animum tamen non despondebant hostes, sed ingenti impetu in pedites nostros ferebantur: at, cum latera eorum inuaderet nouus equitatus, desertis ordinibus, in fugam se coniiciebant, adeo, vt impetus hic totius praelii fortunam traxerit. Magna tunc hostium
fit

fit caedes, et Dux exercitus Tanachitici, vna cum viginti nobilibus tigribus, viuis capitur, Quamam in triumphum ducendus. Vix exprimi potest, quantam laetitiam insignis haec victoria per totum imperium excitauerit: nam in prioribus bellis vulgo succubuerant Quamitae, et non nisi iniquissimis conditionibus pacem emendicauerant. Iussit mox Imperator, captiuos, pro more, ad capitale supplicium abstrahi: ego vero morem hunc detestatus, in custodia seruandos suasi, quieturos iudicans Tanachitas, quibuscum pro tempore nec pax, nec bellum erat, donec viderent, quid de captiuis statueretur: porro indicabam, opus mihi esse induciis, vt alia, quae meditatus eram, executioni darem. Animaduenteram, nitri feracissimas has terras, ingentemque iam dudum nitri vim coaceruaueram, ex quo puluerem pyrium conficerem. Nemini tamen, nisi soli imperatori, consilium detexeram, cum illius auctoritate mihi opus esset, ad officinas instituendas, in quibus tubi, aliaque id genus tela cuderentur. Et sperabam, hisce instrumentis omnes imperii huius hostes breui debellari posse.

Post-

Postquam aliquot centena sclopetorum, vna cum glandibus confici curaueram, publicum commentum mei specimen edidi summo cum omnium stupore. Certus mox militum numerus huic militiae generi adscriptus, in sclopetis rite tractandis assidue exercetur. Facto hoc experimento, et sclopetariis probe exercitatis, ab imperatore proclamor *Iachal*, siue totius exercitus Dux, cui dicto obediens essent omnes legionum, cohortium, ac turmarum Praefecti. Dum haec aguntur, cum Duce Tanachitarum, *Tomopoloko*, cuius integritas in familiaris amicitiae adduxit iura, crebra habui colloquia, exploraturus statum, indolem, et mores istius gentis. Comperiebam non sine admiratione, prudentem eum esse, bene moratum, ac in literis probe instructum: audiebam, in terra Tanachitica literas et artes non perfunctorie coli: indicabat porro, versus orientem populum esse bellicosissimum, propter quem perpetuo excubias agere cgebantur Tanachitae. Incolae quidem exiguae erant staturae, ac viribus corporum Tanachitis longe inferiores, at iudicio pollebant, ac dexteritate iaculandi, eamque ob causam
 saepe

saepe ad pacem petendam compulerant Tanachitas. Didici mox, gentem istam compositam esse e felibus, eandemque inter totius firmamenti incolas, prudentia politica, ac vi iudicandi esse spectabilem. Ego sane non sine aegritudine animi audiebam, sapientiam, literas, ac morum vrbanitatem in cunctis subterranei huius orbis creaturis inueniri, solos vero homines, nempe *Quamitas*, barbaros esse ac incultos. At sperabam, breui cessaturum hoc opprobrium, ac *Quamitas* imperium istud, quod hominibus natura in caetera animalia concessit, recuperaturos.

Post nouissimam stragem diu quieti manserant Tanachitae: at, cum per speculatores explorassent indolem, ac statum noui equitatus, quod scilicet Centauri isti, qui tantum nuper terrorem incusserant, nil aliud essent, quam domiti ac exercitati equi, animos obfirmant, nouasque copias contrahunt, quas ipse Tanaquitarum Rex contra *Quamitas* ducit. Totus exercitus constabat e vicies millenis tigribus, cunctis veteranis, exceptis duabus legionibus, quae nuper conductae erant. At,

T

subi-

subitarii hi milites nomina verius erant, quam auxilia. Hi omnes, spe victoriae inflati, Quamitico imperio ex integro infesta signa inferunt. Obuiam eunt nostri pedites duodecies mille, inter quos sexcenti erant sclopetarii, equites vero quater mille. Et cum de successu pugnae non dubitarem, ne debita victoriae gloria defraudaretur imperator, exorabam senem, ut ipse copiis praeesset. Ea modestiae simulatione nihil existimationi meae detractum est, cum totus exercitus me, tanquam verum ductorem, aspiceret. Consultum mox duxi, a primo impetu sclopetarios arcere, periculum facturum, ecquid absque iisdem, solo equitatu, victoria parari posset. At consilium istud impendio mihi stetit. Nam Tanachitae tanta ferocia pedites nostros aggressi sunt, ut fugam eosdem arripere cogerent. Impetum quoque equitatus dum fortiter sustinent, neutro diu inclinatur pugna, adeo, ut nunquam acrius sit pugnatum.

*Iam pendebat adhuc belli fortuna, diu-
que*

*Inter utrumque volat dubiis victoria pen-
nis;*

cum

cum sclopetarios in aciem eduxerim. Ad primum tormentorum ictum stupentes Tanachitae substiterunt. Nam, vnde fulgura ista ac tonitrua procederent, capere nequibant: at, cum funestum eorundem effectum cernerent, panico fere terrore correpti sunt. Prima hac salutatione ducentae sternuntur tigres, inter quas duae erant sacerdotes castrenses, quae, dum milites sermone paraenetico ad virtutem acuerent, glandibus sclopetorum perforatae occubuerunt. Casum earum acerbe tulerunt omnes, quoniam inter optimos et disertissimos concionatores numerabantur. Istum hostium terrorem cum animaduernerim, fulmina integrari iubeo. Secundam salutationem maior strages insecuta est: caedebantur tunc plures cum ipso rege. Hinc abiecta omni salutis spe, terga vertunt hostes: insequuntur equites nostri, tantaque fugientium fit caedes, vt prae multitudine cadauerum, quibus campi tegebantur, progredi ulterius nequirent. Finito certamine, cum numerum caesorum hostium inirent nostri, 13000 cadauera inuenta sunt militum, quos praelium et fuga hauferant. Ita fufis

ac profligatis hostibus, regionem Tanachin victor exercitus intrans, post aliquot dierum iter ad metropolin castra posuit. Tantus tunc terror animos omnium occupauerat, ut, quamuis oppidum situ; moenibus, ac munimentis validum esset ac instructum, reque cibaria copiosum; supplex tamen obuiam processit magistratus, clauis vrbis victoribus offerens. Urbem non minus amplitudo, quam platearum, ac aedificiorum nitor, commendabat. Et sane mirum erat, Quamitas, gentibus adeo excultis vndiquaque cinctos, in ista caligine tam diu desidere potuisse. At, idem illis accidisse credo, quod populis nonnullis, qui rerum exoticarum securi, domestica sola extollunt, ideoque ab aliorum commercio remoti, semper in eodem luto haerent, id quod exemplis gentium quarundam Europaearum facile euinci potest. Ab insigni hac clade nouam epocham statuunt Tanachitae: et, cum pugna haec decretoria secundum eorundem computationem habita fuerit, die tertio mensis *Torul*, diem hunc inter atros numerant. Eodem anni tempore, mense, scilicet *Torul*, ab hac firmamenti regio-

regione, maxime remotus est planeta *Nazar*, cuius circa solem subterraneum cursus tempora ordinat, ac anni tempestates discriminat. Voluitur etiam circa solem totum firmamentum: at, cum motus planetae sit velocior, decrefcere et augeri videtur *Nazar*, prout huic vel illi hemisphaerio propior est. Ex huius planetae diminutione et incremento, item ex eclipsibus solaribus, sumuntur astronomicae obseruationes. Calendaria Tanachitica semel per otium examinata, concinna atque optime digesta mihi sunt visa.

Expugnationem regiae vrbs totius regni deditio secuta est, adeo, vt contemptus iste, quo huc vsque notati fuerant *Quamitae*, in gloriam sit versus, et imperium *Quamiticum*, deuictae huius gentis accessione, duplo fere potentius euaserit. Igitur, cum felicitatem hanc, prudentiae ac industriae meae, acceptam omnes ferrent, veneratio, quam erga me iamdudum conceperant, in diuinum fere cultum abiit. Subiugata Tanachitica gente, et praefidiis, quibus populus ferox ac bellicosus in officio contineretur,

passim vrbibus impositis, telam, quam exorsus eram, pertexere, ac barbariem, qua adhuc torpuerant Quamitae, penitus extirpare conabar. Artium tamen liberalium studium mox introducere arduum erat: nam, quod ego ipse in Europa didiceram, nempe linguam latinam, et centiones quosdam linguae graecae, nullius hic vsus esse. Hinc ab hostili terra, scilicet Tanachitica, duodecim literatissimas tigres, arcessere cogor. Professores hi primi constituti, iubentur Vniuersitatem fundare, ad exemplar Scholarum suae gentis. Porro, bibliothecam regiam Tanachiticam, *Quamam* transferri iubeo. Statutum tamen animo erat, vt, quam primum in literis eum Quamitae fecissent progressum, vt proprio cortice natare possent, aduenas hos rursus dimittere.

Auidus eram regiam bibliothecam Tanachiticam inspiciendi, quoniam a captiuo Duce *Tomopoloko* didiceram, inter eiusdem bibliothecae codices manuscriptos asseruari, librum, compositum ab autore, qui in nostro orbe versatus fuerat, eiusdemque varias regiones, in primis Euro-

Europaeas descripserat, istiusque operis compotes factos fuisse Tanachitas, dum in regione remota bellum gesserant: suppressum tamen esse nomen auctoris, nec adhuc sciri, cuius esset, aut qui in loca superterranea esset delatus. Perspectis libris, verum esse, quod de hoc scripto mihi narrauerat Tomopoloko, comperiebam, ideoque candide illi genus meum et patriam detegebam, testatus, id ipsum Quamitis me initio aduentus mei indicasse, at narrationi nullam fidem habuisse stupidissimos homines, qui potius legatum me solis crediderant, ac in eo errore adhuc tenaciter persistere. Addidi porro, cum nefas ducerem, vanum adeo titulum diutius retinere, decreuisse me tandem, veram nascendi sortem omnibus aperire, qua ingenua confessione nil detrimenti existimationem meam passuram iudicabam, maxime cum sperarem, quod e libri huius lectione omnibus innotesceret, quantum cacteris mortalibus virtute ac prudentia, praestent Europaei. Displicuit consilium viro prudentissimo, mentemque suam his verbis patefecit: „Necesse est,„ *inquit*, Serenissime Heros! vt prius in-„

„spicias librum, cuius lectio te forsitan
 „a consilio isto dimouebit; nam, aut
 „mendax sit autor, aut stultis ac ineptis
 „moribus sint superterranei, legesque ac
 „instituta sectentur, risu potius quam ve-
 „neratione digna; perlecto vero opere,
 „quod lubitum erit, facias: moneo tan-
 „tum, ne titulum temere abiicias, qui
 „tantam venerationem animis Quamita-
 „rum impressit. Ad mortales enim in offi-
 „cio continendos, nihil est efficacius opi-
 „nione ista, quam de natura ac splendidis
 „natalibus concipit vulgus,

*Quod stupet in titulis et imaginibus gene-
 rosis.*

Consilium istud secutus, interprete
 Tomopoloko, librum perlegere decreui.
 Titulus operis est: ITINERARIUM
 TANIANI (quod nomen creditur fictum)
 SUPER TERRAM, siue DESCRIPTIO
 REGIONVM AC TERRARVM, MA-
 XIME VERO EVROPAEARVM. At,
 cum liber iste diutino situ squalidus, in-
 suriaque temporis valde esset mutilatus,
 istud, cuius noscendi maximo ducebar
 studio, scilicet, qua via ad nos ascende-
 rit,

ITER SVBTERRANEVM. 297

rit, et rursus, quomodo ad inferos redierit, desiderabatur.

Contenta huius operis haec sunt:

FRAGMENTA ITINERARII TANI-
IANI SVPER TERRAM, EX IN-
TERPRETATIONE TANACHITI-
CI DVCIS, PERILLVSTRIS,
STRENNI AC GENEROSI DOMI-
NI TOMOPOLOKI.

* * * Regio haec (scil. Germania) dicitur imperium Romanum: sed solus est titulus, cum monarchia Romana aliquot abhinc saeculis plane sit extincta. Lingua, qua vtuntur Germani, haud facile intelligitur, obperuersum styli ordinem: nam quod prius in aliis linguis solet esse, hic ponitur posterius, adeo, vt nihil intelligas, antequam ad finem paginae perueneris. Forma regiminis est valde paradoxa. Credunt Germani, se Regem habere, et tamen nullum habent: dicitur Germania vnum imperium esse, et tamen in varios separatos principatus est discerpta, qui omnes sui iuris sunt, adeo, vt alter alteri saepe bellum legitimum inferat. Regnum dicitur semper augustum, quamuis

interdum valde diminuatur: sanctum, absque vlla sanctitate: inuictum, licet vicinorum vexationibus saepe expositum. Nec minus stupenda sunt gentis iura ac priuilegia, cum multi iuribus gaudeant, quorum exercitium interdicitur. Infiniti editi sunt commentarii in statum imperii Germanici, at, in re adeo intricata commentatores nil adhuc profecerunt: nam ****

... * * huius Regni (scil. Galliae) metropolis, quae amplissima est, et dicitur *Lutetia*, potest quodammodo totius Europae caput vocari; nam certam exercet iurisdictionem in caeteros Europae populos: ex. gr. ius habet iisdem regulas viuendi, ac vestium formas praescribendi, adeo, vt nullum vestimenti genus tam ridiculum sit ac incommodum, quin ad idem, modo Lutetiae incolis placuerit, omnes aliae gentes adstringantur. Quomodo vero, aut quando ius istud acquisiuerint Parisini, melatet. Dedici tamen, ad alias res imperium istud non extendi; nam gentes aliae Europaeae saepe bella gerunt cum Gallis, iisdemque duras nonnunquam pacis conditiones extorquent: at, seruitus ista circa
vesti-

vestitus ac viuendi modos perennis est, adeo vt, quicquid in ea re comminiscitur Lutetia, ad eiusdem obseruationem tota Europa sancte teneatur. Celeritate apprehensionis, nouitatis studio, ac ingenii fertilitate Martinianis admodum similes sunt *Parisini*.

* * * Relicta *Bononia*, *Romam* proficiscimur. Paret haec vrbs sacerdoti, qui, quamuis regnum illius valde sit angustum, Regum tamen ac principum Europaeorum potentissimus habetur. Nam, cum alii Principes tantum in corpora subditorum, ac bona eorundem dominantur, hic et animas perdere potest. Credunt vulgo Europaei, clauis coelorum apud hunc sacerdotem custodiri. Auiduseram tanti palladii videndi, at operam perdidi; nam quamnam habeant formam, et in quo scrinio asseruentur, adhuc quaero, Iura, quae exercet, non solum in proprios subditos, sed etiam in totum genus humanum, haec praecipue sunt, vt, quos Deus damnat, absolueret, quosue absoluit, damnare possit: enormis sane autoritas! quam subterranei nostri in neminem mortalem

talem cadere posse iurarent. At, facile est, Europæis pro lubitu imponere, ac absurdissima commenta iisdem obtrudere, quamvis se solos sapere credant, eaque persuasione inflati, reliquos mortales, quorum mores barbari illis sunt, cum supercilio intuentur. Ego sane mores, consuetudines, ac instituta subterraneorum nostrorum tueri nolo. Afferam tantum, mores et consuetudines nonnullas Europæorum, e quibus patebit, quam immerito aliarum gentium instituta vellicent.

Vsu passim in Europa receptum est, capillos, ac vestes frugibus terræ in farinam tritis, quas in alimentum hominibus dat natura, aspergere. Farina hæc vulgo dicitur Pulvis, (*Poudre*) quam magno labore ac cura, quavis vespera euericulo excutiant, ut novam farinae portionem ex integro disseminent. Alia consuetudo, quæ non minus ridicula mihi visa est hæc erat: Operculis siue pileis utuntur, quibus capita aduersus vim frigoris muniunt, at ista capitum opercula vulgo sub brachiis, etiam tempore hyberno, gestant, id quod æque ridiculum mihi videbatur,

ac

ac si quem vidissem tunicam, vel femoralia, manu per urbem portantem, corpore, cui ista velamenta parauerat, iniuriae aëris exposito.

Sacra Europaeorum dogmata sana sunt, ac rectae rationi conuenientia. Libri, quibus credenda ac facienda continentur, iubent diurna nocturnaue manu eosdem versare, ac verum eorundem sensum scrutando elicere: suadent porro indulgentiam in errantes, ac infirmos: at, si quis rem aliter capit, quam maxima ciuium pars, carcere, flagellis, ac nonnunquam ignis supplicio, ob istam iudicii imbecillitatem, punitur. Hoc idem mihi videbatur, ac strabonem siue lippum fustibus caedere, ob id solum, quod obiecta, quae mihi quadrata, illi rotunda apparerent. Didici, hanc ob causam, aliquot hominum millia, iussu Magistratus, iugulata aut combusta.

In plerisque urbibus ac vicis reperies homines, locis conspicuis stantes, ac peccata, quae ipsi quotidie exercent, in aliis seuerè notantes, id quod idem esset, ac si ebrium vidissem in ebrietatem declamantem.

Qui

Qui gibbosus, curuus, aut claudus hic nascitur, titulum optime formati (Wohlgelohren) ambit: qui sordidos habet natales, titulum nobili loco nati (Edelgelohren) captat. Id quod non minus absurdum, ac si pumilio gigas, aut senex iuuenis vocari vellet.

In ciuitatibus maioribus passim consuetudo inualuit, vt post prandium ad computationem iusculi nigri, e fabis combustis confecti, inuitentur amici. Iusculum hoc vulgo dicitur *Cassée*. Ad loca computationis trahuntur a duabus robustissimis feris, inclusi pyxidi quatuor rotis impositae: nam parum honestum Europaeis existimatur pedibus incedere.

Primo anni die morbo, qui nobis subterraneis ignotus est, corripuntur Europaei. Symptomata huius morbi sunt animorum mirae turbac ac procellae: nam nemo eodem die vno se loco diu continere potest. Currunt tunc quasi lymphati ab vna domo ad aliam, nescii ipsi, quem in finem. Morbus hic nonnullos quatuordecim integros dies tenet. Tandem vero continuo cursu fatigati et exhausti,

sti, ad se redeunt, et pristinae sanitati restituantur.

Cum innumeri sint animi morbi, quibus Europaei vexantur, innumera quoque reperta sunt medicamina. Nonnullos inuadit dirus ardor, ita per urbem ambulandi, ut sinistra eorum latera dextris aliorum lateribus obuertantur. Quo propius septentrionem accedas, eo maiorem huius morbi vim reperiēs: unde patet, ex aeris intemperie nasci istud malum. Tollitur morbus chartis signatis, quibus characteres nonnulli imprimuntur. Chartas has, dum tanquam talismannos gestant aegri, sensim resipiscunt. Alia rabies depelli solet sonitu tintinabulorum, siue campanarum. Ad harum strepitum turbæ animorum sistuntur, ac aestus animorum deferuet. At medicina haec exiguae durationis est: nam post duas horas redit ac ingrauescit malum.

In Italia, Gallia et Hispania, tempore hyemali, infrenis passim furor aliquot septimanas grassatur. Furor hic sistitur cineris aspersione in aegrotorum frontes. In septentrionali tamen Europae parte, cineris

neris huius nulla virtus: solo igitur naturae beneficio curantur boreales.

Plerique Europaei, ter vel quater quouis anno, testibus adhibitis, ineunt cum Deo pactum solenne, mox rumpendum, quod vocant *Communionem*, adeo, vt videantur eum solum in finem pacisci, vt monstrent, statutum sibi esse, ter vel quater quotannis pacta violare.

Cum crimina confitentur, et misericordiam Dei implorant, certa verborum caesura, ac modis musicis, id vulgo fieri solet: adhibentur nonnunquam tibiae, tubae, ac tympana, pro magnitudine criminis, cuius poenam modulando deprecantur.

Cunctis fere Europae gentibus doctrinam iniunctum est confiteri, quam complectitur sacer quidam Liber. At, lectio istus libri in regionibus meridionalibus penitus interdicitur, adeo, vt ad credenda homines obstringantur, quae legere ac inspicere sine crimine nequeunt.

In iisdem regionibus prohibitum est, Deum colere ac adorare, nisi ignota dialecto,

lecto, adeo, vt solae illae preces legitimae, ac Deo gratae censeantur, quae fiunt ab illis, qui nesciunt, quid dicant.

In magnis passim ciuitatibus paralytici fiunt omnes, qui ad honores ac dignitates ascendunt, adeo, vt tanquam clinici, lecticis, ad pyxidum figuras aedificatis, per plateas gestentur.

Plerique Europaei capillos nouacula abradunt, et crinibus peregrinis ac adscititiis caluitiem tegunt.

Controuersiae, quae in Gymnasiis Europaeis vulgo discutiuntur, de rebus sunt, quarum naturam indagare nec interest hominum, nec capit humanae coniecturae mentis. Doctissimae vero materiae, in quas commentantur Europaei, sunt de veterum et emortuarum quarundam gentium crepidis, calceis, monilibus, ocreis aut togis. Porro de scientiis, tam sacris, quam profanis, non iudicant plerique, sed iudiciis aliorum subscribunt. Ad quamcunque enim sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, quasi ad saxum, adhaerescunt. Nam quod dicant, omnia se credere ei,

V

quem

quem iudicent fuisse sapientem, probarem, si id rudes ac indocti iudicare potuissent: statuere enim, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis.

In regionibus meridionalibus, per vrbes ac vicos portantur collyrides siue placentae, quas sacerdotes dicunt Deos esse: et quod maxime mireris, ipsi etiam pistorum, qui farinam monstrant, e qua confectae sunt, collyrides easdem mundum creasse iurant.

Angli libertatis amantissimi sunt, solis vxoribus seruientes. Idem religionem, quam heri profitebantur, hodie reiiciunt: et quam heri tota gens reiecit, hodie tota amplectitur. Fluctuationem hanc deriuabam e situ regionis, quod Angli insulari, ac maritimi sint, multumque ex indole fluxi et inconstantis elementi hauserint.

Quaerunt solícite Angli de salute ac sanitate hominum sibi occurrentium, adeo, vt Medicos omnes crederem. At, quaestio ista: *How do you do*, siue, quomodo vales? vanum tantum est locutio, et sonus nullius significationis.

In

In eadem infula mentem ac ingenii vires tanta cura limant et expoliunt, vt denique perdant.

Versus septentrionem respublica est e septem prouinciis composita. Prouinciae hae vnitae dicuntur, quamuis nullum vnitatis aut concordiae vestigium appareat: lactat hic potentiam suam plebs, quod penes se tota reipublicae potestas sit, cum tamen plebei nusquam a publicis negotiis magis excludantur, et summa rerum in paucis familiis resideat.

Incolae harum prouinciarum auide ac solícite corradunt opes, quibus tamen non vtuntur, adeo, vt plenae illis sint cruminae, sed vacui ventres: nam viuere videntur e solo fumo, quem per fistulas, siue tubos argillaceos, absorbent.

Dandum est huic genti, quod omnium mortalium sit nitidissima: omnia enim solícite lauat, praeter manus.

In ciuitatibus ac vicis Europaeis sunt nocturni vigiles, qui, dum dormientibus quietem cantando, vel potius rudendo optant, desomnes quauis hora faciunt.

V 2

Quae-

Quaecvis regio suas habet leges, suas quoque habet consuetudines, legibus saepe e diametro oppositas: ita ex. gr. secundum leges vxor marito est subiecta, secundum vsum vero in virum dominatur.

Maxime inter Europaeos aestimantur ii, qui sumptuosissime viuunt, et fruges terrae deglutunt: soli terrae cultores, et qui heluones hosce nutriunt, spernuntur.

Quot, et quantaec sint Europaeorum prauae inclinationes, patet ex crucibus, patibulis, et carnificinis, quae passim videntur. Quaecvis ciuitas suum habet carnificem. Exicipitur tamen Anglia, vbi nullos dari credo carnifices, cum incolae se ipsos suspendant.

Antropophagos suspicor Europaeos; nam ingentem robustissimorum hominum multitudinem in claustra quaedam, quae monasteria dicuntur, compingunt, idque eum solum in finem, vt nitidi fiant, ac pinguescant: nam dum in istis asseruantur viridariis, ab omni labore exempti, soli fere gulae obsequi iubentur.

Aquam

Aquam mane bibere solent Europaei, vt aestum stomachi temperent: at, vix isto aquae beneficio deferbuit venter, cum vinum adustum hauriant, vt referuescat.

Religio Europaea in duas sectas diuiditur, alia est Protestantium, alia Romanorum: illi vnum solum Deum, hi plures adorant, cum, quot vrbes ac vici sunt, tot Dii Deaque simul visuntur. Cunctos hos Deos Deasque creauit summus Romae Pontifex: hunc vero creant Presbyteri, vulgo dicti Cardinales. Patet inde, quanta sint Cardinalium iura, cum Deorum formatores forment.

Itali antiqui totum olim orbem subegerunt, vxoribus subditi: hodierni vero in vxores saeuientes, cunctis populis foede seruiunt.

Distinguuntur animalia Europaea in terrestria et aquatica. Dantur etiam amphibia, vt Ranae, Delphini et Bataui; nam in paludibus hi habitant:

- - *Terras atque aequora miscet*

Eadem Europaeis sunt alimenta, quae nobis. Hispani vero sola aura vescuntur.

Passim in Europa floret mercatura, et multa ibi sunt venalia, quae hic in commercium non veniunt: ita Romani vendunt coelum; Heluetii se ipsos; in *** coronae, sceptrum, et regia dignitas sub hasta venduntur.

In Hispania honesti hominis nota est desidia, et nihil est, quod nobilitatem magis commendat, quam somnus.

Fideles ac vere credentes dicuntur ii, qui nesciunt, quid credant, quique ea, quae audiunt, ad examen vocare operae pretium non ducunt. Sunt etiam, qui ob solam segnitiam, incuriam, ac neglectum examinis, in numerum sanctorum referuntur: aeternum vero damnati dicuntur ii, qui de salute solliciti, cautius et curatius omnia examinando, a regnante quadam opinione discedunt.

Porro, non ex operibus, et virtutum pietatisque exercitio, aut neglectu, sed e solo natiuitatis loco futuram salutem aut damnationem aeternam fluere, vulgo existimant Europaei. Fatentur enim omnes, si in alio loco, et ex aliis parentibus geniti fuisset.

fuiſſent, ſe alia ſacra ſecuturos. Hinc non tam ob ipſam religionem, quam ob locum, ac naſcendi ſortem, damnare mihi ſunt viſi. At, opinionem hanc, cum iuſtitia et bonitare diuina conciliare nequeo.

Inter literarum cultores maxime aſtimantur ii, qui naturalem vocum ordinem ita inuertunt, vt id, quod in ſe planum et perſpicuum erat, obſcurum ac inuolutum reddatur. Dicuntur hi poëtae, et vocum iſta delocatio Poëſis. At, in ſola ſtyli peruerſitate non conſiſtit virtus poëtae, requiritur, vt ſumme ſimul mendax ſit. Hinc diuino fere honore colitur antiquus Poëta Homerus, cum in vtraque arte excelluerit. Hunc in phraſibus euerrendis, ac in veritate peruertenda multi imitantur, nemo vero aſſecutus eſt.

Librorum auidi emptores ſunt literati Europaei, at, libros non tam ob materiam, quam ob formam, ac nitorem emunt. Hinc, cum animaduernerint bibliopolae, meris crepundiis, ac, quae oculos magis quam animum paſcunt, duci doctos emptores, libros alia forma, aliiſtypis, characteribus, et effigiebus recudunt, accen-

tuplo carius vendunt: artes enim liberales hic in commercium veniunt, et inter mercatores maxime subdolos numerantur philosophi, ac librorum auctores. Stulti potissimum libros scribunt, ac si verentur, vt stultitiae fama ad posteros propagetur.

Academiae Europaeae sunt bonarum artium, ac honorum mercaturae, siue tabernae, vbi aequo ac modico pretio prostant gradus, promotiones, dignitates, eruditionis multiugae tituli, ac aliae doctae merces, quae non sine sudore, ac multorum annorum diurnis nocturnisque studiis, in orbe nostro subterraneo comparantur. Doctores dicuntur ii, qui summum eruditionis culmen attigerunt, aut, vt aiunt Europaei, in apicem montis cuiusdam Parnassi, quem nouem Virgines incolunt, sunt enixi. His proximi sunt Magistri, qui sumptu paulo minori titulos eruditionis acquirunt, ac proinde minus docti cluent. Patet hinc, quanta a scholis superterraneis in genus hominum exerceatur benignitas, cum planum adeo ac facile ad doctrinam pandant iter. Paulo morosiores in eo sunt scho-

scholae septentrionales, cum non absque praeuio examine summos largiantur honores.

Docti ab indoctis, moribus et cultu, maxime vero religione distinguuntur: quippe hi vnum solum Deum, illi vero plures Deos Deasque colunt. Praecipua Doctorum Numina sunt Apollo, Minerua, nouem Musae, alique minorum gentium Dii, quos scriptores, maxime vero Poëtae, cum furere gestiunt, inuocare solent. Ipsi literati, pro varietate studiorum, in varias classes describuntur: sunt vel Philosophi, Poëtae, Grammatici, Physici, vel Metaphysici, etc.

Philosophus est Mercator literarius, qui certo pretio, praecepta de sui abnegatione, temperantia, ac paupertate venalia offert, et contra diuitias tam diu declamat, ac scribit, donec ipse ditescat. Pater Philosophorum est Seneca quidam, qui ita agendo regias cumulauit opes.

Poëta est, quem nugae ac furor commendabilem reddunt. Hinc furor praedicatum est, quod optimaе notae vatibus

dari solet. Omnes enim, qui simpliciter et perspicue mentem exprimunt, laureis coronis indigni iudicantur.

Grammatici componunt certum genus militiae, pacem publicam turbans. Differant ab aliis bellatoribus in eo, quod pro chlamyde togis, pro gladio stylo vtantur. Aequae pertinaciter hi pro literis ac syllabis, ac alii pro libertate, pro aris, ac focis dimicant. Credo, ab imperantibus eum solum in finem alii, ne tempore pacis nimia tranquillitate genus humanum torpeat. Nonnunquam tamen, cum bella ista internecionem minantur, auctoritatem suam interponit senatus, vti non ita pridem Parisiis factum audiui, vbi, ingrauescente de literis Q et K enata inter Doctores controuersia, vsum vtriusque literae indulgit grauiissimus senatus Parisiensis.

Physicus est, qui viscera terrae, naturam bipedum, quadrupedum, reptilium, ac insectorum scrutatur, quique omnia nouit praeter se ipsum.

Metaphysicus est, cui soli ea patent, quae alios latent, quique essentiam spirituum,

tuum, animarum, entia, non entia nouit, describit, definit: at, qui prae nimia oculorum acie, quae ante pedes posita sunt, non cernit.

Talis in Europa est reipublicae literariae status. Possem plura afferre: sed sufficit praecipua delibasse. Vnde facile iudicet Lector, iurene an iniuria se solos sapere credant Europaei.

Istud tamen donandum est Doctoribus ac Magistris Europaeis, quod in iuuentute instruenda subterraneis nostris sint longe dexteriores, quippe dantur artium ac linguarum Magistri, qui non modo ea, quae ipsi didicerunt, sed etiam, quae penitus ignorant, alios docent. Magnae res molis est, ea dextre tradere praecepta, quae ipsi nouimus, maioris vero docere, quae ipsi ignoramus.

Sunt inter literatos Europaeos, qui Theologiam ac Philosophiam pari ardore colunt. Iidem, qua philosophi, de omnibus dubitant, qua vero theologi, nihil negare sustinent.

Pari

Pari cum subterraneis nostris studio in literas feruntur Europaei: sed longe celerius docti euadunt, idque ob insigne ac magicum aliquod commentum, (a) quo efficitur, vt centena librorum volumina vno die perlegere valeant.

Religiosi admodum sunt superterranei, et in votis precationibusque assidui: tempora vero precationum non motibus cordis, sed sonitui campanarum, horologiis, ac solariis fere accommodant, adeo, vt deuotio eorum plane mechanica sit, vtpote e signis potius externis, consuetudine, et statis dierum horis, quam e cordis penetralibus fluens.

Quanta eorundem in precando fit assiduitas, inde patet, quod plerique lignum caedendo, vasa tergendō, ac alias operas manuarias exercendo, hymnos sacros effundant.

In Italiam delatus, tanquam totius regionis Dominum me intuebar: nam quiuis obuius se mancipium meum (*Schiauo*) testabatur: at, periculum facturus obedientiae

(a) Ephemerid.

tiae istius seruilis, quam prae se ferebant, nocte quadam hospitis vxorem mihi afferri iubeo. At, excandescens ille, sarcinas me colligere iussit, morasque nectentem, foras eiecit.

In regionibus Borealibus rerum, quas non possident, titulos auide captant incolae, dextreque incedendi studio omnes ferre insaniunt. Porro ***

Haecenus patiens auditor fui: tunc vero indignatione accensus, lectorem interpello, indicans, figmenta esse iniqui et atrabile perciti scriptoris. At, deferuescente primo impetu, paulo clementius iudicium de itinerario hoc ferre coepi, cum autorem, quantumvis in plerisque mendacem et iniquum, non semper a vero deflexisse, sed quaedam acutetigisse, cernerem. Caetera secutus sum consilium *Tomopoloki*, errores *Quamitarum*, de natalibus meis solícite fouendo, cum rebus meis conducibilius iudicarem, Legatum solis extraordinarium, quam ciuem Europaeum, salutari.

Postquam vicini omnes diu quieti se tenuerunt.

tenuerant, et beneficio exoptatae pacis rempublicam ex voto ordinaueram, nuntiatur tandem, tres potentissimas gentes arma in Quamitas sociasse. Populi hi erant *Arctonii*, *Kispuciani* ac *Aleſtoriani*. Gens *Arctonia* ex vrſis, loquela ac ratione praeditis, composita, aspera admodum, ac bellicosa cluebat. *Kispuciani* mirae magnitudinis feles, ob ſagacitatem, et vim iudicandi, magni inter subterraneos nominis erant: hinc non tam viribus corporis, quam arte, et bellicis commentis, hostes potentissimos in officio continebant. *Aleſtoriani*, cum non minus in aëre, quam in terra, bella gererent, hostibus ſat negotii faceſſebant. Hi Galli gallinacei erant, armati arcubus, ac ſpiculis veneno tinctis, quae mira dexteritate vibrantes, letalia vulnera infligebant.

Haec gentium triga Quamitarum inſolito ſucceſſu, et Tanachitici belli contagione irritatae, inito foedere, gliscentem Quamitarum potentiam, antequam latius ſerperet, ſociis viribus reprimere decreuerunt. Sed antequam ad belli declarationem procedebant, legatos *Quamam* miſerunt,

ferunt, libertatem Tanachiticam vindicatos, bellumque solenne imperatori, si postulatis non annueret, denuntiaveros. Exsequuntur illi mandata, meoque consilio tale responsum tulerunt: Tanachitas, pacis ac foederum violatores, propriae stultitiae ac superbiae acceptum ferre debere, quod in istam calamitatem inciderint: decreuisse imperatorem, totis viribus eam, quam iure belli nactus est, possessionem, contra quemvis aggressorem, constanter tueri, minas denique foederatarum gentium non metuere. Hoc dato responso, dimittuntur feciales, ac nos ad belli ingruentis curam animum vertimus. Breui temporis spatio exercitum 40000 militum, in quibus octies mille equites, ac bis mille sclopetarii numerabantur, coëgi. Ipse imperator, quamvis senio esset confectus, expéditioni tamen huic interesse decrevit, tantaque gloriae cupidine inflammatus erat, ut neque a me ipso, neque a coniuge ac liberis, qui iunctis viribus pertinaciam hanc expugnare conabamur, a consilio dimoueri posset. Quod in isto rerum statu maxime me anxium habuit, erat dubia ac suspecta Tanachita-

chitarum fides, et verebar, ne nouae seruitutis impatientes, iugum data occasione excuterent, ac hostium partibus accederent. Nec falsus opinione fui: quippe paulo post belli solennem indictionem nuntiatum nobis fuit, 12000 Tanachitas, arreptis armis, in castra hostium transgressos. Hinc cum quatuor potentissimis inimicis rem simul nobis fore videbam.

Exercitus noster rebus necessariis instructus, initio mensis *Kilian*, hosti obuiam ire iubetur, occupaturus bellum facere. Iter facienti nuntiant speculatores, Tanachitarum regionem iam ingressas foederatas copias, arcem *Sibol*, in confinio Kispucianorum positam obsidione cingere. Oppugnata fuit arx tanta vi ac impetu, ut deditionem iam moliretur Praefectus. At, cum de aduentu nostro certiores fierent hostes, soluta obsidione, signa nobis inferunt. Pugna habita est in planitie haud procul ab obsessio munimento, vnde dicta fuit praelium Sibolense. *Arctonii*, qui in sinistra ala stabant, in equites nostros irruentes, ingentem eorum stragem ediderunt, et, cum impetum hunc adiuuarent

uarent rebelles *Tanachitae*, actum fere de nobis videbatur. At, cum laborantibus nostris adessent sclopetarii, ac binis salutationibus ordines hostium disturarent, mutata mox fuit certaminis facies: adeo ut, qui nuper victores equitatum nostrum grauiter premebant, iam pressi ipsi, pedem retrahere, ac denique terga vertere coeperint. Dum haec aguntur, acriter pedites nostros vrgebant *Kispuciani*. Iidem tanta arte, ac successu spicula torquebant, ut breui temporis spatio sexcenti *Quamitae* aut grauiter vulnerati fuerint, aut lethali ictu rranfixi occuberint. At, accurrente simul cum sclopetariis equitatu, fugam arripere cogebantur, ita tamen, ut, seruatis ordinibus, potius viderentur cedere, quam fugere, id quod prudentiae ac peritiae debitum fuit. Ducis *Kispuciani*, *Monsonii*, qui in bellicis artibus, ea tempestate, cunctis subterraneis ducibus dubiam facile palmam facere credebatur. Supererant iam *Alectoriani*, quibus victoriam extorquere difficile erat: nam, quoties sclopetum in eosdem dirigebant nostri, alarum verberibus in altum ferebantur, indeque sagittas in vertices nostros

• X

stros tanta dexteritate contorquebant, ut paucae inanes in terram caderent. Certos hi semper dirigebant ictus, cum procliuior faciliorque iactus sit ex supernis in infima, quam ex infimis in superna: nostri vero ob hostium volatum, ac perpetuam mobilitatem, a scopo saepius aberrabant. In ipso certaminis aestu, dum imperator tela strenue vibrat, ante signa procedit, ac media in pugnae mole versatur, collum eius spiculo venenato transfigitur: hinc equo delapsus, e pugna aufertur, et in tentorium deducitur, ubi paulo post exspirabat. In isto tam lubrico statu consultum duxi, omnibus, qui funestum hunc casum viderant, silentium indicere, ne pugnantium ardor morte Imperatoris remitteretur. Iubeo igitur bono animo esse, sopitum fuisse Regem subito ictu: ferrum haud alte in corpus descendisse, inspectum vulnus, absterso cruore, omnia salubria esse, confidere, propediem ipsum eos visuros. Ita ignorantibus plerisque, quid Imperatori accidisset, pugna protrahitur usque ad noctem: at, cum Alectoriani, labore ac vulneribus exhausti, in castra sua se receperint, inducias aliquot dierum

dierum, quot opus effet ad corpora cae-
 forum humo mandanda, cum hostibus pa-
 ciscor. Interea temporis, cum animad-
 uertissem, nouo opus esse commento ad
 debellandos Alectorianos, globulos sclo-
 petorum in grandines refundi curabam.
 Commentum istud tantum habuit succes-
 sum, vt Alectoriani, insequenti praelio, mu-
 scarum instar ex aëre praecipites caderent,
 et dimidia exercitus pars misere periret.
 Hinc superstites arma abiicientes pacem
 suppliciter petierunt. Exemplum eorum
 secuti *Arctonii* et *Kispuciani*, se ipsos cum
 armis ac vrbibus munitis nostrae fidei per-
 misere.

His rebus feliciter peractis,

- *Concilium magnum, primosque viro-
 rum*

*Imperio accitos, alia intra limina cogo:
 Olli conuenere, fluunt ad regia plenis
 Tecta viis; postquam sunt facta silentia
 linguis,*

Farier incipio:

Non dubito, Viri Perillustres, Nobilissi-
 mi, ac Fortissimi, quin vestrum plerisque,
 notum sit, quam anxie ac solícite Augu-
 stissi-

„stiffimo nostro Imperatori hanc expe-
„ditionem dissuaserim. At insita illi for-
„tudo, ac imperterritus animus domi-
„desidem, dum nos pectora hostibus op-
„poneremus, manere non permiserunt.
„Testari possum, solam hanc esse petiti-
„nem, in qua ab imperatoria Maiestate
„repulsam tuli. Vtinam Augustissimus
„Imperator in concedendis aliis rebus diffi-
„ciliior, in hac vero sola indulgentior fu-
„isset! ita in calamitatem istam, quam
„inopina eius mors nobis peperit, non in-
„cidissemus, sed reditus noster in urbem
„imperatoriam vere triumphans, ac gau-
„dia nostra, ob tot praeclaras res gestas
„plena, ac nullo dolore turbata fuissent,
„Non possum, nec decet diutius celare
„funestum illum casum, quo tantum no-
„bis vulnus inflictum est. Scitote igitur,
„fortiter dimicantem Imperatorem ictu
„sagittae in praelio confixum, paulo post
„animam reddidisse. Quot non luctus,
„quot non curarum aestus excitabit tanti
„Principis amissio? Ex meo dolore satis
„coniicere possum, qualis iam sit animus
„vester. At, animum hinc non despon-
„dete: nam mors non est, qua tanti he-
rois

rois mortalitas magis finita est, quam,,
vita; non vobis extinctus est Impera-,,
tor, qui duos reliquit Principes adultos,,
ad exemplar optimi Parentis expressos, ac,,
non minus virtutis paternae, quam re-,,
gnorum haeredes. Igitur non tam Re-,,
gem, quam nomen regis mutabitis. Et,,
cum primogenitus Princeps Timuso iu-,,
re nascendi ad sceptrum paterna sit admo-,,
uendus, sub illius auspiciis iam exerci-,,
tui impero. Ille est, in cuius verba iu-,,
rabimus, cui fidem et obedientiam,,
iam praestabimus omnes,,

* * * * *

CAPVT XIV.

KLIMIVS MONARCHA
SVBTERRANEVS.

Finita oratione, altum exclamarunt omnes: *Imperatorem volumus Piki!su!* Quo audito, attonitus ego, et in lacrimas effusus, ardenter omnes orabam, vt memores essent fidei, regiae domui debitae, et beneficiorum, quibus, qua singulos, qua vniuersos, sibi deuinxerat defunctus Imperator, quorum obliuio existimationi eorum notam inureret nunquam delendam. Addebam denique: si quis vsus mei, nihilo minor ex priuato capietur. At verbis nihil proficio.

*Namque incensa meis Procerum sententia
dictis,*

*Iam magis atque magis, serpitque per
agmina murmur.*

Plebis accessione augetur clamor Ducum, adeo, vt verbis his identidem repetitis, tota personarent castra. In Praetorium hinc obuo-

obuoluto capite me recepi, custodibus imperans, vt nemini aditum permitterent; quippe sperabam, ad sanio rem mentem redituros milites, cum aestus primi impetus exsaeuaret. At Duces, vna cum gregario milite in tentorium vi irrumpentes, imperatoriis insignibus frustra obnitentem ornabant, eductumque praetorio, tubarum ac tympanorum sonitu Imperatorem me proclamabant *Quamae*, Regem *Tanaqui*, *Arctoniae*, *Alectoriae*, et Magnum Ducem *Kispucianorum*. Hinc, cum viderem, aliter fieri non posse, fortunae diutius non obluctatus, torrentem sequor, et fateor, non prorsus inuitum me ad hoc fastigium euectum: nam imperium cum tribus Regnis, ac magno Ducatu res sunt, quae vnicuique saluam mouere queant. Legatos quidem ad Principem statim misi, qui rerum actarum eum certio rem facerent, simulque monerent, vt iura, per natales quaesita, fortiter tueretur, factamque hanc nouam electionem, vtpote legibus aduersantem, irritam pronuntiaret. At, animo simul statutum erat, Imperium, quod mihi sponte oblatum erat, non temere deserere: adeo, vt legatio haec fa-

Ita sit eum potius in finem, ut mentem Principis explorarem. Princeps, ut erat egregiae indolis, et acerrimi iudicii iuuenis, satis gnarus, quot latebras, et quot altos recessus vita hominum habeat, fucatam hanc modestiam coniiciens, necessitati prudenter cessit, exemplum exercitus secutus, in regia vrbe me quoque Imperatorem proclamauit. Eo mox Ducibus exercitus stipatus, in triumphum, acclamante toto populo, ducor, ac, interiectis aliquot diebus, diadema capiti more solenni imponitur. Ita e misero naufrago in Monarcham transformatus, ut Quamitas, quos veteris prosapiae regiae amore ac veneratione duci animaduertentem, mihi deuincirem, ac non publicis magis quam priuatis consiliis opes munirem, defuncti Imperatoris filiam in matrimonium adsciui: dicebatur haec *Kalac*, et erat

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Tot tantisque rebus perfunctus, nouas meditabar artes, quibus imperium hoc ad eminens, et toti orbi subterraneo timendum fastigium, perducerem. In eo mox
totus

totus eram, vt deuictas nuper gentes in fide ac officio continerem; quem in finem arcibus passim munitis, valida imposui praefidia, deuictos humaniter habui, ac nonnullos eorum ad splendida munera in ipsa regia vrbe euexi. Tanto in primis fauore prosecutus sum Duces captiuos *Tomopolokum* ac *Monsonium*, vt apud *Quamitarum* nonnullos haec beneuolentia inuidiam mouerit, quamuis indignationem pro tempore suppresserint; diu enim latuit scintilla sub cinere, donec tandem, vt mox dicitur, in incendium eruperit. Quod ad domestica attinet, liberalia studia, ac artes bellicas ad summum fastigium perducere conabar. Et cum regio haec densissimis obsita esset syluis, quae ligna affatim suggererant, ad classem condendam, et bellicas naues, more Europaeo struendas, mentem tanto feruore adieci, vt, quamuis onerum mole distractissimus, huic tamen vni negotio animus vacare videretur. In isto apparatu vsus sum praecipue opera *Kispucianorum*, cum in rebus maritimis non perfunctorie essent versati, Ducemque *Monsonium* summum Classis Praefectum constitui.

Caeduntur! mox sylvae, instrumenta
fabrilia cuduntur, tantoque studio insisto
operi, vt sexagesimum intra diem, quam
caesa materia fuerat, classis viginti nau-
um in ancoris staret. Cunctis his ex vo-
to confectis, egomet me ipsum, tanquam
alterum Alexandrum subterraneum intue-
bar, qui easdem hic turbas mouerem,
quas olim ille in nostro orbe mouerat. Do-
minandi vesana libido se ipsam in infini-
tum propellit, nec reperit locum confi-
stendi. Aliquot abhinc annis Diaconi,
Scribae aut Clerici, tenue munus, summa
votorum meorum fuerat, nec ad maiora ad-
spirabam: iam quatuor vel quinque regna
nimis mihi angusta sunt visa: adeo, vt
respectu cupidinis, quae cum opibus et
potentia augebatur, nunquam magis pau-
per ac indigus fuisssem.

Cum a nautis Kispucianis statum ac in-
dolem tam marium, quam circumiacenti-
um terrarum edoctus fuisssem, ac comperis-
sem, octidui prospera nauigatione ad litora
imperii *Mezendorici* perueniri posse, vnde
per nota mihi et nuper eremigata maria in
Martiniam facilis foret traiectus, iter accele-
rari

rari iubeo. Et erat Martinia scopus prae-
cipuus, in quem collineabam. Stimula-
bant animum tam immensae gentis opes
ac diuitiae, quam artes ac rei nauticae stu-
dia, in quibus eminebant Martiniani; cum
res tantas molienti opus esset magistris.
Erat et alius stimulus, nempe vindictae
cupido, quae ad subiugandam hanc gen-
tem acuebat. E binis Principibus regiis,
natu maiorem huius expeditionis socium
mihi adsumsi, fingens, fertilissimum Cel-
situdini suae fore campum, ubi fortitudi-
nem ac virtutes exereret. At, verus sco-
pus erat, ut in eo obsidem haberem et
pignus fidei Quamitarum. Remansit qui-
dem iunior Princeps, sed cura imperii, me
absente, commissa fuit imperatrici, iam vte-
rum ferenti. Tota classis bellica e vi-
ginti nauibus, tam maioribus, quam mino-
ribus constabat, et structae erant omnes
ad formam nauium Martinianarum, ex con-
silio et directione Ducis Kispuciani, *Monso-
ni*, cui concessum erat omne rei nauti-
cae arbitrium, quique icones earundem
propria manu expresserat. Tales enim
inter subterraneos erant Martiniani, quales
Tyri ac Sidonii, aut nostro tempore Angli
ac

ac Batavi, imperium marium sibi vindicantes. At, cum in Martiniam ventum est, videbam, quantum in formandis his navibus ab archetypo aberrauerimus.

Vela dedimus ea anni tempestate, vbi planeta *Nazar* mediae magnitudinis est. Postquam maria triduum sulcaueramus, ingentem conspicamur insulam, cuius incolis, ob discordiam, qua in factiones scissi erant, facile erat iugum imponere: et, cum destituti essent armis, eorundemque usum ignorarent, solis conuiciis ac maledictionibus certabant. Eo omnis poena, omnis ira belli vertit. Legum violatores in carcerem trahuntur, vnde post criminis discussionem in forum pertrahi solent, conuiciis ac maledictis exponendi. Certi huic muneri destinati sunt ministri, qui dicti sunt *Sabuti*, siue conuiciatores, seu maledicentes, iidemque sunt, qui carnifices apud nos aut lictores. Quod ad formam corporis attinet, in eo tantum ab hominibus distant, quod mulieres barbatae, viri vero sint imberbes: praeterea pedum vestigia habent retro porrecta, non, vt caeterorum hominum, prospectantia. Postquam

quam exscensionem in hanc terram feceramus, trecentos circiter *Canalifcas* (ita vocantur insulani) obuios habuimus. Hi hostiliter nos adorti, solitis telis utebantur, maledictiones ac dicteria euomendo. Tanta acerbitate (prout audiuius ab Alectoriano quodam linguae *Canaliskae* gnaro) concepta erant dicteria, quae eiaculabantur, ut monstrarent, in isto pugnandi genere magisterium se adeptos, et orbis nostri Grammaticis non cedere. At ego satis gnarus,

vanam sine viribus iram,

genti inermi vim inferre prohibui, tantum, ut terrorem quendam incuterem, tormentum explodi iubebam, quo effectum est, ut in genus procumbentes, misericordiam implorarent. Aderant mox supplices praecipui insulae Reguli, qui se ipsos cum subditis dedentes, totam insulam mihi vectigalem faciebant, praefati, non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas, neque ei inhoneste aliquem submitti, quem fortuna super omnes extulisset. Ita insula hac, cuius accessione aucta quidem fuit potentia mea, sed nil quic-

quicquam gloriae, ob mollitiem incolarum, adstructum fuit, stipendiaria facta, ancoras soluimus, ac tandem, post aliquot dierum felicem navigationem, ad litora *Mezendorica* deferimur. In consilium tunc Duces adhibui, perquisiturus, quid factu esset optimum, vtrum consultius foret hostiliter statim agere, an vero, missis legatis, mentem Imperatoris explorare, pacem ac deditionem mallet, an bellum? Plerisque tutius ac honestius visum, vt legati mitterentur: quocirca legationem hanc suscipere iussi sunt quinque viri, scil. *Quamita*, *Arctonius*, *Alectorianus*, *Tanachita* et *Kispucianus*. Hos in regiam urbem intromissos, nomine Imperatoris, interrogat Praefectus urbis:

*Quid petitis? quae causa rates aut cuius
egentes*

Ad Mezendores tot per vada coerula vexit?

Huic respondent legati:

*Nec fluctibus aëtos,
Atra subegit hyems vestris succedere ter-
ris,*

Nec fidus regione viae, litusque fefellit:

Consi-

*Consilio hanc omnes animisque volentibus
urbem*

Afferimur

Et mox literas Imperatori offerunt, huius tenoris:

Nicolaus Klimius, solis Legatus, Imperator Quamae, Rex Tanachi, Arctoniae, Alectoriae, Magnus Dux Kispucianorum, et Dominus de Canalisca, Mezendorico Imperatori Miklopolatu salutem! Notum tibi erit, consilio Numinis immutabili statutum esse, ut cuncta orbis imperia ac regna Quamiticae ditioni subiiciantur, et, cum consilium Numinis sit irrevocabile, necesse est, ut tuum imperium eandem sortem subeat. Hortamur igitur ad spontaneam deditonem, et monemus, ne alcae belli regna tua subiicias, victricibus nostris armis temere te opponendo. Matura obedientia sanguini innocentum parcas, et sortem propriam meliorem reddas. Datum in classe nostra tertio die mensis Rimat.,

Post aliquot dierum intercaedinem
reuer-

reuertuntur legati cum feroci ac superbo responso. Hinc, abiecto pacis consilio, exscensionem fecimus. Explicatis copiis, et in aciem instructis, speculatores mittimus, statum hostium exploraturos. Iidem mox reuerſi indicant, ingruere hostilem exercitum, compositum e 60000 leonibus, tigris, elephantis, vris, torisque ac praedatoriis auibus. Hinc in loco opportuno conſedimus, aduentum hostium ibidem excepturi. Cunctis iam paratis, et dato pugnae signo, mittuntur ab hoste quatuor vulpes, siue legati, de foedere ac pace nobiscum acturi. At, postquam aliquot horas cum Ducibus nostris collocti fuerant, infecta re discedebant. Et patuit mox, speculatores potius, quam legatos fuisse, eumque solum in finem missos, vt statum exercitus nostri exspiciarentur. Simulabant quidem, cum mandatis mox amplioribus reuersuros: at, cum paulo post totum hostilem exercitum, citato in castra nostra gradu tendere cernimus, nullam esse pacis spem animaduertentes, signa conuellimus, citato gradu ad hostes tendentes. Pugnatum est diu acriter, et mira vtrinq; pertinacia. Nam licet

licet a sclopetariis nostris mox ingens edita fuerit hostium caedes, ordines tamen constanter seruabant elephanti, globorum ob corporis duritiem securi. At, postquam tormentis maioribus fulminari coeptum est, funestumque eorundem effectum viderunt elephanti, immenso percussi terrore, passim dilabuntur,

Ignauaque fuga pugnam famamque relinquunt.

In hoc praelio caesi fuerunt 33000 Mezendorii, et 2000 viui in manus nostras inciderunt: qui e pugna elapsi sunt, ad metropolin, urbem munitissimam, se receperunt, terrore omnia implentes. Nos vero victoriam prosecuti, ad regiam urbem tertiis castris peruenimus, quam terrestribus simul ac maritimis copiis obsedimus. Appropinquantibus nobis occurrit noua legatio, cum pacis conditionibus paulo aequioribus. Petit Imperator, vt filiam, quae omnium laenarum formosissima erat, nuptiis mihi adiungerem, dotemque pollicetur dimidiam imperii partem. Displicuit mihi conditio, maxime quae de nuptiis filiae erat oblata; nam intutum si-

Y

mul

mul ac turpe mihi videbatur, repudiata Imperatrice, quam grauidam reliqueram, cum leaena sociari. Hinc legati absque responso reuerti iubentur. Tormenta mox maiora dirigimus in moenia vrbis, quae, quamuis lapidea essent, passim lacerantur, ac sternuntur. Et, cum ciuitas diuersi generis animantibus esset oppleta, mirus exauditur stridor rugientium, vultantium, boantium, rudentium, balantium, ac sibilantium. Serpentes in fissuras terrae se receperunt,

Secretisque diu latere cauernis.
Aues pennis se per aëra librantes, vrbe tandem obsessa relicta, rupes ac edita loca petunt. Tremunt arbores, foliisque earum decidentibus plateae vrbis operiuntur. Audiuius, viginti fere virgines aulicas, quae rosae ac lilia erant, ad primum tormentorum explosionem stupentes, subito exaruisse. Ingens colluuiò omnis generis animantium, et vrbanos et agrestes, confertos in arcta tecta aestu et vigiliis angebat, ministeriaque inuicem et contagio vulgabant morbos. Elephantis quidem animus magis constabat: at tandem maiorum tormentorum

Per-

Perculsi sonitu, moerentia tecta relinquunt.
Hinc de salute desperans Imperator Me-
zendoricus, concilio habito, ita dicere ex-
orsus est:

Bellum importunum, ciues! cum gente De-
orum

Inuictisque viris gerimus, quos nulla fati-
gant

Praelia, nec victi possunt absistere ferro:
Consulte in medium, et rebus succurrite
nostris.

Tunc omnes vno ore clamabant:

Nulla salus bello, pacem te poscimus
omnes.

Nunc Imperator se ipsum, cum cunctis,
quibus imperauerat, terris dedit, adeo,
vt vno die amplissimum Imperium, cum
decem fere regnis et principatibus, ditioni
meae subiecerim. Nam exemplum Im-
peratoris secuti sunt omnes reguli, ac pro-
uinciarum praefecti, certatimque fidei se
nostrae permiserunt.

Post stupendum adeo successum, praec-
sidio sexcentorum sclopetariorum vrbi re-

giae imposto, captiuum Imperatorem in classem nostram transferri iubeo. Humaniter in hoc itinere habitus fuit, et post reditum in *Quamam*, donatus a me fuit integra prouincia, cuius reditus tanti erant, vt sumptibus captiui Regis quodammodo sufficerent. Solutis ancoris, litora *Mezendorica* radimus, et iter faciendo, e ple-
risque gentibus, quae Imperatori *Miklopolatu* paruerant, obsides exposcimus, adeo, vt singulis oppidis bellum ostentando, omne nomen *Mezendoricum* breui domuerim. Gentes hae maximam partem eadem erant, quarum in itinere meo *Martiniano* conspectum dedi. Relictis tandem terris *Mezendoricis*, cursum dirigimus in *Martiniam*, cuius litora tandem post felicem, sed longam nauigationem, conspici-
mur. Nullius terrae adspectus gratior mihi vnquam fuit; et, cum animo reputarem, Imperatorem me iam ac multarum gentium domitorem redire in terram, vbi inter mancipia ad triremes damnatus fueram, ingenti perfundebar animi laetitia. Decreueram mox, me ipsum profiteri, vt eo maiorem Martinianis terrorem iniicerem: at consilium istud mutaui, cum con-
sultius

sultius iudicarem, antiquum de natalibus meis errorem, inter gentes deuictas semel disseminatum, fouere, ac pro solis Legato me gerere.

Sperabam quidem, breui me ac nullo negotio *Martinianos*, quorum perspecta mihi erat mollities, subacturum. Nam prona semper gens in voluptatem, non ingeniorum modo vitiis, sed et affluentium omnium rerum copia, illecebris omnis amoenitatis, maritimae terrestrisque, longaque felicitate et indulgentia fortunae luxuriabatur. At, experientia didici, rem esse magnae molis: nam respectu commerciorum, quae longe lateque in orbe subterraneo exercebant, immensas cumu-
lauerant opes, quibus auxilia bellicosissimarum gentium ad nutum parata habebant. Huc adde, quod peritia rei naualis nulli genti subterraneae *Martiniani* tunc cederent, nauesque nostrae prae hostilibus inconditae essent, et tardius se mouerent. Nam facile est coniicere, quanti essent momenti machinae istae nauales, a Philosophiae Baccalaureo tumultuario ope formatae, quaeque iudicium subirent, si

exāmini Batauorum, Anglorum, aut Danorum fuissent expositae. At defectum hunc abunde supplebant tormenta, Martinianis adhuc incognita.

Antequam hostile quid tentarem, legatos ad Senatum misi, iisdem fere pacis conditionibus, quas Imperatori *Mezendorico* nuper obtuleram. At, dum responsum expectamus, plenis in nos velis ferri conspiciamur classem instructissimam, et talem, qualem nobis fingere non potuimus. Hinc classe, quantum in ista festinatione fieri potuit, ordinata, pugnae navalis signum damus. Certatum diu utrinque fuit pari ardore et constantia. Martiniani pro tormentis machinas habebant, immensi ponderis lapides ei culantes, quibus haud leue damnum nauibus nostris inferebatur. Aderant porro rates incendiariae, pice, bitumine, sulphure, aliisque ignis fomitibus onustae, a quibus maxima nostra nauis incensa fuit ac deleta. Hinc dubius diu mars, inter pugnae fugaeque consilium trepidantibus nostris. At, horrenda tormentorum nostrorum fulmina animos *Martinianorum* tandem fregerunt,

runt, adeo vt, omiffa pugna, in portum
refugerent. Nullam tamen hostilem na-
uem cepimus, cum velocitate nostris lon-
ge praestantiores, breui confpectum effu-
gerint. Hac pugna pugnata, terrestres oo-
pias in litora exponimus, passibusque ra-
pidis ad metropolin Martiniam tendimus.
In hoc itinere obuios habuimus legatos
nostros, fastose a fenatu exceptos, ac his
verbis remiffos:

*Maturete fugam, Regique haec dicite
vestro;*

*Non illi imperium pelagi saeuumque triden-
tem,*

*Nobis sorte datum: tenet ille immania
saxa.*

Nam imperium maris sibi vindicantes
Martiniani, postulata ista montani princi-
pis superciliose exceperant. Ingenti ta-
men cura copias conscribunt; nam prae-
ter milites mercede conductos, omne no-
men Martinianum, omnis militaris aetas
excitur.

Vix aliquot stadia emensi eramus, cum
numerofissimum exercitum, e diuersis

gentibus compositum, recta in nos ferri cernimus. Hostium ista confidentia, etiam postquam improspere mari pugnauerant, non exiguam nobis sollicitudinem iniecit. Sed copiae hae meteora tantum erant, quae apparent, ac euanescent simul; nam

- *ante tubam tremor occupat artus,*

Et mox, ad primam tormentorum explosionem, effuse fugiunt Martiniani. Nos fugientium tergis inhaerentes, ingentem eorum stragem edimus. Quanta hostium tunc caedes facta fuerit, patuit e copia *peruccarum*, quas post pugnam colligimus: nam numero earum quas cepimus inito, quinque fere millia Martinianorum caesa fuisse coniecimus. Formas earundem post abitum meum mutauerant: nam ultra viginti diuersas *peruccarum* figuras notavi, quippe ingeniosissima gens commenta in infinitum propellit.

Post prosperum istud praelium vel potius stragem, metropolin Martiniam, nemine impediante, obsedimus. At, paratis oppugnationi necessariis, ac tormen-
tis

tis dispositis, in castra nostra supplices veniunt ipsi Senatores, urbem cum tota Republica dedentes. Hinc pace mox facta, triumphantium more urbem splendidissimam ingredimur. Cum intrauimus portas, non quidem fuit tumultus ille nec paucor, qualis captarum esse urbium solet, sed silentium triste, ac tacita moestitia ita defixit omnium animos, ut prae metu obliti, quid relinquerent, quid secum ferrent, deficiente consilio, rogantes alii alios, nunc in liminibus starent, nunc errabundi domos suas, tanquam vltimum illas visuri, peruagarentur. At parsum est deditae vrbi: quo facto, tristitia in gaudium versa est. Aerarium Reipublicae intrans, stupebam ad visum immensi thesauri: huius magnam partem inter milites distribui, quod reliquum erat, aerario meo inferri iubeo. Praesidio Martinae imposito, obsides aliquot e numero senatorum in classem nostram abducti sunt. Inter hos erat Syndicus una cum vxore, quae crimen istud, ob quod damnatus eram, mihi affinxerat. Contumeliam tamen hanc non vindicabam, indecorum existi-

mans tanto Monarchae, iniuriam baiuli vindicta persequi.

Debellatis Martinianis, vicinas huic Reipublicae gentes sub iugum quoque mittere decreui. At, in procinctu iam stanti, occurrunt legati quatuor regnorum, ditioni meae se subiicientes. Tot iam regionibus imperabam, vt de nomine deditorum regnorum quaerere operae pretium non ducerem, contentus eadem sub generali titulo Regnorum Martinianorum complecti.

CAPVT XV.

CATASTROPHE.

Rebus tot stupendis peractis, classequē nostra nauium *Martinianarum* accessione insigniter aucta, vela facimus in patriam, vbi reduces facti, summa magnificentia, et qualem nunquam exaequarunt Romani, triumphum egimus. Et sane, rerum gestarum magnitudo tanta erat, ut nulla festiuitas, nulla pompa nimia videri posset. Quid enim praeclarius, quid vero heroismo dignius, quam gentem nuper contemptam, et omnium insultibus expositam, in totius subterranei Orbis Reginam ac Dominam, exiguo temporis spatio, transformasse? Quid homini mihi, inter tot creaturas heterogeneas viuenti gloriosius, quam generi humano istud asseruisse imperium, quod natura in reliqua animantia concessit? Magnificentia huius triumphī, quo occurſu, quo fauore omnium hominum, aetatum, ordinum exceptus fuerim, ne in operis quidem iusti materia, nedum huius tam recisi, digne exprimi potest.

potest. Ex eo tempore noua in historiis epocha statui, et quinque Monarchiae numerari possunt, scil. Assyriaca, Persica, Graeca, Romana et Quamitica subterranea: et videtur nouissima haec priores magnitudine ac potentia superare. Hinc titulum *Koblu* siue Magni, qui tam a *Quamitis*, quam a deuictis gentibus certatim mihi oblatus fuit, recusare nequibam. Elatum sane ac superbum fateor nomen istud *Magni*: at, si conferant se veteres illi Cyri, Alexandri, Pompeii, Caesares, qui infra laudes Klimii jacebunt, modicus et demissus hic titulus videri potest. Orientem quidem subegit Alexander, at, quibus copiis? militibus veteranis, perpetuisque bellis induratis, quales erant Macedones tempore patris Philippi. Ego vero longe plures, et Persis ferociiores gentes, minori temporis spatio, cum populo nuper rudi ac barbaro, quem ipse formaueram, imperio meo subieci. Titulus, quo postea vsus sum, hic erat: NICOLAVS MAGNVS, SOLIS LEGATVS, IMPERATOR QVAMAE ET MEZENDORIAE, REX TANACHI, ALECTORIAE, ARCTONIAE, REGNORVM MEZENDORI-

DORICORVM ET MARTINIANO-
RVM, MAGNVS DVX KISPV CIAE,
DOMINVS MARTINIAE ET CANA-
LISCAE etc. etc.

*Ingens iam stabat Regnum, poteramque
videri*

*Exilio felix; sed scilicet ultima semper
Exspectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera de-
bet.*

Postquam enim iam ad eam, quae vix vo-
to humano concipi potest, felicitatem et
potentiam perueneram, idem mihi acci-
dit, quod iis, qui e sordidis initiis ad
summa crescunt. Nam immemor pri-
stinae sortis, ad fastum dilabor, et pro po-
plicola et omnis aurae popularis captatore,
trux ac saeuus omnium ordinum insectator
fio, subditos, quos adhuc comitate ac popu-
laritate mihi deuinxeram, tanquam manci-
pia despiciens, adeo, vt nemo, nisi prae-
uia quadam adoratione, ad colloquium
meum admitteretur, et admissi constricta
fronte altoque supercilio exciperentur: id
quod omnium animos a me breui aliena-
bat, amoremque in frigus ac terrorem
mutabat.

mutabat. Quali tunc in me animo fuerint subditi, expertus sum paulo post e petitione, seu potius mandato, quod literis regiis Quamitis insinuaueram. Imperatrix, quam grauidam reliqueram, absente me, Principem enixa fuerat. Principem hunc mihi successorem designare gestiens, comitia indixi, Quamitas, vna cum deuictarum gentium praecipuis, ad solennem pueri inaugurationem inuitans. Nemo quidem huic mandato obniti ausus est, quocirca ingenti pompa celebrata fuit inauguratio. At, vultus subditorum in simulationem esse compositos, et ficta esse, quae prae se ferebant, gaudia, haud difficile mihi erat internoscere. Confirmabant suspicionem disseminati eodem tempore, ab incertis autoribus filli, in quibus iniuria, Principi *Temuso* hac electione facta, false monstrabatur. Tantam istud solitudinem ac aestum in animo ciebat, vt requiescere non possem, antequam optimum Principem e medio sustulissem. Palam tamen filium Regis, de me bene meriti, interficere inconsultum videbatur. Hinc quosdam subornabam, qui proditiōis eundem arcescerent. Et cum criminum regionum

nun-

nunquam defint ministri ac adiutores, inuenti sunt, qui iurejurando testabantur, male animatum Principem turbas meditari, ac vitae meae insidias struere. Hinc in carcerem coniectus, a iudicibus, quorum maximam partem corrueram, capite damnatus fuit. Executio tamen clam in custodia, ne turbis ansam daret, facta est.

Quod ad Principem secundo genitum attinet, cum adhuc infra annos pubertatis esset, tempus caedi eiusdem destinatum prorogabam. Tutus sic ad tempus contemptu erat aetatis, cum in iure nihil praesidii esset. Pollutus hoc parricidio, seuerè adeo ac impotenter regnare coepi, eoque demum saeuitia mea processit, vt diuersos, tam Quamitas, quam alios, quorum fides dubia mihi videbatur, morti dederim. Nulla fere dies incruenta, ac a caede aliqua immunis erat, id quod rebellionem, quam diu iam machinati erant Proceres, vti mox narrabitur, accelerabat.

Fateor hinc, mala ista, quae postea expertus sum, haud immerito mihi accidisse. Honestius sane, ac Principe Christiano

ano dignius fuisset, rudem ac idololatram
populum ad veram Dei notitiam perducere,
quam bella e bellis serendo, innocua-
rum gentium sanguine manus cruentare.
Et facile mihi fuisset, totam gentem con-
uertere: nam quicquid statuebam, aude
amplectebantur, et dictata mea totidem
oracula erant. At, Dei ac mei ipsius obli-
tus, nil nisi vanum ac inanem splendorem
potentiaeque incrementum cogitabam:

*Arma, cruor, caedes, incendia totaque
bella*

Ante oculos volitare. - -

Praeterea ad pessima consiliorum conuer-
sus, augere causas offensionum quam tol-
lere malui, quasi quod per iniustitiam pec-
catum fuerat, emendari seueritate posset.
Ad amicorum admonitiones respondere
solebam:

*Res dura, et regni novitas me talia co-
gunt*

Moliri. - - -

Hinc ad malum innumerae res malae se
agglutinarunt, ac in tantam calamitatem
incidi, ut ex meo exemplo discant mor-
tales

tales, quanta sit rerum humanarum vicissitudo, et quam exiguae durationis sit durum ac violentum imperium.

Cum seueritate regiminis mei creuit frigus subditorum, tam Quamitarum, quam deuictarum gentium: et cum animaduertent, vitia ista, quibus deditus eram, abscondita esse fidei diuinæ originis, et homini coelesti, ac legato solis non conuenire, curatius omnia, in primis vero causam aduentus mei, et statum istum, in quo deprehensus eram, cum ad oras has delatus fui, ad examen vocare coeperunt. Videbant stupendas istas res, quas gesseram, ignorantiae potius Quamitarum, quam artibus meis deberi, maxime, cum post discussas veteris ignorantiae nebulas, in multis me errasse offenderant. Seueri in primis actionum mearum censores fuerant *Kispuciani*, gens perspicax, et viribus iudicii pollens. Notauerant, inter edicta, quae publicaueram, varia cruda adeo ac incondita esse, vt crassam in rebus politicis inscitiam manifesto proderent. Nec iniusta erat crisis: nam, cum thronum ac sceptrum non somniauerint vitae et studiorum

Z

meo-

meorum moderatores, institutionem nactus fueram, candidato potius Ministerii, siue Diaconatus, quam regnaturo Principi conuenientem, et studia mea, quae ultra systema quoddam theologicum, ac terminos quosdam metaphysicos, non extendebantur, parum congrua erant statui praesenti, vbi de duobus imperiis, et viginti fere regnis rite gubernandis agebatur. Porro notauerant *Martiniani*, naues, quas struxeram, bellicas informes adeo esse, vt in praeliis contra ordinatas classes nullus earum esset vsus, ideoque tropaea ista naualia soli tormentorum commento esse adscribenda. Has et alias acerbas crises disseminantes, ad animum simul reuocabant modum appulsus mei in haec litora, nempe quod tabula naufraga, laceris vestibus, et siti inediaque paene enectus, a litoris accolis deprehensus fuero, qui status in solis Legatum cadere non poterat. Huc adde, quod iidem *Martiniani*, cum physicae coelestis apprimae essent gnari, elementa quaedam astronomica inter Quamitas disseminassent, monstrassentque, solem esse corpus inanimatum, ab omnipotenti Deo in centro coeli locatum, vt
lucem

lucem rebus ministraret, ac calore creaturas foueat, et cum igneae esset naturae, animalium terrestrium domicilium esse nequire.

His et aliis sinistris rumoribus quotidie differebar. At, murmura tantum erant, cum nemo, metu potentiae meae, palam loqui, ac mentem aperte detegere ausus sit. Hinc diu nesciebam, eo usque maturuisse malivolentiam subditorum, ut status quaestionem mihi mouerent, donec tandem omnem mihi dubitationem excussit Libellus, lingua Canaliscana compositus, sub hoc titulo: FELIX NAVFRAGIVM. Nam antea notavi, in dictariis eiaculandis exercitatissimos esse Canaliscas, cum maxima eorum bella solis conuiciis gererentur. Complectebatur libellus cunctas istas accusationes, quarum nuper conspectum dedi, scriptusque erat stylo arguto ac dentato, secundum genium Canaliscarum, qui in eo scribendi genere excellunt.

At, tanta tunc erat animi mei impotentia, tanta virium mearum fiducia, ut nullis admonitionibus flecti, ac ad saniorum mentem perducere potuerim. Salu-

berrima enim consilia fomites potius, quam sufflamina seueritatis erant. Quocirca quosdam, quos maxime suspectos habebam, arreptos exquisitissimis tormentis, ad prodendum libelli autorem, impellere tentabam. At, cruciatus mira constantia sustinebant omnes, adeo, ut nihil aliud hac crudelitate effectum sit, quam ut odium in furorem verterem. Ita praeualebant fata consiliis, et in praecipitia pronus ibam.

In isto rerum statu, superstiti Principi *Hicoba*, manus iniicere decreui. Consilium istud magno Cancellario *Kalac*, cui maxime fidebam, aperui. Pollicitus quidem ille omnem operam et obedientiam, mox digreditur, exsecuturus quod decreueram. At, consilium istud clam detestans, Principi insidias detexit, amboque in urbis arcem munitissimam se receperunt, ubi, praesidiariis militibus in concionem vocatis, statum praesentem pathetice exposuit, et, cum lacrymae ac gemitus periclitantis Principis haud leue pondus orationi illius adderent, arma capiunt omnes, polliciti, pro salute Principis pectora oppositu-

posituros. Hinc sagacissimus Cancellarius animis, dum calerent, vsurus, in verba Principis omnes iurare adegit, nuntiosque, clam ad alios, quos in me male animatos nouerat, illico misit, eosdemque ad arma capienda contra tyrannum, qui veterem stirpem regiam penitus exscindere moliebatur, acuebat. Igitur armati

*Conueniunt, quibus aut odium crudele ty-
ranni*

Aut metus acer erat,

ac cum praesidiariis arma socia iungunt.
Dum reditum Cancellarii expectabam,

*Nuntius ingenti per regia tecta tumultu
Ecce ruit, magnis arcem terroribus im-
plet!*

*Indicat, armatos totis descendere campis,
Regem ad supplicium praesenti morte pe-
tentes.*

Suadet tunc Tomopoloko maturum in Tanachin receptum: *agedum!* inquit, *con-*
scribamus in patria mea exercitum, et hic,
quo nunc omnia ardent, conticescet furor.
Haec audita instabilem animum variae
mouerunt, alternantibus timoris ac fidu-

ciae causis, Tandem monitis illius obtemperans, *Quamam* fine obstaculo, cum causa gliscentis seditionis adhuc plerosque lateret, reliqui. Postquam ad limites Tanachitarum perueneram, omnes, qui arma ferre poterant, adesse iubeo. Hinc exercitu 40000 militum, quorum plerique Tanachitae erant, parato, iter remetior, sperans ex accessione *Quamitarum*, qui in fide permanserant, insigne exercitus mei incrementum. At, vana me spe lactabam: nam pro copiis auxiliaribus, quas stolidè mihi pollicebar, obuium habui fecialem cum literis, nomine Principis scriptis. In hisce bellum mihi legitimum, tanquam fraudulento inuasori, indicitur, simulque nuntiatur, in vinculis teneri coniugem cum filio ex ea nato. Paulo post discessum fecialis exercitum *Quamiticum* cum principe rebelli conspiciamur. Et cum exercitus hic ingenti tormentorum copia instructus esset, aleam certaminis subire non sustinui, antequam auctae forent vires: quocirca subsistens, castra aggeribus ac munimentis firmaui. At, cum animaduernerem, milites meos ad hostes clam transfugere, ac hostilem exercitum noua exspectare supple-

plementa, hortantibus Ducibus, nec refragante *Tomopoloko*, confluere decreui. Pugnatum est in eadem planitie, vbi aliquot abhinc annis decretorio isto certamine profligati fuerunt *Tanachitae*. Hostium tormentis ordines nostri mox turbabantur, doluitque me valde, propriis commentis impugnari, ac armis, quae ipse formaucram, vinci. Aliquandiu tamen milites mei impetum rebellium sustinuerunt, donec *Tomopolokus*, fortiter dimicans, globo tormenti traiectus caderet. Tunc versis tergis, latebras montium ac sylvarum quaerimus. Ipse in rupem enixus, inde in vallem subiectam me praecipitem dedi. Ibi aliquandiu subsistens, calamitatem meam, seu potius stultitiam, seris lacrimis ac suspiriis damnabam. Et tanta tunc erat animi mei perturbatio, vt diadema, seu tegumentum capitis, radiis solaribus interstinctum, et quod me proderet, abicere negligerem. Postquam dimidiam fere horam in ista conualli trepidus confederam, audiebam voces rupem scandentium, ac cum fremitu fugientem ad poenam deposcentium. Fugam hinc circumspiciens, latebras quaerebam.

*Sylvia fuit late dumis atque ilice nigra
Horrida, quam densi complebant undique
fentes.*

Illuc properantem

Rara per occultos abduxit semita calles

vsque ad cauervam, ante quam paulum
substiti, aegre ex cursu animam recipro-
cans: mox vero in eandem, more ser-
pentis humum corpore verrens, irrepsi,
et, cum cauernam valde profundam ac
deuexam, licet non praeruptam, animad-
uerterem, vltima adyta penetrare decreui.
At spatium centum circiter passuum emen-
sus, in locum abruptum incido, vnde
tanquam fulmine deturbatus per spissas fe-
ror tenebras et perpetuam noctem, donec
tandem creperum quoddam lumen,

*Quale per incertam lunam sub luce mali-
gna*

reddi solet, conspikor. Cum luminis
istius augmento sensim diminuitur cadentis
impetus, adeo, vt leui nisu, tanquam ex
vndis enatans, inter rupes quasdam saluus
emerferim, quas summo cum animi stu-
pore easdem esse videbam, e quibus ante
ali-

aliquot annos in subterranea praecipitatus
 fueram. Causam vero languescentis im-
 petus, didici post aliquam meditationem,
 nasci e qualitate athmosphaerae superioris,
 quae pondere suo magis grauis est quam
 subterranea: nam nisi grauior esset nostra,
 eandem sortem in ascensu habiturus fuiss-
 sem, quam in descensu, et sublimis for-
 sitan per aërem vsque ad regionem lunae
 delatus fuisssem. Hanc tamen hypothesin
 maturiori Physicorum examini
 submitto.

CAPVT XVI.

REDITVS IN PATRIAM,

ET

FINIS QVINTAE MO-
NARCHIAE.

Iacebam diu inter rupes omni sensu destitutus, magnas enim in cerebro turbas ciebant tam lapsus ipse, quam mira ista metamorphosis, qua breui me e fundatore quintae Monarchiae in pauperem et famelicum Baccalaureum transformatum videbam. Et sane casus iste stupendus adeo ac poëticus erat, vt vel optime constituti cerebri compagem facile posset turbare. Interrogare igitur animum coepi, an vera essent, quae videbam, an vero somnium errantes luderet oculos. Deferuescente non nihil aestu, postquam paulo ad me redire coepi, stupori succedunt dolor ac indignatio.

*Tunc duplices cum voce manus ad sidera
tendo:*

Omni-

*Omnipotens Genitor! tanton' me crimine
dignum*

*Duxisti? et tales voluisti expendere poenas?
Quo feror? unde abii? quae me fuga,
quemque redacet?*

Et sane, si reuoluantur Annales, ac Historiae tam remotioris, quam nostri aevi, vix exemplum tanti casus occurret, nisi forte in Nabocodonosore, qui e maximo terrae Monarcha, in feram, syluis inerrantem, transformatus fuit. Eadem ego fortunae ludibria expertus sum: extorquentur mihi paucis horae momentis duo magna Imperia, cum viginti fere Regnis, quorum solae umbrae ac vanae imagines supererant; Monarcha nuper fueram, iam scholarchae aut ludimagistri munus in patria vix sperare poteram: solis Legatus vocabar, iam vero ob inopiam famulum Episcopi vel Praepositi cuiusdam fore verebar: comites me nuper tenebant gloria, spes, salus, victoria, iam vero cura, miseriae, aegritudo, lacrymae, lamentatio. Denique quasi solstitialis herba paulisper fui: repente exorsus sum, repente occidi. Vt breui praecidam: dolor, indignatio, sollicitudo, ira,

ira, desperatio, tot in animo fluctus cie-
bant, vt modo

- - *crudum per costas exigere ensem,*

modo in cauernam, ex qua emerferam,
me rursus praecipitem dare non dubitaue-
rim, exploraturus, ecquid melius succe-
deret secunda expeditio subterranea:

*Ter conatus utramque viam, ter utram-
que reliqui.*

A consilio maxime reuocarunt cura ani-
mae, ac religionis Christianae principia,
quae prohibent indemnatum spiritum, an-
tequam fata poscunt, effundere.

Descendere igitur de monte per aspe-
rum istum et angustum callem, qui in
Sanduicum ducit, conabar. At, cum pro-
fundis meditationibus distracta mens esset,
identidem in itinere cespitabam: nam in
contemplatione quintae istius Monarchiae
totus animus defixus erat. Haec vanis
imaginibus, recentibus tamen, pertinaciter
adeo animo oberrabat, vt mentem mihi
penitus excuteret. Et sane, iactura digni-
tatis ac potentiae tanta erat, vt nullis in
patria

patria emolumentis compensari posse iudicarem. Fingebam, Prouinciae Bergensis, aut, quod maius esset, totius Noruegiae Praefecturam mihi deferendam: at qualis compensatio? quale solatium tot Imperiorum nuper Monarchae, ac Conditori? decreui tamen, praefecturam, si qua forte mihi in patria offerretur, non omnino respuere. Postquam medium itineris emensus eram, pueros quosdam in conspectu habui, quos nutu ad me inuitans, opem eorum implorabam his verbis: *Ieru Fikal Salim*, id quod lingua Quamitica denotat: *monstrate mihi semitam*. At pueri ad visum hominis, vestibibus peregrinis amicti, ac pileum radiis solaribus fulgentem gestantis, trepidantes, edito horrendo clamore, e rupibus se praecipitant, adeo, ut tardius me incedentem, ac per rupium fragmenta saucios pedes trahentem occupent, horaque citius in Sanduicum veniant, ubi totum vicum terrore complent, sancte iurantes, vidisse se inter rupes errantem sutorem Hierosolymitanum, solaribus radiis coruscum, et crebris suspiriis vulnus animi prodentem. Quaerentibus paganis, vnde scirent, sutorem esse Hierosolymitanum,

num, respondebant, me ipsum nomen et patriam indicasse. Errorem hunc natum coniciebam e male intellectis verbis *Ieru Pikel Salim*. Totus hinc vicus commouetur, nemine de rei veritate dubitante, maxime cum nuper recocta esset fabula de isto ambulante futore, idemque diceretur non ita pridem *Hamburgi* apparuisse.

Inclinante ad vesperam die, cum ipse *Sanduicum* venerim, conglobatos in vnum conspicabar totius tractus incolas, quos inlitum mortalibus studium, inusitata noscendi, vndique exciuerat. Hi nouum hospitem excepturi, ad radices montium diu suspensi steterant, statim vero ac loquentem me audirent, panico quasi terrore perciti, diffugiunt omnes, praeter vnum senem, qui caeteris audacior, loco non mouit. Hunc mox alloquor, rogans, velletne hospitio errantem excipere. Quaerebat ille:

- - - *Quibus orbis ab oris?*

Quid genus? vnde domo?

Ad haec ego:

Suspirans, imoque trahens a pectore vo-
cem:

Si

*Si vacet annales nostrorum audire labo-
rum,*

Ante diem clauso componet vesper olympo,

quam haec absoluero, intra limina ve-
ro tecti receptus, seriem pandam fato-
rum, quae fidem superare videntur, et,
quorum exemplum nulla suppeditabit,
historia.“ Nouitatis audus senex, manu
tunc prehensum, me ad tectum ducit, da-
mnans intempestiuum popularium metum,
qui ad quamuis ignotam faciem, tanquam
ad aspectum cometae, trepidant. Ad-
missus intra tecti limina, frigidam posco,
qua sitim depellerem. Ipse mihi mox po-
culum zytho plenum affert, cum nec vxor,
nec ancillae prae metu adesse sint ausae.
Exhausto poculo, ac sitis ardore sedato,
ita loqui exorsus sum: Vides hic homi-
nem, diris iactatum procellis, ac tot for-
tunae ludibria, quod nemo mortalium,
vnquam subierit, expertum. Constat qui-
dem, puncto temporis maximarum sae-
pe rerum momenta verti: at ea, quae,
mihi acciderunt, omnem fidem exsu-
perant. „

Nam-

*Namque meus casus nec multis cognitus
est, nec
Tritus, et e medio fortunae ductus aceruo.*

Ad haec regeffit hospes, sortem hanc esse diu errantium: quot enim vicissitudines, quot casus 1600 annorum peregrinatio non pariat? Non cepi mentem illius, quocirca rogabam, quid per istos mille et sexcentos annos sibi vellet. Si fides, inquit ille, historiis sit adbibenda, iam 1600 anni sunt, ex quibus deleta fuit Hierosolyma: non dubito, vir summe venerabilis, quin tempore istius excidii aetate iam prouectior fueris; nam, si ista, quae de te narrantur, vera sint, possunt natales tui ad principatum Tiberii referri. His dictis, obmutui, senem delirare putans; moxque indicaui, huic orationi Oedipo opus esse coniectore. At affert ille tabulam, in qua expressa erat imago Templi Hierosolymitani, rogans, ecquid multum ab archetypo abberret pictura. Hinc in summo meo dolore a risu non temperans, causam perplexi adeo sermonis rogo. Respondet ille: „vtrum in „errore verser, necne, ignoro. Testan- „tur huius loci incolae, te esse illum in histo-

historiis decantatum suturem Hierosoly-
mitanum, qui a Christi tempore totum
orbem pererras. At, quo attentius te in-
tueor, eo magis ad animum reuoco ve-
terem amicum, qui duodecim abhinc an-
nis in apice huius montis periit." Ad
haec verba dissipata oculorum caligine,
veterem meum amicum *Abelinum*, cuius
domum *Bergis* saepe frequentaueram, agno-
sco. In amplexus mox ruo, collumque
ipsius ambobus lacertis inuadens: te-
neone te, *inquam*, *Abeline*! vix hoc iam,
oculis meis, vix manibus credo: vides,
iam *Klimium* tuum, ex orco redeuntem:
idem sum, qui ante hos duodecim an-
nos in cauernam praeceps iuerim. " Ille
insperato hoc phaenomeno confusus,

*Non aliter stupuit, quam qui Iouis ignibus
ictus*

Viuit, et est vitae nescius ipse suae.

*Video, ait, Klimii mei faciem, nota vox
aures meas ferit: nam*

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

At, quamuis neminem Klimio magis ge-
minum viderim, sensibus tamen meis,
fidere nec possum, nec debeo, mortui,

A a

enim

enim hodie non resurgunt: efficaciori-
bus opus est testibus ac argumentis, vt,
verbis tuis fidem adhibeam.

Hinc, vt incredulitatem illius expugna-
rem, exerte partiteque recensebam ea,
quae inter nos acta olim fuerunt. Quo
audito, animi tandem nubes remouetur,
in amplexus mei ac lacrymas simul ibat,
altum exclamans. „Video iam ipsum ho-
minem, cuius larvam me videre crede-
bam: at, expone mihi, vbinam gentium,
tanto temporis spatio delituisti, et vbi-
nam mirum istum et barbarum habitum,
nactus es.“ Tunc ego ordine omnia,
quae casum meum insecuta sunt, pandere
exorsus sum, attenteque ille perorantem
audiuit, donec ad planetam *Nazar* et Arbo-
res, loquela ac ratione praeditas, ventum sit.
Tunc impatiens: „quicquid, ait, vel ine-
ptire possunt somnia, vel fabricare insania,
vel delirare temulentia, id omne in te pro-
miscue conspicitur: crederem potius cum
plebe nostra, in manus lemurum te ceci-
disse: nam verisimiles hae nugae plebeiae
prae tuo itinere subterraneo videntur. Sup-
pliciter orabam, vt patienter aures praebe-
ret,

ret, donec telam orationis, quam exorsus
eram, pertexerem, et, impetrato silentio
exponere pergebam, quae in subterraneis
mihi porro acciderant, diuersa quae ex-
pertus eram fata, et tandem, quod ma-
ximae, quae vnquam in terris extiterit,
Monarchiae Conditor fuisset. Haec
omnia suspicionem, quam de commercio
meo cum Faunis aut Satyris conceperat,
adauxit, crediditque, praestigiis eorundem
me illusum, nubem pro Iunone ample-
xum. Et, quo certius exploraret incan-
tationis aut veneficii huius effectum, aut
quo vsque deliria mea procederent, coe-
pit de statu beatorum et damnatorum, de
campis elysiis, aliisque id genus rebus quae-
rere. Animaduertens ego, quorsum ten-
deret oratio: non iniquo, inquam, ani-
mo istam tuam incredulitatem fero, cum,
narratio mea cuius homini fabulosa ac,
poëtica videri debeat; ea enim, quae,
mihi acciderunt, portentosa adeo sunt,
vt omnem fidem humanam proscribant.,
Iureiurando sancte testor, nihil a me fi-
ctum aut additum, sed cuncta, prout,
mihi euenerunt, simpliciter ac ingenuè,
exposuisse." Ille vero in incredulitate sua

perseuerans petiit, vt aliquot dies quieti-
darem, cum speraret, interea temporis
exsaevituras has in cerebro motas procel-
las.

Postquam integrum octiduum in do-
mo illius delitueram, sat mihi quietis
concessum iudicans hospes, ad lustrandam
capitis insaniam, ad historiam itineris sub-
terranei, cuius perpetuum interea tem-
poris indictum fuerat silentium, relabitur.
Sperabat tunc, in fumum abiisse quintam
Monarchiam, cum subiectis viginti regnis
ac principatibus, penitusque adeo euanu-
isse, vt ne minimi quidem oppidi aut vici
imago remaneret. At, cum eadem qua
singula, qua vniuersa, et eodem ordine,
me repetere audiret, cumque narrationis
epilogo pertinacem hanc illi exprobrarem
incredulitatem, ac insuper facta quaedam
opponerem, quae ipse mihi concedere
cogeretur, nempe, quod duodecim abhinc
annis in cauernam praeceps iuisssem, et
quod ignoto ac peregrino cultu tandem in
patriam rediisssem, animi pendere coepit,
nec quid regereret in promptu habuit.
Attonitum iam, ac pedem retrahentem acriter

ter vrgeo, monstrando, longe absurdius itinere hoc esse hypothesin illius, de monstris ac lemuribus, antra montium inhabitantibus: nam mera haec esse somnia, ad aniles fabulas releganda, diuersos vero magni nominis Philosophos, concauam esse terram, et alium orbem minorem nostro contineri, statuisse: veritatem huius sententiae experientia me edoctum, sensibus propriis obniti nequire.

His tandem argumentis victus: tua inquit, constantia in affirmandis his, quorum fictio nullum tibi emolumentum aut, commodum afferat, indocilem meum, animum iam plane expugnauit. Ita de veritate persuasus, narrationem hanc fusius integrare iussit. Mire illi placuit, quod de planeta *Nazar* narrabam, in primis de principatu *Potuano*, cuius leges ac instituta normas aiebat, ad quas omnes Reipublicae effingi deberent. Animaduenerat, descriptionem optime concinnati Principatus, e turbidi hominis cerebro fluere non posse: dictata enim diuina verius quam humana videbantur; quocirca, ne, quae audiuerat, animo exciderent, in literas omnia, me dictante, misit.

Postquam penitus iam conuictum senseram, de me ipso sollicitus, quid porro in isto rerum statu faciendum, aut quamnam in patria sortem, post tot in orbe subterraneo res gestas, mihi ominaretur, quaerebam. Tunc ille: „ Suadeo, vt nemini mortalium hos casus aperias,

Quis placeas pueris et declamatio fias.

„ Nostine zelum sacerdotum nostrorum: hi,
 „ quoniam proscribere solent eos, qui mo-
 „ tum terrae ac quietem solis statuunt, te;
 „ de sole ac planetis subterraneis dissertan-
 „ tem, impium, ac Christiana ciuitate in-
 „ dignum, pronuntiabunt. Quot non la-
 „ pides mouebit, quot non fulmina in te
 „ vibrabit solus Magister Rupertus? ille,
 „ qui anno superiori, ciuem ad publicam
 „ damnabat poenitentiam, ob id solum,
 „ quod Antipodes statuerat: ignis suppli-
 „ cio expiandam iudicabit doctrinam istam
 „ de nouo orbe. Suadeo igitur, ac mo-
 „ neo, vt aeternum sepulta haec sint, et vt
 „ quiete aliquamdiu apud me maneas.“
 Vestes mox subterraneas me abiicere iu-
 bet, cum nouis commutandas: porro omnes,
 qui studio videndi futoris Hierosolymitani
 accur-

accurrebant, ab introitu domus solícite arcebat, indicans, suturem istum subito disparuisse. Attamen rumor iste per totam regionem breui percrebuit, et omnes templorum suggestus, et pulpita praedictionibus, vaticiniis, et imminentibus malis, hanc apparitionem secuturis, personabant. Nam dicebatur in *Sanduicum* venisse sutor Hierosolymitanus, irae coelestis praeco, populum ad poenitentiam hortaturus. Et cum eundo crescere soleat fama, variis additionibus interpolatur fabula. Ita nonnulli narrabant, mundi interitum praedixisse suturem, terminumque S. Iohannis posuisse, intra quem omnia, nisi resipiscerent mortales, conflagrarent, et id genus alia. Tantos haec vaticinia motus in certa quadam parochia ciebant, vt rustici agros incultos relinquerent, cum ob mundi interitum nullam exspectarent messem. Hinc parochiae eiusdem Pastor Mag. *Nicolaus*, veritus, ne decimis, aliisque redditibus defraudaretur, paganis indicabat, in annum sequentem prorogatum esse diem extremi iudicii, quocirca non dubitarent, ad solitos labores redire. Et cum solis mihi et hospiti meo causa harum

nugarum nota esset, perpetua nobis risui materia dabatur.

Tandem, cum diutius in aliena domo delitescere nequirem, opusque esset, ut in publicum tandem prodirem, studiosum me *Nidrosiensem*, sanguine sibi iunctum, qui nuper in hanc prouinciam diuerterat, fingit hospes. Mox tanto ardore me Episcopo Bergenfi, qua verbis, qua literis commendabat, ut Vir summe venerabilis primum scholae vacantem Rectoratum mihi tandem polliceatur. Munus istud ad palatum maxime mihi erat, cum statui isti, quo excideram, quodammodo conuenire videretur. Nam scholae Rectoratus est imago ac simulacrum regii Imperii. Ferulae scholasticae saepe cum sceptris confunduntur, et cathedra thronus, siue solium non raro audit. At, cum diu nulla esset vacatio, et matura opus esset promotione, quo famem e labris abigerem, statui, quicquid primum mihi oblatum foret, amplecti. Paulo post commodum moritur aedituus Templi Crucis, cui successorem me nominabat Episcopus. Ridicula videbatur promotio tot Imperiorum
nuper

nuper Monarchae. At, cum homines nil magis ridiculos faciat, quam paupertas, et stultum sit, aquam turbidam respuere, ubi fitis fauces tenet, munus hoc, gratiose mihi oblatum non recusans, quiete ac philosophice in eodem officio iam confescesco. Paulo post istam transformationem honestum mihi matrimonium offertur cum filia mercatoris cuiusdam Bergensis, nomine *Magdalena*. Placuit mihi virgo: at, cum verisimile esset, adhuc viuere Imperatricem *Quamae*, verebar, ne *Magdalenam* ducens, polygamiae crimine me polluerem. At Dominus *Abelinus*, in cuius sinum, quicquid circa praecordia erat, effundere consueueram, scrupulum hunc damnauit, ac stoliditatem dubitationis tot argumentis euicit, vt virginem tandem istam thalami sociam mihi deligere non dubitauerim.

Cum hac *Magdalena*

Coniugium per sex annos sine crimine con-

cors

Vnum habeo.

Fata tamen mea subterranea eidem nunquam indicaui. At, cum splendoris istud fastigium, vnde decideram, animo penitus delere nequeam, signa quaedam per intervalla emicuerunt et actiones, quae statui praesenti parum conueniunt. Geniti sunt ex hoc connubio tres filii, *Christiernus*, *Ianus*, et *Casparus*, adeo, vt in totum quatuor mihi sint, modo Princeps Quamiticus adhuc in viuis sit.

HVC VSQVE

MANVSCRIPTVM

NICOLAI KLIMII.

SEQVITVR

ADDITAMENTVM ABELINI.

Vitam protraxit Nicolaus Klimius vs-
 quae ad annum 1695. Interea tempo-
 ris integritate, ac morum sanctitate omnes
 sibi deuinctos reddidit. Succensuit illi
 tantum per interualla Pastor Templi Cru-
 cis, ob nimiam grauitatem, quam e fastu
 ac supercilio venire autumabat. Ego ve-
 ro, cui fata viri erant perspecta, mirabar
 potius modestiam, humilitatem, ac patien-
 tiam, qua tot imperiorum Monarcha igno-
 bili adeo munere sit functus. At apud
 alios, quibus stupenda huius viri meta-
 morphosis incognita erat, superbiae no-
 tam penitus effugere nequibat. Solebat
 statis anni temporibus, dum vires permit-
 terent, montem ascendere, ibique cauer-
 nam istam, vnde emerferat, auide intue-
 ri. Et notarunt amici, madente lacry-
 mis

mis vultu ac tumidis oculis inde eum redire solitum, integrumque mox diem in museo solum, et a commercio omnium remotum delituisse. Vxor somniantem quoque de exercitibus terrestribus ac navalibus locutum testabatur. Mentis auocatio eo vsque progrediebatur, vt Prouinciae Bergensis Praefectum semel ad se illico venire iusserit. Has animi turbas a nimio studendi ardore fluere iudicans vxor, de sanitate eius, quam dubiam suspicabatur, valde anxia erat. Bibliotheca eius maximam partem e libris politicis constabat, et cum eiusmodi librorum apparatus aedituo parum conuenire crederetur, eo quoque nomine reprehensus a nonnullis fuit. Itinerarii huius, propria autoris manu exarati, vnicum tantum exemplar, quod in custodia mea asseruatur, extat. Saepe typis hoc opus euulgare molientem variae praegnantēs causae a consilio auocarunt.

F I N I S.

p. 321. lin. 14. lege: transfixi.

